

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

3 2044 059 358 416

HARVARD LAW SCHOOL
LIBRARY

PRINTED IN HUNGARY

A TÖRVÉNYHATÓSÁGI KÖZIGAZGATÁS
KÉZIKÖNYVE.

A FENNÁLLÓ TÖRVÉNYEKBŐL ÉS RENDELETEKBŐL RENDSZERESEN ÖSSZEÁLLÍTOTTA

GRÜNWALD, BÉLA.

MÁSODIK RÉSZ:

A KÖZIGAZGATÁS KÖZEGEI
A TÖRVÉNYHATÓSÁG KÖRÉBEN.

HARMADIK, BŐVÍTETT ÉS JAVÍTOTT KIADÁS.

BUDAPEST.
FRANKLIN-TÁRSULAT
MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.
1889.

1635
12-4

A KÖZIGAZGATÁS KÖZEGEI A TÖRVÉNYHATÓSÁG KÖRÉBEN.

A KÖZSÉG.

A TÖRVÉNYHATÓSÁGI JOGGAL FELRUHÁZOTT VÁROS.

A VÁRMEGYE.

(AZ EGÉSZ MUNKA NEGYEDIK — BEFEJEZŐ — KÖTETE.)

HARMADIK, BŐVÍTETT ÉS JAVÍTOTT KIADÁS.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

1889.

For Tx
G

APR 17 1933

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal
A) A község	1
I. A községek osztályozása	1
II. A községek átalakulása, összeépült községek egyesülése, új községek alakulása	2
III. A község jogai	6
IV. A községi hatóság kiterjedése	10
V. A községi terület	11
VI. A községi illetőség	13
VII. A község szervezete	17
VIII. A községi eljárók felelőssége	34
IX. A község háztartása	34
X. A község viszonya a törvényhatósághoz	44
XI. A fellebbezési jog gyakorlása a községek felett	44
A község különös teendőiről a közigazgatás egyes ágaiban	49
a) A kis- és nagyközség hatásköre	49
I. Adóügy	49
II. Állategészségügy. III. Cselédügy. IV. Erdészet	77
V. Gyámi és gondnoksági ügyek. VI. Házalás. VII. Igazságszol- gáltatás. VIII. Katonai ügyek	78
IX. Kisajátítás. X. Közlekedés. XI. Közegészségügy	79
XII. Mértékek és súlyok. XIII. Népoktatás. XIV. Rendészet	82
XV. Toloncügy. XVI. Tűzrendészet	85
XVII. Út-, hid-, rév- és kövezetvámügyek. XVIII. Vásárok. XIX. Ve- gyesek	86
b) A rendezett tanácsú város hatásköre	86
B) A törvényhatósági joggal felruházott város	89
I. A városi törvényhatóság jogai	89
II. A város hatóságának kiterjedése	91
III. Az illetőség	91
IV. A város szervezete	91
V. A tisztí állomások betöltése	107

	Oldal
VI. A városi tisztviselők felelőssége.	109
VII. A törvényhatósági joggal felruházott város háztartása	109
VIII. A feltétyleti jog gyakorlása a városi törvényhatóság felett	111
<i>C) A vármegye</i>	114
I. A vármegye jogai....	114
II. A vármegye szervezete	116
A) A törvényhatósági bizottság.	116
B) A közigazgatási bizottság....	131
I. A bizottság tagjai és általános intézkedések	131
II. A bizottság hatásköre	133
1. Teendői a közigazgatás terén....	133
a) Adó-ügy	136
b) Közlekedési és építészeti ügyek....	144
a) Közmunkaügyek	145
β) Közutak	146
γ) Vasúttügyek	147
δ) Hajózási ügyek	151
ε) Vízépítési és malomügyek	152
φ) Gőzkazánok ellenőrzése	153
c) Népoktatás	154
d) Posta és távirat....	158
e) Katonai ügyek	160
f) Börtönügy	161
g) Igazságszolgáltatás	162
h) Gyámi és gondnoksági ügyek	162
i) A közegészségügy	163
k) Közgazdaság általában s a közgazdasági előadó	164
l) Mezőgazdaság	167
m) Erdészet	167
n-r) Vadászat, kivándorlás, műemlékek, kisajátítás, út-, hid-, rév- és kövezetvámügyek	188
2. Teendői mint fegyelmi hatóságnak	188
3. Teendői mint felelbiteli hatóságnak....	188
III. A közigazgatási bizottság viszonya az államkormányhoz és a törvényhatósághoz	190
IV. A közigazgatási bizottság tagjainak kötelezettsége és felelőssége	192
C) A vármegye végrehajtó közegei	193
a) Központi tisztviselők	194
1. Az alispán	194
2. A jegyzők	204
3. A tiszti ügyész....	204
4. Az árvaszék elnöke és tlnökei....	205
5. A főorvos....	205
6. A pénztárnok.	206

	Oldal
7. Az ellenőr	206
8. A számvevő. 9. A levéltárnok. 10. Az állatorvos. 11. Közigazgatási gyakornokok	207
β) Járási tisztviselők	207
1. A főszolgabíró.....	207
2. A szolgabíró	220
3. A járási orvos.....	220
γ) Uti személyzet	222
III. A tisztí állomások betöltése s az alkalmazás feltételei	232
IV. A megyei tisztviselők felelőssége	233
V. A vármegye háztartása	234
1. A pénztár hatásköréről és a biztonsági szabályokról	238
2. A pénztári személyzetről	240
3. A számfejtésről	242
4. A pénzkezelésről	251
5. A számvitelről	264
6. Az ellenőrzésről	271
7. A számadásokról	276
8. Pénzkezelés a járásokban	278
VI. A felügyeleti jog gyakorlása a megyei törvényhatóság felett	280
VII. A főispán	284
<i>D) A hatóságt közzegek eljárásának alapúl szolgáló jogszabályok</i>	290
<i>E) A közigazgatási jogszabályok végrehajtása</i>	291
<i>F) A köztisztviselők jogviszonyai</i>	294
1. A köztisztviselők alkalmazásának feltételei	294
2. A köztisztviselők kötelességei	305
3. A köztisztviselők jogai	306
4. A köztisztviselők felelőssége	309
a) Vagyonjogi felelősség	310
b) Büntetőjogi	311
c) Fegyelmi	315

MÁSODIK RÉSZ.

A KÖZIGAZGATÁS KÖZEGEI A TÖRVÉNYHATÓSÁG KÖRÉBEN.

A közigazgatásnak az első részben foglalt feladatait a kormány, mint a közigazgatás központi közegének vezetése és felügyelete alatt, teljesítik: 1. a községek és pedig *a)* kis községek, *b)* nagy községek, *c)* rendezett tanácsú városok; 2. a városi törvényhatóságok s végre 3. a megyék a szervezetük alapján felállított közegek útján.

A) A KÖZSÉG.

A községekről, a községi hatóságról s illetőségről, a községek jogairól s teendőiről, a község szervezetéről és háztartásáról s az előjárók és képviselők felelősségéről az 1886. évi XXII. t.-cz. intézkedik.

I. A községek osztályozása. A törvény a községeket következőleg osztályozza: *a)* *kis községek*, melyek a törvény által a községekre ruházott teendőket korlátolt anyagi viszonyaik miatt saját erejükből teljesíteni nem képesek, és e végből más községekkel kell szövetezniök; [1886: XXII. t.-cz. 1. §. *c)*]. *b)* *nagy községek* (mezővárosok, nagy faluk), melyek rendezett tanácsccsal nem bírnak ugyan, de a törvény által rájuk ruházott teendőket saját erejükből teljesíteni képesek; [1886: XXII. t.-cz. 1. §. *b)*]. *c)* *városok*, melyek a törvény 63. §-a értelmében rendezett tanácsccsal bírnak. [1886: XXII. t.-cz. 1. §. *a)*].*

* Ide tartoznak az 1876: XX. t.-cz. által a megyékbe bekebelezett törvényhatósági joggal felruházott városok, u. m.: Bakabánya, Bártfa, Bazin, Besztercebánya, Breznóbánya, Eperjes, Esztergom, Felsőbánya, Késmárk, Kis-Márton, Kis-Szében, Korpona, Körmöcsbánya, Kőszeg, Libetbánya, Lőcse, Modor, Nagybánya, Nagy-Szombat, Zólyom, Ruszt, Szokolca, Szent-György, Trencsén, Ujbánya, Erzsébetváros, Gyulafehérvár, Szamosújvár, Gölniczbánya, Fehértanplom, Karánsebes, Zilah, Abrudbánya, Bereczk, Csikszereeda, Fogaras, Hátszeg, Illyefalva, Kézdi-Vásárhely, Kolos, Oláhfalu, Sepsi-Szent-György, Szász-Régen, Szék, Székely-Udvarhely, Vajda-Hunyad és Vizakna, melyek mint önálló törvényhatóságok megszüntettek, s a rendezett tanácsú városok állásába helyeztetek. (1876: XX. 1. és 3. §§.) (A vagyon kezelésére nézve fennálló különbséget l. a községi háztartásnál.)

A kis és nagy község szervezetében, jogkörében lényeges különbség nincs, s gyakorlatilag csak abban térnek el egymástól, hogy a nagy község saját községi jegyzőt tart, míg a kis község e célra több kis községgel egyesül, mert egymaga jegyző fentartására nem képes. — A szövetkezett községek között ez az egyedüli kapocs, a szövetkezésnek más tartalma nincs, s minden kis község megtartja teljes önállóságát, jogkörét s szervezetét, mely azonos a nagy községével. Azért a kis és nagy község együtt tárgyalható.

Lényegesen eltér ezektől a rendezett tanácsú város, szervezet, hatáskör s a törvényhatósághoz való viszonya tekintetében. A törvény némely részei ép úgy vonatkoznak a rendezett tanácsú városra, mint a kis és nagy községre.

II. A községek átalakulása, összeépült községek egyesülése, új községek alakulása. Ámbár a község önálló organizmus, mégis jogi személyiségét, jogkörét és szervezetét az állam törvényei szabályozzák, s azért az emberek egy csoportjának községgé alakulása, s a község jogaival való felruházása, létező községek átalakulása, vagy külön községek egyesülése vagy egy község egyes részeinek különválása csakis az állam törvényei szerint történhetik, és pedig a felsőbb közigazgatási hatóság vagy a törvényhozás határozata alapján. Az erre vonatkozó szabályokat az 1886: XXII. t.-cz. 150—163. §§. foglalják magokban. Ezek szerint:

Rendezett tanácsú városoknak külön törvényhatósággá leendő átalakulását a törvényhozás engedi meg.

A felett pedig, hogy a puszta községgé, a kis község nagy községgé, nagy község rendezett tanácsú várossá, és viszont, hogy a rendezett tanácsú város nagy községgé, nagy község kis községgé alakuljon át, vagy valamely község eddigi állásával felhagyva, más községhez csatlakozhassék, vagy azzal egyesülhessen, vagy a pusztából lett község ismét mint puszta valamely községhez közigazgatásilag csatlakozhassék, az érdekelt községek és felek, valamint az illető törvényhatóság meghallgatása mellett, a következő §§-ok korlátai között, a belügyminiszter határoz. (150. §.)

Ha a kis község nagy községgé, nagy község rendezett tanácsú várossá akar átalakulni, az átalakításért folyamodók kérvényüket a képviselőtestület útján az illető törvényhatóságnál nyújtják be és tartoznak bebizonyítani:

a) hogy ezen átalakulást a községi lakosok és birtokosok azon része kívánja, mely együtt a község összes egyenes államadójának felénél nagyobb részét fizeti;

b) hogy az ezen átalakulás folytán reájuk nehezedő kötelezettségek pontos teljesítésére elégséges szellemi és anyagi erővel rendelkeznek;

c) kis községnek nagy községgé alakulása esetében még igazolandó, hogy a másik vagy a többi kis község a körjegyzőség további fenntartására képes marad, vagy valamely más körjegyzőséghez czélszerűen csatlakozhatik.

Ha be van bizonyítva mindaz, a mi a fentebbiek szerint bebizonyítandó, az átalakulás meg nem tagadtathatik. (151. §.)

Ha valamely pusztá birtokosai azt önálló községgé kívánják átalakítani, tartoznak beigazolni:

a) hogy ezen átalakulást a pusztai birtokosok azon része kívánja, mely együtt a pusztá összes egyenes államadójának felénél nagyobb részét fizeti;

b) hogy az átalakítandó területen legalább 50 állandó megtelepedett család lakik, és ezek között a lélekszám arányához képest felállítandó képviselőtestület választás alá eső tagjainak számát legalább háromszorosan meghaladó számban találhatik oly lakos, ki saját tulajdonul házat vagy földet bír, az ezek után fizetett állami adó alapján nyeri választói jogosultságát, s e szerint a pusztáról saját akaratján kívül el nem távolíthatatik;

c) hogy elegendő számban vannak oly törzslakosok, kik a jegyzői állás kivételével, a többi eljárási állások betöltésére a törvény értelmében képesítve vannak;

d) hogy alkalmas községház és a törvény kellékeinek megfelelő népiskola felállításáról, és pedig czélszerű helyen, gondoskodva van;

e) hogy a pusztai lakosok és birtokosok, az egyesek túlterhelte-tése nélkül, anyagilag is képesek lesznek az átalakulás folytán reájuk háruló terheket viselni, és általában mindazt, a mit egy községnek úgy saját belügyei elintézése, mint a közigazgatás és közoktatás tekintetében a törvény és szabályrendeletek szerint teljesítenie kell; végre

f) hogy a község, melytől a pusztá elszakadt, azontúl is képes lesz mint kis vagy nagy község teljesíteni a törvény által megszabott közigazgatási és közművelődési kötelezettségeit. (152. §.)

Ha több pusztá vagy külön gazdasági terület birtokosai akarnak egy községet alakítani, a megelőző §-ban felhozott kellékeken felül még beigazolni tartoznak:

a) hogy a községgé alakítandó puszták, illetőleg külön gazdasági területek összefüggő területet képeznek;

b) hogy az azoknak területén lakók az új községházához és nép-

iskolához közelebb lesznek vagy könnyebben hozzáférhetnek, mint azon községben, a melyhez eddig tartoztak. (153. §.)

A 152. és 153. §-ok rendelkezései alkalmazandók akkor is, ha egy vagy több község határához tartozó s egymással területileg összefüggő birtokok összesítése, vagy valamely pusztához csatolása által szándékoltatik önálló új község alakíttatni. (154. §.)

Ha valamely akár községi, akár pusztai határbeli birtokrészt ennek tulajdonosa az azzal összefüggő más községi határba óhajtana átkebeleztetni és nevezetesen, ha két vagy több község határában történt tagosítás folytán keletkezett és területileg összefüggő birtoktestet egy község határrészévé kívánja tenni, a kérelemfelett az érdekelt községek meghallgatása után s a 152. és 153. §§. határozmányainak figyelembevételével mellett az alispán határoz.

Határozata a közigazgatási bizottsághoz s onnét a belügyminiszterhez felelbevezhető. (155. §.)

Midőn valamely pusztai területe valamely szomszéd község területéhez közigazgatásilag csatoltatik, ha azon község már akkor törzsvagyonnal bír, vagy adósságai vannak és kérdés támad az iránt, fog-e és mennyiben részesülni a törzsvagyon jövedelmében, vagy tartozik-e s mennyiben az eddigi adóssághoz járulni? előbb a törvényhatóság közbejöttével barátságos egyezség lesz megkísérlendő és ha ez nem sikerül, a kérdés a községre illetékes bíróság előtt indítandó per útján fog eldöntetni.

Ha rendezett tanácsú város nagy községgé, nagy község kis községgé akar átalakulni, vagy pedig valamely község eddigi önállóságával felhagyva, más szomszédos községhez kíván csatlakozni vagy ezzel egyesülni, avagy valamely község mint pusztai akar valamely községhez közigazgatásilag csatlakozni, végre ha két vagy több szomszédos kis község egy községgé akar alakulni, az e végett folyamadók kérvényüket a 151. §-ban megszabott módon tartoznak benyújtani és kötelesek bebizonyítani, hogy ezen átalakulást a községi lakosok és birtokosok azon része kívánja, mely a község összes egyenes államadójának felénél nagyobb részét fizeti és hogy azon kötelezettségeket, melyek a község eddigi állásában reájuk hárultak, elégséges szellemi vagy anyagi erők hiányában teljesíteni nem képesek.

Ugyanezen intézkedés szolgál irányadóul a fentebbi §-okban említett átalakulásoknál is. (156. §.)

A nagy községnek kis községgé alakulása s a kis községek megszüntetése esetében, a fentebbieken kívül kimutatandó az is, hogy ezen czélból a jelen törvény 1. §. c) pontja értelmében valamely szomszéd-

dos községgel vagy községekkel való szövetkezés létesíthető és hogy az illető községi jegyző az illetményei iránti igényeire nézve egyezség vagy ennek nem sikerülte esetén hatósági határozat által kielégítettett.

Az átalakulás megengedése folytán községi önállóságát veszített, pusztai jelleget öltött területnek közigazgatási tekintetben, valamely szomszédos községhez leendő csatoltatásánál a jelen törvény 148. §-ában foglalt intézkedések szolgálnak irányadóul. (157. §.)

Rendezett tanácsú városnak nagy községgé, nagy községnek kis községgé leendő átalakítását, valamint kis község ezen községi önállóságának megszüntetését s közigazgatási tekintetben valamely szomszédos községhez leendő csatoltatását vagy azzal egyesítését, avagy végre két vagy több szomszédos kis községnek egy községgé alakulását a belügyminiszter a törvényhatóság felterjesztésére vagy annak meghallgatásával az illető kérelme nélkül is elrendelheti:

a) ha a községek az eddigi állásukkal járó kötelezettségeiknek meg nem felelnek s azokat negyedévi időközökben háromszor hozzájuk intézett hatósági figyelmeztetés után sem teljesítik;

b) ha elvesztik azon szellemi vagy anyagi kellékeket, a melyekhez eddigi szervezetükben való fennállásuk kötve van; végre

c) ha bebizonyítatik, hogy kötelezettségeiknek csak a szomszédos községeket tetemesen felülmúló községi adó kivetése által képesek megfelelni. (158. §.)

A községek egyesítése esetén azok vagyonának egyesítése iránt egyezség kísérlendő meg, mely ha nem sikerül, az ezentúl is úgy a birtoklás, mint használat tekintetében elkülönítve kezelendő. (159.)

Az egy körjegyzőséget képező kis községek valamelyikének a körjegyzőségből való kilépését és egy más körjegyzőséghez leendő csatlakozását az illető község kérelme folytán a törvényhatóság a többi érdekelt községek meghallgatása mellett megengedheti:

a) ha ez a helyi körülmények által kellőleg indokolva van s a közigazgatás hátránya nélkül eszközölhető;

b) ha a körjegyzőséghez tartozó többi községek ez által törvényszabta kötelezettségeik további teljesítésére képességüket el nem veszítik;

c) ha az illető körjegyző az illetményei iránti igényeire nézve egyezség vagy ennek nem sikerülte esetén hatósági határozat által kielégítettett.

Azon esetben, ha a községek között a csatlakozás iránt közös egyetértéssel megállapodás nem jött létre, vagy pedig a kérelmezett csatlakozás közigazgatási tekintetből alapos kifogás alá esik, a szövet-

kezes módozatát az érdekelt községek helyzetének, népességének és anyagi viszonyainak tekintetbevételével a törvényhatóság hivatalból állapítja meg, melynek határozata a belügyminiszterhez felebbezhető. (160. §.)

Ha valamely község a községi kötelezettségek teljesítése végett más kis községgel vagy községekkel elkülönített helyzete vagy a közlekedés nehézségei miatt egyáltalán nem szövetkezhetik, annak valamely szomszédos nagy községgel leendő szövetkezését, a nélkül, hogy ez utóbbi nagy községi jellegét elveszitené, a törvényhatóság kivételesen megengedheti, ha az illető községek között a jegyző és kör- vagy közgyám választása, a jegyzői teendők ellátása s a csatlakozással járó költségek fedezése iránt egyezség jött létre.

Ha ily egyezség létre nem jön, a csatlakozásnak fentemlített feltételei felett az érdekelt községek meghallgatásával a törvényhatóság határoz.

Ezen határozat ellen a belügyminiszterhez felebbezésnek van helye. (161. §.)

Összeépült községeknek a közigazgatás érdekei által követelt egyesítését, egyik vagy másik község képviselőjének indokolt s a törvényhatóság által támogatott folyamodásra, az illető község meghallgatása s az egyesülés és a községi pótdó viselésében való részesülés feltételeinek megállapítása mellett a belügyminiszter határozza el.

Ha az egyesület mind a két község lakosságának külön-külön azon része kívánja, mely a községi egyenes államadónak nagyobb részét fizeti, a belügyminiszter az egyesület meg nem tagadhatja. (162. §.)

Két külön törvényhatóság területén fekvő összeépített községek egyesítése csak az egyik községnek az illető törvényhatósági területbe való átkebelezése után történhetik meg.

Ezen átkebelezés, ha az érdekelt törvényhatóságok egyetértének, a belügyminiszter által a törvényhozásnak való utólagos bejelentés mellett engedélyezhető, máskülönb törvényhozási uton eszközözlendő. (163. §.)

III. A község jogai. a) *A község mint jogi személy.* A község nemcsak a közigazgatás legalsó közege, nemcsak a politikai felosztás legkisebb egysége, melyet az állam mesterségesen alkotott, hanem az emberi közösség egyik lényeges formája. Önálló étellel bíró személyiség, mely természetszerűleg alakult, az idők folytán, s megvolt az állam előtt. De a község tagja egy nagyobb egésznek, az államnak, s e viszonyból oly feladatok keletkeznek a községre nézve, melyek eredetileg nem vol-

tak meg benne, de melyek a kifejlődött állami élet szükségképi következményei.

A község magánjogi s közjogi tekintetben jogi személy, az az oly közösség, mely az ország törvényei szerint azzal a képességgel van felruházva, hogy magán- és közjogok alanya lehessen.

A magánjog szempontjából az 1886. évi XXII. t.-cz. 21., 26. és 109—121. §§-ai minden kétséget kizárnak, hogy a község vagyont szerezhet, és elidegeníthet, kölcsönöket s egyéb terhes szerződéseket köthet, vagyonát kezelheti, a felügyeleti jogból folyó korlátozásokkal.

Közjogi szempontból a község oly jogokkal van felruházva a törvény által, melyek a közélet minden egyéb tényezőjétől megkülönböztetik, s teljesen önálló közjogi személyiséggé teszik. A községnek e sajátos jogköre oly törvényes biztosítékokkal van körülvéve, melyek a község közjogi állását biztosítják nemcsak tagjaival, egyéb községekkel a hatóságokkal, hanem a közigazgatás szervezetében felette álló s a felügyelet jogával felruházott törvényhatóságokkal s a kormánnyal szemben is. A községnek van *autonómiaja*, állandó szabályokat alkothat, s határozatokat hozhat saját belügyeire nézve, s van *önkormányzata*, azaz saját határozatait úgyszintén a törvényhatósági s állami közigazgatás reá eső teendőit saját választott közegei által hajtja végre. Az 1886. évi XXII. t.-cz. 2. §. ezt úgy fejezi ki, hogy a község a törvény korlátai között önállóan intézi belügyeit, végrehajtja a törvénynek és a törvényhatóságnak az állami és a törvényhatósági közigazgatásra vonatkozó rendeleteit.

b) *A község autonómiaja.* A 1886. évi XXII. t.-cz. 21. §. szerint a község: *a)* saját belügyeiben határoz, és szabályrendeleteket (statutumokat) alkot; *b)* határozatait és szabályrendeleteit saját előjárói és közegei által hajtja végre; *c)* rendelkezik a község vagyona felett; *d)* községi adót vet ki és hajt be; *e)* gondoskodik a tisztán községi útakról és egyéb közlekedési eszközökről; *f)* gondoskodik a községi iskolákról és más rokon intézetekről; *g)* kezeli a mezei, a tűz- és közrendőrséget s a szegényügyet; *h)* gyakorolja mindazon jogokat és teljesíti mindazon köteleességeket, melyek a községeket törvény szerint megilletik.

A község autonómiájának határai nem esnek össze a község hatáskörével, s amaz szűkebb ez utóbbinál. Ez onnan ered, hogy a község hatáskörébe sok oly állami feladat vagy törvény és törvényhatósági szabályrendelettel szabályozott viszony tartozik, melyre a község szabályalkotó joga ki nem terjedhet. Kétségtelen azonban, hogy az 1886. évi XXII. tcz. 21. §-ban elősorolt teendők tekintetében fel van ruházva a szabályalkotás és határozathozatal jogával is. A 21. §. *a)* pontja

azt az általános elvet foglalja magában, midőn kimondja, hogy a község saját belügyeiben határoz és szabályrendeleteket alkot. A törvény 14., 56., 57., 64., 119. §§-ai kötelezik a községet bizonyos szabályrendelet alkotására. Az első a község kötelékébe való felvételeért járó díjt, a második a közgyűlések számát és idejét, a harmadik a községi képviselőtestület tanácskozási ügyrendét, a negyedik a községi hatóság szervezetét, az ötödik az erdők kezelési módját rendeli szabályrendelet által megállapítani. Ezek mellett azonban a községnek joga van határozatokat hozni vagy állandó szabályokat alkotni a községi vagyon kezelésére és értékesítésére, a községi adó mennyiségére s minőségére, a község közlekedési ügyeire, mindennemű közművelődési s emberbaráti intézetekre, a tűzrendőrségre, úgyszintén a személy és vagyon védelmére, közlekedés rendjének és biztonságának, a közegészség s tisztaság fentartására, a szántóföldek, rétek, erdők, faültetvények, szőlők védelmére s a szegényügyre stb. vonatkozólag a fennálló törvények alapján, s a mennyiben ezek az ügyek törvény vagy miniszteri és törvényhatósági szabályrendelet által szabályozva nincsenek, a nélkül azonban, hogy ezekben oly határozatokat vehetnének föl, melyekben e szabályrendeletek áthágóira büntetés van szabva.

A községnek szokás alapján, még a községi törvény életbelépte után is, meg volt az a joga, hogy szabályrendeletileg bizonyos cselekményeket kihágásnak minősíthetett, s rájuk büntetést szabhatott. A község e joga az 1879. évi XL. t.-cz. életbeléptetése után megszűnt. Az idézett törvény 1. §-a ugyanis a jogforrásokat sorolja fel, s megnevezi a törvényt, a miniszteri rendeletet, törvényhatósági joggal felruházott város s rendezett tanácsú város szabályrendeletét mint olyant, mely bizonyos cselekményeket kihágásnak nyilváníthat; az idézett törvény 16. §-a pedig meghatározza a büntetések nagyságát, melyek e különböző szabályokban a kihágásokra nézve megállapíthatók. Ezek között a kis és nagy község nem fordul elő s így világos, hogy a törvény e joggal nem akarja felruházni, s hogy nincs feljogosítva bizonyos cselekményeket szabályrendelet vagy határozat útján kihágásoknak nyilvánítani s rájuk büntetést szabni.

c) *A község önkormányzata.* A község autonómiája a község joga: saját hatáskörében kötelező határozatokat hozni. A község önkormányzata a cselekvés, a végrehajtás joga. S ez önkormányzatnak kettős tartalma van. Az egyik a község saját szabályainak, határozatainak végrehajtása, saját feladatainak megoldása; a másik az állam törvényeinek, a törvényhatóság szabályrendeleteinek s a felsőbb hatóságok intézkedéseinek végrehajtása, a saját körébe eső állami feladatok meg-

oldása, és pedig saját közegei által. (1886: XX. t.-cz. 21. §. *b*) és 1886: XXII. t.-cz. 2. §.) A község önkormányzata tágabb körű, mint a községi autonómia. A község önkormányzata magában foglalja a község saját ügyeiben hozott határozatainak végrehajtását, s kiterjed mindenre, a mi a fennálló törvények értelmében az autonómia tárgyát képezheti. Ezenkívül azonban magában foglalja az állami feladatok megvalósítását is. A községi önkormányzat magában foglalja tehát: 1. a községi autonómia körébe tartozó s a *b*) pontban felsorolt ügyek intézését; 2. a községi kötelékbe való felvételt; 3. a községi képviselőalakítását az 1886. évi XXII. törvényzikk 32—54. §§-ai értelmében; 4. a községi eljáróság választását az 1886. évi XXII. törvényzikk 68—85. §§-ai értelmében; 5. a törvény szerint választott eljáróságnak a községi és állami teendőkre vonatkozó működését; 6. a községi háztartásra vonatkozó rendelkezések (1886. évi XXII. t.-cz. 109—147. §§.) végrehajtását; 7. Az állami közigazgatás céljainak megvalósítását a közegészségügy, adóügy, iskolaügy, kisajátítás, igazságszolgáltatás, erdőszet, katonai ügy sat. terén, a mi részletesebben alább fog tárgyalatni. Az előadottak a kis és nagy község hatáskörére vonatkoznak. A *rendezett tanácsú város* hatásköre tágabb. Az 1886. évi XXII. t.-cz. 22. §-a szerint a rendezett tanácsú városok a fent elősorolt jogokon belül:

a) kezelik a helyi igények szerint a piaczi, hegyi, vásári, építészeti és közegészségi rendőrséget;

b) eljárnak az ipar- s a gazdák és cselédek között a szolgálati viszonyból keletkezett ügyekben, a törvény és szabályrendeletek értelmében (lásd az illető helyen).

A rendezett tanácsú város az 1886. évi XXII. t.-cz. 22. §-ában elősoroltakon kívül, az *a*) pont alatt elősorolt ügyekre nézve, a mennyiben törvény, miniszteri vagy törvényhatósági rendelet nem intézkedik, szabályrendeleteket alkothat. A *b*) pont alattiak törvény által rendezve lévén, a szabályrendeletalkotásnak helye nincs.

A rendezett tanácsú város ezen felül fel van jogosítva az 1879. évi XL. t.-cz. 1. §-a értelmében, oly szabályrendeletek alkotására, melyekben bizonyos cselekményeket kihágásnak nyilváníthatnak s ezekre büntetéseket szabhat a törvény által megszabott korlátok között. (1879. évi XL. t.-cz. 16. §.)

A gyámhatóságot a rendezett tanácsú városok és a nagyközségek, a mennyiben az utóbbiak gyámhatósági joggal felruházhatnak, az 1877: XX., az 1885: VI. és az 1886: VII. törvényzikkék értelmében gyakorolják. (1886: XXII. 23. §.)

A község, mint a törvény által elismert közjogi személyiség, mint

a községi lakosság közjogi szervezete, melynek lényege e közösség közérdekeinek megvalósítása: szemben áll a közösség alkotó részét képező egyesekkel s társadalmi csoportokkal. A községnek ezekkel szemben a törvényben megállapított jogai és kötelességei vannak. A legfőbb jog, melyből a többi foly, a *hatóság*, melylyel a község a területén tartózkodó vagy lakó emberek felett fel van ruházva. A községnek a törvény értelmében alakított s működő képvisellete fel van jogosítva a község belügyeire vonatkozólag, a törvény korlátai között, általánosan kötelező szabályokat alkotni, határozatokat hozni, melyek helyi törvény jellegével bírnak, s melyekkel szemben a község lakosai engedelmisséggel tartoznak; fel van jogosítva anyagi terheket róni a község lakosaira pénzbeli adó vagy természetben lerovandó szolgálmányok alakjában. Minden intézkedését végrehajtja a község előjárósága által, mely a hatáskörébe tartozó ügyekben kényszereszközökkel élhet az engedelmisséget megtagadó ellen. A község tehát a törvény által felállított helyi hatóság, melynek a község minden lakosa kivétel nélkül alá van vetve.

E hatóság törvényellenes vagy a község vagy egyesek érdekeit sértő gyakorlata ellen az 1886. évi XXII. t.-cz. 25. és 29. §§. biztosítja az egyesek számára a jogot, hogy sérelmes szabályrendeletek megváltoztatásáért a községhez, s a községnek e tárgyban hozott sérelmes határozata ellen a törvényhatósághoz, s onnét a belügyminiszterhez folyamodhatnak; a községnek egyesek ügyeiben hozott határozatai pedig az 1876. évi VI. t.-cz. 58. §-a szerint a közigazgatási bizottsághoz, onnan pedig a belügyminiszterhez felelbevezhetők.

A községi képviselőtestületek, az 1886. évi XXI. t.-cz. 2. §-ában a törvényhatóságoknak fentartott jogot, mely szerint politikai kérdések vitatásával foglalkozhatnak, nem gyakorolhatják.

IV. A községi hatóság kiterjedése. Az 1886. évi XXII. t.-cz. 3. §-a szerint a község hatósága kiterjed a községben s a község területén lakó vagy tartózkodó minden személyre és a községben és területén létező minden vagyóra.

Kivételnek ez általános szabály alól:

a) a hadseregnek, haditengerészetnek és honvédségnek tettlegetes szolgálatban álló tagjai, a katonai szolgálatra vonatkozó s általában az 1867. évi XII. t.-cz. 14. §. és az 1868. évi XL. t.-cz. 54. §-a és az 1882: XXXIX. t.-cz. 13. §-a szerint, a katonai bíróság hatásköréhez tartozó ügyekben;

b) Ő Felségének a királynak s udvarának állandó vagy ideiglenes lakhelyül szolgáló épületek s azok tartozékai;

c) kizárólag erődítési és más katonai czelokra tényleg használt minden épület vagy helyiség a használat tartama alatt. (1886. évi XXII. t.-cz. 4. §.)

V. A községi terület. Az előbbi szakaszban idézett 1886. évi XXII. t.-cz. 3. §-a azt mondja ki, hogy a község hatósága kiterjed a község területén lakó vagy tartózkodó minden személyre s ott létező minden vagyponra. Eszerint tehát a község területe közjogi jelentőséggel bír, a mennyiben a község területének határa, határa a községi hatóság illetékességének is. A község területén tehát nem történhetik semmi változás, a mit a törvény által erre jogosított hatóság nem engedélyez. Sem egyesek, sem a községi terület egyes részeit bíró csoportok magukat a község területéből való kiválás által a község hatósága alól ki nem vonhatják, még a község beleegyezésével sem, ép oly kevésbé lehet a községi terület változtatása egyes községek között egyezkedés tárgya. Minden változás a község területében a törvényhatóság, felelősség esetében a kormány, esetleg a törvényhozás határozata alapján követhet be.

Az 1886. évi XXII. t.-cz. 19. §-a azt az elvet mondja ki, hogy minden területnek vagy mint a községi határ kiegészítő részének, vagy mint a községhez közigazgatásilag csatolt pusztának valamely községhez kell tartoznia. Azt, hogy olyan puszták, — ezen elnevezés alatt a községi határból kivált majorsági birtokok értetvén — mely eddig egy községhez se tartozott, s közvetlen a kir. adóhivatalnál fizette adóját, közigazgatásilag ugyanazon törvényhatóság melyik szomszéd községéhez tartozik, a tulajdonos, illetőleg a tulajdonosok azon része határozza meg, mely együtt a puszták összes egyenes államadójának felénél nagyobb részét fizeti.

Ha netalán a vélemények kettőnél többfelé oszolván, az egyenes államadó felénél többet fizetők szavazata egyik mellett sem nyilvánul, vagy azon község, a melyhez a puszták tulajdonosa vagy tulajdonosai tartozni kívánnak, a puszták a községhez kapcsoltatásába beleegyezni nem akar, az iránt, hogy az ily puszták közigazgatásilag mely szomszéd községhez tartozzék, az alispán fog a puszták tulajdonosának és a szomszéd községeknek meghallgatásával első fokban határozni és határozata a törvényhatósághoz, onnan pedig a belügyminiszterhez felelősséggel követhető.

Az 1886. évi XXII. t.-cz. 148. §-a értelmében azon önálló pusztákra és önálló havasokra vonatkozólag, (ezek alatt a községi határból kivált majorsági birtokok nem értetvén), melyekre nézve az 1871. évi XVIII. t.-cz. 20. és 21. §§-ai rendeletének elégtételt, a mennyiben

azoknak ugyanazon törvényhatóság területén fekvő más szomszédos községhez való csatoltatása czéloztatik, az eddigi kötelek felbontása, illetőleg az újabb csatlakozás megengedendő:

a) ha ezt a pusztát, illetőleg havasok tulajdonosa vagy a pusztát, illetőleg havasok tulajdonosainak azon része kívánja, mely a pusztát, illetőleg havasok összes egyenes államadójának felénél nagyobb részét fizeti; továbbá

b) ha ezen újabb csatlakozás czélszerűsége a pusztának, illetőleg havasoknak közelebbi fekvése, a közlekedés könnyebbsége és a közigazgatás érdeke által igazoltatik; végre

c) ha az elszakadás folytán azon község, melyhez a pusztát, illetőleg havasok addig tartoztak, a törvény által reá ruházott kötelezettségek teljesítésére képtelenné nem válik.

A kérelem felett, ha kis- és nagyközségről van szó, a főszolgabíró, ha rendezett tanácsú városról is van szó, az alispán az érdekelt községek meghallgatása mellett tárgyalást tart. Ha a tárgyalást a főszolgabíró tartotta, annak eredményét saját véleménye kíséretében az alispánhoz küldi. Első fokban mindkét esetben az alispán határoz, kinek határozata ellen 15 nap alatt a törvényhatósági közigazgatási bizottsághoz, onnét további 15 nap alatt a belügyminiszterhez felelbezésnek van helye.

A csatlakozás megengedése esetén az illető községek vagyona vagy adósságai iránt felmerült kérdések, a jelen törvény 156. §-nak rendelkezése szerint döntetnek el.

Ha valamely pusztát, illetőleg havasok vagy bármely különálló gazdasági terület birtokosa vagy birtokosai azt egy más törvényhatóság területén fekvő községhez kívánják csatoltatni, előzetesen az ily pusztának, illetőleg havasoknak az illető törvényhatóságba való átkebelezése, ha a két törvényhatóság közt egyetértés jött létre, a belügyminiszter által a törvényhozásnak való 'utólagos bejelentés mellett engedélyezhető, más különben törvényhozási úton eszközözendő.

A 148. §-ban körülírt eljárásnak van helye azon akár pusztai, akár községi határhoz tartozó területrészekre nézve is, melyek valamely más község vagy rendezett tanácsú város területébe beékelve vagy azon községtől, melyhez jelenleg csatolva vannak, természetes akadályok (folyók, heglánczok stb.) által olyképen vannak elválasztva, hogy azoknak a közvetlen közelükben fekvő egy másik község vagy rendezett tanácsú városhoz leendő átcsatolása a birtokosok és a közigazgatás érdeke szempontjából egyformán kívánatosnak mutatkozik.

Ha valamely község vagy rendezett tanácsú várossal összefüggő

területrészeknek a közelében fekvő község vagy városhoz való átsatolását magasabb közigazgatási, kivált pedig rendőri tekintetek követelik: ezt a belügyminiszter az illetékes törvényhatóság meghallgatása után a 148. §. a) pontja alatt foglalt feltétel hiányában is elrendelheti. (149. §.)

VI. A községi illetőség a község kötelékébe való tartozást jelent, s jogi következménye az, hogy az illető mint a község rendes tagja részesül a fennálló törvényekben biztosított jogokban, de a községi terhekben is. A községi illetőség megszerezhető a) születés vagy örökbefogadás; b) házasság; c) település s végre d) felvétel által.

A szabad település joga biztosítva van minden állampolgárnak, s ezt a község csak abban az esetben korlátozhatja, ha a települő bűnvádi kereset vagy büntetés alatt van, s ha a község terhelése nélkül magát fentartani nem képes. Egy másik korlátozása a szabad településnek az 1886. évi XXII. t.-cz. 14. §-ában foglaltatik, mely szerint oly községek, melyek terheiket a községi vagyon jövedelmeiből fedezik, tehát a hol községi adó nincs, a község kötelékébe való felvételt díj fizetéséhez köthetik.

A törvénynek a községi illetőségre vonatkozó intézkedése a törvényhatósági joggal felruházott városokra is kiterjednek.

Ámbár a községek s városok kötelékébe tartozó személyek között törvényeink értelmében közjogi különbség nincsen, s így a rendezett tanácsú városok egy részében s a törvényhatósági joggal felruházott városokban fennállott polgári jog közjogi jelentőséggel nem bír többé, mégis kétségtelen, hogy a régi polgárjog nyoma nem enyészett el egészen. Fenmaradt jelentősége azoknál, kik a régi jog alapján gyakorolták a választó jogot a képviselőválasztásoknál; továbbá némely városokban fenmaradtak alapítványok, intézetek, haszonélvezetek, melyeknek jótéteményeiben csak polgárok részesülhetnek. Ennélfogva ma is fennáll a gyakorlat, hogy a polgárok közé való felvétel a városi képviselőtestület határozatától függ, s bizonyos díj fizetéséhez van kötve, s ez az eljárás különbözik az 1886. évi XXII. t.-cz. 14. §-ában érintett esettől. A városok kitüntetésül dísz- vagy tiszteletbeli polgárokká is szoktak egyeseket választani, kik a valóságos polgárok jogaiban részesülnek, s igényök van mindazon előnyök élvezetére, melyek a polgárjoggal egybe vannak kötve.

A községi illetőséget az 1886. évi XXII. t.-cz. 5—18. §§. következőleg szabályozzák:

Minden honpolgárnak valamely község kötelékébe kell tartoznia. Mindenki csak egy község kötelékébe tartozhatik.

A községi kötelek és az abból folyó illetőség megszűntnek csak azon esetben tekintetik, ha az illető egyén más község kötelekébe lépett. (5. §.)

Törvényes vagy törvényesített gyermekek atyjuk illetőségét követik.

Törvénytelen ágyból származott gyermekek azon község kötelekébe tartoznak, melybe születésük idején anyjuk tartozott.

Az örökbefogadott kiskorú gyermekek az örökbefogadónak illetőségét követik. (1886 : XXII. 6. §.)

A nő férje illetőségét követi és azt mint özvegy is megtartja mindaddig, míg önjogúlag más községi illetőséget nem szerez.

A nő, ha férjétől bíróilag elváltaként vagy ha a házassági kapcsolás bíróilag felbontottnak mondatott ki, azon község kötelekébe lép vissza, melyhez férjhezmenetelig tartozott.

Azon eredetileg külföldi nők, kik házasság útján magyar állampolgárságot nyertek, a fent jelölt esetekben férjhezmenetel által szerzett illetőségüket tartják meg.

Azon nő, ki külföldivel kötött házasságának megsemmisítése folytán magyar állampolgárságát az 1879. évi L. t.-cz. 37. §-a értelmében visszanyerte, azon község kötelekébe lép vissza, melyhez férjhezmenetele előtt tartozott. (1886: XXII. 7. §.)

A községi illetőség település által vagy a nélkül is a községi kötelekébe való határozott felvétel által megszerezhető. (1886: XXII. 8. §.)

Minden honpolgárnak joga van más községbe települni.

A települő ezen szándékát azon községnek, a melybe telepedni akar, bejelenti s a község a települést csak azon esetben tagadhatja meg :

a) ha a települő ellen bebizonyítatik, hogy büntett vagy nyeregségyéből elkövetett vétség miatt van jogerős határozattal vád alá helyezve, vagy büntett avagy ugyanilyen vétség miatt hozott ítélet hatálya alatt áll ;

b) ha a község terhelése nélkül magát fentartani nem képes ;

c) ha legutóbbi állandó tartózkodása helyétől kielégítő erkölcsi bizonyítványt fel nem mutathat.

A község a telepedési szándék bejelentésének megtörténtéről igazolványt állíttat ki. (1886 : XXII. 9. §.)

A ki azon községből, melynek kötelekében volt, más községbe költözik át, ez által a régi községi kötelekből még nem lép ki ; ha azonban az új községben négy évig folytonosan lakik, ennek községi terheihez járul, és ezen község, ellene a 9. §. a), b), c) pontjaiban

megállapított kifogásokat ezen idő alatt nem érvényesíti, ezen község kötelékébe tartozónak s az előbbi községi kötelékből kilépettnak tekintetik még azon esetben is, ha települési szándékát be nem jelentette: kivéven, ha azon községben, a melyből átköltözött, a községi terhekhez ezen idő alatt is folytonosan hozzájárult, vagy ha ily hozzájárulás nélkül is ő maga előbbi községi illetőségét ugyanezen község beleegyezése mellett fentartani akarja. (1886: XXII. 10. §.)

Ha a települt azon község kötelékébe, a melybe áttelepedett, fel akar vétetni, e végett az illető községhez a 10. §-ban megállapított határidőn belül is szóval vagy írásban folyamodhatik s a község a felvételt azonnal megadhatja, azt azonban meg nem tagadhatja:

a) ha a települt a községben két évig állandóan lakott;

b) ha ezen idő alatt ugyanott községi adót fizetett, vagy ennek nemlétében egyéb közterheket folytonosan viselt;

c) ha időközben a 9. §. a), b) és c) pontjai alatt érintett kivételek alá nem esik. (1886: XXII. 11. §.)

Ha a községi kötelékbe való felvétel település nélkül kéretik, e felett, további felebbezés kizárásával, a község határoz.

A községi kötelékbe való felvételtől azon község előjárósága, melynek kebeléből a felvett kilépett, a felvétellel egyidejűleg értesítendő. (1886: XXII. 12. §.)

A ki a községi kötelékbe felvétetett, rendes községi taggá válik, a községi tagoknak a jelen törvény által biztosított jogaiban részesül s a községi kötelékből eredő kötelezettségeket teljesíteni tartozik. (1886: XXII. 13. §.)

A községek a kötelékbe való felvételért mérsékelt díjfizetést követelhetnek az esetben is, ha a felvétel a község kötelékébe a 10. §-ban megállapított módon történt.

E díj szabályrendelet útján az illető község által állapíttatik meg.

Az e tárgyban hozott szabályrendelet azonban jóváhagyás végett az illető törvényhatósághoz felterjesztendő; a törvényhatóság határozata a belügyminiszterhez felebbezhető. (1886: XXII. 14. §.)

A külföldi a községben lakhatik, települhet és a község kötelékébe felvétethetik.

Ha a községben állandóan lakni akar, tartozik ezt bejelenteni és ha kimutatja, hogy a község terhelése nélkül, magát s családját tartósan fentartani képes, tőle a lakhatási engedély csak erkölcsisége ellen fenforgó alapos gyanú esetében tagadható meg, mód adatván neki a maga igazolására.

A külföldi, ha a községben három hónapig való tartózkodása után

az előjáróság által előrebocsátott felhívás daczára lakási szándékát a felhívásban kitűzendő 8 napi határidő alatt be nem jelenti: a közigazgatási hatóság által 300 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő kihágást követ el; és ha a felhívás daczára lakási szándékát be nem jelentvén vagy lakási engedélyt nem kapván, távozni nem akar, a távozásra rendőri kényszerrel is szorítható.

Lakási szándék vélelmezetik, ha a külföldi három hónapon át a községben tartózkodik.

Települési engedélyért a honpolgárokra nézve fennálló feltételek mellett folyamodhatik, ha két évi állandó lakását s az alatt erkölcsi jó magaviseletét igazolta.

A községi kötelekbe való felvételt csak honosítás hozzájárultának feltétele mellett szerezheti meg és a község a felvételt neki, ha már az országban öt évig lakott, kilátásba helyezheti, illetve a honosítás esetére megadhatja. (1886: XXII. 15. §.)

Azon esetekben, melyekben az illetőség a fentebbi szakaszok alapján ki nem deríthető, a kérdés alatti egyén saját személyére nézve a következő rendben figyelembe veendő alapokon utaltatik azon község kötelekébe:

- a) melyben adót fizet;
- b) melyben született;
- c) melyben az utolsó öt év alatt leghosszabb ideig tartózkodott;
- d) a lelenz, melyben találtatott;
- e) a hadseregben való szolgálatra előállítva volt vagy önként belépett egyén azon községhez tartozónak tekintetik, a melyből előállítatott, illetőleg önként belépett.

Ha azonban egy egész család illetősége van kérdésben és az atya illetősége már a fenti pontok egyike alapján meg van állapítva vagy egyidejűleg állapítandó meg, valamennyi családtagra nézve, a netán már más illetőséget szerzettnek kivételével, az atya illetősége irányadó. (1886: XXII. 16. §.)

Az illetőségről egyesek szó- vagy írásbeli kérelmére, valamint az érdekelt hatóságok felhívására a község tartozik igazolványt kiállítatni, vagy az ügyet, az illetőség megállapítása végett, a felsőbb hatósághoz felterjesztetni. (1886: XXII. 17. §.)

Az illetőségi vitás ügyekben:

- a) ugyanazon járás nagy- és kisközségei közt első-fokúlag a főszolgabíró, másodfokúlag az alispán;
- b) ugyanazon törvényhatóság különböző járásához tartozó nagy- és kis községek közt, valamint rendezett tanácsú városokra nézve első-

fokúlag az alispán, másodfokúlag a törvényhatóság közigazgatási bizottsága határoz.

Az *a)* pont esetében az alispán határozata, ha a szolgabírói határozattól eltér, mindig, ha pedig azzal egybehangzó, csak akkor felelbezhető a közigazgatási bizottsághoz, ha az illetőség a járás egész területén megtagadtatott; a közigazgatási bizottságnak harmadfokú határozata, ha az illetőséget megállapítja, végérvényes.

A közigazgatási bizottságnak, a *b)* pont esetében másodfokon hozott határozata, ha az elsőfokú határozattól eltér, a belügyminiszterhez felelbezhető, ha pedig azzal egybehangzóan az illetőséget megállapítja, végérvényes.

Oly határozata a közigazgatási bizottságnak, mely akár az *a)*, akár a *b)* pont esetében az illetőséget a szolgabírói járás, illetve az egész törvényhatóság területére nézve megtagadja, a belügyminiszterhez minden esetben felelbezhető.

Midőn az illetőség megállapítása hivatalból eszközendő, azon törvényhatóság alispánja, illetőleg polgármestere, a melynél a tárgyalás megindítatott, ha az illetőséget a törvényhatóság egész területére nézve megtagadandónak találja, a tárgyalást folytatja mindazon törvényhatóságokkal, melyekben az illetőség a kifejtett körülményekhez képest megállapíthatónak látszik.

Ha ily módon az illetőség egyik törvényhatóság kebelében sem mondatik ki, a tárgyalást kezdeményező alispán, illetőleg polgármester, az ügyet eldöntés végett a belügyminiszterhez terjeszti fel. (1886: XXII. 18. §.)

VII. A község szervezete. A község nemcsak a község területén lakó egyesek összesége, hanem közjogilag szervezett egész, melynek egyes tagjai s közjogi működésök törvénnyel vannak szabályozva. — A község tagjai közvetlenül nem gyakorolják a jogokat, melyeket a törvény a községekre ruház. A község szervezete az a közjogi forma, melyben a község az autonómia és önkormányzat jogát gyakorolja.

A községi szervezet két fő alkotó része a tanácskozó s határozó organum, a községi képviselő, és a végrehajtás közege, a községi előjáróság.

A község lakosai között a község ügyeire gyakorolt közjogi befolyás tekintetében nagy különbségek állnak fenn. A község nem minden lakosa gyakorolja ezt a befolyást, sőt nagyobb része egészen ki van zárva. A község ügyeinek intézésében csak az vehet részt, a ki községi választó az 1886: XXII. 36. §. értelmében. E választók

azonban csakis a képviselőtestület tagjainak s kis és nagy községekben a községi eljáróság választására vannak jogosítva. Nagyobb befolyása van a községi képviselő tagjának, a ki szavazatával közreműködik a községi határozatok alkotásánál. A közjogi befolyás legnagyobb mértékében részesül a községi eljáróság, mely egyedüli közege a végrehajtásnak, s e mellett nagyobb részben közreműködik a községi határozatok alkotásánál is.

a) *A községi képviselőtestület.* A község képviselőtestülete gyakorolja mindazokat a jogokat, melyek a községi autonómiának törvény által megállapított mértékéből folynak (lásd fent a 3. b) pontját) s egyedül van jogosítva általános kötelező határozatok alkotására, s a községi eljáróság a községi képviselő végrehajtó közege, s nincs feljogosítva ily határozatok hozatalára. Ebből következik, hogy a községi képviselőnek joga van az eljáróságot ellenőrizni. Ezt világosan kimondja az 1886 : XXII. 89. §., mely szerint: az eljáróságra nézve azon belügyekben, melyekben a község a törvény korlátai közt önállóan intézkedik, a képviselő gyakorolja a felügyelet és ellenőrzés jogát. Az ellenőrzés csupán a község belügyeire vonatkozó tevékenységre, s leginkább a községi vagyon kezelésére, jövedelmeinek hováfordítására vonatkozik, s a számadások megvizsgálásában kulminál. Kis és nagy községekben azonban a képviselőtestületnek fegyelmi joga nincs a községi eljáróság felett; a rendezett tanácsú városban e jogot a képviselőtestület is gyakorolja.

Hogy a községi képviselő kikből áll, ki lehet községi választó, ki lehet községi képviselő, hány tagból álljon a községi képviselőtestület; mikép állíttassék össze a legtöbb adót fizetők, a választók névjegyzéke; minő eljárás követtessék a képviselők választásánál; mennyi ideig tart a községi képviselők megbízása; mily szabályok szerint tartassanak meg a községi képviselőtestület gyűlései? mindezekre nézve a törvény intézkedik, s a községnek csak a törvény 56. és 57. §-aiban érintett esetekben van joga szabályrendeletet alkotni, és pedig a közgyűlések számának és idejének meghatározására s a tanácskozás ügyrendének megállapítására vonatkozólag. Az 1886 : XXII. tcz. 32—54. §-ok a községi képviselőtestületéről s az 55—61. §-ok a képviselőtestület gyűléseiről következőleg intézkednek :

32. §. A község az önkormányzat jogát képviselőtestülete által gyakorolja.

A községi képviselők számát a népesség száma szabályozza, t. i. minden 100 lélek után egy képviselő számíttatik.

A képviselők összes száma kisközségekben 10-nél kevesebb,

20-nál több, nagyközségekben 20-nál kevesebb, 40-nél több, rendezett tanácsú városokban 48-nál kevesebb és 200-nál több nem lehet.

A képviselőtestület felérészen a legtöbb egyenes államadót fizető községi lakos vagy nagykorú birtokosból, illetőleg a község területén fekvő vagyonuk után legtöbb adót fizető nagykorú hajadon, özvegy, vagy törvényesen elvált nők s jogi személyek meghatalmazottjaiból, kiskorúak gyámjaiból és gondnokság alatt állók gondnokaiból, hason felérészen pedig a választó közönség választottaiból és azokon kívül még az állásaiknál fogva szavazati joggal bíró eljárásági tagokból áll.

A községben fekvő vagyon után legtöbb adót fizető a képviselőtestület tagja csak az esetben lehet, ha honpolgár és a képviseltetés minden esetben csak oly meghatalmazott által gyakorolható, a ki nagykorú honpolgár és a kire a 34. §-ban felsorolt kizárási esetek nem vonatkoznak.

33. §. A választás alá nem eső képviselők névjegyzéke minden évben kiigazítatik.

A kiigazítást az adókimutatás alapján kis- és nagyközségekben a főszolgabíró, rendezett tanácsú városokban egy küldöttség eszközli, melyet a képviselőtestület választ.

A főszolgabíró által sorrendben összeállított névjegyzék előbb közhírré tett öt napon át a községházánál közszemlére kiteendő; a városi küldöttség pedig, mely a kitzított és kihirdetett napokon nyilvánosan tartja üléseit, eljárásáról a képviselőtestületnek tesz indokolt jelentést és ez utóbbi a jelentés vételétől 24 órai időnek közbevetése mellett a tárgyalást kitzúzi és határozatot hoz.

A főszolgabíró által kiigazított névjegyzék tartalma a kitételnek közhírré vételétől, a városi képviselőtestület határozata pedig a kihirdetéstől számítandó 15 nap alatt az alispánhoz s onnan újabb 15 nap alatt a közigazgatási bizottsághoz felelbezhető, melynek határozata ellen felelbezésnek nincs helye.

Mindkét esetre nézve azonban épen tartatik a belügyminiszter azon joga, hogy az eljárásban és határozatban előfordult lényeges hibák és törvénysértések miatt a főispán felterjesztésére az ügyet felülbírálhassa.

A névjegyzék és sorrend megállapításánál csak a község területén és az ahhoz közigazgatásilag csatolt pusztán birt fekvő vagyon, valamint az azokon élvezett jövedelem után fizetett egyenes államadó vétetik számba; továbbá az állami, felekezeti és magánintézetek tanárai, néptanítók, a tudományos akadémiák tagjai, az akadémiai művészek, a folyóirat- és lapszerkesztők, a lelkészek, az ipar- és keres-

kedelmi kamarák bel- és kültagjai, ugyszintén a magyar államban érvényes oklevéllel ellátott tudorok, ügyvédek, bírák, kir. közjegyzők, orvosok, mérnökök, gyógyszerészek, sebészek, bányászok, erdészek, gazdászok, gazdatisztek és állatorvosoknak egyenes államadója kétszeresen számítatik.

A férj vagy atya államadójába a nő, valamint a kiskorú gyermekek államadója is beszámítandó, ha a nőnek vagy a kiskorú gyermekeknek vagyonát kezeli.

Oly egyének között, kik közül egyik az egyszeresen, a másik pedig kétszeresen számított államadó folytán juthatna a képviselőtestületbe, az utóbbi bír elsőbbséggel; midőn pedig azon eset fordul elő, hogy ketten vagy többen hasonmennyiségű államadót fizetnek, ezek között a sorshuzás dönt.

A községben fekvő vagyona után legtöbb adót fizető, ha ott nem lakik, jogát megbízottja által is gyakorolhatja; ugyszintén a ki több községben jön a legtöbb adót fizetők névjegyzékébe, jogát mindazokban vagy maga, vagy megbízottja által gyakorolja.

Ugyanazon egy község képviselőtestületében egy személy csak egy képviseleti meghatalmazást gyakorolhat.

Megbízottját a névjegyzék érvényre emelkedése, illetve az erről szóló és azonnal eszközlendő értesítés vétele után tizenöt nap alatt a főszolgabírónak, rendezett tanácsú városokat illetőleg az alispánnak megjelölni tartozik.

A fentebbiek szerint illetékes helyen bejelentendő az is, ha a megbízott személyében változás történik.

34. §. A névjegyzékbe nem vétethetik fel:

a) a ki oly büntett, vagy vétség miatt van jogerejűleg vád alá helyezve, a melyre a büntető törvénykönyv a hivatalvesztést vagy a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztését állapítja meg; továbbá a ki fegyházra, börtönre, vagy három hónapot meghaladó fogházra vagy államfogházra, avagy a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztésére szóló ítélet hatálya alatt áll; végre a ki nyereségvággyból elkövetett büntett vagy vétség miatt jogerejűleg elítélve volt;

b) a hadsereg (hadi tengerészet) állományában tetteleg szolgáló katonák, valamint a tetteleges állományban álló honvédek;

c) állami és megyei tisztviselők, ha fizetéseik után járó kereseti adón kívül más adót a községben nem fizetnek; ha azonban az említettten kívül más adót is fizetnek, akkor ezzel együtt a fizetéseik után járó adó is beszámítatik;

d) a ki csőd alatt áll;

e) rendezett tanácsú városokban a fentebbi pontokban érintettek kivül az, ki írni és olvasni nem tud.

35. §. A községi képviselet választás alá eső tagjainak választása, ha a községi választók összes száma a 600-at meghaladja: választókerületenkint, ha meg nem haladja: tömegesen eszközöltetik.

Egy-egy választókerületben 200-nál kevesebb és 600-nál több választó nem lehet.

A választó-kerületeket a választók névjegyzékének összeállítása után a képviselőtestület alakítja.

Egy-egy választókerület lehetőleg páros számban csak annyi képviselőt választ, a mennyi a képviselőtestület választás alá eső tagjaiból a kerület választóinak az összes választókhoz viszonyított aránya szerint a kerületre esik; ugyanez alkalommal ott, hol a választás tömegesen eszközöltetik, a választandó képviselők összes számának egy negyedrésze erejéig póttagok választandók, ott pedig, hol a választás kerületenkint történik, az egyes kerületekben a póttagok választása, az ott választandó képviselők számához kepest eszközözendő, úgy azonban, hogy minden kerület legalább egy póttagot válasszon.

36. §. Községi választó:

a) minden 20 évet betöltött községi lakos, ki saját vagyonától vagy jövedelmétől az állami adót a községben már két év óta fizeti; a ki azonban az I. osztályú kereseti adón kívül egyéb adót nem fizet, csak azon esetben, ha gazdai hatalom alatt nem áll;

b) továbbá minden testület, intézet, társulat, czég s általában minden jogi személy, ha a községben fekvő vagyonnal hár és attól adót fizet (38. §.).

Külföldiek e jogot csak úgy gyakorolhatják, ha a fentebbi rendelkezésnek eleget tesznek és egyszersmind a jelen törvény 15. §-a szerint letelepülési jogot nyertek.

37. §. Választási jogot nem gyakorolhatnak:

a) a hadsereg (hadi tengerészet) állományában tetteleg szolgáló katonák, valamint a tetteleges állományban álló honvédek;

b) a kik valamely büntett miatt vizsgálati fogságban vannak;

c) a kik büntett vagy nyereségvágyból elkövetett vétség miatt jogérvényesen vád alá helyezve vagy szabadságvesztés-büntetés alatt vannak vagy politikai jogok gyakorlásától felfüggesztésre szóló ítélet hatálya alatt állanak;

d) csőd alatt levők;

e) állami és megyei tisztviselők, ha a fizetéseik után járó kereseti adón kívül más adót a községben nem fizetnek.

38. §. A községben fekvő vagyonnal bíró kiskorúakat és gondnokság alattiakat a gyám, illetőleg gondnok, a nagykorú nőket, testületeket, intézeteket, társulatokat, özégeket s általában minden jogi személyt a meghatalmazott képviseli a választásnál.

A községben fekvő vagyona után legtöbb adót fizető, ha ott nem lakik, jogát megbízottja által is gyakorolhatja.

Máskülönben a választói jog csak a jogosult által és csak személyesen gyakorolható.

Egy személy csak egy meghatalmazást nyerhet. A meghatalmazás legalább egy órával a választás előtt a választási elnöknek bemutatandó s az így be nem jelentett meghatalmazás alapján szavazni nem lehet.

Ha valaki egy és ugyanazon választásra több meghatalmazást állított ki, annak valamennyi meghatalmazása érvénytelen.

39. §. A választók névjegyzékét és pedig a hol választókerületek vannak, választókerületenkint, a képviselőtestület által kiküldött választmány, a községi képviselőválasztást megelőző utolsó évnek második felében, legkésőbb szeptember hó végeig állítja össze a legközelebb lefolyt két évi adólajstromokból és más adatokból.

A betűrendben összeállított névjegyzék öt napon át a község-házánál közzszemlére kitétetik s a következő öt napon beadott észrevételek alapján a kiküldött választmány által kiigazítatik.

Azt, hogy a névjegyzék mely napon szemlélhető meg s meddig adhatók be az észrevételek: az eljáróság bemondás, falragasz vagy más szokásos módon hirdeti ki.

Azok, kik a fentebb megjelölt határidő alatt észrevételeket adtak be, észrevételeiknek miként történt elintézéséről azonnal értesítendőek és ha meg nem elégednének, az értesítés vételétől számítandó 10 nap alatt az igazoló választmányhoz (51. §.), ennek határozata ellen pedig további 10 napon belől a közigazgatási bizottsághoz felebbezhetnek, mely utóbbinak határozata ellen felebbezésnek nincs helye.

A felebbezések mindegyikének végső fokozatban elintéztetése után, az eljáróság a névjegyzékre az év és nap megjelölésével annak végérvényességét kitüntető záradékot vezet és a választás kizárólag ezen névjegyzék alapján történik.

40. §. Községi képviselővé választható:

kis- és nagyközségekben minden 24 éves és nagykorú községi lakos, ki a 36. és 37. §-ok értelmében választási joggal bír (57. §.).

Rendezett tanácsú városokban minden városi lakos, a ki 24 éves és nagykorú, a jelen törvény 37. §-a alapján kifogás alá nem esik és

az 1874: XXXIII. t.-cz. 3., 6., 7. és 9. §-aiban megemlített minősítéssel bír, ha egyszersmind írni és olvasni tud.

41. §. A képviselő-testület választás alá eső tagjai három évenként hat évre választatnak.

Három év elteltével a póttagok (42. §.) és azon rendes tagok, a kik szabályszerű hat évet már kitöltöttek, minden harmadik év végén kilépnek.

Midőn új községgé alakulás történik vagy az újabb szervezkedés a község átalakulása miatt vált szükségessé, a legelső alkalommal megválasztottak közül az első három év leteltével, minden választókerületre, külön eszközlött sorshuzás útján minden második tag kilép.

A sorshuzást a közgyűlésen az elnök eszközli.

A kilépett képviselők újra választhatók.

42. §. A ki az igazoló választmány (51. §.) semmitő határozata folytán esik el a képviselői állásától, továbbá, a ki időközben elhal vagy elveszti képviselői képességét (37. §. *b*, *c*, *d*) vagy oly községi előljáróvá választatik, ki a képviselő-testületben már állásánál fogva szavazattal bír, s végre a ki lemond a képviselőségről, annak helyét — ha adó alapján lépett a képviselő-testületben — a sorrendben következő legtöbb adót fizető mint póttag foglalja el, ha választás által nyerte megbizátását, helyét a választás alkalmával legtöbb szavazatot nyert póttag sorrend szerint foglalja el.

Vitás esetekben elsőfokúlag az igazoló választmány, másodfokúlag a közigazgatási bizottság határoz. (50., 51., 52. §-ok.)

43. §. Az, a ki több választó-kerületben választatott még képviselőnek, azon kerületet fogja képviselni, melyet maga jelöl ki, helye pedig a sorrendben következő póttag által töltetik be.

44. §. Ha olyan választatik meg, a ki az adó alapján már tagja a képviselő-testületnek és választott tagsági minőségét megtartja, helyére a sorrendben következő legtöbb adót fizető lép.

45. §. A választás napját:

kis- és nagy-községekben a főszolgabíró, rendezett tanácsú városokban az alispán tűzi ki.

A határnapot csak a legtöbb adót fizetők névjegyzékének összeállítására, illetőleg kiigazítására (33. §.) s közzététele után és akkor lehet kitézni, midőn a választók névjegyzéke elleni felebbezések már végső fokozatban elintéztetvén, a névjegyzék végérvényessé vált. (39. §.)

46. §. A választás, a szavazók nevének nyilvános feljegyzése mellett, szavazatlapok által történik.

Ha a szavazatlap több nevet tartalmaz, mint a hány bizottsági-

tagot a község, illetőleg a községi választó-kerület választani jogosítva van, az utólirott nevek nem vétetnek számba.

Ha azok közül, kik ily módon a szavazatok legkisebb számával lennének megválasztva, többen egyenlő szavazatot nyertek, a fölött, hogy ki legyen a képviselő, a választás elnöke sorshuzás útján dönt.

47. §. A választást: kis- és nagyközségekben a főszolgabíró vagy az általa megbízott szolgabíró, akadályoztatásuk esetén az alispán által e czélből külön kirendelt helyettes, — rendezett tanácsú városokban a törvényhatóság által e végre kiküldött elnök vezeti.

Ha a választás több kerületben történik, a vezetőket a főszolgabíró, illetve a törvényhatóság által kiküldött elnök jelöli ki.

A választók a választás megnyitásakor az elnök mellé 4 bizalmi férfit jelölnek ki maguk közül.

Ha e joggal élni nem akarnak, a bizalmi férfiakat az elnök nevezi ki.

48. §. A választás a községben tekintet nélkül arra, hogy választó-kerületek vannak-e vagy sem, egy nap alatt befejezendő. Városokban az alispán, kis- és nagyközségekben a főszolgabíró által kitűzendő s legalább 3 nappal előbb szabályszerűen kihirdetendő napon reggeli 9 órakor veszi kezdetét és esti 4 óráig tart.

E határidőn túl szavazatot elfogadni nem szabad.

49. §. A szavazatok összeszámítása nyilvánosan történik s erről jegyzőkönyv vezetetik.

Ha az összeszámítás félbeszakíttatik, a jegyzőkönyv és a szavazatlapok a szavazatszedési szekrénybe záratnak, melyet a választási elnök és legalább két bizalmi férfi lepecsétel.

A szavazás eredményét a választási elnök a helyszínén azonnal kihirdeti s eljárásáról a képviselő-testületet értesíti.

A megválasztott képviselők névjegyzéke pedig azonnal közzététetik.

50. §. A választási eljárás elleni panaszok, továbbá a megválasztott képviselő választhatósága ellen tett észrevételek a választástól számított 10 nap alatt az igazoló választmányhoz nyújthatnak be.

51. §. Az igazoló választmány négy tagból áll, kik közül kettőt a képviselő-testület a választást megelőzőleg a legközelebbi választás alá nem eső képviselők közül választ; kettőt pedig kis- és nagyközségekben a főszolgabíró, rendezett tanácsú városokban pedig az alispán a legközelebbi választás alá nem eső képviselők közül kinevez.

Elnöke kis- és nagyközségekben a főszolgabíró vagy az általa az alispán előzetes engedélyével megbízott szolgabíró; akadályoztatá-

suk esetén az alispán által e czélből külön kirendelt helyettes; rendezett tanácsú városokban az alispán vagy akadályoztatása esetén a törvényhatóság által e végre kiküldött helyettes.

A választmány tollvivője és előadója a jegyző.

Ülései nyilvánosak.

52. §. Az igazoló választmány határozatai a kézbesítéstől 5 nap alatt a közigazgatási bizottsághoz felelbevezhetők, melynek úgy a 33. §., mint ezen §. értelmében hozzá felelbevezett ügyekben hozott határozata ellen felelbezésnek helye nincs, épen tartatván a belügyminiszter azon joga, hogy az eljárásban és határozatban előfordult lényeges hibák és törvénysértések miatt a főispán felterjesztésére az eljárást megsemmisíthesse.

53. §. Ha a választás a községben, illetőleg a választó-kerületekben mindenütt befejeztetett, a főszolgabíró, illetőleg alispán — tekintet nélkül az igazoló választmány folyamatban levő eljárására — az új képviselő-testület megalakulás végett összehívja s egyidejűleg a tisztújítás napját is kitzizheti, úgy azonban, hogy a tisztújítás idejéről a község legalább 48 órával előbb értesítve legyen.

54. §. A választási elnökök, a bizalmi férfiak és a 47. §. szerint jelen lenni köteles hivatalos személyek s általában a szavazók a törvény különös oltalma alatt állanak.

A személyes biztonság tekintetében ugyanazon rendszabályok alkalmazhatók, melyek az országos képviselő-választásoknál alkalmaztatnak s az elkövetett vétségek a büntetőtörvény szabványai szerint büntetettnek.

a) **A képviselő-testület gyűléseiről.** 55. §. A közgyűlés rendes elnöke kis- és nagyközségekben a bíró, rendezett tanácsú városokban a polgármester.

Ha a rendes elnök akadályoztatnék, amott a helyettes bíró, emitt a helyettes polgármester s hol ilyenek nincsenek, a legidősb tanácsbeli elnököl.

56. §. A közgyűlések számát és idejét a község szabályrendelettel állapítja meg, de minden községben minden tavasszal a múlt évi számadások megvizsgálása és minden ősszel a jövő évi költségvetés megállapítása végett az illető törvényhatóság tavaszi és őszi közgyűlést legalább egy hónappal megelőzőleg közgyűlést kell tartani.

Ha a bíró, polgármester, vagy maga a képviselő-testület, vagy tagjainak egy negyede jónak látja, rendkívüli közgyűlés annyiszor tarthatatik, a hányszor a körülmények igénylik; ezenkívül a törvényhatóság közgyűlése, a közigazgatási bizottság, az alispán, továbbá kis-

és nagyközségekben a főszolgabíró felhívására, úgyszintén a jegyző kivánságára is köteles a bíró rendkívüli közgyűlést összehívni.

Az elnök úgy a rendes, mint a rendkívüli közgyűlés határnapjáról s az azokon felveendő tárgyakról a képviselő-testület tagjait legalább 24 órával előbb értesíteni tartozik.

Rendkívüli gyűléseken csakis az ekként közlött tárgysorozatban felvett, rendes gyűléseken azonban más tárgyak is vétethetnek tanácskozás alá, s a gyűlés egyes tagjai által önálló indítványok is tétethetnek. Az ily önálló indítványok azonban legalább 24 órával előbb jelentendők be a községi elöljáróságnál, minek megtörténte a közgyűlési jegyzőkönyvben igazolandó.

57. §. A közgyűléseken a jelenlevők határoznak.

A tanácskozás ügyrendét a község szabályrendelettel állapítja meg.

A ki a község közjavadalmaikat haszonbérli, vagy a községgel szerződési viszonyban vagy perben áll, a község közjavadalmaira vonatkozó vagy a szerződési viszonyból eredő semminemű ügyek tárgyalásában részt nem vehet.

Általában mindenki csak olyan ügyek tárgyalásában vehet részt és szavazhat, melyek által közvetlenül érdekelve nincs.

58. §. A közgyűléseken az elöljáróság tagjai közül csak a polgármester, bíró, jegyzők, rendőrkapitány, tanácsnokok, illetőleg tanácsbeliek (63. §.), ügyész, árvaszéki ülnökök, pénztárnok, számvető, közigyám, orvos, illetőleg kórorvos, mérnök és községi erdőtiszt bír szavazattal. (57. §.)

A többi tisztviselők a közgyűléseken felszólalhatnak, s ha felhivatnak, felszólalni kötelesek is, de szavazattal csak azon esetben bírnak, ha a képviselőtestületnek különben is tagjai.

59. §. A gyűlést az elnök nyitja meg és zárja be; ő vezeti a tanácskozást és örködik az ügyrend megtartása fölött.

Jogában és kötelességében áll az elnöknek, a csendzavaró hallgatóságot megintés után a teremmből kiutasítani, s a szót a tárgyhöz térésre, s ha attól ismételve eltért, vagy az illedelmet sértené, rendretasítani, s ha ez nem használna, a szót tőle azon tárgyban megvonni.

A kérdést szavazásra az elnök teszi fel.

Szavazás előtt a kérdés megállapításához a tagoknak szólni jogukban áll, véleménykülönbség esetében a többség határozata dönt.

A határozat, ha kívántatik, felállítás útján történő szavazással hozatik és ha 10 tag kívánja, vagy ha községi törzsvagygon elidegeníté-

séről, megterheléséről, terhes szerződések kötéséről vagy felbontásáról, községi kölcsönről és községi pénzek elhelyezéséről van szó, úgyszintén a 25. §. szerint csak birtokon kívüli felelősség iránt hozandó határozatok eseteiben az elnök mindig köteles a névszerinti szavazást elrendelni.

60. §. A ki a tanácskozás méltóságát vagy a gyűlés tagjait sértő kifejezéssel él s azt rögtön vissza nem vonja, avagy botránys magaviselete által a tanácskozást figyelmeztetés daczára zavarja, széksértést követ el és a gyűlés által a felelősség kizárásával, kis- és nagyközségekben 15 forintig, rendezett tanácsú városokban 50 forintig terjedhető s közigazgatási úton behajtható bírságra büntetethetik.

A bírság a szegények pénztárába fizetendő.

A bírsággal terhelt, míg azt le nem fizette, a gyűlésekben részt nem vehet.

Ha széksértés megtorlása indítványoztatott, elsőbben a fölött kell szavazni, hogy a vádlott büntetendő-e, azután a bírság mennyisége fölött.

61. §. Ha valamely község képviselőtestülete oly eljárást követ, mely az állam érdekeit vagy a község jólétét veszélyezteti, a belügyminiszter a törvényhatóság előterjesztésére vagy meghallgatásával a képviselőtestületet feloszlathatja és a megye útján az ügyek időközi vezetése iránt intézkedik.

Az új képviselőtestület alakulását s ezzel kapcsolatban a választás napját a miniszter jóváhagyása mellett a törvényhatóság tűzi ki, de az új képviselőtestület alakítása s illetve választása egy éven túl el nem maradhat.

Ha azonban az új választás megtagadtatott, e törvény alapján a fentebbi intézkedés hosszabb időre kiterjeszhető; ha pedig a képviselőtestületet ismételve kellett feloszlatni, az új választás hosszabb időre is elhalasztható.

b) A községi előjáróság. A községi előjáróság végrehajtja a felsőbb közigazgatási hatóságok rendeleteit s a képviselőtestület határozatait és teljesíti mindazon teendőket, melyeket a törvények és felsőbb hatósági rendeletek a községekre utalnak, ha azok a képviselőtestületi közgyűlésnek fentartva vagy egyes közegek hatáskörébe utalva nincsenek. (1886 : XXII. 62. §.)

1. A község előjáróságának szervezete annál egyszerűbb, mennél kisebb a község, s mennél egyszerűbbek benne az életviszonyok; mennél nagyobb s fejlődöttebb, annál többféle organum szükséges, annál nagyobb a munkafelosztás, annál szükségesebb az egynemű funkciók-

nak külön közegekre való ruházása. Az 1886. évi XXII. t.-cz. lehetővé teszi e tekintetben a község egyéniségéhez való alkalmazkodást, s csak a minimumot állapítja meg, mely mellözhetetlen, hogy a község hivatását teljesíthesse.

a) *Kis- és nagyközségekben.* Az 1886. évi XXII. t.-cz. 63. §-a szerint a községi eljárárság áll: *kisközségekben*: a bíróból és helyetteséből (másod- vagy törvénybíróból), legalább két tanácsbeliből (esküdt, hites) és a körjegyzőből, körgyámból és a körorvosból; ott, a hol a helyi körülmények azt kívánatossá teszik, a másodbírói és a második tanácsbeli (esküdt, hites) állások az illető törvényhatóság beleegyezésével megszüntethetők; *nagyközségekben*: a bíróból és helyetteséből, legalább négy tanácsbeliből, pénztárnokból, községi jegyzőből, illetőleg rendes községi jegyzőkből, körgyámból és a rendes községi, illetőleg körorvosból. E közegek teendőit, kötelelességeit nem a törvény szabályozza, hanem kis- és nagyközségekben a bíró, a jegyző, a tanácsbeliek, illetőleg pénztárnok és körgyám kötelelességeinek s a szolgaszemélyzet létszámának részletes megállapítása községi szabályrendelet útján történik. Ugyane szabályrendeletben állapítandó meg az egyes tisztviselők fizetése s a napidíjak mennyisége. Kis- és nagyközségekben rendes fizetést húz a jegyző, illetőleg jegyzők, a körjegyző és a rendes községi, illetve körorvos (1886: XXII. 65. §.); az eljárárság többi tagjának adassék-e fizetés? és mennyi? tekintettel az eddigi szokásra, a község vagyoni viszonyaira és az eljárók elfoglaltatására a községek a törvény 65. §-ában érintett szabályrendeletben maguk állapítják meg. (1886: XXII. 65. §.) Kivétel e szabály alól a jegyzők fizetése, melyre nézve az 1886: XXII. 67. §. rendeli, hogy

a községjegyző fizetését a nagyközségekre nézve, a képviselőtestület meghallgatásával, s a község, illetőleg a szövetkezett helységek anyagi viszonyaihoz képest, a törvényhatóság állapítja meg.

E fizetés, nem számítva a természetben kiszolgáltató szabad lakást, 400 o. é. forintnál kevesebb nem lehet és ott, hol a községek vagyoni helyzete azt megengedi, a törvényhatóság a fizetést 600 frtig hivatalból fölemelheti; a községnek e megyei határozat ellen a belügyminiszterhez való felebbezési joga fenmaradván.

Az eddig megállapítva volt s általában az egyszer megállapított fizetést alábbszállítani nem lehet. Kivételnek e tekintetben csak akkor lehet helye, ha az illető község túlterhelhetését kimutatja, s ha a lezállítást a törvényhatóság helybenhagyja; a jegyzők által eddig használt községi földek jövőre is a jegyzőknél hagyandók, de a földeknek az adó-kataster szerint fölvett évi jövedelme, a megállapított készpénz-

fizetésből levonathatik; a törvényhatóság határozatát az érdekeltek a belügyminiszterhez felelbezhetik.

Az elagott jegyzők, és a jegyzők özvegyei és árvái sorsának biztosításáról, a törvényhatóság az általa szabályrendeletileg alkotott, illetve alkotandó nyugdíj-intézet által gondoskodni tartozik. E czélből több törvényhatóság is szövetkezhetik.

A körjegyzőt a szövetkezett helységek közösen fizetik.

Azt, hogy valamely körjegyzőség a körjegyző mellett segédjegyzőt is tartson, úgyszintén azt is, hogy a körjegyző és segédjegyző melyik községben lakjék, s a szövetkezett helységek mily mérvben járuljanak a körjegyző fizetéséhez s a közös kiadásokhoz, a képviselőtestületek és az illető közigazgatási tisztviselő meghallgatása mellett esetről-esetre az alispán határozza meg; e határozat a közgyűlésre felelbezhető. (1886 : XXII. 67. §.)

Ott, hol azt a közbiztossági viszonyok kívánják, a törvényhatóság elrendelheti, hogy az eljárók háza és egyéb vagyona a község költségen tűzkár ellen biztosítottak. (1886 : XXII. 65. §.)

b) *A rendezett tanácsú városban* az eljáróságot a tanács tagjai képezik: a polgármester, rendőrkapitány, tanácsnokok, főjegyző, rendes fizetéses jegyzők, főügyész, rendes fizetéses ügyészek, árvaszéki ülnökök, pénztárnok, számvevő, ellenőr, közgyám, levéltárnok, orvos, mérnök, községi erdőtiszt, s a község által a helyi igények szerint rendszeresített más tisztviselők. (1886 : XXII. t.-cz. 63. §.)

A tanács pedig áll: a polgármesterből, mint elnökből és a rendőrkapitányból, tanácsnokokból, főjegyzőből, főügyészből és orvostól, mint tagokból. (1886 : XXII. 63. §.)

Rendezett tanácsú városokban rendes fizetést hűz az eljáróság, a segéd- és kezelő személyzet valamennyi rendes tagja. (1886 : XXII. t.-cz. 65. §.) A fizetést, valamint az esetleges napidíjak mennyiségét a r. tanácsú város szabályrendelettel állapítja meg, de az 1886 : XXII. t.-cz. 66. §. értelmében a polgármester évi javadalma azon tiszti fizetésnél, mely az illető törvényhatóságban a főszolgabírák — a rendőrkapitányé azon fizetéssel, mely a szolgabírák részére van megállapítva, kevesebb nem lehet.

2. *A tiszti állomások betöltése.* A községekben, bármely osztályba tartoznak, a tiszti állomások választás útján töltenek be, a nélkül, hogy a törvény a falügyelet jogát gyakorló hatóságnak a megerősítés jogát fentartotta volna.

Kisközségekben a bírót és tanácsbelieket a választó közönség

(35., 36. és 37. §-ok), a körjegyzőt és a körgyámot a szövetkezett helységek képviselő-testületének egyeteme;

nagyközségekben a bírót, a tanácsbelieket és körgyámot a választó közönség, a községi jegyzőt és községi orvost, a mennyiben a község egymaga külön községi orvost tart, — a képviselő-testület;

rendezett tanácsú városokban pedig a rendőrkapitányok kivételével az összes eljáróságot és a segéd- és kezelőszemélyzet tagjait a képviselő-testület választja. (1886: XXII. 68. §.)

Kis- és nagyközségekben a jegyzők és orvosok, a rendezett tanácsú városokban ezeken kívül a segéd- és kezelőszemélyzet tagjai élethossziglan;

az eljáróság többi tagjai kis- és nagyközségekben három évre, rendezett tanácsú városokban hat évre választatnak.

Ezen általános szabály alól kivételnek a rendezett tanácsú városok rendőrkapitányai, kik a főispán által élethossziglan nevezetnek ki s hivatalaiktól ép úgy, mint az élethossziglan választott jegyzők, orvosok és a segéd- és kezelő-személyzet tagjai csak fegyelmi határozattal mozdíthatók el. — A rendőrkapitányok nem vehetnek részt a város pénzügyeit, javadalmait, vagyonát és gazdaságát érdeklő ügyeknek a tanács által való intézésében. — Együttal felhatalmaztatik a belügy-miniszter, hogy a rendőrkapitányok hivatali és szolgálati viszonyát úgy a rendezett tanácsú városok helyhatósága, mint az illető törvényhatósággal szemben is a törvények keretén belül szabályrendelet útján rendezze.

Azon előjáró, kinek megbízatása lejárt, a hivatali állásával járó kötelezettségeket teljesíteni mindaddig tartozik, és az abból kifolyó jogokat is gyakorolni hivatott, míg akár választás, akár helyettesítés útján helyébe lépendő utóda a hivatalt el nem foglalta.

Azon előjáróval szemben, ki hivatali köteletségének teljesítésére betegség okából vált képtelenné, a hivatalától felmentés előtt ugyanazon eljárás foglal helyet, mint a betegség miatt hivatalból való nyugdíjazásakor. (1886: XXII. 69. §.)

A körorvos választására, illetményei és lakhelyére nézve az 1876: XIV. t.-cz. 144. §. határozmányai irányadók. (1886: XXII. 70. §.)

Kis- és nagyközségekben a bírói hivatalt csak rendkívüli akadályoztatás eseteiben lehet visszautasítani, s a megválasztott községlakos 100 forintig terjedhető büntetés súlya alatt legalább egy évig viselni tartozik hivatalát.

Rendkívüli akadályoztatás eseteiben a megválasztottnak indokolt

folymodására az alispán adja meg a felmentést. Az alispán határozata felelteszhető a törvényhatóságghoz.

Az, ki a birói tisztséget már egy éven át viselte vagy a birságot lefizette, nem kötelezhető, hogy azt tovább viselje vagy hat év leforgása előtt újból elvállalja. (1886: XXII. 71. §.)

A községi előjáróság és a segéd- és kezelő-személyzet választása a községi tisztújító székeken eszközöltetik.

A tisztújító szék elnöke kis- és nagyközségekben a főszolgabíró vagy az általa megbízott szolgabíró, akadályoztatásuk esetén az alispán által e esélből külön kirendelt helyettes; rendezett tanácsú városokban az alispán vagy akadályoztatása esetén a törvényhatóság által e végre kiküldött helyettes. (1886: XXII. 72. §.)

Előjáróvá választathatik minden 24 éves és nagykorú honpolgár, a ki községi választó és a 75. §-ban elősorolt kivételek alá nem esik.

Jegyzőknek, orvosoknak, ügyészeknek, mérnököknek és erdő-tisztéknek azonban megválaszthatók azok is, kik előbb községi választók nem voltak. (1886: XXII. 73. §.)

A külön minősítéshez kötött állásokra, u. m. a polgármesteri állásra nézve az 1883: I. t.-cz. 5. §. VII.; a jegyzői állásokra nézve kis- és nagyközségekben az 1883: I. t.-cz. 6. §.; rendezett tanácsú városokban pedig az 1883: I. t.-cz. 3. vagy 6. §.; orvosi állásokra nézve az 1883: I. t.-cz. 9. §. I. és az 1876: XIV. t.-cz. 143. §.; az ügyési állásokra nézve az 1883: I. t.-cz. 5. §. VIII.; a mérnöki állásokra nézve ezenkívül az 1883: I. t.-cz. 10. §. első bekezdésében és az erdő-tisztai állásokra nézve az 1883: I. t.-cz. 12. §., illetőleg az 1879: XXXI. t.-czikkben foglaltak irányadók. (1886: XXII. 74. §.)

Nem választható községi előjáróvá: a) ki községi képviselő nem lehet; b) a lelkész, tanító, az állami és megyei tisztviselő és hivatalnok, habár a községben választó joggal bír is; c) kis- és nagyközségekben a bíró és pénztárnok egymással vagy a jegyzővel; d) rendezett tanácsú városokban: polgármester, főjegyző, a pénztárnok és számvevői személyzet tagjai egymással a rokonság és sógorság első fokában levő egyének egyidejűleg nem lehetnek. (1886: XXII. 75. §.)

A megválasztott előjárónak hivataloskodása egész ideje alatt a községben, illetőleg a körben kell laknia. (1886: XXII. 76. §.)

Minden városi és községi előjárói, segéd- és kezelő-hivatalnoki állás betöltésénél kijelölésnek van helye.

A kijelölés jogát:

kis- és nagyközségekben a birói, továbbá a községi s körjegyzői, végre a községi és körorvosi állásokra nézve a tisztújító szék elnöke, a

többi állásokra nézve a tisztújító szék elnökének vezetése alatt a képviselő-testület gyakorolja; rendezett tanácsú városokban a rendőrkapitányi állások kivételével az összes előjáróságra, valamint a segéd- és kezelő-személyzetre nézve, a külön minősítéshez kötött állások tekintetében az 1883: I. törvényzikk korlátai között és tekintettel az 1868: XLIV. törvényzikk határozmányaira is, a jelöltek névsorát egy kijelölő választmány állítja össze, mely áll a tisztújító szék elnökéből, mint elnökből, a képviselő-testület által saját tagjai köréből választott 2 és a tisztújító szék elnöke által szintén a képviselő-testület köréből meghívott 2 tagból; szavazatok egyenlősége esetében az elnök szava dönt.

A kijelölés eredményét a tisztújító széken ennek elnöke jelenti ki és a kijelölő választmány határozatait indokolni nem tartozik.

Minden állásra legalább 3 egyén jelölendő ki: e szabály alól eltérésnek csak akkor van helye, ha nem jelentkezett kijelölhető 3 egyén a betöltendő tiszti állásra.

Érvényesen szavazni csak jelöltre lehet.

A szolgaszemélyzet mikénti alkalmazását a rendezett tanácsú városok szabályrendelet útján állapítják meg. (1886: XXII. 77. §.)

A tisztújító szék határnapját:

kis- és nagyközségekben a főszolgabíró, rendezett tanácsú városokban az alispán, a képviselő-testület megalakulását követő valamely napra tűzi ki.

Ugyanőket illeti a választási elbontézkedések megtétele és a választás kihirdetése; a választás vezetésének s a rend fentartásának joga és kötelessége a tisztújító szék elnökére (72. §.) tartozik.

A választók a választás megnyitásakor az elnök mellé 4 bizalmi férfit jelölnek ki maguk közül.

Ha e joggal élni nem akarnak, a bizalmi férfiakat az elnök nevezi ki. (1886: XXII. 78. §.)

A választás felkiáltás vagy szavazás útján történik.

Ha tíz választó szavazást kíván, az elnök azt elrendelni köteles. (1886: XXII. 79. §.)

A szavazás:

kis- és nagyközségekben a szavazók nevének és szavazatának feljegyzése;

rendezett tanácsú városokban szavazatlapok által történik.

A szavazatok feljegyzését, a szavazatlapok beszédését, a szavazatok összesámítását az elnök által kinevezett küldöttség nyilvánosan eszközli. (1886: XXII. 80. §.)

Nagy- és kisközségekben a jegyző, illetve körjegyző, valamint az orvos, illetve körorvos és a bíró; a rendezett tanácsú városokban a tanács tagjai és a pénztárnok általános szavazattöbbséggel választatnak.

Ha általános többséget a jelöltek között senki sem nyert, új szavazásnak van helye a legtöbb szavazatot nyert két jelölt között; egyenlő szavazat esetében a sorshuzás dönt.

Az eljáróság többi tagjainak s a segéd- és kezelő-személyzetnek megválasztásánál a viszonylagos szavazattöbbség elégséges.

Az egész választási eljárásról jegyzőkönyv szerkesztendő, melyben az eljárás lényeges mozzanatai a netáni óvások rövid említésével felveendők, s mely az elnök, jegyző és két bizalmi férfi által aláírandó.

Ha a bizalmi férfiak az aláírást megtagadják, ezen körülmény a jegyzőkönyvbe felveendő, de a jegyzőkönyv hitelességére nézve befolyással nem bír.

A választás ellen az eredmény kihirdetésétől 15 nap alatt a törvényhatósági bizottsághoz és onnan a belügyminiszterhez felebbezéssel lehet élni. (1886: XXII. 81. §.)

Ha kör- és községjegyzői, úgyszintén ha kör- és községi orvosi állás jó üresedésbe, a kis- és nagyközségekre nézve a főszolgabíró, a rendezett tanácsú városokra nézve az alispán nyilvános pályázatot nyit, mely a törvényhatóság területén, esetleg a szomszédos megyékben is, sőt a körülményekhez képest országszerte kihirdetendő.

A kijelölés a pályázat alapján történik és pedig az orvosokra nézve az 1876: XIV. t.-cz. 152. §. c) pontjának határozmányára való tekintettel. (1886: XXII. 82. §.)

A körjegyzőt és körgyámot a szövetkezett községek képviselőinek és szavazattal bíró eljárároinak a kör székhelyén a főszolgabíró elnökléte alatt tartandó együttes közgyűlése, a *körorrost* pedig azon közgyűlés választja, mely az orvostartásra egyesített községek képviselői és eljárároiból, illetőleg az alispán által az 1876: XIV. t.-cz. 144. §-a értelmében meghatározott számban a képviselő-testületek által saját kebelükből választandó megbizottakból a főszolgabíró elnökléte alatt a közegészségi kör székhelyén alakul. (1886: XXII. 83. §.)

Az időközben végleg megürült állások szabályszerű tisztujítás, illetőleg kinevezés, az ideiglenesen megürült állások helyettesítés útján töltenek be.

A helyettesítést kis- és nagyközségekben a kör-, illetve községi jegyzőre, valamint a kör-, illetőleg községi orvosra nézve a főszolgabíró, rendezett tanácsú városokban a polgármesteri állásra nézve a kép-

viselő-testületnek az alispán elnöklete alatt tartandó közgyűlése, a rendőrkapitányi állásra nézve a főispán eszközi.

A többi állásra nézve a helyettesítés a képviselő-testület jogköréhez tartozik, melynek közgyűlése ez alkalommal kis- és nagyközségekben a főszolgabíró (72. §.), rendezett tanácsú városokban a rendes elnök vezetése alatt tartatik.

Az élethossziglan választott előjárók vagy a segéd- és kezelőszemélyzet tagjainak megürült állásai a rendes tisztújításon kívül is élethossziglan töltenek be; a nem élethossziglan választott előjárók állásaira időközben választott vagy helyettesített előjárók pedig csak az általános tisztújításig maradnak hivatalaikban.

Kivételnek azok, kik oly állásra helyettesítettek, mely fegyelmi úton hivataltól való felfüggesztés következtében ürtült meg, ezeknél az illetőnek hivatalába visszahelyezése folytán a helyettesítés megszűnik. (1886: XXII. 84. §.)

Az előjáróság s a segéd- és kezelőszemélyzet minden tagja a képviselő-testület előtt a következő esküt teszi le:

„Én, N. N. esküszöm, hogy a hivatalommal járó köteleességeimet lelkiismeretes pontossággal teljesítem. Isten engem úgy segéljen!”

Ha a megválasztott azt állítaná, hogy az eskü vallása meggyőződéssel ellenkezik, következő fogadalmat kell tennie:

„Én, N. N. ünnepélyesen fogadom, hogy a hivatalommal járó köteleességeimet lelkiismeretes pontossággal fogom teljesíteni.” (1886: XXII. 85. §.)

VIII. A községi előjárók felelőssége. A község előjáróinak vagyoni, büntetőjogi s a szolgálati viszonyból eredő (fegyelmi) felelősségére vonatkozó törvényes intézkedések alább a tisztviselők felelősségét tárgyaló fejezetben részletesen vannak előadva.

IX. A község háztartása. A községnek, közzükségleteinek fedezésére, pénzbeli eszközökre van szüksége. Ezek forrásai: 1. A község vagyonának jövedelmei; 2. bizonyos jogok értékesítése; 3. a községi adó. A község közczéljainak megvalósítására szolgáló fontos eszköz: 4. a természetben lerótt szolgáltatások, melyekre a község lakosai bizonyos esetekben kötelezve vannak, s melyek mint pénzzel megválthatók közvetlenül, a mennyiben meg nem váltatnak, közvetve pénzürtéket képviselnek.

1. *A község törzsvagyon.* A község tulajdonához tartozó dolgok nem azonosak a község törzsvagyonával. A község tulajdonát teszik a közterek, utcák, utak, sétáló helyek, temetők, csatornák, vízvezetők, bizonyos különleges közczélra szolgáló épületek, melyek azonban a

forgalomból ki vannak véve, s a községnek jövedelmet nem hajtanak. A község törzsvagyona alatt csak azok a dolgok értendők, melyek a forgalomból nincsenek kivéve, melyekkel a község mint tulajdonával rendelkezik, s melyek jövedelmet hajtanak. Ide tartoznak a község tulajdonát tevő szántóföldek, erdők, rétek, legelők, nádasok, gyárak, házak, értékpapírok, szerződésekből eredő követelések, pénztőkék, a korcsmáltatási, vadászati jog stb., úgyszintén minden a község tulajdonához tartozó ingó dolgok, melyek a község gazdaságának, ipartelegeinek, épületeinek s hivatalainak felszerelésére szükségesek.

A törvény 110. §. erre nézve azt rendeli, hogy
a község törzsvagyona csonkítatlanul fentartandó.

Kivételes esetekben annak elidegenítését, lényeges átalakítását vagy felosztását, valamint ingatlan vagyonnak vagy kir. kisebb haszonvételi jognak vételét a képviselőtestület csak az általa e végre legalább 30 nap közbevetésével határozatilag külön kitűzendő és kihirdetendő közgyűlésében összes tagjainak, ide értve a szavazattal bíró eljárákat is, általános többségével névszerinti szavazás mellett, és a 24. §. rendeleteinek megtartásával határozhatja el. Ha a képviselők ezen gyűlésre kellő számban meg nem jelentek, ugyanezen a módon újabb közgyűlés hirdetendő s ha ezen sem volna meg a kellő szám, ezen képviselőtestületi gyűlésből 15 napra egy újabb gyűlés összehívása elrendelhető, mely a jelenlevők többségével határoz.

Ugyanez áll a községi felügyelet alatt álló intézetek törzsvagyonára nézve is. (1886 : XXII. t.-cz. 110. §.) A községnek és a községi felügyelet alatt álló intézeteknek ingó és ingatlan vagyonát minden évben leltározni s a leltárt a községi zárszámadáshoz kell csatolni. (1886 : XXII. 109. §.)

2. *A községi vagyon kezelése.* A községi vagyon kezelésének módját, és ha erre nézve a bérbeadás állapíttatnék meg, ennek feltételeit, a közöltségek fedezése után a fenmaradó jövedelmeknek hováfordítását, azoknak esetleg mikép történendő felosztását, az egyes polgároknak azokból járó haszonélvezeti illetményeket és az ezekért netalán fizetendő díjakat: a képviselőtestület, és pedig a mennyiben a fennálló gyakorlatnak megváltoztatása czéloztatik, szintén az általa e végre legalább 30 nap közbevetésével határozatilag előre kitűzendő és kihirdetendő közgyűlésben állapítja meg. (1886 : XXII. 112. §.)

A 110. és 112. §§-nak értelmében hozandó határozatok a községben szokott módon szabályszerűleg kihirdetendők; azok ellen kihirdetésök napjától számított 30 nap alatt a községnek kötelékébe tartozó bármely polgár és azok, kik a községben vagy határában ingatlan

vagyonnal bírnak, a törvényhatóságához (az 1876 : XX. t.-cz. által bekeblezett városokban a törvény 4. §. értelmében a belügyminiszteriumhoz) felfolyamodhatnak.

Ily határozatok ezen határidő lefolyta előtt, felebbezés esetében pedig ennek elintézéseig, semmi esetre végre nem hajthatók, és azért a 112. §. esetében a törvényhatóságok csak ezen határidő eltelte után s az időközben netalán beérkezett folyamodásoknak tekintetbe vételével határozhatnak. (1886 : XXII. t.-cz. 113. §.)

A törvényhatóság (az 1876 : XX. t.-cz. által bekeblezett városokban a törvény 4. §. értelmében a belügyminiszterium) a felfolyamodás felett, ha az közigazgatási úton elintézhető, határoz; azon esetben mindazonáltal, midőn az iránt, hogy azon vagyon, jog vagy haszonvétel, melyekről a képviseleti közgyűlés a fentebbi 111., 112. és 113. §-ok értelmében intézkedett, a község vagyonához, illetőleg annak szabad rendelkezése alá tartozik-e? a község és annak tagjai közt magánjogi kérdések forognak fenn: a törvényhatóság (a miniszterium) ezen kérdéseknek barátságos egyesség útján kiegyenlítését kísérelndi meg, és ha ez nem sikerül, a feleket törvényes útra utasítani és a fennforgó kérdéseknek birói végeldöntéseig a fennálló gyakorlatot fentartani köteles. Ugyanezt az eljárást követi a törvényhatóság, ha a létrejött egyességet, mely hozzá jóváhagyás végett mindig felterjesztendő, helybenhagyhatónak nem találja. Ez iránti határozatát azonban indokolni tartozik. (1886 : XXII. 114. §.)

Az 1848 : XXV. t.-cz. 15. §-ában és az 1848 : XXVI. t.-cz. 13. §-ában érintett magánjogi viszonyok és haszonvételek, a mennyiben törvényesen jelenleg fennállanak: azon törvények értelmében továbbá is érintetlenül fenmaradnak. (1886 : XXII. t.-cz. 118. §.)

A *községi vagyon bérbeadása* rendszerint csak nyilvános árverés útján eszközölthetik.

Az árverés módozatait és a kikiáltási árt a képviselőtestület állapítja meg, s az árverést az hagyja helyben.

Azon esetben, midőn a községi képviselet magánosok kezein levő oly ingatlanokat és javadalmakat, melyeket a törvényhatóság községi vagyonnak tart, azoktól per útján visszavenni vonakodik, vagy a lakosság egyes osztályainak vagy egyes lakosoknak egyezés mellett birtokába bocsát, vagy végre az eljáróság vagy a képviselőtestület illető tagjai által a községnek okozott kár megtérülése iránt a jelen törvény 86. és 87. §-ai értelmében lehető törvényes lépéseket alapos indok nélkül megtenni nem akarná, a törvényhatóság és sürgős esetben az.

alispán a megyei tiszti ügyészt megbízhata, hogy a községi vagyont a képviselőtestület ellenkezése daczára is megvédhesse.

Ezen megyehatósági megbízás a község képviselőterére érvényes ügyvédi meghatalmazás hatályával bir. (1886 : XXII. 115. §.)

Az eljáróság minden a község ellen indított pert a főszolga-bíró, illetőleg polgármester útján az alispánnak bejelenteni tartozik, ki a mennyiben a község érdekét komoly veszélynek látná kitéve, a tiszti ügyészt a község képviselőterével megbízhata, erről a községet, úgyszintén az eljáró bíróságot értesíti s ezzel a netaláni korábbi meghatalmazás hatályát veszti.

Ha a községet, elmarasztaló ítélet folytán, vagyonára vezetendő végrehajtás fenyegeti, az eljáróság arról az alispánhoz jelentést tenni köteles, ki a község vagyonának lehetőleg épentartása és a lakosság túlterhelhetetésének elkerülése végett a szükséges intézkedést megteszi. (1886 : XXII. 116. §.)

Ha a község, a képviselőtestület és eljáróság gazdálkodása vagy elemi csapások és egyéb balsors folytán a vagyonbukás szélére került, saját kérelmére és szükség esetén hivatalból is az alispán a tiszti ügyész meghallgatása után a községi vagyonkezelést meghatározott időtartamra zárlat alá helyezheti, zárgondnokot nevezhet, s erről az illető bíróságokat értesíti.

Ezen zárlat az 1881 : LX. t.-cz. 254. §-ában fentartott zárlatok hatályával bir. (1886 : XXII. 117. §.)

Ha a közárverés sikerre nem vezet, vagy a község érdeke kivételesen a magánúton való egyezkedést javallaná : a vagyon szabad kézből is kiadható, de az erre vonatkozó szerződés a községre nézve csak a törvényhatóság (az 1876 : XX. t.-cz. által bekeblezett városokban a törvény 4. §. értelmében a belügyminiszter) jóváhagyása után válik kötelezővé. (1886 : XXII. 120. §.)

A községi tőkepénzek hasznosítására nézve ugyanazon szabályok tartandók meg, a melyek az árvapénzek elhelyezésére nézve fennállanak. (1886 : XXII. 121. §.) L. erre nézve az 1877. XX. t.-czikk IX. fejezetét.

A községi erdők kezelésére nézve az 1879 : XXXI. t.-cz. 17. és következő szakaszai úgy intézkednek, hogy a községek erdei, úgyszintén a volt úrbéreses erdő-illetménye is, míg közösen használtatnak, gazdasági rendszeres üzemterv szerint kezelendők. A részletes szabályok erre vonatkozólag az erdészetre vonatkozó fejezetben foglaltatnak. (1886 : XXII. 119. §.) A B. M. 1885. 3596. sz. rendelete szerint minden oly esetben, melyekben a községek s a volt úrbéres közbirtokossá-

gok által az üzemtervek elkészítésének napjától számított 10 évet meghaladó időre vonatkozó szerződések jóváhagyása kéretik, mint községi vagyont illető kérdés a törvényhatóság által csak akkor tehető bírálat és elintézés tárgyává községi háztartási szempontból, ha ez eladásra erdőfelügyeleti szempontból az engedély a F. I. K. M. részéről már megadatott. Hivatkozva az 1882. 28794. sz. rendeletre utasítja, hogy kiváló figyelemmel legyen arra, hogy a faeladás nyilvános árverés útján és csak előleges becslés s a feltételek előleges jóváhagyása alapján eszközöltessék.

3. *A község kiadásai.* A község kiadásai a község közszükségleteiből erednek, melyeknek mennyisége a község nagyságától, gazdasági s forgalmi jelentőségétől, fejlődöttsége fokától függ. A községek főkiadásai: *a)* a községi eljárók, szolgák, éjjeli őrök, csószók, pásztorok, rendőrök díjazása, napidíjak s utazási költségek megtérítése; *a)* község vagyona kezelésénél alkalmazottak fizetése s esetleg nyugdíjazása; *b)* mindennemű felszerelések; *c)* iskolák és egyéb közművelődési intézetek fentartása; *d)* a felekezeti iskolák fentartásához s a felekezetek vallási szükségleteihez való hozzájárulás; (1868: XXXVIII. t.-cz. 25. §. és 1868: LIII. t.-cz. 23. §.); *e)* temetők fentartása; *f)* közlekedési eszközök, utak, hidak stb. fentartása; *g)* utcák és terek kövezése, kivilágítása, tisztán tartása, csatornázás költségei; *h)* nyilvános kútak, vízvezetők fentartása; *i)* a tűzoltásra vonatkozó intézkedések költségei, s a községi vagyon tűzkár ellen való biztosítása; *k)* a katonai beszállásból, elfogatatokból eredő költségek; *l)* községi épületek javítása; *m)* községi adósságok kamatai; *n)* a községi szegények, elmebetegek, lelenczek stb. ellátása; *o)* törvényhatósági pótdáchoz való hozzájárulás; *p)* adó (egyenérték) a községi vagyontól; *q)* irodai költségek stb.

4. *A községek bevételei:* *a)* a törzsvagyon jövedelme és pedig: földek, rétek, legelők, erdők használatából vagy bérbeadásából, ház-bérből, fa eladásából, gyári ipartelepekből, tőkepénzekből stb.; *b)* a korcsmáltatási, vadászati jog bérbeadásából; *c)* út-, kövezet-, hidvám, helypénz szedéséből; *d)* a községi kötelékbe való felvételért, polgárjog elnyeréseért stb. járó díjakat; *e)* természetbeli haszonélvezetekért, mint legelő, fajzás, víz használata stb. járó díjakból; *f)* szolgálmányok megváltásából, befolyt bírságpénzekből; *g)* a községi adóból állnak.

5. *A községi adó.* Az 1886: XXII. t.-cz. 129. §. szerint, a mennyiben a község kiadásai a községi törzsvagyon jövedelmeiből (s egyéb bevételeiből) nem fedeztethetnének, a község a községi lakosokra és a birtokosokra községi adót vehet ki.

A községi adók kivetésére nézve az 1868. évi XXXVIII. törvény-czikknek a községi iskolákra fordítandó költségekről szóló rendelkezései épségben hagyása mellett a következők rendeltetnek:

Kis- és nagyközségekben épügy, mint rendezett tanácsú városokban, a község minden tagját egyenlően érdeklő közigazgatási költségek a folyó évre kivetett következő egyenes államadók: földadó, házadó, keresetadó, nyilvános számadásra kötelezett vállalatok és egyletek adója, bányaadó, tőkekamat- és járadékadó arányában;

azon költségek pedig, melyek a földbirtok érdekében tétetnek, csak az érdekeltek földadója arányában vettetnek ki;

azon költségek végre, a melyek a két osztályba nem sorozhatók, milyenek a belrendőrségi és a közbiztonságra vonatkozó kiadások, a föld-, bányaadó és a pusztai haszonbérlők ezen haszonbérlet után fizetett kereseti adója kivételével, a fentemlített egyenes adók többi neire vettetnek ki.

Az első pont alatt említett közigazgatási költségek kivetésének alapjául a községhez közigazgatásilag csatolt pusztá, illetőleg havasok és a rendszeres gazdasági terv szerint kezelt erdőtestek után fizetett egyenes adóknak csak felerésze vétethetik.

A gazdasági és mezői felügyelet költségeihez járulni nem tartoznak a községekben levő vagy a községhez csatolt földbirtokok tulajdonosai, kik e költségeknek hasznát nem veszik és e tekintetben magukról gondoskodnak.

Oly községekben, melyekben (pl. új telepítvények stb.) államadó még nem fizettetik, a községi adó kivetésének módozatait és feltételeit azon időre a község a törvényhatóság jóváhagyása mellett szabályrendelet útján határozza meg.

Oly községekben, melyekben a napszamosok állami adómentesége (1883: X. t.-cz.) a községi, megyei és iskolai adólap nagymérvű csorbulását idézné elő, a község az ottani lakó és csupán napszám után élő napszamosokra kivetendő községi adó módozatait és feltételeit hasonló eljárás mellett határozhatja el.

Az ily napszamosra kivethető községi adó azonban az illető törvényhatóság által megállapított egy napi községi átlagnapszám összegénél, vagy a községben fizetett legkisebb mérvű községi adó felénél nagyobb nem lehet.

Két község egymás mellett lévő határain épült gazdasági, kereskedelmi vagy gyártelepek tulajdonosai a telephez tartozó beltelkek hovátartozása iránt, a jelenben fennállóakra nézve, a mennyiben eddig még nem történt volna, ezen törvény életbeléptétől számított egy év

alatt, az ezután létesítendőkre nézve pedig a telep felállítása alkalmával a tárgyalást megindítani tartoznak. (1886 : XXII. 130. §.)

A helyi érdekű vasutakra adandó segélyösszegek (1880 : XXXI. t.-cz. 9. §.) megállapítását és kivetését a képviselőtestület esetéről-esetire 15 nappal előre meghirdetendő közgyűlésben egyezségileg és a törvényhatósági jóváhagyás feltétele mellett határozza el, az ez iránt hozott határozat kihirdetendő, 15 napig a községházánál kiteendő és ellene ezen idő alatt bármely községi lakos vagy birtokos felelősséggel élhet. (1886 : XXII. 131. §.)

Rendezett tanácsú városokban, a törvényhatóság indokolt előterjesztése folytán, a mennyiben az állam jövedelmeinek csökkenése s az ipar s kereskedelem érdekeinek veszélyeztetése nélkül eszközölhető, a kormány kivételesen megengedheti, hogy azok közvetett államadókra is vethessenek pótdadót, s jövedelmeik szaporítása végett a városban s annak területén illetékeket, helypénzeket, vámokat szedhessenek, sőt az állam által igénybe nem vett új adónemeket is hozhassanak be. (1886 : XXII. t.-cz. 132. §.)

Mentesség a községi adótól. Az állam hivatalnokai, a katonatisztek, honvédtisztek, a törvényhatósági tisztviselők és hivatalnokok, s a néptanítók és kis- és nagyközségekben kör-, illetőleg községi jegyzők hivatalaik után járó fizetéseiktől, illetőleg nyugdíjaiktól községi adót nem fizetnek.

Hasonlólag nem fizetnek a lelkészek sem azon javadalmaiktól, melyeket kizárólag az illető egyházközségben viselt lelkészi hivatalaik után élveznek. (1886 ; XXII. t.-cz. 133. §.)

A községi adó behajtása. A községi adó behajtásánál az 1883 : XLIV. t.-cz. rendeletei irányadók. (1886 : XXII. 139. §.). L. bővebben alább a község hatásköréről adóügyekben.

6. *Szolgáltatmányok.* A községi lakosok kézi és szekeres munkára is kötelezhetők.

E szolgáltatmányok a közmunka szabályozásáról szóló törvény (még nem alkottatott meg) elvei szerint vettetnek ki, s vagy természetben teljesíttetnek, vagy pénzzel váltatnak meg, és csak az utcák, a községet védő gátak, közlekedési vonalak és eszközök fentartására fordíthatók. (1886 : XXII. t.-cz. 133. §.)

A község belsejében levő utak és egyéb közlekedési eszközök fentartásához szükséges szolgáltatmányok alól azonban a községhez közigazgatásilag csatolt puszták, illetőleg havasok és a rendszeres gazdasági terv szerint kezelt erdőtestek birtokosai kivételnek, ha a községben semminemű belsőséggel nem bírnak.

Valamint nem tartoznak járulni a községi dűlőutak, és a községet vagy annak határát védő gátak fentartásához sem, ha kimutatják, hogy az előbbieket nem használják, illetőleg, hogy az utóbbiak egy szersmind birtokaikat nem is védik. (1886: XXII: t.-cz. 135. §.)

Közveszély, t. i. hófuvás, árvíz, tűz stb. eseteiben, az előjáróság tekintet nélkül az előző §-ban tett kivételre, az összes gyalog és szekeres erőt a veszély elhárítására betudás nélkül felhasználhatja. (1886: XXII. t.-cz. 136 §.)

A községek és a hozzájuk csatolt puszták, illetőleg havasok, és a rendszeres gazdasági terv szerint kezelt erdőtestek birtokosai, a községi adók és egyéb szolgálmányok megváltása végett, bizonyos átalányösszeg fizetése iránt 6 évről 6 évre terjedő egyességet köthetnek. Ez egyesség érvényességéhez a törvényhatóság jóváhagyása szükséges, mely, ha megtagadtatott, e határozat bármelyik fél által a belügy-miniszterhez felebbezhető. (1886: XXII. t.-cz. 137. §.)

Az egyes községek közötti közlekedési (vicinal) utak és hidak készítése és jókarban tartása végett a községek a közig. bizottság által, érdekeltségükhöz képest, külön csoportokba egyesíthetnek.

Az arányt, melyben az ily utak és hidak készítéséhez s fentartásához egyes községek járulni tartoznak, az illetők meghallgatásával, a mennyiben azok között egyesség nem eszközölhető, a közig. bizottság (1876: VI. t.-cz. 26. §.) állapítja meg. (1886: XXII. t.-cz. 134. §.)

7. *A község költségvetése.* A költségvetési előirányzatot a községi előjáróság, illetőleg tanács terjeszti a közgyűlés elé. (1886: XXII. 122. §.)

E költségvetésnek magában kell foglalnia a község minden rendes és rendkívüli kiadásait, különös tekintettel azon kiadásokra, melyeknek fedezésére a községet törvény kötelezi. (1886: XXII. 123. §.)

A költségvetésbe a község minden olynemű jövedelmei felvételnek, melyek eddig is a községi czélokra fordítottak, a költségvetés készítését megelőző év pénztári maradványaival együtt. (1886: XXII. 124. §.)

Az ekkép előterjesztett költségvetési előirányzat a következő évre mindenkor előre az őszi rendes közgyűlésen vizsgálatik, illetőleg állapítatik meg.

A költségvetési előirányzat a közgyűlést megelőzőleg a község-házánál előre kihirdetendő 15 nap alatt közzemlére kitétetik, rendezett tanácsú városokban azonfelül a képviselők között kiosztatik.

A közgyűlés a községi adófizetők által beadott észrevételeket felolvastatni és tárgyalni köteles.

Ott, hol számvevőség, pénzügyi, gazdasági vagy költségvetési állandó szakosztályok vannak, a számvevőség, illetőleg a szakosztály előzetesen mindig meghallgatandó.

A kisebbség különvéleménye a jegyzőkönyvhöz csatoltatik. (1886: XXII. 125. §.)

A költségvetést a kisebbség különvéleményével és az egyesek által beadott észrevételekkel együtt a törvényhatósághoz kell felterjesztetni.

A törvényhatóság a költségvetést, ha :

a) a fentebbi §-okban körülírt feltételeknek megfelel ;

b) az összes kiadások a községi vagyonjövedelmeiből községi adó nélkül fedeztetnek ;

c) és a költségvetés ellen panasz nem emeltetett : egyszerűen tudomásul veszi, s attól a jóváhagyást meg nem tagadhatja.

Ellenkező esetben a költségvetést részletesen felülvizsgálja, attól a helybenhagyást általában meg is tagadhatja, észrevételeit a községgel közli, azt új költségvetés készítésére, illetőleg kiigazítására utasíthatja és a kiigazítást megtagadó község számára a költségvetést azon egyévre hivatalból megállapíthatja; fentartatván mindkét esetben a községnek felelősségi joga. (1886: XXII. 126. §.)

A községi eljáróság felelős a költségvetés szoros megtartásáért. (1886: XXII. 127. §.)

Ha időközben előre nem látott körülmények következtében rendkívüli kiadás fordulna elő: annak fedezése ugyanazon módon eszközendő, mely a költségvetés megállapítására és jóváhagyására nézve a fentebbi 123., 124. és 126. §-okban meg van állapítva. (1886: XXII. 128. §.)

8. *A pénztári kezelés és számvitel módját* a belügyminiszter által megállapított irányelvek és a megyebeli községek külön viszonyainak tekintetbevételével a törvényhatóság szabályrendelettel állapítja meg.

Ezen szabályrendelethez a belügyminiszter jóváhagyása szükséges. (1886: XXII. 140. §.)

9. *A számadás.* A községi számadások a költségvetés rovatainak megfelelőleg készítendőek. (1886: XXII. 141. §.)

A községi számadásokat kis- és nagyközségekben a tavaszi rendes közgyűlésen maga a képviselő-testület vizsgálja meg.

Az e végett tartandó gyűlés határnapját 15 nappal előre kihirdetni és a főszolgabírónak bejelenteni kell.

A törvényhatóság évenként előre gondoskodik arról, hogy lehetőleg a szükségletnek megfelelő számban kijelöltessenek a községen

kívül álló egyének oly megbizással, hogy a számvizsgáló gyűléseken megjelenjenek, ott elnököljenek, a tanácskozást vezessék és a tapasztalatakról jelentést tegyenek.

Ha ez minden községre nézve minden évben nem lehetne is, ott, hol a vagyonkezelés iránt gyanú támadott, vagy a kiadások s főleg a községi adó jelentékenyen szaporodnak, okvetlenül meg kell történnie.

A bejelentés vétele után a megbizott a főszolgabíró által azonnal tudósítandó s ha akadályozva volna, erről az alispánt értesíteni tartozik, ki a helyettesítéséről gondoskodik.

Rendezett tanácsú városokban a közgyűlés elébe terjesztést a számvevőség, illetőleg a szakosztály, s ha ilyenek nem léteznek, küldöttség vizsgálata előzi meg.

A számadás, esetleg a számvevőség, szakosztály vagy küldöttség indokolt jelentése a közgyűlést megelőzőleg 15 nappal a községházánál közzemlére kitétetik.

A közgyűlés a községi adófizetők netaláni észrevételeit felolvasni és tárgyalni köteles. (1886: XXII. 142. §.)

Az ily módon megvizsgált számadás, akár tétetik az ellen kifogás vagy panasz, akár nem, a megbizott jelentésével együtt a törvényhatósághoz felülvizsgálat végett minden esetben felterjesztendő.

A törvényhatósághoz felterjesztett s ez által legkésőbb egy év lefolyása alatt megvizsgálandó számadások mellé az egyes adófizetők által netalán beadott észrevételek és a kisebbség különvéleménye is csatolandó; s ez esetekben a felmentés csak a törvényhatóság jóváhagyása után adathatik ki. (1886: XXII. 143. §.)

A törvényhatóság határozatát a község vagy a számadással tartozó, a belügyminiszterhez felebbezheti. Ha a község vagy a számadó a belügyminiszter felülvizsgálata eredményében sem nyugszik meg: a számadás azon tételeinek, melyek ellen kifogás tétetett, bíróilag leendő megvizsgálását a belügyminiszteri határozat kézbesítésétől számítandó három hónap alatt a községre nézve illetékes bíróság előtt kérheti. A község követeléseiben azonban a számadó ellen a számvizsgálati tárgyalás minden fokozatán a törvény értelmében biztosíthatók. (1886: XXII. 144. §.)

10. *Községi szegényügy.* A mennyiben a jótékony intézetek segélye és egyesek könyöradományai a község szegényeinek ellátására elegendő nem volna: a község, a helyi viszonyokhoz képest, gondoskodni tartozik a községben illetékes mindazon szegények ellátásáról, kik magukat községély nélkül fentartani egyáltalában nem képesek.

Ha az ellátás csak a községi lakosok rendkívül súlyos túlterhelésével eszközölhető, a község kivételesen a törvényhatóságnak, s ha ez nem bírná, az államnak veheti igénybe segélyét.

Minden község a szegények létszámáról s a szegényügyre vonatkozó intézkedéseiről az illető törvényhatóságnak minden év végével tüzetes jelentést tesz.

Az ugyanazon törvényhatóság kebelében levő több község a szegények ellátása céljából a törvényhatóság jóváhagyása mellett egyesülhet, sőt a törvényhatóság azt is elrendelheti, hogy a területén fekvő összes községek ezen célból egy egységes szegényalapot létesítsenek.

Az ezt elrendelő határozat ellen a belügyminiszterhez felebbezésnek van helye s ilyennek nem létében is annak jóváhagyása szükséges. (1886 : XXII. 145. §.)

11. *Községi intézetek számadásai.* Minden község köteles az általa fentartott jótékony és közművelődési intézetek igazgatására rendszeresen felügyelni és azoknak számadásait évenként a tavaszi rendes közgyűlésen pontosan megvizsgálni. (1886 : XXII. 146. §.)

12. *Alapítványokra vonatkozó számadások.* Kötelesek a községek a kezelésük alatt levő alapítványokat is rendeltetésüknek megfelelőleg ugyanolyan gondnal kezelni, mint saját vagyonukat.

Ezekről évenkénti rendes kimutatás és számadás terjesztendő a közgyűlés elé. (1886 : XXII. 147. §.)

XI. A község viszonya a törvényhatósághoz. A község, mint az ország közigazgatási szervezetének egyik tagja, közvetlenül a törvényhatóságnak van alárendelve. Az 1886. évi XXII. t.-cz. 30. §-a szerint a község a kormánynak és törvényhatóságnak s ezek illetékes közegeinek az állami s törvényhatósági közigazgatásra vonatkozó rendeleteit, valamint fegyelmi ügyekben hozott, jogerőre emelkedett határozatait vita tárgyává nem teheti s feltétlenül végrehajtani köteles. A *kis- és nagyközségek*, közvetlenül és kizárólag a járási főszolgabíró, a *rendezett tanácsú városok* közvetlenül az alispán útján veszik a törvényhatóság rendeleteit s ezekre nézve a törvényhatósággal ezen hatósági közegek útján érintkeznek. (1886 : XXII. t.-cz. 31. §.)

XII. A felügyeleti jog gyakorlása a községek felett. A felügyelet jogát a községek felett, közvetlenül, az alább érintendő kivétellel, a törvényhatóság gyakorolja. A felügyelet jogának tartalma az, hogy a törvényhatóság megakadályozhatja, hogy a község oly szabályrendeletet alkosson, s oly határozatot hozzon, mely a fennálló törvényekkel, rendeletekkel vagy törvényhatósági szabályrendelettel ellentézik, vagy a kitérített célnak meg nem felel; s a község, mint a

közigazgatás egyik közege, oly eljárást kövessen, mely a törvényekkel, a kormány rendeleteivel s a törvényhatóság szabályrendeleteivel ellenkezik, vagy egyébkép a közszolgálat érdekeibe ütközik. A felügyelet joga vonatkozik tehát 1. a községi szabályrendeletek alkotására, s egyéb határozatok hozatalára, melyekre nézve a törvény a felsőbb megerősítést követeli; 2. a községi háztartás ellenőrzésére; 3. magában foglalja a felebbezett községi határozatok felülvizsgálatát; s 4. a községi eljárók felett gyakorolt fegyelmi hatóságot; 5. általában a községi közigazgatás ellenőrzését.

1. *A felügyeleti jog gyakorlása a községi szabályrendeletekre s határozatokra nézve.* Az 1886. évi XXII. t.-cz. azt az elvet mondja ki, hogy a község szabályrendelete a törvényvel, a kormány és a törvényhatóság hatályban lévő szabályrendeleteivel nem ellenkezik, a 30 napi felebbezési határidő leteltével a törvényhatósághoz azonnal felterjesztendő, és csak ennek nyilvános vagy hallgatóságos jóváhagyása után hajtathatik végre. A kihágásos ügyekben hozandó szabályrendeletekre nézve az 1879: XL. t.-cz. rendelkezései tartandók meg. (1886: XXII. t.-cz. 27. §.)

Olyan szabályrendelet, mely a 27. §. rendeletébe ütközik, a törvényhatóság által megsemmisítendő.

Ha a törvényhatóság a felterjesztést követő legközelebbi közgyűlésben nem nyilatkozott, a szabályrendelet helybenhagyottnak tekintetik. De ha bármely alkalommal bebizonyúlna, hogy a szabályrendelet a törvényvel ellenkezik vagy rendeltetésének meg nem felel, bármikor megsemmisíthető, utóbbi esetben azonban az illető község előzetesen meghallgatandó. A törvényhatóság megsemmisítő határozata a belügyminiszterhez felebbezhető. (1886: XXII. t.-cz. 28. §.)

Egyesek a hatályba lépett és sérelmesnek vélt szabályrendeletek megváltoztatásáért a községhez s a községnek e tárgyban hozott sérelmes határozata ellen a törvényhatósághoz s onnét a belügyminiszterhez folyamodhatnak. (1886: XXII. t.-cz. 29. §.)

2. *A felügyeleti jog gyakorlása a községi határozatokra nézve.* Az 1886: XXII. t.-cz. 24. §-a szerint csak a törvényhatóság jóváhagyása után hajtathatik végre minden oly határozat, mely:

- a) a községi adó megállapítására, kivetésére és behajtására;
- b) a községi vagyon elidegenítésére vagy szerzésére, 6 éven túl terjedő haszonbérletek megkötésére;
- c) a kölcsönvételekre;
- d) új hivatal rendszeresítésére vagy a fennálló megszüntetésére;
- e) a költségvetésben elő nem forduló terhes szerződések meg-

kötésére vagy felbontására és jelentékeny közművek emelésére; (1881: XXXIV. t.-cz. 27. §.)

f) történelmi és műemlékek fentartására, átalakítására és lebontására vonatkozik;

g) nemkülönbben minden határozat, melyre a törvény felsőbb megerősítést rendel.

A törvényhatóság határozata ellen 15 nap alatt a község a belügyminiszterhez folyamodhatik.

Ha a törvényhatóság a megyei ügyrend értelmében kellő időben felterjesztett határozatot követő legközelebbi közgyűlésében, vagy a kormány a felfolyamodás folytán tett felterjesztés beérkezésétől számítandó 40 nap alatt nem nyilatkozik: a község határozata hallgatólag helybenhagyottnak tekintetik és végrehajtható. Erdővagyon szerzése, elidegenítése és kezelésénél az 1879: XXI. t.-cz. és a kapcsolatos kormányrendeletek irányadók. (1886: XXII. t.-cz. 24. §.)

Az idézett 24. §. *g)* pontjában érintett s felsőbb megerősítést igénylő határozatok a következők:

a) az 1886: XXII. t.-cz. 110. §. szerint a törzsvagyon elidegenítésére, lényeges átalakítására vagy felosztására vonatkozó határozat.

b) Az 1886: XXII. t.-cz. 120. §. szerint azon határozat, mely a községi vagyonnak szabad kézből való bérbeadására vonatkozik.

c) Az 1886: XXII. t.-cz. 126. §. szerint a községi költségelirányzatot a törvényhatósághoz kell felterjeszteni. (L. fent.)

d) Az 1886: XXII. t.-cz. 128. §. szerint a rendkívüli kiadások fedezésére vonatkozó határozat.

e) Az 1886: XXII. t.-cz. 132. §. szerint közvetett államadókra kivetendő pótdóra stb. vonatkozó határozathoz a kormány engedélye szükséges.

f) Az 1886: XXII. t.-cz. 143. §. szerint a községi számadások a törvényhatósághoz felterjesztendőek megvizsgálás s jóváhagyás végett, s a felmentés csak ezután adható meg a számadónak a képviselőtestület által.

g) A helyi érdekű vasútak létesítésére átvállalt kamatbiztosításra vagy másnemű segélyezésre vonatkozó határozat. (1880. évi XXXI. t.-cz. 9. §.)

Az 1886: XXII. t.-cz. 26. §. szerint a törvényhatóság a 24. §-ban elsorolt, vagy a 25. §. értelmében felebezett ügyekben és a 115., 116. és 117. §§-ban felsorolt eseteken kívül, csak azon esetben avatkozhatnak a község belügyeibe, ha a közbenjárását vagy segélyét maga

a község képvisellete kéri ki és veszi igénybe, vagy azt a közigazgatás vagy a közbiztosság érdekei követelik.

A törvényhatóság sérelmes határozatát a község a kézbesítéstől számítandó 15 nap alatt birtokon belül a belügyminiszterhez felelbezheti.

Az 1886 : XXII. t.-cz. 165. §. szerint a törvényhatósági joggal bírt azon városok, melyek az 1876 : XX. törvény folytán rendezett tanácsú városokká alakultak át és ezen minőségüket megtartották, valamint a volt Királyföldön fekvő hét sz. kir. város, végre a volt XVI szepesi város közül azok, melyek rendezett tanácsossal bírnak, a jelen törvény 24. §-ának *b*) és *c*) pontjai, továbbá 110., 112., 113., 114., 115., 116., 117. és 120. §-aiban érintett ügyekre nézve a belügyminiszter közvetlen felügyelete alatt állanak, melyet a főispán útján gyakorol, — a tevőleges és szenvedőleges választói jogra nézve pedig a fenn elősorolt városokban az 1870 : XLII. t.-cz. 27. §-a (az új törvény 23. és 31. §-ai) határozmányai szolgálnak alapul.

3. *A felügyeleti jog gyakorlása felelbevezések esetében.* A törvényhatóság felelbbviteli hatóság a felek által a község határozatai ellen intézett felfolyamodások esetében. És pedig a törvény két esetet különböztet meg. Az egyik az, midőn egyesek a községhez folyamodnak sérelmes szabályrendeletek megváltoztatásaért, a község azonban kérelmőknek helyt nem ad, s ragaszkodik eredeti megállapodásához. (1886 : XXII. t.-cz. 29. §.)

A községnek, illetőleg a községi eljárásának egyesek ügyeiben hozott határozatai azonban az 1876 : VI. t.-cz. 58. §. értelmében a közigazgatási bizottsághoz, s onnan a belügyminiszterhez felelbevezhetők.

Az 1886 : XXII. t.-cz. 25. §. szerint a községnek az előző (24.) szakasz értelmében a törvényhatósághoz felterjesztendő, továbbá saját köz- és vagyonügyeiben hozott és általában mindazon határozatai, melyekre néve a törvény másodfokú hatóságul a törvényhatósági bizottságot jelöli meg, ahhoz és attól a belügyminiszterhez felelbevezhetők.

A községnek egyesek magán konkrét ügyeiben hozott, valamint az 1876. évi VI. t.-cz. 58. §-a által oda utalt más határozatai is, a közigazgatási bizottsághoz és onnan a községi adó egyéni kivetésének ügyében minden esetre, a többi ügyekben pedig akkor, ha a két határozat egymástól eltér, a belügyminiszterhez felelbevezhetők.

A felelbevezési határidő 15 nap és számíttatik a magánosok ügyeiben hozott határozatokra nézve a kézbesítéstől, a közügyekben hozottakra nézve a szabályszerű kihirdetéstől, melynek megtörténte mindig

igazolandó. Ha a felebbezési határidő utolsó napja vásár- vagy Gergelynaptár szerinti ünnepnapra esik, az a következő napon jár le.

A magánosok ügyeiben hozott határozat is rendesen birtokon belül felebbezhető, és azt, hogy a határozat csak birtokon kívül felebbezhető, a község magában a határozatban világosan és indokoltan kifejezni tartozik.

4. *A felügyeleti jog gyakorlása a közzolgálat érdeke szempontjából.* Az 1886 : XXII. t.-cz. 89. §. azt határozza, hogy az eljáróságra nézve azon belügyekben, melyekben a község a törvény korlátai között önállóan intézkedik, a képviselőtestület gyakorolja a felügyelet és ellenőrzés jogát. E jognak gyakorlati eredménye azonban kis- és nagyközségekben csupán az, hogy a képviselőtestület tudomást szerezhet az eljáróság eljárásáról a községi ügyek kezelése körül, de mulasztások vagy visszaélések esetében maga nem intézkedhetik, mert a kis- és nagyközség képvisellete az eljáróság tagjaira nevezve fegyelmi jogot nem gyakorolhat. Az 1886 : XXII. t.-cz. 90. §-ban felsorolt esetekben ugyanis a fegyelmi eljárást a kis- és nagyközségekben elrendelheti a főszolgabíró, az alispán, a közigazgatási bizottság s a törvényhatósági közgyűlés és a főispán (1886 : XXII. t.-cz. 91. §.), s ezek bíraskodnak is fegyelmi ügyekben, de a kis- és nagyközség képviselőtestülete a fegyelmi hatóságok között elő nem fordul.

Az állami és törvényhatósági közigazgatásra vonatkozó rendeletek végrehajtásaért kis- és nagyközségekben a bíró és a kör-, illetőleg községi jegyző, rendezett tanácsú városokban a polgármester felelős első sorban. (1886 : XXII. t.-cz. 89. §.)

A rendezett tanácsú városokban a polgármester, rendőrkapitány, tanácsnokok, főjegyző, főügyész és a községi orvos ellen a képviselőtestület, az alispán, közigazgatási bizottság és a törvényhatóság közgyűlése és a főispán; az eljáróság többi tagjai, valamint a segéd- és kezelőszemélyzet ellen a polgármester is.

A fegyelmi bíraskodás azonban valamennyi községre nézve, legalább a súlyosabb beszámítású esetekben, kizárólag a törvényhatósági közegek hatáskörébe tartozik. (L. bővebben az illető fejezetben.)

Általában a községi közigazgatás ellenőrzését a főszolgabíró (1886 : XXI. t.-cz. 71. §.), az alispán (1886 : XXI. t.-cz. 68. §. r) pontja) s a főispán gyakorolja (1886 : XXI. t.-cz. 57. §. b) pontja).

A törvény egészen új intézkedése az, mely szerint, ha valamely község képviselőtestülete oly eljárást követ, mely az állam érdekeit vagy a község jólétét veszélyezteti, a belügyminiszter a törvényhatóság

előterjesztésére vagy meghallgatásával a képviselőtestületet feloszlathatja és a megye útján az ügyek időközi vezetése iránt intézkedik.

Az új képviselőalakulását s ezzel kapcsolatban a választás napját a miniszter jóváhagyása mellett a törvényhatóság tűzi ki, de az új képviselőtestület alakítása s illetve választása egy éven túl el nem maradhat.

Ha azonban az új választás megtagadtatott, e törvény alapján a fentebbi intézkedés hosszabb időre kiterjeszthető; ha pedig a képviselőtestület ismételve kellett feloszlanni, az új választás hosszabb időre is elhalasztható. (1886 : XXI. t.-cz. 61. §.)

A kis- és nagyközség s a rendezett tanácsú város felett a felügyeleti jogot gyakorolják még a) az adókezelés szempontjából a kir. adófelügyelő; b) a népoktatás érdekei szempontjából a kir. tanfelügyelő; c) az erdőkezelés szempontjából a kir. erdőfelügyelő.

A község különös teendőiről a közigazgatás egyes ágaiban.

A községek szervezetére vonatkozó törvények nem foglalhatják magokban a község hatáskörének részletezését a közigazgatás egyes ágaiban. Ez az 1886 : XXII. t.-czikkben sem található fel, s ha e hatáskör felett áttekintést akarunk nyerni, az egyes közigazgatási ágakra vonatkozó törvényekből és rendeletekből kell összeállítani a községek teendőit. Az 1886 : XXII. t.-cz. a községekre bízta a községi közegek hatáskörének megállapítását. Ennélfogva lehetetlen a közigazgatási teendőket, melyek a községek hatáskörébe tartoznak, az egyes közegekre való tekintettel tárgyalni, mert egy községben az egyik, egy másik községben egy másik közeg van ugyanazzal a teendővel megbízva. Nem marad fenn tehát egyéb, mint, tekintet nélkül az egyes közegekre (kivéve természetesen azokat az eseteket, melyekben törvény vagy rendelet jelöli ki a közeget), adni elő a község hatáskörébe tartozó feladatokat, és pedig megkülönböztetve, a kis- és nagyközséget a rendezett tanácsú várostól, s külön állítva elő mindkettő hatáskörét.

a) A kis- és nagyközség hatásköre.

I. Adóügy. a) Egyenes adók. — Teendők az adókitetés körül.

1. A községi közegek (községi jegyző, városi adó- vagy számviteli hivatal) kivetik a földadót, a házadót, az I. és II. osztályú keresetadót, az általános jövedelmi pótdadót és a fegyveradót. (1883. évi XLIV. törvényczikk 11. §.)

2. Az adókötelezettek és az adótárgyak összeírását, úgy a be-

vallások gyűjtését a községek a kir. adófelügyelő s a szolgabíró felügyelete alatt, esetleg a kir. adófelügyelő által kiküldött pénzügyi tisztviselő közreműködése mellett, saját közegeik által teljesítetik (1883 : XLIV. t.-cz. 18. §.). Ha az összeírást teljesítő egyének mulasztást követnek el vagy képtelenek, helyökbe a hibás fel vagy végső sorban a község költségén más alkalmas egyéneket rendelnek. (1883 : XLIV. t.-cz. 14. §.)

3. A bevallások a pénzügyminiszter által kitűzött határidőben a községi előjáróságnál (polgármesternél) nyújtandók be. A községi előjáróság a benyújtásra kitűzött határidő letelte után azonnal, a beérkezett bevallásokból azokat, melyek a törvény 11. §. 1. pontjában említett adónemekre vonatkoznak, az ezen adónemek kivetését eszközülő községi közegeknek adja által, azokat pedig, melyek a 11. §. 2. és 3. pontjában említett adónemekre vonatkoznak, a kir. adófelügyelőhöz küldi be. Azok, kik bevallásaikat a pénzügyminiszter által kitűzött határidőben be nem adták, a bevallás beadására 8 napi határidő kifizése mellett oly megjegyzéssel hivatnak fel, hogy ezen újabb határidőnek meg nem tartása esetén adójuk hivatalból fog megállapíthatni. (1883 : XLIV. t.-cz. 15. §.)

4. A községi jegyzők (városi adóhivatalok) által az összeírási sorokönyvek és bevallások alapján s esetleg az összeíró s bevallásokat tett egyének meghallgatása után készített kivetési lajstromok, a kir. adófelügyelőnek érvényesítési záradékával ellátva, a község házánál 8 napi közzemlére kitétetnek, s az adókötelesek figyelmeztetnek, hogy netáni felszólamlásaikat és pedig a) azon adózók, kik a kivetési lajstromban tárgyalt adónemnél már a múlt évben voltak megróva, a lajstrom kitételének napját; b) azon adózók, kik a kivetési lajstromban megállapított adóval a kivetés évében első ízben rovatnak meg, adótartozásuknak az adókönyvecskébe történt bejegyzését követő 15 nap alatt a község előjáróságánál (polgármesternél) előterjeszthetik. A beadott felszólamlások a kir. adófelügyelőhöz küldendők be, a ki azokat a közigazgatási bizottságnak legközelebbi ülésében előterjeszteni köteles. (1883 : XLIV. t.-cz. 16. §.)

5. Minden adóközség köteles saját képviselete által választott két bizalmi férfit kiküldeni az adókető bizottság azon tárgyalásaihoz, melyeken a község adólajstroma a kitűzött sorrend szerint előfordul. A bizalmi férfiak kötelesek a tőlük kívánt felvilágosításokat megadni. Meg nem jelenésök azonban a bizottsági tárgyalások folyamatát meg nem akasztja. (1883 : XLIV. t.-cz. 20 §.)

6. Mihelyt egy községre nézve az adókételek bizottságilag meg-

állapítottak, az arról szóló lajstromok a kir. adófelügyelő által, számszaki érvényesítés után, az illető községi eljáráságnak az adó-fő-könyvbe leendő egyénekenkénti bevezetés végett kiadatnak. (1883. évi XLIV. t.-cz. 28 §.)

7. *Könyvelés és nyilvántartás.* Az egyenes adókat egyénekenként a községi jegyzők (községi és városi adóhivatalok) könyvelik és nyilvántartják. A könyvelés és nyilvántartás vezetésének módozatát, úgyszintén az egyes adózóknak a nyilvántartás körüli köteleességeit s az adókönyvecskek kiállításának módját a pénzügyminiszter rendeleti úton szabályozza, a következő elvek alapján:

a) a kir. adófelügyelő a 16., 18. és 28. §-okban említett kivetési lajstromokban megállapított adótételeket községenként sommásan a kir. adóhivatalnál, egyénekenként pedig az illető községnél (városi adóhivatalnál) könyvelteti, az adójukat a kir. adóhivatalnál fizető adózók adótarozását a községi (városi) közegek kimutatásai alapján a kir. adóhivatalnál egyénekenként előírhatja (42. §.), és a községi (városi) közegeket az egyénekenkénti könyvelés körüli teendőikre nézve a kir. adóhivatal által, szükség esetében, saját kiküldöttjei által ellenőrizteti;

b) az adókönyvecskéket a községnél (városi adóhivatalnál) fizető adózók számára a községi (városi) közegek állítják ki és kézbesítik; az adójukat a kir. adóhivatalnál fizető adózók számára pedig a kir. adóhivatal állítja ki, és a helyben lakó adózóknak saját közege által, a nem helyben lakó adózóknak az azok lakhelyét képező község (város) közegei által kézbesítetteti;

c) az új adókönyvecskek kézbesítése alkalmával az adózó az adókönyvecske árán kívül, mely két krajczárnál nagyobb nem lehet, az adókönyvecskét kiállító közeg számára egy krajczárt fizet;

d) azon adózók, kik a múlt évben fordultak elő az adózók sorában, s így adókönyvecskékkel már el voltak látva, ha az adó-előírás befejezését jelentő hirdetmény közzétételét követő évnegyed közepéig adókönyvecskéik kiegészítése végett önként nem jelentkeztek, legalább 8 napi záros határidő kifizése mellett és igazolatlan mulasztás esetén 1—5 frtig terjedhető pénzbírság terhe alatt a községben szokásos módon vagy hirdetmény útján hivandók fel arra, hogy adókönyvecskéiket a kiegészítés eszközlése végett, és pedig az adójukat a községnél fizető adózók a községi eljáráságnál (városi adóhivatalnál), az adójukat a kir. adóhivatalnál fizető adózók a kir. adóhivatalnál mutassák be;

e) az adózó által az egyenes adók törlesztésére befizetett összegek azon esetben, ha az adózó múlt évekből származó adóhátralékokkal tartozik, ezen hátralékokra és az azok után járó késedelmi kamatokra

és behajtási illetékekre (41. és 75. §-ok) könyvelendők mindaddig, míg ezek teljesen törlesztve nincsenek, és csak azon része fordítható a folyó tartozás és járulécai lerovására, mely a hátralék törlesztése után fennmarad, kivéve ha a 48. §. utolsó bekezdése értelmében hátralékának lefizetésére halasztást kapott;

f) az adókönyv és az adókönyvecskék lezárása alkalmával az év végén mutatkozó túlfizetés a következő évre vezetendő át;

g) a könyvelés és nyilvántartás vezetésére hivatott községi (városi) és állami közegek az általuk ezen teendők teljesítése körül elkövetett mulasztásokért felelősek, az ezen mulasztásaik által az államkincstárnak vagy magánfeleknek okozott költséget vagy kárt megtéríteni tartoznak, és azonfölül a károsított felek javára, a 85. §. értelmében, 5 forinttól 100 forintig terjedhető pénzbírságban marasztalhatók el. (1883: XLIV. t.-cz. 26. §.)

8. A mennyiben a községi jegyzők (községi és városi adóhivatalok) a könyvelés és nyilvántartás körüli teendőket nem a pénzügyminiszter által kijelölt módon vagy nem a kitűzött határidőben teljesítenék, bebizonyított hanyagságuk esetében, a szolgabíró (polgármester) vagy a kir. adófelügyelő vagy helyettese által annyszor-mennyiszor 5 frttől 25 frtig terjedhető pénzbírságban, a 14. §-ban kijelölt rendeltetéssel, marasztalandók el.

Halasztást nem szenvedő esetekben a szolgabíró (polgármester) a jegyző (községi és városi adóhivatal) mellé, a teendőknek kellő időben bevégezhető végett elégséges munkaerőt rendel. Az erre megkívánt költség, ha a mulasztás az ő hibájából történt, a jegyző (a községi és városi adóhivatal illető tagja); ha tárgyhalmoz miatt történik, a község (város) viseli.

Ismételt pénzbírság siker nélkül rendeltetvén el, a jegyzők (a községi és városi adóhivatal illető tagja) fegyelmi kereset alá helyezendők. (1883: XLIV. t.-cz. 37. §.)

9. Ha valamely községben (városban) a községi jegyző (községi és városi adóhivatal) mulasztása következtében szükségessé válik az adózók tartozásának egyénenkénti leszámolása, a leszámolás költségeit az illető község (város) tartozik viselni, fennmaradván visszakereseti joga a mulasztást elkövetett tisztviselője ellen. (1883. évi XLIV. t.-cz. 38. §.)

10. *Teendők az adók befizetése körül.* Az egyenes adók négy egyenlő részben és pedig minden évnegyed első napján, tehát január, április, július és október 1-én esedékesek, és az illető évnegyed közepéig fizetendők.

Addig, míg a f. évre történt adókitetés eredménye az adózó adó-

könyvecskéjébe bejegyezve ninosen, az évnegyedi részletek a megelőző évi adókirovás szerint fizetendők.

A netaláni különbözetek az adókönyvecskék kiállításának (36. §.) befejezését követő részletfizetés alkalmával egyenlítettők ki.

Részletfizetések feltétlenül elfogadandók.

Az adóba semmi más természetű követelés nem számíttatik be. (1883: XLIV. t.-cz. 39. §.)

11. A 39. §-ban foglalt rendelkezések alól kivételnek:

1. A házalók I. osztályú keresetadója (1875: XXIX. t.-cz. 8. §.);

2. más adózók I. osztályú keresetadója (1875: XXIX. t.-cz. 7. §.);

3. a fegyveradó;

4. az állami és törvényhatósági közegeknek, tisztviselőknak, valamint a magán vállalatoknál és társulatoknál állandó fizetés mellett alkalmazott egyéneknek IV. osztályú keresetadója (1875. évi XXIX. t.-cz. 26. §.);

5. a hadmentességi díj (1880: XXVII. t.-cz.).

A házalók adója és fegyveradó egyszerre esedékes, és a fizetési meghagyás kézbesítésétől számítandó 15 nap alatt, de mindig a házaló-engedély, illetőleg fegyveradó-igazolvány kiszolgáltatása előtt fizetendő.

A 2. pont alatt említett I. oszt. kereseti adó két egyenlő félévi részletben, s pedig minden év április és október hava első napján esedékes és legkésőbb május és november hó 15. napján fizetendő; azon adózó azonban, a ki a reá kivetett I. oszt. keresetadó esedékességének lejártá előtt azon községből, hol adóval megrovatott, végleg elköltözni kíván, tartozik az említett adóját egyszerre lefizetni.

A 4. pont alatt említett IV. oszt. keresetadó tizenkét egyenlő havi részletekben, fizetési levonások útján fizetendő.

Az ily módon beszedett adóösszegeket a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok és egyletek évnegyedenként, — különbeni végrehajtás terhe alatt — a községi (városi) pénztárba beszolgáltatni tartoznak.

A hadmentességi díj az 1880: XXVII. t.-cz. 18. §-ának módosításával minden év október hava első napján esedékes, és legkésőbb november hó 15. napjáig egyszerre fizetendő. (1883. évi XLIV. 39. §.)

12. Azon adózó, a ki a 39. és 40. §-okban megállapított fizetési határidők letelteig tartozását le nem rója, évi 6% késedelmi kamatot fizet az egész évnegyedre azon összegek után, melyekkel hátralékban maradt.

Ellenben ki adótartozásának egy vagy több évnegyedi részletét előre megfizeti, az előre fizetett adóösszeg minden forintja után a be-

fizetés napjától az illető évnegyed közepéig számítva, évi 6% kamat betudandó, illetőleg kifizetendő.

Kamatértítésnek akkor is van helye, ha a helytelenül kivetett és illetéktelenül bevett adó a jogosított félnek visszaadatik. Ily esetben a kamat a befizetés napjától a visszautalványozásról kiadott értesítés kézbesítése napjáig bezárólag számíttatik.

Kivételnek van helye a 40. §-ban említett I. és IV. osztályú keresetadó címén kivetett összegekre nézve, melyek után sem késedelmi kamat nem fizetetik, sem pedig kamatterítés nem adatik. (1883 : XLIV. t.-cz. 41. §.)

13. Egyenes adók:

1. a kis- és nagyközségek, rendezett tanácsú szabad királyi és törvényhatósági joggal felruházott városok, mint jogi testületek által, az adóösszeg mennyiségére való tekintet nélkül, a kir. adóhivatalnál:

2. más adózók által:

a) kis- és nagyközségekben, a mennyiben évi adótartozásuk 100 frtnál kevesebb, a községi bírónál, illetőleg a községi pénztárnoknál; a mennyiben pedig évi adótartozásuk a 100 frtot eléri, vagy azt meghaladja, az illető kir. adóhivatalnál;

b) rendezett tanácsú szab. kir. és törvényhatósági joggal felruházott városokban, az adótartozás mennyiségére való tekintet nélkül, a városi adóhivatalnál fizetendők.

A 2-ik pontban foglalt rendelés által az 1875 : XXIX. t.-cz. 8. §-ának a házalók adójának fizetésére vonatkozó intézkedése hatályon kívül lép.

Annak megítélésére, vajjon valamely adózó a községnél vagy a kir. adóhivatalnál fizetők sorába tartozik-e?

a) azon adózókra nézve, kik már a megelőző évben az illető községben voltak megadóztatva, a megelőző évben kivetett adó;

b) az újonnan belépő adózókra nézve a folyó évben kivetett adó a mérvadó.

A pénzügyminiszter felhatalmaztatik, hogy a jelen §. 2. a) pontjában az adójukat a kir. adóhivatalnál fizető adózókra nézve 100 frttal megjelölt adóminimumot egyes megyék területén, vagy egyes községre nézve a törvényhatósági közigazgatási bizottság indokolt javaslatára és a királyi adófelügyelő meghallgatása mellett 100 frtnál nagyobb összegben állapíthassa meg.

Az adót beszedik és az adó befizetésének megtörténtét az átvett összegnek beírása és neveik bejegyzése mellett az adókönyvecskékben jogérvényesen beigazolják:

a) kisközségekben, a pénzszedő, illetőleg ott, hol pénzszedő nincs, a bíró, a körjegyző közreműködésével, ki e czélból községeit mentől gyakrabban bejárni, és megjelenéséről azokat előre értesíteni köteles;

b) nagy községekben a pénztárnok egyik jegyző közreműködésével;

c) rendezett tanácsú, szabad királyi és törvényhatósági joggal felruházott városokban a pénztárnok és ellenőr;

d) királyi adóhivataloknál az adótárnok és ellenőr.

Az adó átvételére jogosított tisztviselők nevei a hivatali helyiség ajtajára kifüggesztendő értesítésben köztudomásra hozandók.

A kik adójukat a kir. adóhivatalnál közvetlenül fizetik, ott, hol postai közlekedés van, postai úton is beküldhetik adójukat a kir. adóhivatalhoz; az ily küldemények után járó postadíjakat azonban ők tartoznak fizetni.

A posta útján beküldött adópénzek után járó késedelmi kamatok vagy kamattérítések kiszámításának alapjául azon nap veendő, melyen az illető adópénz a postára feladatott.

A kir. adóhivatal címére postán átolvasva feladott adóösszegekről kiállított szabályszerű postai vevény az adófizető részére a feladott adóösszeg lefizetéséről nyugtául szolgál mindaddig, míg ugyanaz a kir. adóhivatal által hivatalosan nem nyugtattatik. (1883. évi XLIV. t.-cz. 42. §.)

14. Oly községekben, melyekben az állami egyenes adókra községi adópótlék törvényszerűen kivetve van, és e községi pótléket az adószedő az államadóval együtt szedi, részletfizetések alkalmával a befizetett vagy végrehajtás útján behajtott összeg azon arányban számítandó az állami és a községi adótartozás lerovására, a mely arányban áll az államadó mennyisége a községi adó mennyiségéhez.

Azok, kik adójukat a 42. §. értelmében a kir. adóhivatalnál fizetik, a rájuk kivetett községi pótléket, külön adókönyvecske mellett, a község pénztáránál tartoznak fizetni. (1883 : XLIV. t.-cz. 43. §.)

15. A közadók fejében átvett pénzek, sem községi, sem más czélokra nem fordíthatók.

A ki ez ellen vét, hűtlen kezelés, illetőleg sikkasztás büntényébe esik.

A községek vagy a kir. adóhivatalok által beszedett és azoknak pénztáraiban levő közadók sem a községeknek, sem az államkincstárnak magánjogi tartozásaiért biztosítási végrehajtás alá nem vehetők. (1883 : XLIV. t.-cz. 44. §.)

16. A községi bírák, illetőleg községi pénztárnokok (községi és városi adóhivatalok), az eljáróságok (polgármesterek) által e végre kiküldendő községi (városi) képviselő kíséretében havonként, s azon napon tartoznak beszolgáltatni a beszedett adót, a melyet az illető kir. adóhivatal e végre rendszeresíteni fog; ötven forintot vagy azonfelüli összeget azonban köteles a kir. adóhivatal időközben is elfogadni.

Ezen időközi összeget ott, hol postai közlekedés van, postai úton postadíjmentesen küldheti be a község az adóhivatalhoz. (1883: XLIV. t.-cz. 45. §.)

17. A mennyiben az állami egyenes adók beszedésével és beszállításával a megelőző §-ok értelmében megbízott községi (városi) közegek a beszedés és beszállítás körüli teendőiket nem a pénzügyminiszter által kijelölt módon, vagy nem a kitűzött határidőkben teljesítik, bebizonyított hanyagságok esetében a szolgabíró (polgármester) vagy a kir. adófelügyelő, vagy annak helyettese által annyiszor-mennyiszor 2 frttől 25 frtig terjedhető pénzbírságban a 14. §-ban kijelölt rendeltetéssel marasztalandók el.

Ismételt pénzbírság siker nélkül rendeltetvén el, a hanyag községi közegek fegyelmi kereset alá helyezendők. (1883: XLIV. törvény-czikk 46. §.)

18. A községi bírák, illetőleg pénztárnokok (községi és városi adóhivatalok) által beszedett adóknak és egyéb tartozásoknak a kir. adóhivatalba beszolgáltatásáért első sorban a beszedésre és beszállításra kötelezett községi közegek, másodsorban a község (város) felelős, a vétkes vagy hanyag közeg elleni visszakereseti jogának fenmaradása mellett.

Ha a község az ezen felelőség alapján megállapított hiányt községi pótdadó útján fedezi, ahhoz a községnek csak azon adózói kötelesek járulni, kik állami adójukat a községnél fizetik. (1883 : XLIV. t.-cz. 47. §.)

Az egyenes és közvetett adóknak, közvetlenül lerovandó illetékeknek és az egyenes adók módjára beszedendő kincstári követeléseknek és egyéb tartozásoknak végrehajtás útján való behajtásáról.

19. *Teendők a végrehajtás körül.* A folyó és a múlt évekből származó egyenes adó tartozásoknak, a közvetett adóknak, közvetlenül lerovandó illetékeknek és az egyenes adók módjára beszedendő kincstári követeléseknek és egyéb tartozásoknak végrehajtás útján való behajtására, a kir. adófelügyelőnek közvetlen felügyelete alatt, a községek

(városok) és járási szolgabírák, esetleg az állami közegek (81. és 83. §-ok) vannak hivatva.

A községek a bíró, illetőleg községi adópénztárnok (községi vagy városi adóhivatal) által behajtatják azon adózóknak összes tartozásait, kik adójukat a községnél (városnál) fizetik.

A községi bíró vagy községi adópénztárnok, a jegyző, illetőleg a körjegyző közbejöttével jár el.

Ellenben a szolgabírák, illetőleg segédjeik (helyetteseik), kik névszerint feljelentendők a törvényhatóság közigazgatási bizottságának, a járásukban lakó azon adózók összes tartozásait hajtják be, kik adójukat közvetlenül a kir. adóhivatalnál fizetik. (1883. évi XLIV. t.-cz. 52. §.)

20. A behajtás fokozatai: a megintés, a zálogolás, az árverés.

A behajtási fokozatok alkalmazásánál követendő eljárást az 55—76. §-ok szabályozzák.

Az ezen eljárásnál netalán előfordult törvényellenességek vagy szabályellenességek orvoslása végett a végrehajtást szenvedett fél a kir. adófelügyelőhöz fordulhat, a panaszirat azonban a kifogás alá eső eljárás foganatosításának napjától számítva 8 nap alatt nyújtandó be. (4. §. 8. pontja.) (XLIV. t.-cz. 54. §.)

21. Azok, kik: 1. egyenes adójuk esedékes részleteit, úgyszintén az egyenes adók módjára beszedendő egyéb tartozásaik lejárt részleteit az évnegyed második havának 15-ik napjáig;

2. a terhőkre előírt, s közvetlenül lerovandó illetéktartozásaikat az esedékesség napján le nem fizetik — ezen fizetési határidők lejártán azonnal 8 nap alatti befizetésére megintés útján hivatandók fel.

Ezen felhívást teljesítik az 1. alatti esetben:

a) azokra nézve, kik adójukat a községnél (városi adóhivatalnál) fizetik, a községi eljárárok (városi adóhivatalok);

b) azokra nézve, kik adójukat a királyi adóhivatalnál fizetik, a királyi adóhivatalok;

a 2. alatti esetben a kir. adóhivatalok (Budapesten a kir. közp. díj- és illetékkiszabási hivatal).

Az adójukat kis- vagy nagyközségeknél vagy rendezett tanácsú városoknál fizető adózók hirdetmény útján, és egyúttal ezen adózók közül azok, kiknek évnegyedi tartozásuk 3 frtnál nagyobb, valamint azok, kik illetékekkel vannak hátralékban, egyenkint írásbeli megintés útján — azon adózók pedig, kik adójukat vagy törvényhatósági joggal felruházott városoknál, vagy a kir. adóhivatalnál fizetik, kivétel nélkül egyenkint írásbeli megintés útján hivatnak fel hátralékaik lefizetésére.

Posta útján kézbesítendő az intési irat:

- a) a kir. adóhivatalnál fizető adózóknak;
- b) a Budapest és a törvényhatósági joggal felruházott városok területén lakó adózóknak;
- c) másutt csak azon adózóknak, kik a tartozás előírás helyétől távol vannak, és olyan helyen laknak, a hol maga a postahivatal teljesíti a beérkezett levelek kézbesítését. (1883 : XLIV. törvénycikk 55. §.)

22. Azok ellen, kik a megelőző §-ban említett hátralékaikat a hirdetményben vagy az írásbeli megintésben kitűzött határidő alatt le nem fizetik, ezen határidő letelte után azonnal, a zálogolási eljárás alkalmazandó.

A zálogolás tárgyát képezik az adózónak összes készpénz-jövedelmei, követelése, ingó és ingatlan vagyona; ez utóbbi azonban csak azon esetben, midőn a hátralékosnak a hátralék összegének megfelelő egyéb vagyona nincs. (1883 : XLIV. t.-cz. 56. §.)

23. A zálogolás alapjául szolgálnak a községi eljárók (városi adóhivatalok), a kir. adóhivatalok, — és illetőleg a budapesti kir. közp. díj- és illetékkiszabási hivatal által kiállított hátraléki kimutatások. Ezen kimutatásban a hátralékban levő közadók, illetékek és egyéb kincstári követelések, nemeik és azon évek szerint, melyekből származnak, részletezendők és a behajtandó késedelmi kamatok (41. §.) s a behajtási illetékek (75. §.) is kitüntetendők.

Az ingók lezálogolásánál követendő eljárást szabályozzák az alább következő 58., 59., 60., 61., 62., 63., 64., és 56. §-ok. (1883 : XLIV. t.-cz. 57. §.)

24. A zálogolást teljesítő a végrehajtás helyére megy, és ott két becsüs közbejöttével a hátralékos vagy megbizottja, vagy ezek távollétében két tanú jelenlétében a hátralékosnak ingó vagyonából annyit foglal le zálogul, mennyi a kimutatott hátralék, késedelmi kamat és behajtási illetékek fedezésére kívántatik.

Ezen zálogolás alkalmával mindenekelőtt a következő sorrendben lefoglalandók és mint lefoglalt tárgyak jelzendők az adózónak:

- a) készpénze;
- b) értékpapirjai; ilyenek nem létében:
- c) készpénz-jövedelmei, a hová tartoznak:
  - aa) a házbérek;
  - bb) a haszonbérek;
  - cc) a végrehajtást szenvedőnek magánpénzintézeteknél vagy közpénztáraknál elhelyezett vagy magánosoknak okmány mellett kölcsön

adott pénzbeli követelései és jövedelmei, s egyéb bármi czímen őt illető követelések.

A végrehajtást szenvedőnek magánosoknál lévő követelései csak azon esetben foglalandók el annak egyéb ingóságai előtt, ha a zálogolást teljesítő közeg az illető követeléseket teljesen biztosítottaknak találja. Ellenkező esetben szabadságában álland, illetve kötelessége leendő a zálogolást teljesítő közegnek a végrehajtást szenvedő követelései előtt a jelen törvény 59. §. szabályai szerint egyéb ingóságokat venni foglalás alá, és csak az esetben, ha ezen ingóságok kellő fedezetet nem nyújtanak, a foglalást az általa viszonylag leginkább biztosítottnak talált követelésekre intézni.

Az 1881. évi LX. t.-cz. 53., 54., 55., 56., 57., 59., 60., 61., 62., 64., 65., 66., 67. §§-ainak a birói végrehajtás alól való mentességeket tárgyazó intézkedései adóvégrehajtások eseteiben is alkalmazandók.

Követelések foglalásánál megfelelően alkalmazandók továbbá az 1881 : LX. t.-cz. 79., 80., 81., 82., 83., 121. és 122. §§-ai rendelkezései is azon eltéréssel :

a) hogy a követelés lefoglalásáról a végrehajtást szenvedőnek az adósa oly felhívás mellett értesítendő, hogy a követelést a foglalási összeg erejéig ne az adózónak, hanem az értesítvényben megnevezett adópénztárba fizesse be, vagy ha másnak részére is biróilag lezálogoltatott, azon bíróságnál tegye letétbe, melynek kiküldöttje az első zálogolást eszközölte ; és

b) hogy jelzálogilag biztosított követelés lezálogolása esetében nemcsak a kiküldött, hanem az adófelügyelő is jogosítva van a telekkönyvi hatóságot a zálogjog bejegyzése végett közvetlenül megkeresni.

A lefoglalt készpénz és értékpapírok még a zálogolás napján a községi eljárásnak (városi adóhivatalnak) megőrzés végett átadandók.

A községi eljáróság tartozik az értékpapírokat haladéktalanul az illető adóhivatalnál letétbe helyezni. Az ily letéteket a királyi adóhivatal csak az adófelügyelő utalványára szolgáltatathatja ki.

Ha a lefoglalt követelésre előzetes birói végrehajtás nem vezetett: a kincstárnak jogában áll lezálogolt követelést birói felhatalmazás nélkül behajtani.

Előzetes birói lefoglalás esetében, ha a behajtással más végrehajtató vagy az ügygondnok még meg nem bízott, a kincstári képviselő, kivánságára, a bíróság által ügygondnok kinevezésének mellőzésével a követelés behajtására feljogosítandó. Ezen esetben a kincstári

képviselő a behajtásra kirendelt ügygondnok jogaival és kötelességeivel bír. (1868 : LX. törvényczikk 124., 125. és 126. §§.)

Ha a lezálogolt követelés a zálogolástól számított félév alatt be nem hajtatik, s az adózó ezen idő alatt tartozását ki nem fizeti, vagy elfogadható más fedezetet nem nyújt: jogában áll a kincstárnak a lezálogolt követelést készpénz-fizetés mellett árverésen eladni. Életjáradék-követelések azonban árverés alá nem bocsáthatók, hanem csak behajtás útján értékesíthetők.

A köztörvényhatósági *tiszti ügyészek* a kir. adófelügyelőt ennek felhívására a lefoglalt s akár jelzálogilag biztosított, akár nem biztosított követelések iránti végrehajtási eljárásnál a bíróság előtt folyamathatandó perekben képviselni, és a lefoglalt követelések érvényesítése tekintetében a szükséges végrehajtási lépéseket a bíróságok előtt megtenni kötelesek.

A bérlő, ki a bérösszeget egy félévnel hosszabb időre előre kifizette vagy fizeti, tartozik ezt — ha a foglalásnál jelen van, a foglalás alkalmával azonnal, vagy a foglalásról való értesítvény vétele után legfeljebb nyolcz nap alatt külön beadványban a végrehajtást eszközölő hatóság-nál bejelenteni és okmányilag igazolni, ellenkező esetben a bérelt birtokra a bérllet tartama alatt kivetett állami adókért és az azok alapján törvény szerint kivetett községi pótdadóért szavatossággal tartozik, s azon esetben, ha a hátralékosnak azon községben, melyben a végrehajtás eszközöltetik, foglalás alá vehető más vagyona nincs, a végrehajtás másod sorban ő ellene intézendő. (1883 : XLIV. 58. §.)

25. Az 58. §-ban említett jövedelmek hiányában a könnyen pénzre tehető ingóságok foglalandók le, elvül tüzetvén ki, hogy az adóhátralék az adókötelezettek nézve minél kevésbé sértő és kártékony módon biztosíttassék, nevezetesen: hogy oly tárgyak, melyeknek eladása által az adókötelezettek nagyobb kár okoztatnék, mintsem az adóhátralék fedezésére elkerülhetlenül szükséges, a mennyire lehet, megkíméltesse, s a kéznél lévő tárgyak közül mindig azok foglaltassanak le, melyeket az adózó maga jelöl ki, feltéve: hogy e tárgyak egyszersmind könnyen el is adhatók. (1883 : XLIV. t.-cz. 59. §.)

26. A zálogolás alól az 58. §-ban felsoroltakon kívül kivételnek mindazon tárgyak és jövedelmek, melyek a birói végrehajtásról szóló 1881 : LX. t.-cz. 51. §. a—p) pontjai, továbbá az 1881 : LX. t.-cz. 52. §-a értelmében birói végrehajtás alá nem esnek.

Zálogolás alól kivételnek továbbá a vetőmag a következő megszorítással:

Ha a zálogolás ez év szeptember-novemberi szakában tör-

ténik, őszi vetőmag czimén 1·25 hectoliter hagyatik menten minden catastralis hold szántóföld után, melyet a végrehajtást szenvedő tulajdonúl bír és házilag mivel vagy műveltet, és pedig mindkét esetben annyi catastralis hold szántóföldet számítva őszi, illetőleg tavaszi vetés alá, a mennyit a végrehajtást szenvedő évenként tényleg elvetni szokott. A vetőmagnak ily módon kiszámított mennyisége azonban nem lehet nagyobb azon mennyiségnél, mely a végrehajtást szenvedő által a megelőző évben ugyanazon gabonanemekben tényleg felhasználta-tott. (1883 : XLIV. 60. §.)

27. §. Oly tárgyak, melyekről kétséges, vajjon az adózó vagy a törvény értelmében az adózó helyett az adófizetésre kötelezettek tulajdonát képezik-e, csak akkor vehetők foglalás alá, ha a végrehajtást szenvedőnek egyéb javai, melyek iránt hasonló észrevétel fenn nem forog, a hátralékban levő összegre nézve teljes fedezetet nem nyújtanak.

Az idegen tulajdonnak állított, vagy vélelmezett tárgyak a foglalási jegyzőkönyvben a többiektől külön tételszámok alatt sorolandók fel, és a jegyzőkönyvben (64. §.), lakhelyének kitétele mellett, megnevezendő az, a ki a tárgyakra nézve tulajdoni igényt támaszt; és ez esetben a végrehajtó köteles a tudvalévő igénylőt a foglalásról azon felhívással értesíteni, hogy igénykeresetét az értesítvény vételétől számítandó 15 nap alatt az illetékes bíróságnál (1881 : LX. t.-cz. 100. §.) indítsa meg, és a kereset megindítását a kereset felzetének bemutatásával a kiküldött adóvégrehajtónál hitelesen igazolja, mert annak elmulasztása esetében a lezálogolt tárgyak a későbbben bejelentett igényre való tekintet nélkül el fognak árvereztetni. Ezen felül köteles a végrehajtó a netaláni igénylőket hirdetmény útján fölhívni, hogy a hirdetmény kifüggesztésétől számítandó 15 nap alatt a végrehajtónál hitelesen igazolják, hogy tulajdoni igénykeresetüket az illetékes bíróságnál megindították.

A hirdetménybe foglalandók :

- a) a végrehajtást szenvedettnek neve ;
- b) a foglalás ideje ;
- c) a lefoglalt tárgyak általános megjelölése és becsértéke ;
- d) azon figyelmeztetés, — hogy ha a zárt határidő alatt a keresetnek megindítása a kereset felzetének bemutatása mellett igazoltatni elmulasztatik, a lefoglalt tárgyak a netaláni tulajdonigényre való tekintet nélkül el fognak árvereztetni.

A hirdetmény a város (község) házánál kifüggesztendő, és a hirdetményre a kifüggesztés napja ráírandó.

Az árverésnek a 66. §. értelmében megtartását nem akadályozza az, ha a lefoglalt tárgyakra előzőleg bírói végrehajtás vezetett. De ha a korábbi bírói foglalás hitelesen igazoltatik, vagy ha a lefoglalt ingóságokra törvényes zálogjog alapján (1881 : LX. t.-cz. 72. §.) az illetékes bíróságnál elsőbbségi igény jelentetik be, és ennek megtörténte az árverés napjáig hitelesen igazoltatik: köteles a végrehajtó az illető bírói végrehajtókat a közigazgatási úton elrendelt árverési határnapról értesíteni, és a bíróságilag is lefoglalt és eladott tárgyakért befolyó vételért azon bírósághoz, mely az eladott tárgyakat lefoglalta, azon kéressel beszolgáltatni, hogy a zálogjog elsőbbségi kérdésében, a kincstár képviselőjének megidézése mellett tartandó tárgyalás után határozzon.

Ha a korábban bíróságilag lefoglalt tárgyakra nézve igénykereset tétetett folyamatba: ezen igénykereset megindítása az értesítvény vételétől, illetve a hirdetmény kifüggesztésétől számított 15 nap alatt igazolandó, és a kereset tárgyalására a kincstár képviselője is megidézendő. Ha ezen megidézés már meg nem történhetnek: a kincstár ellen külön igénykereset indítandó, és a fenti módon igazolandó. (1883 : XLIV. 61. §.)

28. A lezálogolt javak összeirandók, s egyúttal a jelenlevő becsűsök (becsűs) által megbecsülendők, s a szükséghez képest vagy a tulajdonos őrizete alatt hagyandók, vagy a községi előljáróságnak (városi adóhivatalnak) őrzés végett átadandók. (1883 : XLIV. t.-cz. 62. §.)

29. A lezálogolt javaknak a zárlat feloldása előtt elidegenítése vagy elikkasztása ugyanazon bűnvádi következményeket vonja maga után, melyek a rendes bírósági eljárással lefoglalt javak elidegenítésének esetére vannak kiszabva. (1883 : XLIV. t.-cz. 63. §.)

30. A teljesített zálogolás és becsülés felől az illetők által aláírt, vagy az aláírás megtagadása esetén, ennek följegyzésével, jegyzőkönyv vétetik fel. Ezen jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell:

a) a hátralék és járulékai részletezését (57. §.);

b) a lefoglalt tárgyak megnevezését, becsértékét és mikép leendő biztosításának módját (hivatalos megőrzés vagy a tulajdonosnál meghagyás által);

c) a netalán jelentkezett igénylők neveit és lakhelyét. (1883 : XLIV. t.-cz. 64. §.)

31. Ha a lefoglalt vagyon a következő 15 nap alatt a hátralék és a közbejött költségek lefizetésével tisztáztatik, a zárlat feloldottnak tekintetik, és annak feloldása a fél kérelmére az általa bemutatott zálogolási jegyzőkönyvre vezetendő.

A lefoglalt vagyon, ha hatósági őrizet alá volt véve (62. §.), a végrehajtást szenvedettnek visszaadandó. (1883: XLIV. törvényczikk 65. §.)

32. Ha a zálogolás napját követő 15 nap alatt a behajtandó hátralék járulékaival együtt le nem fizettetik, a lefoglalt ingó javak nyilvános árverés útján eladandók.

Az árverésnél követendő eljárást szabályozzák a 67., 68., 69., 70., 71., 72., 73. és 74. §§ ok. (1883: XLIV. 66. §.)

33. Ha a zálogolás által biztosított hátralékok a zálogolást követő 15 nap alatt le nem fizettetnek, tekintettel az idő és költség kimérésére s a legmagasabb értékesítést ígérő viszonyokra, az árverés több hátralékostól lefoglalt tárgyakra nézve lehetőleg együttesen, a foglalást követő 15 napi határidő lejárta után 30 napi időköz meg nem haladó határnapra tűzendő ki, akár:

a) a helyszínen, akár

b) az adóhivatal kerületében, akár végre

c) ezen kerületen kívül létező vásári joggal bíró más valamely községben.

A b) és c) alatti esetben a kir. adófelügyelőnek beleegyezése szükséges. (1883: XLIV. t.-cz. 67. §.)

34. Az árverésre kitűzött határnap közhírré teendő oly módon, hogy az első árverési határidő legalább 8 nappal előre közzétessék.

E hirdetést:

a) a község által a község kebelében tartandó árveréseknél a község előljárósága;

b) a szolgabíró által eszközendő árveréseknél a szolgabíró rendeli el.

A b) esetben köteles a szolgabíró az elrendelt árverést legalább is azon községben, hol a zálogolás történt, s ott, a hol az árverés tartatni fog, sőt ha a lezálogolt tárgyak között 50 forintnál nagyobb értékű tárgy találtatik, járása egész területén közhírré tétetni, s ha az árverést járásán kívül eső helyen szándékozik megtartani, a közzétételnek ily módon leendő foganatosítására az illetékes szolgabírót is azonnal felhívni. (1883: XLIV. t.-cz. 68. §.)

35. Az árverési hirdetménynek tartalmaznia kell:

a) a zálogba vett tárgyak megnevezését;

b) a tartandó árverés helyét;

c) a napot és órát, melyben az árverés tartatni fog;

d) azon feltételt, hogy az egyes zálogtárgyak, a mennyiben azoknak értéke egyenkint 50 frtot meg nem halad, becsáron alúl is feltét-

lenül el fognak adatni, 50 frtot meghaladó értékű tárgy pedig csak akkor, ha a becsárnak legalább háromnegyedrésze ígértetik ;

c) a szükségessé válható második árverésnek az első árverés napjától számított további 15 napon túl nem terjedhető határidejét ;

f) azon feltételt, hogy a vételár azonnal fizetendő. (1883 : XLIV. 69. §.)

36. A kifizőtt helyen, napon és órában :

a) a községnél (városnál) fizető adózók ellen intézett végrehajtások eseteiben a községi bíró vagy községi adópénztárnok egy előjárósági tagnak és a jegyzőnek, illetőleg körjegyzőnek közreműködésével, vagy a városi adóhivatal kiküldöttje a városi tanács által kijelölt két képviselő jelenlétében ; (ezen képviselők meg nem jelenése az árverés megtartását nem gátolja ;)

b) a kir. adóhivataloknál fizető adózók ellen indított végrehajtások eseteiben a szolgabíró vagy helyettese (esetleg az állami közeg), a községi előjáróság által kiküldött két tanú jelenlétében az árverést megkezdvén, az árverésnek kitett zálogtárgyat rendszeren a becsértéken alul is a legtöbbet ígérőnek engedi át, kivéven, ha az egyes tárgy értéke 50 frtot meghaladna ; ily tárgy az érték háromnegyedén alul az első árverésen el nem adathatik, hanem újabb árverés kísérlendő meg ; s ezen második árverésen a tárgy a legtöbbet ígérőnek mindenestre átengedtetik. (1883 : XLIV. t.-cz. 70. §.)

37. Az árverés tényéről jegyzőkönyv veendő fel, melynek tartalmaznia kell : annak nevét, kinek tartozásai fejében az előrverezett tárgy lefoglaltatott ; — az árverelt tárgyak megnevezését, becsértékét, a legmagasabb ajánlatot, a vevő nevét, az árverési költségek és illetékek megállapítását, és alá kell iratnia a végrehajtást foganatosító s a községi előjáróságot képviselő két tag vagy esetleg két tanú által. Az árverési jegyzőkönyv, az árverés befejezése után, a foglalási jegyzőkönyvekkel együtt azon község előjáróságánál leteendő, melyhez a végrehajtást szenvedő tartozik, hol azokat a felek bármikor megtekinthetik. (1883 : XLIV. t.-cz. 71. §.)

38. Az árverésből bejött pénzt kis- és nagyközségekben a községi bíró vagy községi adópénztárnok, egy előjárósági tag és a jegyző közreműködésével, rendezett tanácsú és törvényhatósági joggal felruházott városokban a városi adóhivatal veszi át, s abból rögtön törlesztvén a végrehajtás útján behajtott hátralékokat, a késedelmi kamatokat és adóbehajtási illetékeket, a netáni többletet nyugta mellett a végrehajtást szenvedettnek kézbesíti.

Azon esetben, midőn az árverés az adókat behajtó község kebe-

lén kívül tartatik, s a község bírája és a jegyző, illetőleg körjegyző (pénztárnok) ott jelen nincs, valamint mindazon árveréseknél is, melyeket a szolgabírák (azok segédei vagy helyettesei), esetleg állami közegek foganatosítanak, a befolyt összegeket a helybeli kir. adóhivatal az illetőknek rögtön kiadandó hivatalos nyugták mellett veszi át; oly községekben pedig, melyekben kir. adóhivatal nincs, a befolyt pénzeket azon községi közeg, mely azon községben az adók beszedésével megbízva van, átvenni és azokat az illető községi vagy állami pénztárnak átküldeni tartozik. (1883: XLIV. t.-cz. 72. §.)

39. Az árverésből bejött azon pénzért, mely nem a 72. §-ban kijelölt közegeknek, hanem bárki másnak fizettetett, és az állampénztárba be nem adatott, az illető eljáró közegek felelősséggel és kártérítéssel tartoznak. (1883: XLIV. t.-cz. 73. §.)

40. A zálogolásért, becslésért és árverésért bélyegfelszámításnak nincsen helye.

A végrehajtási összes költségek fedezésére, ideértve a zálogtárgyak szállítási költségeit is, a végrehajtást szenvedő adózók adóbehajtási illetéket tartoznak fizetni.

Ezen behajtási illeték háromféle:

- intési illeték;
- egyszerű behajtási illeték;
- fokozott behajtási illeték.

Az intési illeték az 50 forintot meg nem haladó hátralékok után öt, az 50 forintot meghaladó hátralékok után tíz krajczárban állapítatik meg, és a megintés megtörténtét követő legelső fizetés alkalmával szedendő be. Az egyszerű behajtási illeték két krajczárt, a fokozott behajtási illeték három krajczárt tesz, a hátralék minden forintja után.

Forinton alóli összegek a behajtási illeték kiszámításánál figyelmen kívül maradnak.

Két krajczárt, azaz egyszerű behajtási illetéket fizet azon hátralékos:

- a) a ki ellen a zálogolás törvényszerűen alkalmaztatott, vagy
- b) a ki tartozását az elrendelt zálogolás foganatosítása előtt, de a zálogolásnak a községben megkezdése után fizeti le.

Öt krajczárt, azaz egyszerű és fokozott behajtási illetéket fizet azon hátralékos:

- a) a kinek lefoglalt ingóságai tényleg árverés alá kerülnek; vagy
- b) a ki tartozását az árverésre kitűzött napon az árverés megtartása előtt ugyan, de oly időben fizeti le, midőn az árverés megtar-

tására kiküldött közeg a helyszinén már megjelent. (1883: XLIV. t.-cz. 75. §.)

41. Az intési illeték az írásbeli megintés kézbesítéseért lévén fizetendő, az a kézbesítést teljesítő közegek javadalmazására fordítandó. Ott, hol az intési irat kézbesítése posta útján történik, a postadíj költsége is az intési illetékből fedezendő.

A behajtási illetékek fejében befolyt összegek:

a) a községek, városok által, valamint a 81. §-ban említett felelősség eseteiben eljáró más hatósági vagy állami közegek által eszközölt végrehajtások alkalmával, a község (város) házipénztárát;

b) a szolgabírák által, valamint az 53. §. 1., 2. és 3. pontjai alatt említett esetekben eljáró állami közegek által eszközölt végrehajtások alkalmával az államkincstárt illetik.

A behajtási illetékből azon állami, vagy községi (városi) pénztár által, a melybe folynak, kielégítendők:

a) a becsúsóknak, a zálogolásnál és árverezésnél alkalmazott tanúknak és községi előjáróknak a megyei alispán (polgármester) által szabályozott díjai;

b) az adóhivatalnál közvetlenül fizető adózók ellen eszközölt végrehajtások alkalmával a zálogolás alá vett és a zálogolás helyén árverés alá került tárgyaknak az árverés színhelyére való szállítási költségei;

c) a végrehajtást eszközölő szolgabírónak, illetőleg segédjének (helyettesének) vagy állami közegnek napidíj és fuvarkötség-illetményei. Ezen napidíjt és útiköltséget azonban az illetők csak egyszer számíthatják fel, még akkor is, ha székhelyükön kívül ugyanazon helyen és időben több végrehajtást teljesítenek.

A szolgabírák (illetőleg segédjeik, helyetteseik) illetményeit a pénzügyminiszter, ha czélszerűnek látja, a belügyminiszterrel egyetértőleg átalányban is megállapíthatja. (1883: XIV. t.-cz. 76. §.)

42. Ha lefoglalható ingóságok nem léte vagy elégtelensége esetében a kincstári követelések behajtása céljából akár az ingatlanokra, akár csak az ingatlanok haszonélvezetére, akár pedig az ingatlan állagára vezetendő végrehajtással egyidejűleg annak haszonélvezetére is rendeltetik el, a végrehajtás az 1881: LX. t.-cz. 135—213. §§-aiban meghatározott eljárás szerint eszközözlendő.

Ebből kifolyólag, a bíróságok a kincstár képviselője által felszámított munkadíjakat és bélyegilletékeket épen úgy megállapítani tartoznak, mint azt más magánfelek részére törvényszerűen szokták.

Az egyenes adók könyvelésével és nyilvántartásával megbízott

községi közegek, és a kir. adóhivatalok által hivatalos pecsét alatt kiadott hátraléki kimutatások azon okmányok erejével bírnak, melyek alapján az említett törvénykezési rendtartás szerint végrehajtásnak van helye.

Azt, hogy a biztosítási és kielégítési végrehajtás az ingatlanra vezetendő, esetről-esetre a törvényhatóság közigazgatási bizottsága végzésileg rendeli el, és szabályszerű intézkedés végett az állam jogügyi képviselőjét megkeresi. (1883: XLIV. t.-cz. 77. §.)

43. A közigazgatási hatóságok (községi előjáróságok, szolgabírák, polgármesterek, alispánok, és az utóbbiakkal egyenlő rangban álló tisztviselők) kötelesek arról gondoskodni, hogy az 57—74. §§-okban körülírt végrehajtási eljárás foganatosítása alkalmával, a közrend, szükség esetében, karhatalom kirendelése által is fentartassék. (1883: XLIV. t.-cz. 78. §.)

44. Az egyénenkinti könyvelést teljesítő községi jegyzők (városi adóhivatalok) kötelesek az általuk behajthatatlanoknak tapasztalt adótartozásokat évenként kimutatni. Ezen adótartozások törlése iránt, a tényállásnak a szolgabíró, illetőleg királyi adófelügyelő által történt megállapítása után, a törvényhatóság közigazgatási bizottsága határoz, a mennyiben az illető tartozás 100 forintnál nem nagyobb, ellenkező esetben a pénzügyminiszternek határozatát kéri ki.

A közigazgatási bizottságnak saját jogkörében eszközölt adótörlések iránti határozatait a királyi adófelügyelő felelbezheti a pénzügyminiszterhez. (8. §., 2. d.) pontja.) (1883: XLIV. t.-cz. 79. §.)

45. A szolgabírák (polgármesterek), a kir. adófelügyelő vagy annak a helyszínen megjelenő helyettese, kötelesek az adók, illetékek és egyéb kincstári követelések behajtásának eszközzésével megbízott, és az erre való felügyeletre hivatott községi (városi) közegeket szemmel tartani, észlelt vagy bejelentett törvény- vagy szabályellenesség vagy mulasztás esetében, azoknak okozóira 5 frttől 25 frtüg terjedhető és az egyenes adók módjára, felében a kincstár, felében a megyei (városi) házipénztár javára behajtandó bírságokat (felelbezással a törvényhatóság közigazgatási bizottságához) róni, és erről esetről esetre a törvényhatóság közigazgatási bizottságának jelentést tenni.

Ha a szolgabíró (polgármester), a kir. adófelügyelő, vagy ennek a helyszínen megjelenő helyettese a törvényben, szabály- vagy kormányrendeletben megszabott köteleesség oly megsértésének jö nyomára, mely előreláthatólag az egyszerű bírságolásnál súlyosabb beszámítás alá esvén, a fegyelmi eljárás elrendelését (1876: V. t.-cz. 18. §-a és VII. t.-cz. 1. §-a) teendő szükségessé, tartozik a köteleességmegsértés

tényét és körülményeit az illető adóközegek meghallgatása mellett jegyzőkönyvbe foglalni, és a jegyzőkönyvet a fegyelmi eljárást megelőző vizsgálat elrendelésére hivatott hatóságnak, vagy hatósági főnöknek haladéktalanul megküldeni. (1876. V. t.-cz. 19. §-a és VII. t.-cz. 2. §-a.) (1883: XLIV. t.-cz. 80. §.)

46. A községek előjárói a szolgabírónak, a városok és szolgabírák a kir. adófelügyelő útján a törvényhatóság közigazgatási bizottságának havonként bemutatják jelentéseiket az adóbehajtás menetéről, és az adóbehajtás rendes eszközlése iránt azon felelősséggel tartoznak, hogy a hol igazolatlanul hátralékban marad az adó, ott költségükön fog az akár más hatósági, akár állami közeg által behajtatni.

Észlelt hanyagság esetében a közigazgatási bizottság van hivatva a körülményekhez képest kimondani, hogy: ha 15 nap alatt a hiány nem pótolatik, az említett felelősség lép életbe. — Ily esetben egyúttal intézkedik a bizottság, hogy az adóbehajtás — a 15 napi határidőnek eredmény nélküli lefolyta után, — hatósági más közeg vagy állami közeg által a mulasztó közegnek költségén eszközöltessék.

Ha elrendeltetik a felelősség alkalmazása, a rendelet a sujtott közeggel azonnal közöltetik, ki is három nap alatt az ellen felelbezzhet; de ha a pénzügyminisztertől a felelbezzés felküldésétől számított 15 nap alatt kedvező válasz nem érkezik, a végzés érvénybe lép.

Ha a bizottság a felelősség esetének alkalmazását — szemben a jelenlévő kir. adófelügyelőnek mint adóügyi előadónak vagy helyettesének kivánságával — megtagadja, az ügy az adóügyi előadó által a 8. §-ban jelzett módon a pénzügyminiszterhez felelbezendő, a ki az említett felelősségnek alkalmazását elrendelheti.

Azon községi (városi) közeg, úgyszintén azon szolgabíró, ki ellen a most említett szigor alkalmaztatott, ismételt hanyagság esetében fegyelmi úton hivatalától is elmozdítható. (1883: XLIV. törvényczikk 81. §.)

47. A mulasztást elkövetett községi (városi) közeg tartozik a terhére eső és a kir. adófelügyelő által számszerint megállapított költségeket, a kir. adófelügyelő által kitűzendő 15 napi záros határidő alatt, a kir. adóhivatalba befizetni. Ha ezen befizetés a kitűzött határidő alatt nem teljesítettik, a kir. adófelügyelő köteles a megállapított költségeket az illető elmarasztalttól, vagy ha ennél elegendő fedezetet nem találna, községtől (várostól) közigazgatási úton az egyenes adók módjára behajtatni, fenmaradván a községnek (városnak) visszereseti joga a mulasztó közeg ellen. (1883: XLIV. t.-cz. 82. §.)

48. Az állami közegek által az 53. és 81. §§-okban említett ese-

tekben teljesítendő végrehajtásokat rendszerint a pénzügyminiszter által kinevezett állami végrehajtók fogatosítják.

Ezen állami végrehajtók ideiglenes állami tisztviselők (adóhivatali tisztek) minőségében, állandó fizetéssel neveztetnek ki, és három évi feddhetlen szolgálat után hivatalos állásukban véglegesen megerősítetnek.

Nyugdíjképességük végleges megerősítésük esetén azon naptól számíttatik, melyen ideiglenes minőségben kineveztetnek. Állomásuk helyén fogatosított végrehajtások alkalmával napidíjra igényük nincsen. Állomásuk helyén kívül teljesített működés alkalmával, a pénzügyminiszter által megállapítandó napidíjt és fuvar költséget húznak.

A pénzügyminiszter megengedheti, hogy a kir. adófelügyelő:

1. az állami végrehajtókat:

a) oly időben, midőn adóbehajtással elfoglalva nincsenek, az adóügyek kezeléséhez a kir. adófelügyelői hivatal vagy kir. adóhivatalok mellé kisegítő szolgálat tételre beoszthassa;

b) a szolgabírákhoz, ezek megkeresése folytán, adóvégrehajtások eszközzésére (a szolgabírák felelősségének fentartása mellett) (52. §.);

c) a községekhez (városokhoz), azok kérésére és költségén, adóügyek ellátására vagy végrehajtások eszközzésére időnkint kirendelhesse;

2. szükség esetén és annak tartamára, az állami végrehajtók közvetlen vezetése és felelőssége alatt ideiglenesen felfogadott végrehajtókat is alkalmazhasson. (1883: XLIV. t.-cz. 83. §.)

49. Azon községi közegek (községi jegyzők, városi adóhivatalok) és szolgabírák, kik az év végeig a fizetési halasztást nyert, s adóelengedés vagy behajthatatlanság czimén letörült összegek levonása után fennmaradó f. évi adótartozást behajtják, és a kir. adóhivatalba beszállítják, a törvényhozás által e célra rendelt alapból jutalmakban részesítetnek.

Azon községi (városi) közegek pedig, kik az említett folyó adótartozásnak megfelelő összegben kívül a múlt évekből fennmaradt hátraléki összegből legalább 30 százalékot szállítanak be a kir. adóhivatalba, külön együttes jutalmul a beszállított hátraléki összegből egy százalékot kapnak. (1883: XLIV. t.-cz. 84. §.)

50. A községi jegyzők, városi adóhivatalok kötelesek egyes felek kívánatára a megjelölt birtokot terhelő egyenes adókat, illetékeket, valamint egyéb kincstári követeléseket is díj nélkül tudtul adni, s ha kívántatnék, azok felől ívenként 50 kros bélyeggel ellátott bizonyítványt kiadni. A kir. adóhivatalok által kiadott bizonyítványok az államkincstár irányában is bizonyító erővel bírnak. A községi közegek által kiál-

litott bizonyítványok hitelességeért a kiállító közegek a bizonyítványt szorgalmazó irányában személyükkel és vagyonukkal anyagilag is felelősek. (85. §.)

Ha valamely elárverezett ingatlan vételárának felosztásánál, vagy csőd esetében, helytelen kimutatások alapján közadóbeli tartozások és illetékek illetéktelenül fizettettek ki: valamely érdekelt fél kérelmére az illetéktelenül felvett összegek az illető bírósághoz fizetendők vissza, és ezen összeg felosztása vagy utalványozása iránt a bíróság intézkedik. Az egyenes adóknak és azok módjára bezedendő kincstári követeléseknek és más tartozásoknak ilyenmő visszafizetését első fokon a kir. adófelügyelő (4. §. 5. c) pontja), másod fokon a közigazgatási bizottság (5. §. b) pontja), harmad fokon a pénzügyi közigazgatási bíróság, — ellenben a közvetett adók és illetékek visszafizetését első fokon a kir. pénzügyi igazgatóság, másod fokon és véglegesen a pénzügyi közigazgatási bíróság rendeli el. (1883 : XLIV. t.-cz. 96. §.)

51. A ki a közadók kezelésével, kivetésével, beszedésével vagy behajtásával foglalkozó állami, törvényhatósági, vagy községi (városi) közeget a törvény vagy a hatóság meghagyásának végrehajtásában erőszak, vagy veszélyes fenyegetés által akadályozza, vagy valamely intézkedésre kényszeríti, vagy pedig hivatalos eljárása alatt tetteg bántalmazza, a büntető törvénykönyv (1878 : V. t.-cz.) 165. §-a azerint a hatóság elleni erőszak büntettét követi el, és azon §. értelmében három évig terjedhető börtönnel büntetendő. (1883 : XLIV. t.-cz. 97. §.)

52. Az állami, köztörvényhatósági és községi közegek szabályellenes eljárásukért közigazgatási, esetleg fegyelmi úton mindig feleletre vonandók. Ha azonban szabályellenes eljárásban tényleges erőszakot alkalmaznak, vagy szabályszerű eljárásban az önvédelem esetén kívül valakit tetteg bántalmaznak, vagy bántalmaztatnak, hivatali hatalommal visszaélés büntettét követik el, s annak mérvéhez képest büntetendők. (1878 : V. t.-cz. 472. és 473. §§.) (1883 : XLIV. 98 §.)

b) A közvetlenül lerovandó bélyegilletékek és jogilletékek kezelése iránt.

A közvetlenül lerovandó bélyegilletékek és jogilletékek iránt a P. M. a következő utasítást adta ki a községi eljárók és r. tanácsú városok polgármesterei számára :

1. §. A közvetlenül lerovandó bélyegilletékek és jogilletékekről kiállított fizetési meghagyások kézbesítését nagy- és kisközségekben a bíró és jegyző egyetemleges felelősség mellett; rendezett tanácsú városokban a polgármester eszközli. (1881 : XXXIV. t.-cz. 14. §-a.)

A kir. adóhivatal e végből a kézbesítendő fizetési meghagyásokat s az azokhoz tartozó vétbizonyítványokat külön átküldési jegyzék kíséretében, az illetékes kézbesítőnek megküldi.

2. §. Az 1881:XXXIV. t.-cz. 17. §-ának intézkedéséhez képest, mely szerint a kézbesítés végett vett fizetési meghagyásokról rendes sorjegyzék vezetendő, a községi bíró, jegyző, illetőleg a polgármester, az átküldési jegyzékben felsorolt fizetési meghagyások vétele után, az azokban foglalt adatokat az 1% alatti minta szerint vezetendő sorjegyzékbe az 1., 2., 3., 4., 5., 6. és 7. rovatok pontos kitöltése mellett okvetlenül 24 óra alatt akkép tartozik bevezetni, hogy minden egyes fizetési meghagyást, tekintet nélkül az átküldő adóhivatal székhelyére, folyó szám alatt beiktatja, a folyó számok minden év elején 1-től kezdve és az év végeig szakadatlanul egymásutánban folytatandók lévén.

Ezen sorjegyzék nyomtatott készletéből a kir. adóhivatalok mindenkor ingyen fogják a szükségelt mennyiséget, vevény mellett, kiszolgáltatni.

3. §. A sorjegyzékbe történt bevezetés után, a fizetési meghagyások az átvételtől számítandó *8 nap alatt* kézbesítendők. (1881:XXXIV. t.-cz. 14. §-a.)

A kézbesítés eszközlése a vétbizonyítványon, a kézbesítés keltének kitöltése mellett, a felek vagy megbízottjaik (vagy gondnokaik, gyámjaik) aláírása által, az esetben pedig, ha ezek írni nem tudnak, keresztvonásuk rávezetése által igazoltatik.

Ha a kézbesítő a felet honn nem találja, vagy az, avagy háznépe a fizetési meghagyást elfogadni vonakodik, az esetben a kézbesítés postán, feladási vevény mellett, eszközöltetik, mely vevény által a kézbesítés foganatosítottnak tekintetik. (1881:XXXIV. t.-cz. 16. §-a.)

4. §. A kézbesítést tanúsító vevények alapján, a községi bíró, jegyző, illetőleg a polgármester tételenként bevezeti a kézbesítés időpontját a sorjegyzék 8. rovatába, ennek megtörténte után pedig a kézbesítési vevényeket a fentebbi 1. §. 2. bekezdésében említett átküldési jegyzék visszaküldése mellett beküldi a kir. adóhivatalnak, s a beküldés napját a sorjegyzék 9. rovatába feljegyzi.

A kézbesítési vevények a kézbesítést követő *8 nap alatt* — a postára feladás napját nem számítva — az adóhivatalnak beküldendőek s az, a ki ezt tenni elmulasztja, a késedelem minden napjáért a kincstár javára 1—10 frtig terjedhető bírságban marasztaltatik el. (1881. XXXIV. t.-cz. 14. §-a.)

5. §. Oly fizetési meghagyások, melyek az illetékköteles feleknek a községből való végleges eltávoztása miatt kézbesíthetők nem voltak,

az eltávozott fél új tartózkodási helyének rájegyzése után, a vétbizonyítványok beküldése alkalmával, az adóhivatalnak visszaadandók.

6. §. Oly községekben és rendezett tanácsú városokban lakó felek, hol kir. adóhivatali pénztár nincs, 20 frtot meg nem haladó illeték-tartozásaikat a községeljáróság útján is leróhatják. (1881:XXXIV. t.-cz. 20. §-a.)

Az illető községi eljáróság, városi adóhivatal tehát köteles, a fizetésre kötelezett felek kivánatára, ily összegű illetékeket átvenni, s az így lefizetett összegekről a 2% alatti nyomtatvány használatával ideiglenes nyugtát kiállítani, mely a nyomtatványból kimetszendő és a félnek kézbesítendő.

A nyugta-nyomtatványt fonállal megerősített füzetekben kell kezelni, s az abból kimetszendő nyugták a nyomtatvány 1-ső rovatába jegyzett folyó számokkal is ellátandók, mely számok minden év elején 1-től kezdve az év végeig szakadatlan egymásutánban folytatandók; a nyomtatvány 2-ik rovatába pedig az ideiglenes nyugta kiállításának időpontját s annak 3-ik rovatába a sorjegyzék azon folyó számát és évszámát bejegyezni, mely alatt a vonatkozó fizetési meghagyás a sorjegyzéken bevezettetett. Minthogy a kiállított ideiglenes nyugták a kincstár irányában teljes bizonyító erővel bírnak (1881:XXXIV. t.-cz. 20. §-a), kellő ellenőrzés tekintetéből a nyugta kiállítására vonatkozó, s a nyomtatvány 1-ső rovatába írt folyó szám és évszám a sorjegyzék vonatkozó tételénél is — annak 9. rovatába — azonnal bejegyzendő, és a nyugták kimetszése után visszamaradó szelvény-füzet szigorú őrizet alatt tartandó. A 2% alatti nyomtatvány a kir. adóhivataloknál vevény mellett szintén ingyen megszerezhető.

7. §. Részletfizetéseket a 20 frtot meg nem haladó illetéktartozásokra (6. §.) a községeljáróságnak, városi adóhivatalnak átvenni nem szabad, hanem ez csak a fizetési meghagyásban kitűzött egész tartozásnak megfelelő fizetéseket fogadhat el.

8. §. A 6. §. rendelkezései szerint beszedett illetékösszegek, melyek azon hivatalnál vannak előírásban, a hová a község egyenes adó tekintetében utalva van, a 3% alatti minta szerint vezetendő befizetési napi jegyzékbe (1881:XXXIV. t.-cz. 20. §. 4. bekezdése) ugyanazon sorrendben, a mint a nyugták kiállítottak, az illetéktartozási ismertető ágazatok pontos kitüntetése mellett okvetlenül, még a nyugták kiállításának napján, tételenként bejegyzendő.

Ezen jegyzék rovatainak kitöltésénél ügyelni kell arra, hogy a befizetett összegek bejegyzésénél az egyszeres illeték és a bírság vagy felemelt illeték egymás alá írva, kellően megkülönböztessenek. A kir.

adóhivatalok a 3% alatt nyomtatványt vevény mellett ingyen szolgáltatják ki.

9. §. Oly illetékösszegeket azonban, melyek *idegen területbeli* adóhivatalok részére kézbesített fizetési meghagyások alapján a községi előjáróság, vagy városi adóhivatal által a fentebbi 6. §. értelmében beszedetnek, a 8. §-ban említett befizetési napi jegyzékbe felvenni nem szabad, hanem ilyen illetékösszegeket még a befizetés napján a tájékoztató adatok közlése mellett *postai* úton azon kir. adóhivatalhoz kell elküldeni, mely a fizetési meghagyásban az illeték bevételéhez meg van jelölve.

Ennek megtörténte a sorjegyzék illető tételszámának jegyzet-rovatában tüntetetik ki. A postai feladási vevény a sorjegyzékhez csatolandó.

10. §. Az illeték s esetleg bírság, avagy felemelt illeték rendszerint a fizetési meghagyás kézbesítése napjától számítandó 30 nap alatt befizetendő, és az illetékek lejárat szerű fizetésének elmulasztásáért a késedelem egész tartamára a tényleges lerovás napjáig bezárólag 6% késedelmi kamat jár. (1881 : XXXIV. t.-cz. 18. és 22. §§-ai.)

E szerint a község-előjáróság (városi adóhivatal) köteles a nála fizetett illetékösszegek átvétele alkalmával a felektől az esetleg járó késedelmi kamatokat is mindig követelni, s az e czímen fizetett összeget úgy az ideiglenes nyugtákon, mint a befizetési napi jegyzék arrasánt rovatában is külön kitüntetni.

A késedelmi kamat kiszámításánál, mire a 4% alatt mellékelt számítási táblázat használandó, egy forinton alóli összegek számba nem vehetők.

Bírságok, valamint az illetéki szabályok megszegése miatt fokozott mérvben kiszabott bélyegilletékek felemelt része után késedelmi kamat nem jár.

Ha a fél a tőle követelt késedelmi kamatot nem fizeti meg, ezen körülmény a kamat mennyiségének kitétele mellett a befizetési napi jegyzék «jegyzet» rovatában felemlítendő.

11. §. A befizetési napi jegyzék naponkint lezárandó, és a befolyt pénz a kir. adóhivatalba leendő elszállításáig (12. §.) az egyenes adók czímen befolyt pénzek számára rendelt tartályban, de elkülönített boríték alatt, őrzendő.

A befizetési napi jegyzék tételszámai az év elejétől kezdve az év végeig egytől kezdve szakadatlan sorszámokban folynak.

12. §. A befizetési napi jegyzék szerint befolyt illetékek az 1876. évi XV. t.-cz. 45. §-ában meghatározott időben és módon, a befizetési

napi jegyzék kíséretében, a kir. adóhivatalhoz beszállítandók. 1881 : XXXIV. t.-cz. 20. §-a.)

13. §. A megelőző §§. szerint az illetékek beszedése és beszállítása iránt a községi (városi) közegekre bizott teendők szabályellenes teljesítése vagy elhanyagolása az 1876 : XV. t.-cz. 46. §-ában megállapított bírság alkalmazását vonja maga után. (1881 : XXXIV. t.-czikk 20. §-a.)

14. §. A kir. adóhivatal a hozzá beszállított illetékösszegek elszámolására vonatkozó adatokat tételenként bejegyezvén a befizetési napi jegyzékbe, ez utóbbit az általa kiállított pénztári nyugták, vagy a mennyiben a nyugtázás az előmutatott fizetési meghagyásokra vezetett, a nyugtázott fizetési meghagyások kíséretében visszaadja a községi (városi) közegeknek.

15. §. A községi előjáró, pénztárnok, városi adóhivatal, a megelőző §. szerint felszerelt befizetési napi jegyzék visszavétele után azonnal kiszolgáltatja az érdekelt feleknek az adóhivatali nyugtákat vagy nyugtázott fizetési meghagyásokat, a 6. §. értelmében kiadott ideglenes nyugták bevonása mellett, mely utóbbiak a községi (városi) előjáróság saját fedezetétől a most idézett §. rendelkezései szerint őrizet alatt tartott nyugtatványi füzetmaradványhoz csatolandók.

Ugyanazon eljárás követendő azon pénztári nyugtákra nézve is, melyek a 9. §-ban említett idegen kerületbeli adóhivataloknak megküldött illetékösszegekről az illető adóhivataltól beérkeznek.

16. §. Ha a községi előjáróság vagy városi adóhivatal útján fizetett illetékösszeg (6. §.) az adóhivatal által megállapított késedelmi kamatok levonása után a tőkertartozást teljesen nem fedezi, a még fenmaradó hátralék addig, míg ez végrehajtás útján nem követeltetik, csak közvetlenül a kir. adóhivatalnál róható le.

17. §. Azon illeték, mely az esedékesség napjáig (10. §.) be nem fizettetik, az 1876. XV. t.-cz. III. részének határozványai szerint, végrehajtás útján hajtatik be. (1881 : XXXIV. t.-cz. 38. §-a.)

E szerint az illetékhátralékok behajtására illetékesek :

a) kis- és nagyközségekben a bíró s illetőleg az adópénztárnok a községi vagy körjegyzővel egyetemben, mindazon illetékhátralékokra nézve, melyek a községben lakó feleket terhelik, s járuléku nélkül 100 forintot nem érnek el ;

b) rendezett tanácsú városokban az előjáróság, tekintet nélkül az összeg nagyságára, mindazon illetékekre nézve, melyek az ott lakó feleket terhelik.

18. §. A hátralékos illetékek behajtása céljából az adóhivatal

a községi (városi) eljárásának két példányban kiállított, s a felelős tisztviselők aláírásával, valamint a hivatalos pecséttel ellátott hátraléki kimutatást tartozik megküldeni, melyben a fizetésre kötelezett felek nevei, lakásai, a hátralékos illetéktartozások összegei, valamint az időpont, melytől a késedelmi kamatok számítandók, tételenként kitüntetvék.

19. §. A községi (városi) eljáróság köteles az oda érkezett hátraléki kimutatásokban felsorolt illetéktartozások behajtását azonnal megindítani, ezt az 1876 : XV. törvénycikkben kitűzött záros határidők szoros megtartása mellett keresztülvinni, intézkedéseinek lényegét a hátraléki kimutatás egyik példányára és pedig külön-külön minden egyes kimutatott hátralékra nézve feljegyezni, s a kimutatás ezen példányát legkésőbb 60 nap leforgása alatt az adóhivatalnak visszaküldeni.

20. §. A kir. adóhivatal székhelyén lakó felek végrehajtás útján követelt illetékhátralékaikat közvetlenül a helybeli kir. adóhivatalnál tartoznak befizetni, mely az ilyen hátralékokra végrehajtási eljárás útján befolyt összegeket az illetőknek rögtön kiadandó hivatalos nyugták mellett átveszi.

21. §. Oly községek (városok) lakosai pedig, melyekben kir. adóhivatal nincs, végrehajtás tárgyát képező illetéktartozásaikat a végrehajtásra hivatott községi (városi) eljáróság kezéhez is fizethetik.

Ez esetben a községi bíró, pénztárnok, illetőleg városi adóhivatal a feltől a hátraléki kimutatásban kitüntetett esedékesség napjától — a befizetés időpontjáig járó 6% késedelmi kamatot, valamint az 1876. évi XV. törvénycikk 56. §-a alapján felszámítható behajtási illetékeket is beszedi — és az átvett összegről és járulékairól azon utasítás 6. §-ának rendelkezései szerint a félnek ideiglenes nyugtát állít ki, melyben a tőketartozás, a késedelmi kamat és végrehajtási illetékek külön-külön kitüntetendők.

Az ekképen beszedett mindazon illetékhátralékok és késedelmi kamatok, melyek a fentebbi 8. §-ban említett kir. adóhivatal által végrehajtásra mutattattak ki, a most idézett §. határozataihoz képest, a befizetési napi jegyzékbe tételenként bevezetendők, de annak jegyzet rovatában felemlítendő, hogy a bevételzett összeg végrehajtás útján szedettet be.

A történt fizetéseket azonkívül az adóhivatali hátraléki kimutatás illető tételeinél is fel kell jegyezni.

22. §. A végrehajtás folyamában községi (városi) eljáróság kezéhez fizetett oly összegeket pedig, melyek valamely idegen területbeli adó-

hivatal által végrehajtásra kimutatott illetékhátralékokra vonatkoznak, a befizetési napi jegyzékbe felvenni nem szabad, hanem ily összegeket a hátraléki kimutatás egyik példányának csatolása mellett, a befizetés után 24 óra alatt azon kir. adóhivatalhoz kell küldeni, mely azt végrehajtásra kimutatta.

23. §. A 21. §. értelmében a befizetési napi jegyzékben bevételzett pénzüsszegek őrzése s a kir. adóhivatalhoz való beszállítása iránt ezen utasítás 11. és 12. §§-ainak rendelkezései irányadók.

24. §. A községi bírák, illetőleg pénztárnokok (városi adóhivatalok) által beszedett illetéktartozásoknak a kir. adóhivatalba való beszolgáltatásáért az illető közegeket, illetőleg a községet (várost) az 1876. évi XV. t.-cz. 47. §-ában kimondott felelősség terheli.

25. §. A megelőző 22. és 23. §§. értelmében beszállított illetéktartozásokról kiállított adóhivatali nyugták beérkezte után a községi (városi) eljáróságnak ezen utasítás 15. §-ának rendelkezései szerint kell eljárni.

26. §. Ha a végrehajtásra kimutatott illetékhátralék azért nem hajtható be, mert a fél más helyre költözött, avagy fel nem található, ez esetben köteles a községi (városi) eljáróság, a hátraléki kimutatás visszaküldése mellett, ezen körülményt, illetőleg a fél új lakását az adóhivatalnak azonnal tudomására hozni.

Kötelessége továbbá az ingók hiányában be nem hajtható illetékről nemleges zálogolási jegyzőkönyvet előterjeszteni, ebben a hátralékos tulajdonában lévő ingatlanok telekkönyvi és helyrajzi számát pontosan megjelölni, vagy pedig azt felemlíteni, hogy ingatlanai nincsenek.

Végre köteles arról is felvilágosítást nyújtani, hogy tudomása szerint a hátralékos félnek nincs-e valamely más helyen lefoglalható vagyona.

c) A fegyveradóról és a vadászati adóról szóló 1883 : XXIII. t.-cz. 16—24. §§. értelmében közreműködik a fegyveradó kivetésénél s behajtásánál, s az 45. §. értelmében értesíteni tartozik a kir. adófelügyelőt a községi eljáróságnál bejelentett vadászati adóra vonatkozó szabályok ellen elkövetett jövedéki kihágásokról. (Részletesen a II. kötet e tárgyra vonatkozó fejezetében.)

d) A hadmentességi díjra vonatkozó 1883. 60,977. sz. a. kiadott utasítás értelmében eljár a 11., 12., 13., és 16. §§-ok szerint.

e) A földadó-szabályozásnál eljár a kiadott szabályok 47., 49., 54—59. §§. szerint.

1) *A bor- és hús fogyasztási* adó körül közreműködik az 1868 : XVII. és 1875 : XXVIII. t.-cz. értelmében.

g) *A cukor- és sörfogyasztás* megadóztatása körül közreműködik az 1881 : IV. és 1883 : V. t.-cz. értelmében, s a község eljáráója elnöke az adó kivető bizottságnak.

h) *A dohányjövédékről* szóló 1887 : XLIV. t.-cz. 7. 8., 10., 17., 19., 21., 22. §§. értelmében eljár.

II. Állategészségügy. Állatjárványok kiütésekor eljár az 1888 : VII. t.-cz. 52. §. s a kiadott utasítás 126. §. értelmében.

III. Cselédügy. A cselédtörvény 85. §. értelmében, az aratók, nyomtatók, cséplők s általában bármely mezei munkát nem cseléd minőségben szerződés-kép elvállalni szándékozó munkásokkal, a szerződés mindig írásban kötendő, s a községi eljárója vagy helyettese által láttamozandó.

A 87. §. értelmében a fentérintett munkásokat, ha a munka befejezése előtt el akarnának távozni, a községi eljáróság kényszereszközökkel is megakadályozhatja, de ezt az illető hatóságnak azonnal bejelenteni tartozik.

IV. Erdészet. A község, a mennyiben maga erdőbirtokos, az 1879 : XXXI. t.-cz. 17. §. intézkedései alá esik, s tartozik arról gondoskodni, hogy erdeje az idézett törvény 18—22. §§-aiban foglalt rendelkezések értelmében készitendő rendszeres gazdasági terv szerint kezeltesék, szem előtt tartva az 1879 : XXXI. t.-cz. IV. fejezetében foglalt intézkedéseket. Nevezetesen a 21. §. arra kötelezi a községet, hogy szakértő erdőtisztet tartson akár egymaga, akár több erdőbirtokossal egyesülve; a 22. §. szerint a község erdőörököt tartozik tartani, és pedig oly egyéneket, kik a törvény 36—39. §§-ban kivánt kellekekkel fel vannak ruházva.

A törvény 62. §-a köteleességévé teszi a községi eljáróságnak a minden egyéb községi közegnek, hogy a tudomásukra jutott erdőrendészeti áthágásokat a szolgabirónál bejelentésék.

A törvény 118. §-a szerint 10 forintot meg nem haladó erdei lopások vagy ugyanezen összeget felül nem haladó kártételek esetében, az első fokú bíraskodást, a szolgabirón kívül, a községi bírót is, akadályoztatása esetében pedig ennek helyettesét illeti. Ez esetekben a sértett fél választásától függ, vajjon a szolgabiró vagy községi bíró eljárását kívánja-e igénybe venni. E jog a panasztétellel megszűnik.

Az erdei kihágást elkövetett ismeretlen egyénekre vagy külföldiekre nézve a községi eljáró eljár az 1879. évi XXXI. t.-czik 139—141. §§-ai értelmében.

V. Gyámi és gondnoksági ügyek. A községi közegek teendőit az 1877: XX. t.-cz. 169—175., 205—212., 219—242. és 287. §§-ok, az 1885: VI. s az 1886: VII. t.-cz. határozzák meg. (Részletesen a II. kötetben a megfelelő fejezetben.)

VI. Házalás. A községi eljáróság tartozik felügyelni, hogy a házalók házaló-engedéllyel el vannak-e látva, s tartozik a községben jelentkező házaló könyvecskéjét láttamozni. Idegen országbeli házalót azonban csak akkor, ha a kereseti adó lefizetését az 1875: XXIX. t.-cz. 8. §. értelmében igazolta. A jogosulatlan házalókat, vagy olyanokat, a kik a keresetadó lefizetése nélkül íznék a házalást, a szolgabírónak azonnal feljelenteni tartoznak.

VII. Igazságszolgáltatás. A községi biráskodást az 1877. évi XX. t.-cz. 80. §. szabályozza. A kézbesítést pedig az 1875: X. t.-cz. s a hozzá kiadott utasítás. (Részletesen a II. kötet illető helyén.)

VIII. Katonai ügyek. A községi eljáróság:

1. átveszi a véderőtörvény végrehajtására vonatkozó utasítás 11. §. 4. pontja értelmében az anyakönyvvezetőktől a lajstromkivonatokat;

2. összeírja a hadköteleseket az utasítás 13., 14., 15., 16. §§., s eljár az utasítás 17. §. 4. pontja, a 18. §. 4. pontja s a 19. §. értelmében;

3. az utasítás 26. §. értelmében a sorshúzás a községi eljárók jelenlétében megy végbe;

4. kiállítja a községi bizonyítványokat az utasítás 41. §. útmutatása szerint;

5. a hadkötelezettek elővezetése az ujonczállásnál a községi eljáró kötelessége. Felelőség a személyek azonosságáért. (Utasítás 54. §.)

6. eljár a tartósan szabadságoltak s tartalékosok nyilvántartása s az ellenőrzési szemlék foganatosítása körül, az 1887. évi 8970. sz. a. kiadott nyilvántartási utasítás értelmében;

7. gondoskodik a katonai elszállásolásról, elfogatok előállításáról s a katonai élelmezésről a fennálló szabályok értelmében;

8. közreműködik a lovak összeírásánál a fennálló utasítás szerint;

9. mozgósítás esetében eljár az 1880: XXXIII. t.-cz. s a kiadott utasítások szerint;

10. vezeti a népfölkelés nyilvántartását, a 19 éveseket összeírja, a többi évfolyamra nézve pedig a népfölkelési lajstromok kiegészítésére és kiigazítására az adatokat szolgáltatni köteles az 1886. évi XX. t.-cz. a népfölkelésről végrehajtására vonatkozó utasítás 12. §. értelmében.

IX. Kisajátítás. A község előjárósága közreműködik a kisajátításnál az 1881: XLI. t.-cz. 8., 34—38. és 71. §§-ok eseteiben.

X. Közlekedés. A községi előjáróság tartozik közreműködni a megyei közmunka összeírásánál, s a helyes és pontos összeíráshoz minden adatot és felvilágosítást szolgáltatni (H. T. 71,700/62. 11. §.) s a közmunkaváltságot beszedni s az alispánhoz beszállítani. (H. T. 71,700. 27. §.), s a közmunka pontos leszolgáltatását a fennálló szabályok értelmében egész szigorral eszközölni.

A község ezenkívül saját céljaira kötelezheti lakosait kézi- és szekeres munkára (1886: XXII. t.-cz. 133. §.), mely vagy természetben teljesítetik, vagy pénzzel váltatik meg és csak az utcák, a községet védő gátak, közlekedési vonalak (ezek között az 1886. évi XXII. törvényczikk 134. §. szerint a vicinális utak) és eszközök fentartására fordíthatók.

Az 1880: XXXI. t.-cz. 9. §. értelmében a községek fel vannak jogosítva a *helyi vasutak* részére legfeljebb 10 évre terjedő kamatbiztosítást, vagy másnemű segélyezést átvállalni.

XI. Közegészségügy. Az 1876: XIV. t.-czikk szerint a község végrehajtja a törvénynek, a kormánynak és a törvényhatóságnak, a közegészségre vonatkozó rendeleteit. (139. §.)

Ezenkívül: *a)* gondoskodik a községi vagyontalan és tébolydai ápolásra nem minősített elmebeteg, a vagyontalan hülyék, siketnémák, vakok, nyomorékok, lelenczek és dajkaságba adottak orvoslata és eltartásáról; *b)* gondoskodik a szükséges segélyről betegüléseknél és szüléseknél, valamint okleveles szülésznőknek szükség esetében a község költségén való képeztetéséről; *c)* intézkedik a temetők és lehetőség szerint a halotti kamarák felállítására és felügyelete iránt; *d)* gyakorolja a választás jogát a törvények értelmében a községi egészségügyi személyzetet illetőleg. (140. §.)

A község továbbá a következő rendőri teendőket teljesíti: *a)* őrködi a köztisztaság, a húszemle, az áruba bocsátott tápszerek és italok, a közhasználatra szánt ivóvíz tisztaságának és ártalmatlanságának, továbbá a kutak, medenczék, víztartók és vízvezetékek kellő fentartása s elrontásának megakadályozása, úgyszintén a halottkémllet és általában a helyi közegészségi teendők felett.

A községi előjáróságok azonban ez ügyekben *rendszerint* nem járnak el, hanem az e teendők szempontjából előforduló hiányokat, kihágásokat, az illetékes első fokú hatóságnak orvoslás, illetőleg megbüntetés végett bejelentik. A községi előjáró ily esetekben lefoglalásokat tehet, és ott, a hol a törvény vagy rendelet szerint elkobzásnak van

helye, azt, ha az eset körülményei a közegészség szempontjából igénylik, végre is hajthatja; végre a község vagy közegészségügyi kör területén tartózkodóknak, élet- vagy testi biztonságát és egészségét veszélyeztető esetekben, különösen hirtelen életveszélyek alkalmával, rögtön eljár.

E teendőket kis- és nagyközségekben a bíró és jegyző, rendezett tanácsú városokban a rendőrkapitány végzi (141. §.). A közegészség elleni kihágások eseteiben azonban a községet a bíraskodás nem illeti.

Községi orvos. Minden törvényhatósági joggal felruházott, vagy rendezett tanácsossal ellátott város, s minden 6000 lakossal bíró község, orvost tartani köteles.

A 6000 lakossal bíró község orvostartás tekintetében a szomszéd apróbb községekkel egyesülhet. Ezt a törvényhatóság állapítja meg a helyi és vagyoni viszonyok alapján.

Oly községek, melyek községi orvossal ellátva nincsenek, 6000-től 10,000 lélekszámig közegészségi csoportba egyesíthetők. Oly községekben, melyek bármi oknál fogva közegészségi körbe be nem oszthatók, a községi orvos teendőit a járási orvos végzi. Ily községek azonban tartoznak a legközelebbi községi vagy járási fennálló vagy létesítendő kórház alapjának növeléséhez járulni. E járulék fejében a község, lélekszám aránya szerint, annyit fizet, mint a mennyivel hozzá a legközelebb eső egészségügyi körbe beosztott község lélekszám után orvostartás czímén terhelve van. Járási kórház létesítése céljából, orvos tartására kötelezett több község vagy több egészségügyi kör egyesíthető. (142. §.)

A községi egészségügyi személyzet áll a községi orvosból s a községi szülésznőből.

A községi orvosi állomás választás útján töltetik be. Községi orvosul oly okleveles sebészek is megválaszthatók, kik három évi folytonos sebészeti gyakorlatot képesek kimutatni; orvosi oklevéllel bíró pályázóknak előny biztosítottatik. A községorvos hivatala, a mennyiben az új törvény életbelépte után választatott, állandó, fegyelmi tekintetben irányukban ugyanazon törvények alkalmazandók, melyek más községi tisztviselőkre nézve érvényesek. (143. §.)

A községi orvos előzetes pályázat alapján választatik. (144. §.)

A községi és körorvos községének, illetőleg községi körének, helyi, közegészségi, orvosrendőri s orvostörvényszéki ügyeit végzi, és pedig:

1. a község, illetőleg a szövetkezett vagy egyesített községek sze-

gényeit ingyen, a vagyonosat pedig a díjazás iránt a községgel előle-
gesen kötött egység szerint orvosolja ;

2. közegészségi s orvosrendőri szempontból felügyel a lelenckekre
és a dajkaságba adottakra, úgyszintén a községi ápolás alatt lévő elme-
kórosokra, hülyékre, siketnémákra és nyomorékokra ;

3. a himlőoltást, a mennyiben ezt díjtalanul teljesíteni nem tar-
toznék, az országosan kiszabott díj mellett végzi ;

4. a halottkémlést, a mennyiben külön halottkém felállítva nem
volna, szegényeknél ingyen, vagyonosoknál megszabott díj mellett
teljesíti ;

5. a község, illetőleg a községek egészségügyi mozzanatait és vál-
tozásait figyelemmel kísérvén, a felmerülő káros hatányok elhárítása
iránt javaslatot tesz ;

6. az orvosrendőri vizsgálatokat és egyéb teendőket díjtalanul,
az orvos-törvényszéki munkálatokat pedig, az illető bíróság felhívása
folytán, meghatározott díj mellett teljesíti ;

7. az életmentési eljárásnál közreműködik ;

8. eljár mindazon ügyekben, melyeket egyik vagy másik törvény,
illetőleg szabályrendelet reá bíz ;

9. évnegyedenként egészségügyi jelentést tesz, és minden előfor-
duló közegészségi ügyet, valamint az orvosrendőri és orvostörvényszéki
vizsgálatot azonnal és körülményesen illetékes eljáróságának tuda-
mására hozza.

Tisztán szakügyekben a járási orvossal közvetlenül érintkezik.
(145. §.)

II. Minden község, mely legalább 1500 lakost számlál, tartozik
szülésznőt alkalmazni. Oly községek, melyek az említett lélekszámmal
nem bírnak, községi szülésznőt közösen alkalmazhatnak. (146. §.)

A községi szülésznőt, a községi egészségügyi bizottság kijelölése
alapján, a község választja. Hivatala állandó. Fegyelmi tekintetben a
községi tisztviselőkkel egy eljárás alá esik. A község által fizetendő
szülésznő évi járandóságát, a törvényhatóság jóváhagyásával, a község
állapítja meg. (147. §.)

A községi szülésznő. A községi szülésznőnek kötelességében áll,
minden vagyontalan szülő-nőnek díjtalanul, a vagyonosoknak pedig a
községenként megszabott díj mellett, segílyt nyújtani. (148. §.)

Oly községekben, melyek saját orvossal bírnak, közegészségügyi
bizottság alakítandó ; más községekben a bizottság feladatát a községi
előjáróság teljesíti. A közegészségügyi bizottság tagjai : a község orvosa,
állatorvosa, a gyógyszerész ; továbbá a lelkészek, jegyzők és tanítók,

azonkívül a községben lakó legalább három értelmes és szakkedvelő egyén, kiket a községi képviselőtestület választ, elnökét a bizottság kebeléből választja. (149. §.)

A községi egészségügyi bizottság véleményező és indítványozó testület, mely rendszerint csak az illető községnek tanácsával, illetőleg előjáróságával és ennek útján az első fokú hatósággal érintkezik. (150. §.)

Veszélyes járvány idejében helyi járvány-bizottsággá alakul és a szükséges óvórendszabályok kivételénél közreműködik. Ily járványok idejében ez alkalomra oly községekben is, melyek egészségügyi bizottsággal nem bírnak, járvány-bizottságok alakítandók. (151. §.)

A közegészségügyi bizottság hatásköréhez tartoznak:

a) véleményt ad a község tanácsa, illetőleg a község előjárósága által hozzá intézett egészségügyi tárgyokban;

b) előterjesztést tesz a helyi közegészséget, a köztisztaságot, a himlőoltást, halottkémlést, húsvizsgálatot, tápszerek és italok vizsgálatát illető rendszabályok foganatosítása, nemkülönben a vakok, tébolydai ápolásra nem minősített elmebeteg, hülyék, siketnémák, nyomorékok, lelenczek és dajkaságba adottak nyilvántartása, felügyelete és esetleg orvosoltatása körül észlelt hiányok iránt;

c) véleményez a községi és községkórházi orvos és szülésznői állomások betöltésénél. (152. §.)

XII. Mértékek és súlyok. Ellenőrzi a mértékek használatát, s visszaélés vagy kihágás esetében jelentést tesz a szolgabírónak a B. M. által 1875. decz. 6-án 58,438. sz. a. kiadott utasítás 19. pontja értelmében.

XII. Népoktatás. A községek hatáskörét a népoktatás terén az 1868: XXXVIII., az 1876: XXVIII. t.-cz. 9—14. §§. és az e törvények alapján a községek és községi iskolaszékek számára kiadott utasítások szabályozzák. (Részletesen az I. kötet illető helyén.)

XIV. Rendészet. Már fent, a község autonómiájára vonatkozó pontban érintve volt, hogy a kis- és nagyközségnek nincs joga oly szabályokat alkotni, melyek bizonyos cselekményeket kihágásoknak nyilvánítanak, s elkövetőikre büntetést szabnak. Az 1879: XL. t.-cz. 1. §. ugyanis felsorolja a tényezőket, melyek e joggal fel vannak ruházva, de ezek között a kis- és nagyközség elő nem fordul.

A multa nézve pedig, a mennyiben a kis- és nagyközség a fennálló szokás alapján ily kihágásokat s büntetéseket megállapító szabályrendeleteket alkotott volna, az 1880: XXXVII. t.-cz. 2. és 3. §§-ai akkép intézkednek, hogy 1880. évi szeptember 1. napjától kezdve

hatályukat veszítik a törvényeknek, rendeleteknek, szabályoknak és szabályrendeleteknek mindazon rendelkezései, továbbá a szokásjognak mindazon megállapítása, melyek a magyar büntetőtörvénykönyvek intézkedéseinek tárgyát képező valamely cselekményre vagy mulasztásra büntetést határoznak (2. §.), valamint azok is, melyek a magyar büntetőtörvénykönyvek intézkedéseinek tárgyát nem képező cselekményre vagy mulasztásra büntetést határoznak, a mennyiben a következő szakaszok kivételt nem állapítanak meg.

E kivételeket az 1880: XXXVII. t.-cz. felsorolja; nevezetesen a 14. §. kimondja, hogy 1881. február 28-ig érvényben maradnak a törvényhatóságoknak, a törvényhatósági joggal felruházott, szab. királyi és rendezett tanácsos bíró városoknak mindazon szabályrendeletei, melyek a magyar büntetőtörvénykönyvek intézkedései alá nem eső valamely cselekményre vagy mulasztásra büntetést állapítanak meg; a 15. §. szerint pedig kötelesek az érintett testületek a fentebb érintett szabályrendeleteket, melyeknek fentartását szükségesnek tartják, újabb megerősítés végett a belügyminiszterhez fölterjeszteni, s az ujlag meg nem erősített szabályrendeletek 1881. február 28-án érvényüket veszítik.

E szerint tehát a kis- és nagyközségnek minden szabályrendelete vagy szokása, mely valamely cselekményre, akár képezi tárgyát a büntetőtörvénykönyv intézkedéseinek, akár nem, büntetést szab, 1880. évi szeptember 1. napján feltétlenül s minden kivétel nélkül érvényét veszítette, s ezen időponttól kezdve nincsen többé kis és nagyközségben helyi szabályrendelet vagy szokás, melynek alapján az egyesekre büntetést szabni lehetne.

Az 1880: XXXVII. t.-cz. 42. §. tehát egészen következetesen intézkedik, midőn a hatóságok között, melyeket kihágási ügyekben a bíraskodási jog megillet, a községi eljáróság nem fordul elő. Megyékben a szolgabíró az első fokú hatóság rendőri kihágási ügyekben, s így kétségtelen, hogy a községi eljáróság ezekben az ügyekben nem bíraskodhatik, senkire büntetést nem szabhat.

A kis- és nagyközségben tehát a községnek rendőri kihágási ügyekben nincs szabályalkotó joga, s a községi eljáróságnak nincs jurisdikciója.

A községi eljáróság tehát, kis- és nagyközségekben, kizárólag végrehajtó, határozati s büntetőjoggal fel nem ruházott közbiztossági közeg. Ez állásából folynak jogai és kötelességei is a rendészet terén.

Az 1886: XXII. t.-cz. 21. §. a községre ruhazza a tűz- és közrendőrséget. (A tűzrendőrségről alább a XVI. pont alatt lesz szó.)

A közrendőrség a községi előjárásnak az a tevékenysége, mely a közrend és nyugalom, a vagyon és személy biztossága fentartására s a lakosságnak mindennemű kártékony tényező, akár emberi cselekvés, akár természeti erők hatásából eredő veszélyektől való megóvására van irányozva.

A községi előjáróság e tekintetben a megyei hatóság végrehajtó közege, melynek rendelkezéseit teljesíteni köteles. Ezen felül együtt működésre van hivatva a kir. csendőrséggel a szolgálati utasításban érintett esetekben (47., 77., 84—88. §§.). Tartozik továbbá minden büntényről vagy kihágásról, mely tudomására jutott, úgyszintén minden jelenségről, melyből a közrendre, a vagyon és személybiztosságára nézve veszély származhatnék, a szolgabíró vagy a csendőrséget értesíteni; nemkülönben a felsőbb hatóság támogatását vagy segélyét kikérni, midőn saját ereje a közrend s a közérdek védelmére elégtelen.

De a községi előjáróság önálló eljárásra is van hivatva a bírósági, közbiztossági s közigazgatási rendészet terén s fel van jogosítva megtenni mindazon megelőző s az elkövetett büntények és kihágások felfedezésére irányzott intézkedéseket, melyekre a fennálló szabályok értelmében a végrehajtó rendőri személyzet, mint a kir. csendőrök, városi rendőrök, fel vannak jogosítva. Így:

a) a bírósági rendészet körében az 1872. évben a bűnvádi eljárás egyöntettsége tárgyában kiadott szabályok 19. §. szerint a községi tisztviselők tartoznak a hivatalos tudomásukra jutott büntetteket a kir. ügyésznek vagy a legközelebb levő kir. bíróságnak följelenteni, s egyszersmind a büntettet, valamint a tetteseket is nyomozni. A 20. §. szerint oly esetekben, melyekben tartani lehet, hogy a büntett nyomai, vagy az annak, illetőleg a tettesnek felfedezésére szolgáló nyomok eltávolíthatnak vagy megváltoztatnak: kötelessége a közbiztossági közegeknek, a létező állapot változatlan fentartására szükséges intézkedéseket haladéktalanul megtenni; ha pedig alaposan lehetne tartani attól, hogy a büntett elkövetésének gyanújával terhelt egyén megszökik: kötelesek a közbiztosság közegei annak letartóztatását, illetőleg feltartóztatását és elővezettetését sürgősen eszközölni.

E szerint tehát kétségtelen, hogy a községi előjáróság s a rendészeti teendőkkel megbízott külön községi közegek, ha az eset sürgős s a késedelem veszélylyel jár, fel vannak jogosítva a letartóztatásra s a ház- és személymotosásra, lefoglalásra, szóval mindenre, a mi a 20. §. céljainak elérésére szükséges. A községi előjáróság ezen eljárásánál zsinórmértékül szolgálhatnak a kir. csendőrség számára kiadott szolgálati utasítás 29. §., továbbá a letartóztatás feltételeire vonatkozó

34., 36. és 37. §§-ok, a ház- és személymotosásra vonatkozólag a 43—48. §§-ok rendelkezései. (Részletesen az I. kötet megfelelő fejezetében.)

b) *A közbiztossági rendészet* terén (I. I. kötet megfelelő fejezetét) a községi eljáróság tartozik a szolgabírótól minden a közrendet és nyugalmat veszélyeztető jelenségekre figyelmeztetni s addig is, míg ez intézkednék, saját erejével mindent elkövetni a közrend megóvására s a veszély elhárítására.

c) *A közigazgatási rendészet* terén tartozik a község a fennálló törvények, kormányrendeletek s szabályrendeletek szerint kihágásoknak nyilvánított cselekményeket s ezek elkövetőit a szolgabíróságnál feljelenteni; ily cselekmények elkövetését lehetőleg megelőzni, gátolni s a belőlük a közre nézve kártékony következményeket elhárítani.

E czélok elérésére a község eljárósága fel van jogosítva kényszerítő eszközöket alkalmazni. (E kényszerítő eszközök bővebben vannak tárgyalva az I. kötet illető fejezetében.)

XV. Tolonczfűgy. A községi eljáróság a csavargók, kóborlók, koldusok s oly személyek iránt, kik tisztességes keresetmódot kimutatni nem képesek, tartoznak a szolgabírónak jelentést tenni, s a tolonczozás tekintetében eljárni az 1885. évi tolonczszabályzat értelmében. (Lásd az illető helyen.)

XVI. Tűzrendészet. Az 1886: XXII. t.-cz. 21. §. a kis- és nagyközségre ruhazza a tűzrendőrség kezelését. A fentelöadottak szerint azonban a községnek nincs szabályalkotó joga a tűzrendészet terén abban az értelemben, hogy a szabályok áthágását kihágásnak nyilváníthassa, s rájuk büntetést szabhasson. De ha e joga megvolna is, csak tökéletlen módon gyakorolhatná, mert minthogy hatáskörébe nem tartozik az építészeti rendőrség, a tűz keletkezésének s terjedésének megelőzésére szolgáló legfontosabb intézkedéseket nem volna jogosítva megtenni.

A kis- és nagyközség hatásköre tehát a tűzrendészet terén: a) örökös a fennálló tűzrendőri szabályok (kormány- és törvényhatósági szabályrendeleteken alapuló) megtartása felett s a kihágást elkövetők feljelentése a szolgabírónál; b) megelőző intézkedések az éjjeli őrség czélszerű szervezése s tűzveszélyt előidézhető cselekmények megelőzése vagy erőhatalommal való megakadályozása; c) a kémények seprésére való felügyelet; d) a tűzoltás czélszerű szervezés; e) kiütött tűz esetében az oltás s egyéb mentésre irányzott intézkedések megtétele; f) gondoskodás a tűzoltó-szerekről; g) a tűz után jelentést tesz a szolgabírónak az 1870. évi 3339. sz. a. B. M. s általában eljár az 1888. évi

33,888. sz. kormányrendelet értelmében. (Részletesen a II. kötet megfelelő fejezetében.)

XVII. Út-, híd-, rév- és kövezetvámügyekben a vámszedési engedély kérelmezése és azok megadása iránti javaslattétel, úgyszintén a vámdíjszabályzat megállapítása és módosítása, továbbá a vámtárgyak kezelésére és fentartására vonatkozó, a község gazdaságát érdeklő intézkedések a községi közgyűlés hatáskörébe tartozik. (KK. 1884. évi 41,696. sz. körrendelete.)

XVIII. Vásárok. Vásárok alkalmával tartozik gondoskodni a kellő biztossági s tűzrendőri intézkedésekről.

XIX. Vegyesek. a) A községi jegyző készpénz s egyéb járandóságokban kikötött fizetésének behajtása iránt egyenesen a bíróság előtt is fellephet, kivéve, ha e tekintetben a közigazgatási úton megindított tárgyalás még folyamatban volna. (Semmitősz. határozat 1870. 8810. sz.) b) A községi eljárók a község nevében pert indítani s e végből ügyvédet vallani csak abban az esetben vannak jogosítva, ha erre a községi képviselőtestület által felhatalmaztattak. (Legf. ítélőszék 1873. 7483. sz.) c) Az iskolai alap alapítása s szaporítása a község kötelessége lévén, valamely dolog tulajdonjogának a községi iskolai alap részére leendő megszerzése iránti perben a személyes kereseti jog a községet s illetve annak képviselőjét és nem az iskolaszéket illeti. (Legf. ítélőszék 1876. 1186. sz.)

b) A rendezett tanácsú város hatásköre.

a) *Egyenes adók.*

I. Adóügy. Hatásköre ugyanaz, a mi a kis- és nagyközségé, azzal a különbséggel, hogy a rendezett tanácsú városban a szervezett adóhivatal személyzete végzi azokat a teendőket, melyeket a kis és nagyközségekre nézve az eljáróság, pénztárnok és jegyző végez. (Lásd ott az I. pontot.) Különösen a polgármesternek adóügyekben ugyanaz a hatásköre van, mint a szolgabírónak (lásd a szolgabíró hatáskörét) azzal a különbséggel, hogy 1. a bevallások nála nyújtandók be (1883: XLIV. t.-cz. 15. §.); 2. a felszólamlások a kivetés ellen nála adandók be (1883: XLIV. t.-cz. 16. §.); 3. az adófizetők vagyoni és kereseti viszonyairól tartoznak az adófelügyelő megkeresésére, szó- vagy írásbeli felvilágosítást adni (1883: XLIV. t.-cz. 17. §.); 4. felügyel a városi adóhivatal működésére (1883: XLIV. t.-cz. 13. §.).

b) *A közvetlenül lerovandó bélyegilletékek és jogilletékek.* Ezekre nézve a rendezett tanácsú városok polgármesterei számára kiadott uta-

sítás ugyanaz, mint a községi eljáróknak szóló utasítás. (L. a kis- és nagyközség hatáskörét I. pont.)

c) *A vadászati és fegyveradó.* Hatásköre ugyanaz, a mi a kis- és nagyközségé; az 1883: XXIII. t.-cz. 30. §-ban kívánt bejelentés a törvény 31., 32., 33. §§-ai szerint a polgármesternél történik. (Részletesen a II. kötet e tárgyra vonatkozó fejezetében.)

II. Anyakönyvek. (Lásd a szolgabíró hatáskörét.)

III. Állategészségügy. Intézkedik az 1888: VII. t.-cz. 52., 53. §§. s a kiadott utasítás értelmében.

IV. Cselédügy. Az 1876: XIII. t.-cz. 115. §. értelmében a rendőrkapitány első fokú hatóság a cselédviszonyból eredő vitás ügyekben.

V. Egyesületek. (Lásd az alispán hatáskörét.)

VI. Erdészet. Mint erdőbirtokos is ugyanazon tekintetek alá esik, mint a kis- és nagyközség.

Mint erdőrendészeti hatóság azonban nagyobb hatáskörrel bír, s az 1879: XXXI. t.-cz. 117. §. értelmében a városi rendőrkapitány első fokban gyakorolja erdei kihágások eseteiben a bírói jogot. Felelősség a közigazgatási bizottság erdei kihágási bíróságához. (1879: XXXI. t.-cz. 120. §.)

VII. Fegyelmi ügyek. A város képviselőtestülete s a polgármester fegyelmi hatóság az 1886: XXII. t.-cz. értelmében.

VIII. Gyámsági és gondnoksági ügyek. A rendezett tanácsú városnak külön árvaszéke van. (1877: XX. t.-cz. 177. §.) Hatáskörét gyámsági és gondnoksági ügyekben a kiadott utasítás szabályozza.

IX. Házalás. A városi rendőrség tartozik felügyelni, hogy a házalók engedély nélkül ne üzzék a házaló kereskedést; tartozik az illető közeg a jelentkező házaló könyvecskéjét láttatni. Idegen országbeli házalókat azonban csak akkor, ha a kereseti adó lefizetését az 1875: XXIX. t.-cz. 8. §. értelmében igazolta. A jogosulatlan házalókat vagy olyanokat, kik a kereseti adó lefizetése nélkül üzik a házalást, a fentebbi törvény értelmében megbírságolja.

X. Igazságszolgáltatás. Gyakorolja a községi bíráskodást az 1877: XXII. t.-cz. 5. értelmében.

XI. Iparügy. A városi tanács elsőfokú hatóság iparügyekben. Felelősség az alispánhoz. (Ipartörvény 166. §.)

XII. Italmérési jog csonkítása. Bíráskodik a kihágások felett, s az eljáró közegét kijelölheti az 1876. decz. 31. 59,560. sz. B. M. rendelet 9. pontja értelmében. (Részletesen a II. kötet megfelelő helyén.)

XIII. Katonai ügyek. Végzi azokat a teendőket, melyeket a fennálló szabályok a községekre s a szolgabíróra ruháznak. (Lásd a község VII. pont s a szolgabíró hatáskörét I. pont.)

XIV. Kisajátítás. Hatásköre ugyanaz, a mi a kis- és nagyközségé.

XV. Kereskedelem. (Lásd a szolgabíró hatáskörét.)

XVI. Közlekedés. (Lásd a szolgabíró hatáskörét.)

XVII. Közegészségügy. Az 1876: XIV. t.-cz. 4. §-a alapján a polgármester vagy a tanács által e célra kijelölt helyettes elsőfokúlag bíraskodik.

Ezenkívül teljesíti mindazt, a mit a törvény 139., 140., 141., 143., 145., 149., 150., 151. és 152. §§-ai a községre ruháznak, valamint a törvény 154. §-ban elsorolt teendőket is.

A rendezett tanácsú városban alkalmazott községi orvos a járási orvos teendőit végzi. (155. §.) (Lásd a szolgabíró hatáskörét s a járási orvos teendőit. 156. §.)

XVIII. Mértékek és súlyok. (Lásd a szolgabíró hatáskörét.) Elsőfokú rendőri hatóság a városi tanács. (BM. 1875. 58,438. sz.)

XIX. Mezei rendőrség. (Lásd a község és szolgabíró hatáskörét.)

XX. Mezőgazdaság. (Lásd a szolgabíró hatáskörét.)

XXI. Népoktatás. Hatásköre ugyanaz, a mi a községé. (Lásd ott XIII. pont.) Az 1876: XXVIII. t.-cz. 7. §. szerint a községi tanító ellen a vizsgálatot a polgármester teljesíti.

XXII. Rendészet. A rendezett tanácsú város hatásköre a rendészet terén jelentékenyen tágabb a kis- és nagyközségnél. A rendezett tanácsú város az 1886: XXII. t.-cz. 22. és 23. §§-ai szerint kezeli a *tűz- és közrendőrséget, a piaczi, mezei, hegyi, vásári, építészeti és közegészségi rendőrséget.*

A rendészet elsorolt ágaira nézve a rendezett tanácsú város a törvény korlátai között szabályrendeleteket alkothat, s az 1879: XL. t.-cz. 16. §. szerint bizonyos cselekményeket kihágásnak nyilváníthat, s ezekre büntetéseket szabhat, tehát a rendőri szabályalkotás jogával fel van ruházva s e szabályok a rendőri jog egyik forrását képezik.

A rendezett tanácsú város végre az 1880: XXXVII. t.-czikk 42. §. 2. pontja szerint bíraskodik rendőri kihágási ügyekben a rendőrkapitány vagy a tanács által ezzel megbízott tisztviselője útján, a rendőri bíraskodásra nézve kiadott szabályok értelmében. (Részletesen az I. kötet e tárgyra vonatkozó fejezetében.)

Ezenkívül teljesíti mindazt, a mit a bírósági, közbiztossági és köz-

igazgatási rendszert terén (lásd az illető helyen) a fennálló törvények és rendeletek a rendőri hatóságokra bízna.

XXIII. Színházak. (Lásd a szolgabíró hatáskörét.)

XXIV. Tolonczügy. (Lásd a szolgabíró hatáskörét.)

XXV. Tűzrendészet. A rendezett tanácsú város kezeli a tűzrendészetet (1886: XXII. t.-cz. 22. §.) a netán fennálló községi szabályrendelet értelmében. Ezen felül irányadók a belügyminiszterium 1888. évi 53,888. sz. rendelete. (Lásd az illető helyen.)

XXVI. Út-, híd-, rév- és kövezetvámügyekben l. a község hatáskörét.

XXVII. Vásárok. (L. a szolgabíró hatáskörét.)

XXVIII. Vízrendészet. (L. a szolgabíró hatáskörét.)

B) A TÖRVÉNYHATÓSÁGI JOGGAL FELRUHÁZOTT VÁROS.

A törvényhatósági joggal felruházott város lényegében község, mely azonban tágabb jogkörrel, nagyobb önállósággal bír, a megye hatósága alatt nincs, közvetlenül a kormányval érintkezik, s közvetlenül ennek felügyelete alatt áll. A községi törvénynek számos intézkedése tehát a városi törvényhatóságra is alkalmazható, s az 1875: XXXV. t.-cz. 1—4. §§-ok ez alkalmazást tényleg rendelik is.

Törvényhatósági joggal bíró városok a belügyminiszter engedélyével rendezett tanácsú városokká vagy nagyközségekké alakulhatnak át.

Ha az átalakulást a város lakosságának azon része kívánja, mely együttesen a városi összes egyenes államadónak felénél többet fizet, az átalakulás meg nem tagadható. A belügyminiszter minden alakulás iránt külön törvényjavaslatot tartozik beterjeszteni. (1886: XXI. törvényczikk 95. §.)

I. A városi törvényhatóság jogai.

a) *A város jogi személy,* magánjogi s közjogi tekintetben magán- és közjogok alanya lehet.

A magánjog szempontjából az 1886: XX. t.-cz. a köztörvényhatóságok rendezéséről kétségtelenné teszi, hogy a város vagyont szerzhethet és elidegeníthet, kölcsönöket s egyéb terhes szerződéseket köthet, természetesen a felügyelet jogából folyó korlátozásokkal.

A község szempontjából saját szerű jogokkal felruházott közjogi személyiség, mely az állam alkotmányának egyik alkotó része, melynek jogköre a törvény oltalma alatt áll. A városnak van *autonómiája*

s önkormányzata, azaz állandó szabályokat alkothat, s határozatokat hozhat saját belügyeire s a város területére érvényes hatósági intézkedésekre vonatkozólag, s e határozatait s az állami közigazgatás részese teendőit saját választott közegei által hajtja végre.

b) *A város autonómiaja.* A város törvényhatóság saját belügyeiben önállóan intézkedik, határoz és szabályrendeleteket (statutumokat) alkot. (1886 : XXI. 3. §.)

Szabályrendeleteket a törvényhatóság csak az önkormányzati hatáskörének korlátai között alkothat.

A szabályrendeletek a törvénnyel s a kormánynak hatályban levő szabályrendeleteivel nem ellenkezhetnek, és ha az illető miniszter által bemutatási záradékkal lettek ellátva, az azt követő szabályszerű kihirdetéstől számítandó 30 nap után hajtathatnak végre. (1886 : XXI. t.-cz. 11. §.)

A szabályrendeletek ellen beadott felebbezések érdemében az illető miniszter végérvényesen határoz; határozathozatal előtt, ha szükségesnek találja, a törvényhatóságot meghallgathatja. Ha a bemutatási záradékkal való ellátás céljából felterjesztett szabályrendelettel az illető miniszter, a bemutatási záradékkal való ellátást ideiglenesen vagy véglegesen megtagadja, ez esetben határozatát indokolni tartozik. (1886 : XXI. t.-cz. 12. §.)

Különös határozatokat foglalnak magukban az 1879 : XL. t.-cz. 5—11. §§-ai oly törvényhatósági szabályrendeletekre nézve, melyekben a törvényhatóság bizonyos cselekményeket kihágásoknak nyilvánít, s ezekre büntetéseket állapít meg. E szabályrendeletek külső és belső kellekeit az I. kötetben a rendőri bíraskodást tárgyaló fejezet részletesen adja elő.

c) *A város önkormányzata.* Az 1886 : XXI. t.-cz. 3. §. szerint a törvényhatóság határozatait és szabályrendeleteit végrehajtja, tisztviselőit az ezen törvényben megállapított kivételekkel (80. §.) választja; az önkormányzat és közigazgatás költségeit megállapítja, s a fedezetről gondoskodik; a kormánnyal közvetlen érintkezik; az 1886 : XXI. t.-cz. 2. §. szerint pedig közvetíti az állami közigazgatást. Az 1886 : XXI. t.-cz. 18. §. szerint pedig a törvényeket és a kormánynak a törvényhatósághoz intézett rendeleteit a törvényhatóság területén a törvényhatóság hajtja és hajtja végre. Mennyiben van ezen általános szabály alól kivételnek helye: a törvény határozza meg. (L. bővebben a község jogait tárgyaló fejezetet.)

A gyámhatóságot a törvényhatóságok az 1877 : XX., az 1885 : VI. és 1886 : VII. t.-cz. értelmében gyakorolják. (1886 : XXI. t.-cz. 13. §.)

Szükségeinek fedezésére adót vehet ki az 1886 : XXI. t.-cz. 14. és 15. §§. értelmében.

d) *A felírás joga.* A törvényhatóságnak az 1886 : XXI. t.-czik 19. §. biztosítja a jogot, hogy a törvény korlátai között felírhat egyes kormányrendelet ellen a végrehajtás előtt, ha azt törvénybe ütközőnek, vagy a helyi viszonyok miatt czélszerűtlennek tartja.

De ha a miniszter a felhozott indokok ellenére a végrehajtást követeli, vagy ha a törvényhatóságot hozott határozatának foganatosításától másodizben eltiltja, a kormányrendelet azonnal és feltétlenül teljesítendő és végrehajtandó (68. §. d), 73. §. e) pont). Az ilyen, valamint a szabadságos és tartalékos katcnák berendelését, és valamely, az állam veszélyezett érdekei miatt halaszthatlan intézkedést tárgyazó kormányrendelet csak a végrehajtás után, s csak annyiban szolgálhat közgyűlési vita és határozat tárgyául, a mennyiben a törvényhatóság a kormány eljárását netán sérelmesnek találván, a képviselőháznál keresne orvoslást. Ha valamely intézkedés halaszthatatlan végrehajtása az állam veszélyeztetett érdekei miatt követeltetik, ez a kormányrendeletben határozottan kifejezendő.

Kivételnek a végrehajtás kötelezettségének szabálya alól az országgyűlés által meg nem szavazott adó tényleges behajtására, vagy meg nem ajánlott ujonczok tényleges kiállítására vonatkozó rendeletek.

Az előmunkálatok azonban azonnal teljesítendőek. (1886 : XXI. t.-cz. 20. §.)

e) *A kérvényezés joga.* Az 1886 : XXI. t.-cz. 2. §. c) pontja szerint a törvényhatóságok a törvény által rájuk ruházott feladatokon kívül egyéb közérdekű, sőt országos ügyekkel is foglalkozhatnak, azokat megvitathatják, azokra nézve megállapodásaikat kifejezhetik, egymással és a kormánnyal közölhetik, s kérvény alakjában a képviselőházhoz közvetlenül felterjeszhetik.

II. A város hatóságának kiterjedése. Erre nézve ugyanazon szabályok érvényesek, melyek a községre nézve állanak. (L. fent a megfelelő helyen.)

III. Az illetőség. Az 1886 : XXII. t.-cz. 5—17. §§. és a 18. §. két utolsó bekezdésének a községi illetőségre vonatkozó intézkedéseit a törvényhatósági joggal felruházott városokra is kiterjesztette. (L. fent az illető helyen.)

IV. A város szervezete. A város szervezetének két fő alkotó része a városi képviselő, a törvényhatósági bizottság, mint tanácskozó s határozó organum, s mint ennek kifolyása a városi tanács s a közigazgatási bizottság, s a végrehajtás közgei : a városi tisztviselők.

a) *A törvényhatósági bizottság.* A törvényhatóság egyetemét a bizottság képviseli, s a mennyiben a törvény kivételesen másként nem intézkedik, a hatósági jogokat a törvényhatóság nevében a bizottság gyakorolja. (1886 : XXI. t.-cz. 21. §.)

A bizottság tagjai. A bizottság áll fele részben a törvényhatóság területén legtöbb egyenes, államadót fizető állampolgárokból, hason fele részben pedig a választó közönség választottjaiból. Ezeken kívül a közgyűlésen üléssel és szavazattal bírnak még a jelen törvény 51. §-ában felsorolt törvényhatósági tisztviselők. (1886 : XXI. törvény-czikk 22. §.)

Bizottsági tag általában nem lehet:

- a) a ki nem magyar állampolgár;
- b) a ki 24. évét még be nem töltötte vagy a kinek kiskorúsága meghosszabbított;
- c) a ki gondnokság alatt áll;
- d) a ki írni és olvasni nem tud;
- e) a ki a törvényhatóság területén legalább két év óta nem bír, vagy ugyanannyi idő óta nem ott lakik és adót nem fizet;
- f) a ki nem bír azon szellemi vagy anyagi kellékekkel, melyek a képviseléválasztási állandó névjegyzékbe való felvételre jogosítanak. Az adónak meg nem fizetése vagy maga azon körülmény azonban, hogy a képviseléválasztási állandó névjegyzékből kimaradt, a bizottsági tagsági jog gyakorlatát nem akadályozza;
- g) a ki csőd alatt áll;
- h) a ki oly büntett vagy vétség miatt van jogerejűleg vád alá helyezve, a melyre a büntetőtörvénykönyv hivatalvesztést vagy a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztését állapítja meg; továbbá a ki fegyház, börtön, vagy három hónapot meghaladó fogház vagy államfogház-büntetésre avagy a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztésére szóló ítélet hatálya alatt áll; végre a ki nyereségvágyból elkövetett büntett vagy vétség miatt jogerejűleg elítélve volt. (1886 : XXI. t.-cz. 23. §.)

A tagok száma. A bizottsági tagok számát a törvényhatóság lakosainak száma szabályozza; törvényhatósági joggal felruházott városokban minden 250 lakos után egy bizottsági tag számíttatik.

A bizottság legtöbb adót fizető és választott tagjainak összes száma azonban törvényhatósági joggal felruházott városokban 48-nál kevesebb és 400-nál több nem lehet. A bizottsági tagok száma az általános népszámlálást követő esztendőben a népszámlálás eredményéhez képest 10 évről 10 évre újra megállapítható. (1886 : XXI. t.-cz. 26. §.)

Igazoló választmány. A legtöbb adót fizetők névjegyzékét az

adóhivatalok hivatalos kimutatásai alapján, minden évben, a törvényhatóság igazoló választmánya állítja össze, illetőleg igazítja ki.

Az adóhivatalok kötelesek az e végből szükséges adókimutatásokat minden évben augusztus 31-ig a törvényhatóság rendelkezésére bocsátani. A törvényhatóság intézkedik, hogy ezen adókimutatások az igazoló választmány összeülése előtt 8 nappal betekintethessenek, s a metalán szükséges felszólamlások megtehetése végett előre meghirdetett helyen kitétethessenek.

Az igazoló választmány áll: a közgyűlés által egy évre választott 5 tagból, és a főispán által a bizottsági tagok közül szintén egy évre kinevezett elnökből és 3 tagból; előadója a törvényhatósági jegyző.

Érvényes határozathozatalra az elnökkel 5 tag jelenléte szükséges. (1886 : XVI. t.-cz. 25. §.)

A sorrend megállapításánál csak a törvényhatóság területén fizetett összes egyenes állami adó vétetik számításba; továbbá az állami, felekezeti, törvényhatósági, községi és magántanintézetek tanárai, a tudományos akadémia tagjai, az akadémiai művészek, a folyóirat- és lapszerkesztők, a lelkészek, az ipar- és kereskedelmi kamarák bel- és kültagjai, úgyszintén a magyar államban érvényes oklevéllel ellátott tudorok, tanárok, ügyvédek, bírák, orvosok, mérnökök, építészek, gyógyszerészek, sebészek, bányászok, erdészek, gazdászok, gazdatisztek és állatorvosoknak összes egyenes államadója kétszeresen számítatik.

A férj vagy atya államadójába a nő, valamint a kiskorú gyermekek államadója is beszámítandó, ha a nőnek vagy a kiskorú gyermekeknek vagyonát kezeli.

Mindenki csak egy törvényhatósági bizottságnak lehet tagja; az, a ki több törvényhatóságban jön a legtöbb államadót fizetők sorába, azon törvényhatóság bizottságának lesz tagja, melyet maga jelöl ki.

Oly egyének között, kik közül az egyik egyszeresen, a másik pedig kétszeresen számított államadó folytán juthatna a bizottságba, az utóbbi bír elsőbbséggel; midőn pedig azon eset fordul elő, hogy ketten vagy többen hasonmenyiségű államadót fizetnek, ezek között az igazoló választmány elnöke által kihúzott sors dönt. (1886 : XXI. t.-cz. 26. §.)

Azok, a kik a 26. §. kedvezményét igénybe venni kívánják, az ülések tartama alatt az igazoló választmány előtt szóval vagy írásban jelentkezni, s jogosultságukat igazolni kötelesek.

A ki nem jelentkezett, vagy a jogosultságát igazolni nem tudja,

az adó kétszeres beszámításának kedvezményétől azon egy alkalomra esik. (1886 : XXI. t.-cz. 27. §.)

Az igazoló választmány a kitűzött és kihirdetett napokon nyilvánosan tartja üléseit, a felszólamlások felett határoz; azon határozatát, melylyel valaki a névjegyzékből kitörültetett, az illetőnek 8 nap alatt kézbesíteti, és a megállapított névjegyzéket másolatban az alispánnak, illetőleg a polgármesternek küldi meg, ki azt tájékozás végett közszemlére kitenni s a kitétel határidejét egyidejűleg kihirdetni köteles.

A kézbesített határozat ellen a kézbesítéstől s a névjegyzék ellen általában a törvényhatóság székházán lett kifüggesztéstől 15 nap alatt az állandó bíráló választmányhoz felebbezésnek van helye.

Ha az igazoló választmány által megállapított névjegyzék ellen 15 nap alatt felebbezés nem adatik be, az igazoló választmány a névjegyzéket tudomásvétel végett a közgyűlésnek bemutatja, ellenkező esetben pedig azt az összes iratokkal és a beérkezett felebbezéssel együtt a bíráló választmány elé terjeszti. (1886 : XXI. t.-cz. 28. §.)

A tagok választása. A bizottsági tagok választása választókerületenkint eszközöltetik. A választókerületeket az egymáshoz tartozó községek, illetőleg utczák s a választási főhely kijelölésével a törvényhatóság maga alakítja meg.

Egy-egy választókerületben 200 választónál kevesebb és 600 választónál több nem lehet. Ha a választók száma a 600-at meghaladja, a község 200—600 választóból álló külön választókerületekre osztandó fel. A bizottsági tagok számának a 24. §. értelmében újból lett megállapítása alkalmával a választókerületek szerinti beosztás is megfelelőleg kiigazítandó. Kiigazítható azonban időközben is, ha a törvényhatóság indokolt előterjesztésére a kiigazítást a belügyminiszter szükségesnek találja. (1886 : XXI. t.-cz. 29. §.)

Minden választókerület, lehetőleg páros számban, csak annyi bizottsági tagot választ, a mennyi a bizottságnak választás alá eső tagjaiból a kerület választóinak a törvényhatóság összes választóihoz viszonyított aránya szerint a kerületre esik. (1886 : XXI. t.-cz. 30. §.)

Választható mindaz, a kire nézve a 23. §-ban felsorolt kizárási okok fenn nem forognak. Választó a törvényhatóság mindazon lakosa, a ki az országgyűlési képviselőválasztásra jogosultak azon évre érvényes állandó névjegyzékébe felvétellett. Ezen névjegyzékből az egyes választókerület választóit külön-külön betűrendben az igazoló választmány állítja össze. (1886 : XXI. t.-cz. 31. §.) — A bizottság választás alá eső tagjai 5 évenként 10 évre választatnak.

Az ezen törvény értelmében legelső alkalommal megválasztottak közül az első 5 év leteltével minden egyes választókerületre nézve külön eszközölt sorshuzás útján a választottak fele kilép.

Jövőre pedig minden 5 év leteltével azok lépnek ki, a kik a szabályszerű 10 évet már kitöltötték.

A sorshuzást a közgyűlésen az elnök eszközli. A kilépett tagok újra választhatók. (1886 : XXI. t.-cz. 32. §.)

Az, a ki elveszti időközben tagsági képességét, megszűnik tagja lenni a bizottságnak, helye pedig, valamint az időközben elhunyt és leköszönt tagok helyei is, minden év végével töltenek be azon kerület által, a mely által megválasztottak. Vitás esetekben elsőfokúlag az igazoló, másodfokúlag az állandó bíráló választmány határoz. (1886 : XXI. t.-cz. 33. §.)

A bizottság választás alá eső tagjainak megválasztása csak a legtöbb adót fizetők névjegyzékének összeállítása, illetőleg kiigazítása után történhetik. A választás napját a közgyűlés tűzi ki. A polgármester az igazolt tagok névsorát tájékoztatás végett közzétenni, és a választást kellő időben kihirdetni köteles. (1886 : XXI. t.-cz. 34. §.)

Ha olyan választatik meg, a ki mint egyik legtöbb adót fizető már tagja a bizottságnak, az alispán azonnali felszólítására a végleges igazolástól számított 15 nap alatt köteles az iránt nyilatkozni, hogy a választást elfogadja-e? Ha a választást elfogadja, helye a sorrendben következő legtöbb adót fizető által pótoltatik. Ha az elfogadás iránt határozottan nem nyilatkozik, úgy tekintendő, mint a ki a választást nem fogadta el. (1886 : XXI. t.-cz. 35. §.)

Az, a ki több helyen választatott meg, azon kerületet fogja képviselni, melyet az alispánhoz intézett nyilatkozata szerint képviselni kíván. A többi kerület újból választ.

A választás a szavazók nevének és lakhelyének nyilvános feljegyzése mellett személyesen beadott szavazatlapon által történik.

Ha a szavazatlap több nevet tartalmaz, mint a hány bizottsági tagot a kerület választani jogosítva van, az utólirott nevek számba nem vétetnek. Ha többen egyenlő szavazatot nyertek, ezen esetben a felett, hogy melyik legyen bizottsági tag, a választási elnök által kihuzott sors dönt. (1886 : XXI. t.-cz. 37. §.)

A választást a helyi viszonyokhoz képest egy vagy több kerületben, a közgyűlés e célra megválasztott küldötte mint elnök vezeti. A választók a választás megnyitásakor a küldött mellé 4 bizalmi férfit jelölnek ki maguk közül. Ha e joggal élni nem akarnak, a bizalmi férfiakat, valamint a jegyzőkönyvvezetőt a küldött nevezi ki.

A választásnál az érdekelt községek birái és jegyzői, illetőleg a hatósági közegek hivatalból jelen lenni, s a szavazók azonosságára felügyelni kötelesek. (1886 : XXI. t.-cz. 38. §.)

A választás egy s ugyanazon kerületben, illetőleg alkerületben egy napnál tovább nem tarthat.

Kezdődik reggeli 9 órakor és végződik esti 4 órakor.

A határidőn túl szavazatot elfogadni nem szabad.

A választások törvényhatósági joggal felruházott városokban 3 nap alatt valamennyi kerületre nézve befejezendők. (1886 : XXI. t.-cz. 39. §.)

A szavazatok összeszámítása nyilvánosan történik.

Az összeszámítás lehetőleg aznap befejezendő; ha ez nem lehetne, felbeszakittatik és másnapra tétetik át; a jegyzőkönyv és a beadott szavazatlapok a szavazatszedő szekrénybe záratnak, melyet a küldött és két bizalmi férfi s vármegyékben a községek előjárói, törvényhatósági városokban a hivatalból jelen lenni köteles közegek lepecsételnek. Az így lepecsételt szekrény a község házánál a küldött által kirendelt s eskü alatti szolgáló két egyén őrizetére bízandó, a kikhez a bizalmi férfiak is csatlakozhatnak. A választás eredményét a küldött azonnal kihirdeti. (1886 : XXI. t.-cz. 40. §.)

A választás folyamáról a lényeges mozzanatokra kiterjedő jegyzőkönyv vezetetik, melyben a kerület neve, a választás napja, a megnyitás és berekesztes órája és az összeszámítás eredménye kitétetik. A jegyzőkönyvet a választási elnök, a jegyző s a bizalmi férfiak aláírják s azt az elnök a szavazók névsorával s a lepecsételt szavazatlappal együtt az igazoló választmány elnökéhez juttatás végett a polgármesternek azonnal megküldi.

Ha a bizalmi férfiak az aláírást megtagadják, ezen körülmény a jegyzőkönyvbe bevezetendő, a mi azonban a jegyzőkönyv hitelességére nézve befolyással nem bír. (1886 : XXI. t.-cz. 41. §.)

A választási eljárásra vonatkozó panaszok, illetőleg a megválasztott tag választhatási képessége ellen emelt felszólalások, a választástól számított 15 nap alatt az igazoló választmányhoz nyújtandók be. (1886 : XXI. 42. §.)

Biráló választmány. Az igazoló választmány határozatai szabályszerűleg kézbesítetnek, s a közgyűlés által 5 évre választott 5 tagú állandó biráló választmányhoz a kézbesítéstől 15 nap alatt felelősek, melynek elnöke a főispán, akadályoztatása esetében, a polgármester.

Az állandó biráló választmánynak úgy a 28. és 33. §§., mint ezen

§. értelmében hozzá felebbezett ügyekben hozott másodfokú határozatok ellen felfolyamodásnak helye nincs, s az a megállapított névjegyzéket tudomásvétel végett bemutatja a közgyűlésnek. A belügyminiszter részére azonban fentartatik azon jog, hogy a főispánnak vagy az állandó bíráléválasztmány valamelyik tagjának a határozat hozatalától számított 15 nap alatt tett felterjesztésére, az előfordult törvénysértések miatt az eljárást megsemmisíthesse.

A megsemmisített választások helyett az új választást a közgyűlés rendeli el. (1886: XXI. 43. §.)

Az elnök, a bizalmi férfiak és a 38. §. szerint jelen lenni köteles hivatalos személyek s általában a szavazók a törvény különös oltalma alatt állanak.

A személyes biztosság tekintetében ugyanazon rendszabályok alkalmazandók, melyek az országos képviseléválasztásoknál alkalmaztatnak, s az elkövetett vétségek a fennálló törvények szabványai szerint toroltatnak meg. (1883: XXI. 44. §.)

b) A törvényhatósági bizottság közgyűlése.

A közgyűlés elnöke a főispán, akadályoztatása esetében, a polgármester. Azt, hogy a főispán és polgármester akadályoztatása esetében ki elnököljön a közgyűlésen, a városi törvényhatóságok a belügyminiszter jóváhagyása mellett szabályrendelettel állapítják meg. (1886: XXI. 45. §.)

A közgyűlések száma és ideje. A közgyűlések számát és idejét a törvényhatóság, tekintettel a 17. §. intézkedéseire, szabályrendelettel állapítja meg, de minden tavasszal a múlt évi számadások megvizsgálása és minden ősszel a jövő évi költségvetés megállapítása végett közgyűlést kell tartani.

Rendkívüli közgyűlést a főispán, saját hatáskörében vagy közgyűlési határozat folytán bármikor, az alispán és polgármester pedig csak kivételesen, t. i. ha a főispáni szék üres, vagy a főispán akadályozva van, a mutatkozó szükséghez képest hívhat össze. Rendkívüli közgyűlésben csak oly ügyek tárgyalhatók, melyek a tárgysorozatban befoglaltattak.

A polgármester a közgyűlés határnapját s a felveendő tárgyak sorozatát városi törvényhatóságokban 24 órával a közgyűlés előtt (a községi törvény 164. §-ában foglalt rendelkezések épségben tartása mellett) szabályszerűen kihirdetni köteles. (1886: XXI. 46. §.)

A tanácskozás. A közgyűlést az elnök nyitja meg és zárja be.

A tanácskozást az elnök vezeti, a rend fentartása felett az elnök öröködik, s a kérdést a szavazásra az elnök tŕzi ki.

A szavazás előtt a kérdés megállapításához szólni a tagoknak jogában áll.

A szavazatok a szőlők szerint vétetnek számba, de ha az elnök vagy tíz bizottsági tag kívánja, a kérdés felállítás és ülve maradás útján szavazással döntenek el; azon esetben pedig, midőn valamely törvény különösen rendeli, vagy 20 tag írásban beadott kívánatára, az elnök a névszerinti szavazást elrendelni tartozik. Az elnök rendszerint nem szavaz, de szavazategyenlőség esetében az ő szava dönt. (1886: XXI. 49. §.)

A közgyűlésen a jelenlevők határoznak.

A ki a törvényhatóság közjavadalmaival bérlő vagy azzal szerződési viszonyban vagy perben áll, a törvényhatóság közjavadalmaival vonatkozó vagy a szerződési viszonyból eredő ügyek feletti tárgyalásban részt nem vehet, sem a határozat hozatalához szavazatával nem járulhat.

Nem vehetnek részt a tárgyalásban, sem szavazatukkal a határozat meghozatalához nem járulhatnak: a megyei törvényhatósági bizottságnak községi eljáró tagjai akkor, a midőn tisztviselőknek ellenőrzése, felelősség alól való felmentése, ellenük a fegyelmi törvény értelmében vizsgálat elrendelése, avagy azoknak hivataluktól való függesztése forog szőnyegen.

Általában minden tagja a bizottságnak csak olyan ügyek tárgyalásában vehet részt és szavazhat, melyekben közvetlenül érdekelve nincs. A hallgatóság számára elkülönített hely jelölendő ki.

Rendes közgyűléseken a tárgysorozat összeállításán után beérkezett rendeletek, átiratok és jelentések, valamint a napirendre kitűzött tárgyakkal össze nem függő önálló indítványok is tárgyalhatók, ha azok 24 órával előbb a közgyűlésen vagy az elnökségnél bejelentettek, s egy-szersmind a jegyzői hivatalban vagy más alkalmas helyen közzemlére kitétetettek.

Máskülönben az *ügyrendet* jelen törvény korlátai között maga a törvényhatóság szabályrendelettel állapítja meg s ezen szabályrendeletben az iránt is intézkedik, hogy mely esetben van helye a hallgatóság eltávolításának. (1886: XXI. 50. §.)

A közgyűlésen üléssel és szavazattal bírnak, habár nem volnának is tagjai a bizottságnak, városi törvényhatóságokban a polgármester, fő- és aljegyzők, rendőrkapitány, tanácsnokok, tiszti fő- és alügyészek, árvaszéki elnök és ülnökök, főorvos, főmérnök, pénztárnokok, számvéveők, közgyám és levéltárnokok.

E joggal azonban a tisztviselők akkor, a midőn saját tényükről van szó, nem élhetnek. (1886: XXI. 51. §.)

A többi tisztviselő általában és a tiszteletbeli tisztviselők is, a közgyűléseken felszólalhatnak, s ha felhivatnak, felszólalni kötelesek, de szavazattal csak azon esetben bírnak, ha egyébként bizottsági tagok. (1886: XXI. 52. §.)

Ha valamelyik tisztviselő ellen fegyelmi eljárást megelőző vizsgálat vagy a hivatalától való felfüggesztés forog szóban: a szavazás titkosan történik. (1886: XXI. 53. §.)

A ki a tanácskozás méltóságát vagy a gyűlés egyes tagjait sértő kifejezéssel él, s azt rögtön vissza nem vonja, valamint a ki a tanácskozást megintés és azt követő rendreutasítás után is tartósan zavarja, még azon ülés folyama alatt széksértési kereset alá vonathatik, s a gyűlés által a felebbezés kizárásával 100 forintig terjedhető s közigazgatási úton behajtható bírsággal büntetethetik, fenmaradván a büntető törvények súlya alá eső cselekményekre nézve a későbbi megtorlás joga. (1886: XXI. 54. §.)

A közgyűlésről vezetett jegyzőkönyvek rendszerint a másnapi ülésben a közgyűlés által, az utolsó napi ülésről vezetett jegyzőkönyvek pedig legkésőbb 3 nap alatt vagy az erre kitűzött hitelesítő közgyűlésben, vagy az e célra a közgyűlés által megbízott küldöttség által hitelesíttetnek. A hitelesítés helye, napja és órája az utolsó napi ülésben kihirdetendő s a hitelesítés nyilvánosan eszközendő.

A közgyűlési jegyzőkönyvek hiteles másolatai a belügyminiszterhez a hitelesítéstől 30 nap alatt, egyes jegyzőkönyvek pedig egyik vagy másik miniszter kivánatára rögtön felterjesztendők. (1886: XXI. 55. §.)

A közgyűlés hatásköre. A közgyűlés hatásköréhez a következő ügyek tartoznak:

- a) szabály-rendeletek alkotása;
- b) a közigazgatási eljárások és törvényhatósági bizottsági tagokat választó-kerületek alkotása;
- c) a törvényhatósági közlekedési vonalak, közművek, építkezések s a közmunka feletti intézkedés;
- d) kölcsönvételek;
- e) törzsvagyon szerzése vagy elidegenítése, a községi törvény korlátai között;
- f) a költségvetési előirányzatok megállapítása s a zárszámadások megvizsgálása (a községi törvény rendelkezései szerint);
- g) a tisztviselők, az igazoló, bíráló s központi választmány, nemkülönben a közigazgatási bizottság választás alá eső tagjainak és egyes küldöttségeknek választása, s a fegyelmi törvény értelmében hivatalától felfüggesztett polgármester helyettesítése;

h) tisztviselőknek ellenőrzése, felelősség alóli felmentése, felfüggesztése, úgy ellenök a fegyelmi törvény értelmében vizsgálat elrendelése és azoknak hivataluktól felfüggesztése;

i) a tisztviselők, a segéd- és kezelő személyzet s a szolgák fizetésének szabályozása, felemelése vagy leszállítása;

k) új hivatalok és állások felállítása vagy a régiek megszüntetése;

l) a törvényhatóságok kezelése vagy felügyelete alatt álló pénztárak megvizsgálata s erre vonatkozó jelentések tárgyalása;

m) kérelmezési és levelezési jog gyakorlása;

n) indítványok tárgyalása;

o) a felirati jog gyakorlása;

p) mindazon ügyek, melyeket ezen, vagy más törvény avagy a törvényhatóság szabályrendelete kizárólag a közgyűléshez utasít. (1880: XXI. t.-cz. 47. §.)

Plyenek: 1. *közegészségügy terén* *a)* a közegészségi tárgyak iránt szabályrendeleteket alkothat; *b)* gondoskodik az egészségi állapot hiányainak elhárítására szükséges rendkívüli eszközökről; *c)* kihirdeti a letelepülő orvosi személyzet és szülésznők okleveleit, az okirat hiányossága miatt az orvosi gyakorlat megtagadása, illetőleg betöltés iránt intézkedik. A közgyűlés határozatai ellen a felelőzés a belügyminiszterhez intézendő. (1876: XIV. t.-cz. 159. §.) A közgyűlés választja az egészségügyi bizottság tagjait (163. §.) s a városi orvosokat (161. §.).

2. *Az adóügy terén:* *a)* a közgyűlés a felszólamlási bizottságba tagokat választ az 1883: XLIV. t.-cz. 30. §. értelmében. *b)* Az 1883: XLIV. t.-cz. 86. §. szerint valahányszor valamely törvényhatóság közgyűlésén indítvány tételik a pénzügyminiszter által a törvényesen megállapított adók tárgyában kiadott rendeleteknek végre nem hajtása vagy elhalasztása iránt, az elnök köteles névszerinti szavazást tűzni ki, s az indítványozónak, valamint az indítvány mellett szavazók neveinek jegyzőkönyvbe iktatását eszközölni. Ha a pénzügyminiszter rendelete ellen, annak végrehajtása helyett, felírás határozatik, a végrehajtás elhalasztása miatt támadható kárért az indítványozó s az indítvány mellett szavazók felelősek. Ha az elnök a névszerinti szavazást kitérni s a neveket a jegyzőkönyvbe beiktatni elmulasztaná, kártérítéssel az az napon elnöklő tartozik. A kártérítési kereset az állam jogügyi képviselője által az illető kir. törvényszék előtt indíttatik meg.

3. *Közlekedés.* *a)* Megállapítja a törvényhatósági útvonalokat; *b)* megállapítja minden évben a közmunkaváltásági árakat; *c)* határoz a közmunka elengedése iránt; *d)* ellenőrzi a közmunka kezelését és

hova fordítását; e) tárgyalja az úti költségvetést, s megvizsgálja az úti számadást, s a számadónak felmentvényt ad; f) a helyi érdekű vasutak létesítéséhez hozzájárulhat az 1880: XXXI. t.-cz. 10. §. értelmében.

4. *Beszállásolási ügyekben* intézkedik az 1879: XXXVI. t.-cz. értelmében.

5. Megalakítja az *ujonczállító bizottságot*.

6. Megválasztja a *központi választmány* tagjait.

7. Megválasztja a *közigazgatási bizottság* 10 tagját az 1876. évi VI. t.-cz. 3. §. értelmében.

8. *Igazságszolgáltatás.* Kirendeli a községi bíráskodásra hivatott közeget az 1877: XXII. t.-cz. 5. §. értelmében.

9. *Gyámi és gondnoksági ügyek.* A közgyűlés a következő esetekben hoz határozatokat a gyámhatósági s gondnoksági ügyeket rendező törvény alapján:

1. Választja, mint eddig is, az árvaszéknél alkalmazott tisztviselőket.

2. A törvény 178. §. értelmében választja az árvaszéki ülésekben ülnöki minőségben résztvevő tagokat.

3. A törvény 182. §. értelmében meghatározza, hogy az árvaszék elnökét melyik ülnök helyettesítse.

4. A törvény 240. §. értelmében megállapítja a jegyző díjait a leltározásért.

5. A törvény 287. §. értelmében megállapítja az árvapénzek kezelési rendszerének s a gyümölcsöztetés körüli eljárásnak részletes módozatait.

6. A törvény 289. §. szerint megállapítja a kölcsönadás részleteinek feltételeit.

7. A 290. §. szerint meghatározza az összeget, melyen túl egyeseknek kölcsön nem adható, nemkülönben a kamatlábat is.

8. A 291. §. értelmében kijelöli a pénztintézeteket, melyekben a gyámpénztár pénzkészlete elhelyezhető.

9. A 293. §. szerint megállapítja a pénzürték őrizéseért a gyámpénztár által szedhető díjakat.

10. A 268. §. szerint rendelkezik a tartalékalap és kamatai iránt a belügyminiszter jóváhagyásával.

11. A 300. §. szerint határoz a gyámpénztári számadások felett, s a számadás alapján készített évi mérleget a belügyminiszterhez felterjeszti.

10. *Út-, hid-, rév- és kövezetvámuügyekben* a vámszedési engedé-

lyek kérelmezése és a megadása iránti javaslatétel, úgyszintén a vám-díjszabályzat megállapítása és módosítása, továbbá a vámtárgyak kezelésére és fentartására vonatkozó a törvényhatóság gazdaságát érdeklő intézkedések a közgyűlés hatáskörébe tartoznak. (K. K. 1884. 41,964. sz. körrendelete.)

c) *A városi tanács.*

A tanács a városi törvényhatóság végrehajtó közege úgy az állami közigazgatás, mint az önkormányzat körében; egyszersmind önálló közigazgatási hatóság mindazon ügyekben, a melyek a törvények vagy szabályrendeletek szerint első- vagy másodfokban illetékességéhez tartoznak és melyek sem a közgyűlésnek, sem más hatóságnak fentartva nincsenek.

Ezen kívül a tanács vezeti s intézi a város gazdasági ügyeit a közgyűlés határozataihoz képest, ezeknek keretében gondoskodik a város köztulajdonának s jövedelmeinek fentartásáról és hasznosításáról, ezeknek nyilvántartásáról és a városi pénztárak, valamint a városi törvényhatóság felügyelete alatt levő alapok szabályszerű kezeléséről, az ezekre vonatkozó számadások elkészítéséről és megvizsgálásáról; továbbá utalványoz a házi pénztárra a számvétség meghallgatása mellett a költségelírányzat korlátai között és végre előkészíti, esetleg az illető szakbizottságok közreműködése mellett, a 47. §. a), b), c), d), e), f), i), k) pontjai alatt elősorolt ügyeknek, valamint általában az önkormányzat és a városi gazdaság fontosabb ügyeinek közgyűlési tárgyalását. (1886: XXI. 74. §.)

A tanács határozatai közigazgatási ügyekben közvetlenül az illető miniszterhez vagy a közigazgatási bizottsághoz, a város javadalmait, vagyonát és gazdaságát érdeklő ügyekben pedig a közgyűléshez s onnan a belügyminiszterhez, a kézbesítéstől számított 15 nap alatt felelbevezhetők.

A felelbevezés a tanácshoz adandó be s a tanács köteles azt 8 nap alatt a felsőbb hatósághoz, illetőleg a legközelebbi közgyűléshez beterjeszteni. (1886: XXI. 75. §.)

A városi tanács áll: a polgármesterből, rendőrkapitányból, tanácsnokokból, főjegyzőből és főügyészből; a rendőrkapitány azonban az általa hozott s a tanácshoz felelbevezett határozatok felülbírálásában, valamint a város pénzügyeit, javadalmait, vagyonát és gazdaságát érdeklő ügyek elintézésében részt nem vehet.

A tanács felhívására a városi törvényhatóság bármelyik tisztviselője köteles a tanácsülésben megjelenni s a szükséges felvilágosítást megadni; viszont köteles a tanács, midőn valamely szakközeg

szakmájához tartozó fontosabb ügyek tárgyalandók, az illető szakközvegeket a tanácsülésbe a mondott czélból meghívni.

Érvényes határozat hozatalára az elnökön kívül legalább két tanácstag jelenléte szükséges; szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.

Érdemleges határozatot nem igénylő folyó vagy közbeneső intézkedéseket a tanácsülésen kívül, az illető előadó tanácstag és a polgármester vagy helyettese egyetértőleg s együttes felelősségük mellett tehetnek a tanács nevében. (1886: XXI. 76. §.)

Egyes törvények a városi tanácsot felelősségi hatóságként említik, nevezetesen: az 1882: XXXVII. 42. §.; az 1876: XIV. 4. §.; az 1884: XVII. 166. §.; az 1876: XIII. 116. §., stb. A hajózási rendszabály 35. §. elsőfokú, az 1888. évi toloncsszabályzat 12. §. másodfokú; az 1884. évi 41,964. sz. K. K. rendelete út-, híd-, rév- és kövezetvámügyekben, a mennyiben a rendelet értelmében a közgyűlésnek fentartva nincsenek, másodfokú hatóságként említi.

d) *A városi közigazgatási bizottság.*

A városi közigazgatási bizottság szervezetét és hatáskörét az 1876: VI. t.-cz. szabályozza.

Ez utóbbi csekély eltéréssel ugyanaz, mint a megyei közigazgatási bizottságé. Azért a közigazgatási bizottság szervezete és hatásköre csak egy helyen, a megyei szervezetre vonatkozó részben tárgyalatik részletesen.

e) *A város végrehajtó közegei.*

A törvény a városi közigazgatás szervezetét s egyes közegeit nem állapítja meg, s csak a polgármesterre nézve intézkedik tüzetesebben. Megemlíti bizonyos hatósági s gazdasági közegeket, de csak mellékesen a szavazati jog szempontjából. Az 1886: XXI. t.-cz. 77. §. szerint a törvényhatósági joggal felruházott városok azon szervezetet, mely által saját belügyeiket ellátni s a városi önkormányzatot gyakorolni kívánják, s ebből folyólag a tanácsnak s az egyes tisztviselőknak, közöttük a rendőrkapitánynak az önkormányzatra vonatkozó hatáskörét, a szakosztályok szervezetét, a tisztikar, a segéd-, kezelő-, rendőr- és szolgálószemélyzet létszámát és fizetését, úgyszintén az egyes tisztviselők által az önkormányzat körében hozott határozatokra nézve a felelősség módját, a helyi viszonyokhoz képest és jelen törvény korlátai között a belügyminiszter által helybenhagyandó szabályrendelettel maguk állapítják meg.

A törvényhatósági joggal felruházott város végrehajtó közegei, a mennyiben a törvények ez iránt intézkednek, a következők:

1. *A polgármester.* Városi törvényhatóságok első tisztviselője a polgármester, ki mint ilyen :

a) elnöke a tanácsnak ;

b) intézkedik azon ügyekben, melyek a törvény vagy szabályrendeletek értelmében a polgármester hatásköréhez tartoznak ;

c) átveszi a városhoz érkezett kormányrendeleteket, jelentéseket, folyamodványokat, pénz- és értéküldeményeket ;

d) végrehajtja a kormány rendeleteit ; ha azonban valamely rendeletet törvénybe ütközőnek vagy a helyi viszonyok között károsnak vagy épen kivihetetlennek vél : a főispánnak legfeljebb 24 óra alatt jelentést tesz (57. §. e) pont) s távollétében felir az illető miniszterhez.

Ha a miniszter a felirat ellenében továbbra is fentartaná rendeletét és a polgármester a miniszteri leirat után sem érezné magát a rendelet végrehajtására kötelezettnek : a főispánnak azonnal jelentést tesz s annak rendeletére, vagy ha távol van, annak nevében a rendkívüli közgyűlést harmadnapra összehívja s a rendeletet a közgyűlés elé terjeszti, mely azt rögtön felvenni és tárgyalni köteles ;

e) végrehajtja a kormány azon rendeleteit, melyek a 19. §. szerint azonnal és feltétlenül végrehajtandók s eljárásáról a végrehajtás után a legközelebbi közgyűlésnek jelentést tesz ;

f) foganatosítja a főispánnak az 57. §. i) pontja alapján kiadott utasításait ; ha azonban a polgármesternek azok végrehajtása ellen aggályai vannak, 24 óra alatt a főispán útján a belügyminiszterhez előterjesztéssel élhet, melyet a főispán további 24 óra alatt felterjeszteni köteles ;

g) aláírja sajátkezűleg a törvényhatóság nevében kiállított okmányokat, leveleket és felterjesztéseket ;

h) örködik, hogy a kormányrendelet ellen intézett felirat 3 nap alatt felterjesztessék (19. §.) ;

i) öre a törvényhatóság pecsétjének ;

k) rendelkezik a város tisztviselőivel, a segéd- és kezelő személyzettel, s ha hivatalos kötelességeinek teljesítésében vagy valamely hivatalos megbízásban egyik vagy másik pontosan el nem jár, a teendők teljesítésével más tisztviselőt biz meg s azt a házi pénztárból a hanyag tisztviselő fizetésére utalványozott napidíjakkal látja el ;

l) a főjegyző, a tiszti ügyész, árvaszéki elnök, rendőrkapitány, főorvos és a tanácsnokok kivételével a tisztviselőkkal, valamint a segéd- és kezelő személyzet tagjaival szemben, szolgálati engedetlenség és kisebbfokú hanyagság esetében az illetők meghallgatásával, de a felebezés kizárásával, annyiszor-mennyiszor rendbüntetést alkalmazhat,

mely áll: tisztviselőknél 10 forintig, a segéd- és kezelőszemélyzet tagjainál 5 forintig terjedhető és a törvényhatósági nyugdíjalapra fordítandó pénzbüntetéséből; fenmaradván a fegyelmi törvények súlya alá eső vétségekre nézve a későbbi felelősségre vonás joga;

m) felfogadja és elbocsátja a törvényhatósági szolgálkat, kik, különös tekintettel a kiszolgált katonákra és honvédekre, illetőleg az 1873: II. t.-cz. rendelkezéseire is, ha híven teljesítik kötelességeiket, élethossziglan alkalmaztatnak;

n) a törvényhatósági bizottságnak és a főispánnak minden rendes közgyűlésen intézkedéseiről és a törvényhatóság állapotáról tüzetes jelentést tesz; ezen kívül a főispánnak annyiszor-menyynyszer egyes ügyekre vonatkozólag és a vett utasítások miként lett foganatosításáról esetről-esetre részletes jelentést tesz;

o) intézkedik a közgyűlési tárgyaknak a tanács által előkészítéséről és az egyes ügydarabok teljes felszereléséről;

p) eljár mindazon ügyekben, melyeket egyik vagy másik törvény a polgármesterre ruház.

Egyesek a polgármesternek sérelmes határozatai ellen, a kézbesítéstől számított 8 nap alatt felebbezással élhetnek. (1886: XXI. 73. §.)

Ezekon kívül egyes törvények még a következőket helyezik a polgármester hatáskörébe:

a) *Adóügyekben* hatáskörét az 1883: XLIV. t.-cz. szabályozza. A dohányjövedék körül eljár az 1887: XLIV. t.-cz. 7., 8., 10., 17., 19., 21., 22. §§. értelmében.

b) *Fegyelmi ügyekben* hatóság az 1886: XXIII. törvényzikk értelmében.

c) *Honosítási ügyekben* eljár az 1879: L. t.-cz. 9., 19., 13—15., 27., 29., 31., 45. és 46. §§. eseteiben.

d) *Házassági ügyekben* protestáns felekre nézve a háromszori kihirdetés után felmentést ad az 1790/1 t.-cz. értelmében.

e) *Sajtó-ügyekben* hatásköre ugyanaz a mi az alispáné. (L. ennek hatáskörét alább.)

f) *A phylloxera* terjedésének megakadályozására vonatkozó 1883: XVII. t.-cz. 13. §. értelmében határoz.

g) *Az állategészségügy terén* az 1888: VII. 54. §. s az utasítás 131. §. értelmében intézkedik.

h) *A vadászatról* szóló 1883: XX. t.-cz. 2. §. értelmében határoz a vadászterület iránt.

i) *A fegyveradóról s vadászati adóról* szóló 1883: XXIII. t.-cz. 24. §. értelmében büntetést szab az adóhivatal mulasztó tagjaira.

k) *A vízjog terén elsőfokú hatóság az 1885: XXIII. t.-cz. 157. §. s másodfokú hatóság az 1885: XXIII. t.-cz. 177. §. értelmében. Hatásköre ugyanaz a mi az alispáné. (L. bővebben a megfelelő helyen.)*

2. *A jegyzők, az 1886: XXI. t.-cz. 69. §. szerint a közgyűlés, a tanács, az igazoló választmány és ideiglenes szakbizottságok és küldöttségek jegyzőkönyveit viszik; a határozatokat, a közgyűlési felterjesztéseket, jelentéseket, leveleket fogalmazzák; a törvényhatóság nevében kiállítandó okmányokat elkészítik, s a közgyűlésen a tárgyakat előadják.*

3. *A tiszti ügyész az árvaszék tagja s a törvényhatóság jogtanácsosa. Véleménye olyan ügyben, melynél a jogi szempont a döntő, a határozathozatal előtt mindig meghallgatandó.*

Öre a törvényeknek, a törvény erejével bíró szokásnak, a törvényhatóság szabályrendeleteinek az önkormányzatban és a közgyűléseken, mely tisztében a törvényhatóság bármely határozata ellen az illető miniszterhez a főispán útján felebbezással élhet. Képviseli a törvényhatóságot magánügyeiben.

Megindítja a széksértési kereseteket, s indítványozza a kiszabandó bírság mennyiségét. (1870: XLII. t.-cz. 60. §.)

Eljár a megyei tisztviselők, segéd- és kezelő személyzet elleni fegyelmi ügyekben. (L. bővebben a megyei t. ügyész hatáskörére vonatkozó pontban.)

4. *A rendőrkapitány főnöke a városi rendőrségnek s kötelessége a rendőri teendők ellátása a város területén. Hatáskörét a városi szabályrendelet állapítja meg. Egyes törvények a következőket utalják hatáskörébe: a) az 1880: XXXVII. t.-cz. 42. §. értelmében bíraskodik elsőfokúlag rendőri kihágási ügyekben; b) az 1876: XIV. t.-cz. 4. §. szerint bíraskodik a közegészségügyi kihágások eseteiben; c) az 1876: XIII. t.-cz. 115. §. szerint bíraskodik a cselédviszonyból eredő vitás kérdésekben; d) az 1884: XVII. t.-cz. 166. §. szerint elsőfokú iparhatóság; e) az 1879: XXXI. t.-cz. 117. §. elsőfokú hatóság erdőrendőri ügyekben; f) az 1883: XX. t.-cz. 47. §. szerint elsőfokú hatóság vadászati kihágások eseteiben; g) elsőfokú hatóság tolonczügyekben az 1888. évi tolonczszabályzat 12. §. értelmében; h) elsőfokú hatóság az 1885: XXIII. t.-cz. 177. §. szerint; i) elsőfokú hatóság út-, híd-, rév- és kövezetvámügyekben a mennyiben a közgyűlésnek fentartva nincsenek, a K. K. 1884. évi 41,694. sz. körrendelete értelmében.*

5. *A tanácsnokok, bizonyos szakok előadói a tanácsban.*

6. *Az árvaszék személyzete, az elnök és ülnökök s esetleg külön jegyző. Hatáskörüket az 1877: XX. t.-cz. állapítja meg.*

7. *A közegészségügyi személyzet, a fő- és alorvosok.* Ezeknek hatáskörét az 1876: XIV. t.-cz. határozza meg.

8. *A pénztári és adóhivatali személyzet.*

9. *A számvevő.*

10. *A levéltárnok.*

11. *A mérnök.*

12. *A kezelő és segédszemélyzet.*

13. *A gazdasági személyzet, a város gazdaságának különböző ágai szerint, u. m. gazdasági felügyelők, csőszök, erdészeti közegek, gyárvezetők stb.*

V. A tiszti állomások betöltése.

1. *Választás és kinevezés.* A tisztviselők a 80. §-ban felsorolt kivételekkel, a törvényhatósági bizottsági közgyűlés által és hat évre választatnak. (1886: XXI. 79. §.)

A törvényhatósági főorvost, a rendőrkapitányt, a számvevőket, a levéltárnokokat, az árvaszéki nyilvántartókat és könyvvezetőket, a járási és kerületi orvosokat, a közigazgatási gyakornokokat, az állatorvosokat és a járási irnokokat, nemkülönbén vármegyékben a segéd- és kezelő személyzet tagjait a főispán élethossziglan nevezi ki. (1886: XXI. 80. §.)

2. *Az alkalmazás feltételei* alább az összes közig. közegek minősítését tárgyazó fejezetben fordulnak elő, itt megemlítendő, hogy az 1886: XXI. t.-cz. 78. §. szerint ugyanazon törvényhatóságnál (házi vagy gyámi pénztárnoki, ellenőri, könyvelői és számvevői állásra nem alkalmazhatók: kik egymással egyenes fel- vagy lemenő rokonságban vagy harmadiziglen oldalrokonságban, vagy másodiziglen sógorságban, továbbá fogadott szülei vagy gyermeki viszonyban állanak.

3. *Eljárás a választásnál.* A városi törvényhatóságokban a segéd- és kezelő személyzet tagjai a törvényhatósági bizottság közgyűlése által és élethossziglan választatnak. (1886: XXI. 81. §.)

A tisztújító szék tartamára, ha általános a választás, a főispán jegyzőt és tiszti ügyészt helyettesít.

A jelöltek névsorát az 1883: I. t.-cz. korlátai között és tekintettel az 1868: XLIV. t.-cz. határozmányaira is, a kijelölő választmány állítja össze, mely áll: a főispánból mint elnökből, a közgyűlés által választott 3, és a főispán által meghívott szintén 3 bizottsági tagból; szavazatok egyenlősége esetében az elnök szava dönt.

Minden állásra legalább 3 egyén jelölendő ki; e szabály alól eltérésnek csak akkor van helye, ha nem jelentkezett kijelölhető 3 egyén a betöltendő tiszti állásra.

A kijelölő választmány határozatait indokolni nem tartozik. (1886: XXI. 82. §.)

Tisztújításkor szavazattal bírnak városi törvényhatóságokban azon tagok, kik a tisztújítás évére vétettek fel a legtöbb adót fizető és választott bizottsági tagok névjegyzékébe, és az 51. §-ban felsorolt még tényleg működő tisztviselők. (1886: XXI. 83. §.)

A szavazás, mely 20 bizottsági tag írásban beadott kívánatára mindig elrendelendő, a főispán által kinevezett egy vagy több küldöttség előtt a szavazók nevének és szavazatának feljegyzésével, törvényhatósági joggal bíró városokban szavazatlapok által megy végbe. (1886: XXI. 84. §.)

A polgármester általános szótöbbséggel választatik.

Ha általános szótöbbséget egyik sem nyer a jelöltek közül: új szavazásnak van helye a legtöbb szavazatot nyert két jelölt között.

A többi tisztviselők viszonylagos szótöbbséggel választatnak. (1886: XXI. 85. §.)

A tisztviselők a következő esküt teszik le:

Én N. N. esküszöm, hogy a királyhoz hű leszek, az ország törvényeit megtartom, hivatali előjáróimnak engedelmeskedem . . . hivatalommal járó kötelességeimet lelkiismeretes pontossággal teljesítem és a hivatali titkot megőrzöm. Isten engem úgy segítjen.

Ha a megválasztott azt nyilvánítaná, hogy az eskü vallási meggyőződésével ellenkezik, a következő fogadalmat kell letennie:

Én N. N. ünnepélyesen fogadom, hogy a királyhoz hű leszek, az ország törvényeit megtartom, hivatali előjáróimnak engedelmeskedem . . . hivatalommal járó kötelességeimet lelkiismeretes pontossággal teljesítem és a hivatali titkot megőrzöm. (1886: XXI. 86. §.)

4. *Helyettesítés.* Az időközben megürült állások csak a következő rendes közgyűlésen töltenek be. Addig, ha elkerülhetlenül szükséges, a főispán helyettesít. (1886: XXI. 87. §.)

5. *Nyugdíjazás.* A városi törvényhatóságok ezen törvény életbe lépte után egy év alatt nyugdíj-intézet létesítéséről tartoznak gondoskodni.

A nyugdíj-intézet szervezése, a nyugdíj-alap létesítése és kezelése iránt a törvényhatóságok az állammal és társtörvényhatóságokkal létesítendő viszonyosság alapján és lehetőleg az 1885: XI. t.-cz. alapelvei szerint alkotandó, a belügyminiszter által megerősítendő szabályrendeletben intézkednek.

Ugyancsak szabályrendeletileg állapítja meg a törvényhatóság a tisztviselővel, a segéd- és kezelő személyzet tagjával szemben azon

esetben követendő eljárás módozatait, ha az illető betegség vagy szellemi fogyatkozás folytán az arra illetékes hatóság által engedélyezett, egy évig terjedhető szabadságidő leteltével sem nyerte vissza munkaképességét.

Az ez iránt alkotott szabályrendelet a belügyminiszter jóváhagyása alá terjesztendő. (1886: XXI. 88. §.)

VI. A városi tisztviselők felelőssége.

A városi tisztviselők vagyoni, büntetőjogi s a szolgálati viszonyból eredő (fegyelmi) felelősségére vonatkozó törvényes intézkedések alább, a tisztviselők felelősségét tárgyaló fejezetben részletesen vannak előadva.

VII. A t. joggal felruházott város háztartása.

A városi törvényhatóság háztartására vonatkozó elvek és szabályok csak jelentéktelenül különböznek a községi háztartásra vonatkozóktól annyira, hogy az 1886: XXII. t.-cikknek a községi háztartást szabályozó 109., 110., 111., 112., 113., 114., 119., 120., 121., 122., 123., 124., 125., 127., 128., 129., 133., 136., 138., 139., 141., 144., 145., 146. és 147. §§. az alább előadott módosításokkal, a törvényhatósági joggal felruházott városokra is — kivéve Budapest fővárosát, melyről az 1872: XXXVI. t.-cikk már intézkedett — irányadók. (1886: XXII. 164. §.)

Az előjáróság helyett a tanács, a képviselő testület helyett a törvényhatósági bizottság és a törvényhatóság helyett a belügyminiszter értendő.

Legczélszerűbb lesz itt utalni a községi háztartás fejezetében részletesen előadottakra, s itt csak az eltéréseket jelölni meg, melyeket a törvények a városi háztartásra nézve megállapítottak.

1. A város törzsvagyonára.

2. A város vagyonának kezelésére nézve (1886: XXII. t.-cz. 110. és 112. §§.) ugyanazok a szabályok állnak fenn, mint a községekben. Az 1886: XXII. t.-cz. 164. §. csupán azt rendeli, hogy az idézett §§-ban foglalt tárgyak elintézésére jogosított közgyűlés összehívásának 30 napi határideje helyett a szabad királyi és törvényhatósági joggal felruházott városok szabályrendeletileg állapítják meg azon határidőt, melynek ily esetben a közgyűlés összehívása és megtartása között lenni kell, ezen határidő azonban 8 napnál rövidebb nem lehet.

Továbbá, hogy a városi vagyon kezelésénél az 1886. évi XXII. t.-cikk 120. §-ának rendelkezései tartandók meg, ha azonban az ezen §-ban említett esetek valamelyikének beálltával a város közgyűlése a városi vagyon szabad kézből való kiadatását rendelné el, az e tárgy-

ban hozott határozat kifüggesztendő, s a kifüggesztéstől számított 8 nap alatt az ellen a község kötelékébe tartozó bármely polgár felebbezést a tanács útján adhat be. A felebbezés felett a belügyminiszter dönt. A fentebbi 8 napi határidő leteltéig, vagy ha felebbezés adatott be, annak elintézéséig, az ily határozatok végre nem hajthatók.

A vagyonkezelés és számvitel módját a törvényhatósági bizottság a belügyminiszter jóváhagyása alá terjesztendő szabályrendelettel állapítja meg. (1886: XXII. 164. §.)

3. *A város kiadásaira* s 4. *bevételeire* nézve fent a községekre nézve előadottak a törvényhatósági joggal felruházott városra is illenek.

5. *A városi adó.* A törvényhatósági joggal bíró városok házi adója, az állami egyenes adók, ú. m. a földadó, házadó, keresetadó, nyilvános számadásra kötelezett vállalatok és egyletek adója, bányaadó, tőkekamat- és járadékadó után százalékokban vettetik ki.

Egyebekben a törvényhatósági joggal felruházott városok háztartási ügyeire nézve a községi törvény rendelkezései irányadók. (1886: XXI. 14. §.)

A törvényhatósági joggal felruházott városok közvetett államadókra is vethetnek ki községi pótagót, a városban s annak területén illetékeket, helypénzeket, vámokat szedhetnek s az állam által igénybe nem vett új adókat hozhatnak be.

E jog gyakorlására a kormány engedélye szükséges, mely azt — a mennyiben az állam jövedelmeinek csökkenése s az ipar s kereskedelem érdekeinek veszélyeztetése nélkül eszközölhető — a helyi viszonyokhoz képest a város indokolt felterjesztésére megadhatja. (1886: XXI. 15. §.) A községi adó alól való mentességre s a községi adó behajtására vonatkozó 1886: XXII. t.-cz. 138. és 139. §§. a városokra is alkalmazandók. (1886: XXII. 164. §.)

6. *Szolgálmányok.* Az 1886: XXII. 133. és 136. §§-ban foglalt határozatok a városokra is alkalmazandók. (1886: XXII. 164. §.)

7. *A város költségvetése.* Az erre vonatkozó szabályok az 1886: XXII. 164. §-ban a városokra is kiterjesztett 1886: XXII. t.-cz. 122., 123., 124., 125., 127., 128. §§-aiban foglaltatnak, s a különbség az alkalmazásban az, hogy a városokra nézve a felülvizsgálat s jóváhagyás jogát a kormány gyakorolja. A jövő évi költségvetést az őszi rendes közgyűlésen oly időben kell megállapítani, hogy október végéig a belügyminiszterhez fölterjesztethessék. (1886: XXI. 17. §.)

8. *A pénztári kezelés és számvitel* módja városi szabályrendelettel állapíttatik meg, melyet jóváhagyás végett a belügyminiszteriumhoz kell fölterjeszteni. (1886: XXII. t.-cz. 164. §.)

9. *A számadás.* Az 1886: XXII. 164. §. a községi törvény 141. és 144. §§-ait kiterjesztette a városokra is, s a városi számadások, úgyszintén a városi intézetek és alapítványok számadásai is (1886: XXII. 145—147. §.) felülvizsgálat végett a belügyminiszteriumhoz terjesztetnek fel. 1886: XXI. 17. §. szerint a zárszámadás a tavaszi rendes közgyűlésen vizsgáltatik meg. A zárszámadás a városi tanács véleményes jelentésével a közgyűlés előtt 15 nappal közzeszlére kitétetik, és a bizottsági tagoknak kézbesítetik. Egyes adózók a zárszámadásra észrevételeket tehetnek, s a közgyűlés előtt 5 nappal a tanácsnak beadhatják. A tanács az észrevételeket tárgyalni, s véleményes jelentés mellett a közgyűlésnek bemutatni köteles.

10. *A városi szegények ellátása az 1886: XXII. t.-cz. 145. §-ban foglalt elvek szerint történik.*

VIII. A felügyeleti jog gyakorlása a városi törvényhatóság felett.

A városi törvényhatóság felett közvetlenül a kormány gyakorolja a felügyelet jogát. E felügyelet vonatkozik 1. a városi szabályrendeletek alkotására s egyéb határozatok hozatalára, melyekre nézve a törvény a felsőbb megerősítést követeli; 2. a városi háztartás ellenőrzésére; 3. magában foglalja a felelősséget viselő városi határozatok felülvizsgálatát; s 4. a városi tisztviselők felett gyakorolt fegyelmi hatóságot; 5. általában a városi közigazgatás ellenőrzését.

1. *A felügyeleti jog gyakorlása a városi szabályrendeletekre nézve.* Erre nézve l. a megyei törvényhatóságra vonatkozó jogszabályokat.

2. *A felügyeleti jog gyakorlása a város határozataira nézve.* Az 1886: XXI. t.-cz. 5. §. szerint a kormány előleges jóváhagyása szükséges minden határozatra nézve, mely

a) a költségvetés megállapítására,

b) ingatlan vagyon elidegenítésére, vagy ingatlan vagyon szerzésére,

c) kölcsönvételekre,

d) a helybenhagyott költségvetésben elő nem forduló terhes szerződések kötésére vagy felbontására, és közművek emelésére,

e) új hivatalok rendszerezésére vagy a fennállóak megszüntetésére vonatkozik, és általában minden határozat, melyre nézve a törvény felsőbb megerősítést rendel, csak külön indokolt felterjesztés alapján kieszközölt miniszteri jóváhagyás után hajthatatik végre.

Ha a kormány a felterjesztéstől számítandó 40 nap alatt egyáltalában nem nyilatkozik, a felterjesztett határozatok helybenhagyottaknak tekintetnek és végrehajthatók. (1870: XLII. t.-cz. 3. §.)

Az idézett 5. §. e) pontjában érintett s felsőbb megerősítést igénylő határozatok a következők:

a) az 1886: XXII. t.-cz. 110. §. szerint a törzsvagyon elidegenítése, lényeges átalakítása vagy felosztása; (1875: XXXV. t.-cz. 1., 2. §§.)

b) az 1886: XXII. t.-cz. 112. §. szerint azon határozat, mely a városi vagyonnak szabad kézből való bérbeadására vonatkozik;

c) az 1886: XXII. t.-cz. 125. §. szerint a költségvetési előirányzatot megvizsgálás, illetőleg jóváhagyás végett a kormányhoz kell fölterjeszteni;

d) az 1886: XXII. t.-cz. 128. §. szerint a rendkívüli kiadások fedezésére vonatkozó határozat;

e) az 1886: XXI. t.-cz. 15. §. szerint közvetett államadókra kiveendő pótdóra stb. vonatkozó határozat;

f) az 1886: XXI. t.-cz. 17. §. szerint a városi számadások megvizsgálás s jóváhagyás végett felterjesztendők;

g) a helyi érdekű vasútak létesítésére átvállalt kamatbiztosításra vagy másnemű segélyezésre vonatkozó határozat. (1880: XXXI. t.-cz. 9., 10. §§.)

3. *A felügyeleti jog gyakorlása a város háztartására nézve.* A városok a háztartásukra vonatkozó minden intézkedéseikre nézve a belügyminiszter közvetlen felügyelete alatt állnak; ugyanaz öröködik a városi törzsvagyon fenntartása, a községi vagyon kezelése s értékesítése felett; megvizsgálja a költségvetés előirányzatát, attól a helyben hagyást megtagadhatja, a várost új költségvetés készítésére, illetőleg kiigazítására utasíthatja; a város illető tisztviselőit a költségvetés meg nem tartásáért felelősségre vonhatja; a pénztári kezelés és számvitel módját megállapító szabályrendeletet jóváhagyja; a számadásokat felülvizsgálja, valamint minden az előző 2. pontban felsorolt s a háztartásra vonatkozó határozatot megvizsgálja, mint a melyek a kormány előleges kifejezett vagy hallgatag jóváhagyása előtt végre sem hajthatók, ha a város valamely törvény által reá rótt kötelezettség teljesítésére szükséges kiadást költségvetésébe fölvenni vonakodnék, a kormánynak joga van a megfelelő összegnek a költségvetésbe való felvételét elrendelni. (1886: XXI. t.-cz. 6. §.)

4. *A felügyeleti jog gyakorlása felelőbvezések esetében.* A városi törvényhatóság határozatai a kormányhoz felelőbvezhetők. És pedig a városi szabályrendeletek ellen az érdekeltek részéről, a kihirdetéstől 30 nap alatt, az illető miniszterhez. A miniszter a törvényhatóság meghallgatása után végérvényesen határoz. A szabályrendeletet fel-

függesztő vagy megsemmisítő kormányrendelet indokolandó. (1886: XXI. t.-cz. 12. §.)

Más eljárást állapít meg az 1886: XXI. t.-cz. 4. §. a városi törvényhatóság egyéb határozataira nézve. E szerint magánfelek, a törvényhatóságnak az önkormányzat körében hozott sérelmes határozatai ellen a kézbesítéstől, illetőleg a kihirdetéstől 15 nap alatt az illető miniszterhez felebezhetnek.

A felebbezés a polgármesternek adandó be, ki ezt 8 nap alatt jelentéssel felterjeszteni köteles.

Rendszerint minden közigazgatási határozat birtokon belül felebezhető.

Birtokon kívül való felebbezésnek kivételesen és csak akkor van helye:

a) ha ezt különös törvény rendeli el;

b) ha fontos közérdekből vagy közveszély elhárítása céljából a határozatnak azonnali foganatosítása, a tiszti ügyész meghallgatásával multhatlanul szükségesnek találtatván, annak csak birtokon kívül való felebbezhetősége magában a határozatban világosan ki is mondatott. (1886: XXI. t.-cz. 9. §.)

A kormány az e törvény 57. §. és az 1876: VI. t.-czikk 61. §. értelmében hozzá felterjesztett, úgyszintén a törvényhatóságok közgyűlési jegyzőkönyveiben foglalt avagy az elintézéses rendes folyamában hivatalból észlelt illetéktelen vagy törvénybe ütköző határozatokat megsemmisítheti és a mennyiben intézkedés tétele szükséges, új eljárást rendelhet el, s ha ez célra nem vezetne, a mennyiben törvények vagy törvényes rendeletek szerint intézkedni szükséges, közérdekű ügyekben határozhat.

Oly határozatok azonban, melyek az előbb idézett törvények rendelkezései alá nem esnek és valamely törvény értelmében tovább nem felebezhetők, csak e határozatok kézbesítésétől számított 30 nap alatt az érdekeltek által emelt panasz folytán vonhatók felülvizsgálat alá s a kormány azokat csak a netalán illetéktelen avagy törvénybe ütköző eljárás tekintetéből semmisítheti meg s rendelhet el új eljárást.

E határidő leteltével a jogérvényes határozatok felülvizsgálat tárgyát többé nem képezhetik.

A közigazgatási bizottság határozatai ellen benyújtott felebbezések eseteiben az eljárás az 1876: VI. t.-cz. 59., 60., 61. §§-ban van szabályozva, s bővebben előfordul a közigazgatási bizottságra vonatkozó fejezetben.

5. *A felügyeleti jog gyakorlása a közszolgálat érdeke szempontjá-*

ból. A kormány a legfőbb fegyelmi hatóság a köztörvényhatósági közigazgatás körén belül alkalmazott állami és törvényhatósági közegekre nézve. Ezekre vonatkozólag elrendelheti a fegyelmi eljárás megindítását s a legutolsó fokban fegyelmi bíró. (Részletesen a fegyelmi eljárásra vonatkozó fejezetben.)

Ezen felül a belügyminiszter a törvényhatóságoknak az önkormányzati hatáskörben követett közigazgatási eljárását, belső ügyvitelét és pénzkezelését saját kiküldött közege által bármikor megvizsgáltathatja. (1886: XXI. t.-cz. 4. §.)

6. *A főispán mint a felügyeleti jog gyakorlásának közege.* Hogy a főispán mily kiterjedésben gyakorolja a felügyelet jogát a törvényhatóságok felett, az a főispán hatáskörét tárgyaló fejezetben részletesen van előadva.

7. *Egyéb állami közegek felügyeleti joga.* A városi törvényhatóság illető közegei felett a felügyelet jogát gyakorolja még: a) az adókezelés szempontjából a királyi adófelügyelő; b) a népoktatás szempontjából a kir. tanfelügyelő; c) az erdőkezelés szempontjából a kir. erdőfelügyelő. (Részletesen az illető helyeken.)

C) A VÁRMEGYE.

I. *A vármegye jogai:* a) *A vármegye jogi személy* magánjogi s közjogi tekintetben, s magán- és közjogok alanya lehet. *A magánjog* szempontjából az 1886: XXI. t.-cz. szerint kétségtelen, hogy a vármegye vagyont szerezhet és elidegeníthet, kölcsönököt vehet s a terhes szerződéseket köthet, természetesen a felügyelet jogából folyó korlátozásokkal.

A közjog szempontjából sajátszerű jogokkal felruházott közjogi személyiség, mely az állam alkotmányának egyik alkotó része, melynek jogköre a törvény oltalma alatt áll. A vármegyének van *autonómiaja s önkormányzata*, azaz állandó szabályokat alkothat, s határozatokat hozhat saját belügyeire s a területén érvényes hatósági intézkedésekre vonatkozólag, s e határozatait s az állami közigazgatás reá eső teendőit saját választott közegei által hajtja végre.

b) *A vármegye autonómiaja.* Az 1886: XXI. t. cz. 3. §. szerint a vármegye saját belügyeiben önállóan intézkedik, határoz és szabályrendeleteket (statutumokat) alkot.

Szabályrendeleteket a törvényhatóság csak önkormányzati hatáskörének korlátai között alkothat.

A szabályrendeletek a törvénnyel s a kormánynak hatályban levő szabályrendeleteivel nem ellenkezhetnek, a községek törvényben biztosított önkormányzati jogait nem sérthetik, és ha az illető miniszter által a bemutatási záradékkal lettek ellátva, az azt követő szabályszerű kihirdetéstől számítandó 30 nap után hajtathatnak végre. (1886: XXI. 11. §.)

A szabályrendeletek ellen beadott felebbezések érdemében az illető miniszter végérvényesen határoz; határozathozatal előtt, ha szükségesnek találja, a törvényhatóságot meghallgathatja. Ha a bemutatást záradékkal való ellátás czéljából fölterjesztett szabályrendeletől az illető miniszter a bemutatási záradékkal való ellátást ideiglenesen vagy véglegesen megtagadja, ez esetben határozatát indokolni tartozik. (1886: XXI. 12. §.)

Különös határozatokat foglal magában az 1879: XL. t.-cikk 5—11. §§. oly törvényhatósági szabályrendeletekre nézve, melyekben a vármegye bizonyos cselekményeket kihágásoknak nyilvánít, s ezekre büntetéseket állapít meg. E szabályrendeletek külső és belső kellékeit, kihirdetésük módját az I. kötetben a rendőri biráskodásra vonatkozó fejezet részletesen adja elő.

c) A vármegye önkormányzata. Az 1886: XXI. t.-cz. 3. §. szerint a törvényhatóság határozatait s szabályrendeleteit végre hajtatja, tisztviselőit a törvényben megállapított kivételekkel választja; az önkormányzat és közigazgatás költségeit megállapítja s a fedezetről gondoskodik, adókat vet ki; a kormánnyal közvetlen érintkezik. Az 1886. évi XXI. t.-cz. 2. §. szerint pedig közvetíti az állami közigazgatást. Az 1886: XXI. t.-cikk 18. §. szerint pedig a törvényeket és a kormánynak a törvényhatósághoz intézett rendeleteit a vármegye területén ő hajtja és hajtatja végre.

A gyámhatóságot törvényhatóság az 1877: XX., az 1885: VI. és 1886: VII. t.-cz. értelmében gyakorolja. (1886: XXI. 13. §.)

Szükségei fedezésére adót vethet ki, az 1886: XXI. 14. és 15. §§. értelmében.

d) A felírás joga. Az 1886: XXI. t.-cz. 19. §. biztosítja a vármegyének a jogot, hogy a törvény korlátai között felírhat egyes kormányrendelet ellen a végrehajtás előtt, ha azt törvénybe ütközőnek, vagy a helyi viszonyok miatt czélszerűtlennek tartja.

De ha a miniszter a felhozott indokok ellenére a végrehajtást követeli, vagy ha a törvényhatóságot hozott határozatának foganatosításától másodizben eltiltja, a kormányrendelet azonnal és feltétlenül teljesítendő és végrehajtandó (68. §. *d)* pont, 73. §. *e)* pont). Az ilyen,

valamint a szabadságos és tartalékos katonák berendelését, és valamely, az állam veszélyezett érdekei miatt halaszthatlan intézkedést tárgyazó kormányrendelet csak a végrehajtás után, s csak annyiban szolgálhat közgyűlési vita és határozat tárgyául, a mennyiben a törvényhatóság a kormány eljárását netán sérelmesnek találván, a képviselőháznál keresne orvoslást.

Ha valamely intézkedés halaszthatlan végrehajtása az állam veszélyezett érdekei miatt követeltetik, ez a kormányrendeletben határozottan kifejezendő.

Kivételnek a végrehajtás kötelezettségének szabálya alól az országgyűlés által meg nem szavazott adó tényleges behajtására, vagy meg nem ajánlott ujonczok tényleges kiállítására vonatkozó rendeletek.

Az előmunkálatok azonban azonnal teljesítendők. (1886. évi XXI. t.-cz. 20. §.)

e) *A kérvényezés joga.* Az 1886: XXI. t.-cz. 2. §. c) pontja szerint a törvényhatóságok a törvény által reájok ruházott feladatokon kívül egyéb közérdekű, sőt országos ügyekkel is foglalkozhatnak, azokat megvitathatják, azokra nézve megállapodásaikat kifejezhetik, egymással és a kormánnyal közölhetik, s kérvény alakjában a képviselőházhöz közvetlenül felterjeszhetik.

II. A vármegye szervezete.

A vármegye szervezetének két fő alkotó része a *törvényhatósági bizottság* s mint ennek kifolyása a *közigazgatási bizottság*, mint tanácskozó s határozó organum, s a végrehajtás közegei: a *megyei tisztviselők*.

a) A törvényhatósági bizottság.

A törvényhatóság egyetemét a bizottság képviseli, s a mennyiben a törvény kivételesen máskép nem intézkedik, a hatósági jogokat a törvényhatóság nevében a bizottság gyakorolja. (1886: XXI. t.-cz. 21. §.)

A bizottság tagjai. A bizottság áll felerészben a törvényhatóság területén legtöbb egyenes államadót fizető állampolgárokból, hason fele részben pedig a választó közönség választottjaiból.

Ezeken kívül a közgyűlésen üléssel és szavazattal bírnak még, a jelen törvény 51. §-ában felsorolt törvényhatósági tisztviselők és megyei közgyűlésen az illető törvényhatóság területén rendszerezített államépítészeti hivatal főnöke. (1886: XXI. 22. §.)

Bizottsági tag általában nem lehet:

- a) a ki nem magyar állampolgár (1879: L. t.-cz.);
- b) a ki 24. évét még be nem töltötte, vagy a kinek kiskorúsága meghosszabbított ;
- c) a ki gondnokság alatt áll ;
- d) a ki írni és olvasni nem tud ;
- e) a ki a törvényhatóság területén legalább 2 év óta nem bír, vagy ugyanannyi idő óta ott nem lakik és adót nem fizet ;
- f) a ki nem bír azon szellemi vagy anyagi kellékekkel, melyek a képviselő-választási állandó névjegyzékbe való felvételre jogosítanak. Az adónak meg nem fizetése, vagy maga azon körülmény azonban, hogy a képviselő-választási állandó névjegyzékből kimaradt, a bizottsági tagsági jog gyakorlását nem akadályozza ;
- g) a ki csőd alatt áll ;
- h) a ki oly büntett vagy vétség miatt van jogerejűleg vád alá helyezve, a melyre a büntető törvénykönyv a hivatalvesztést vagy a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztését állapítja meg ; továbbá, a ki fegyház, börtön, vagy három hónapot meghaladó fogház vagy államfogház-büntetésre avagy a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztésére szóló ítélet hatálya alatt áll ; végre, a ki nyereségvágyból elkövetett büntett vagy vétség miatt jogerejűleg elítélve volt. (1886. évi XXI. t.-cz. 23. §.)

A bizottsági tagok számát a törvényhatóság lakosainak száma szabályozza, t. i. vármegyékben minden 500 lakos után egy bizottsági tag számíttatik.

A bizottság legtöbb adót fizető és választott tagjainak összes száma azonban vármegyékben 120-nál kevesebb és 600-nál több sehol sem lehet.

A bizottsági tagok száma az általános népszámlálást követő esztendőben a népszámlálás eredményéhez képest 10 évről 10 évre újra megállapítandó. (1886: XXI. 24. §.)

Az igazoló választmány. A legtöbb adót fizetők névjegyzékét az adóhivatalok hivatalos kimutatásai alapján minden évben a törvényhatóság igazoló választmánya állítja össze, illetőleg igazítja ki.

Az adóhivatalok kötelesek az e végből szükséges adókimutatásokat minden évben augusztus 31-ig a törvényhatóság rendelkezésére bocsátani.

A törvényhatóság intézkedik, hogy ezen adókimutatások az igazoló választmány összeülése előtt 8 nappal megtekintethessenek, s a metalán szükséges felszólamlások megtehetése végett előre meghirdetett helyen kitétessenek.

Az igazoló választmány áll: a közgyűlés által egy évre választott 5 tagból és a főispán által a bizottsági tagok közül szintén egy évre kinevezett elnökből és 3 tagból; előadója a törvényhatósági jegyző.

Érvényes határozat-hozatalra az elnökkel 5 tag jelenléte szükséges. (1886: XXI. 25. §.)

A sorrend megállapításánál a törvényhatóság területén fizetett összes egyenes állami adó vétetük számításba; továbbá az állami, felekezeti, törvényhatósági, községi és magán tanintézetek tanárai, a tudományos akadémia tagjai, az akadémiai művészek, a folyóirat- és lapszerkesztők, a lelkészek, az ipar- és kereskedelmi kamarák bel- és kültagjai, úgyszintén a magyar államban érvényes oklevéllel ellátott tudorok, tanárok, ügyvédek, bírák, orvosok, mérnökök, építészek, gyógyszerészek, sebészek, bányászok, erdészek, gazdászok, gazda-tisztek és állatorvosoknak összes egyenes államadója kétszeresen számítatik.

A férj vagy atya államadójába a nő, valamint a kiskorú gyermekek államadója is beszámítandó, ha a nőnek vagy a kiskorú gyermekeknek vagyonát kezeli.

Mindenki csak egy törvényhatósági bizottságnak lehet tagja; az, a ki több törvényhatóságban jön a legtöbb államadót fizetők sorába, azon törvényhatóság bizottságának lesz tagja, melyet maga jelöl ki.

Oly egyének között, kik közül az egyik egyszeresen, a másik pedig kétszeresen számított államadó folytán juthatna a bizottságba, az utóbbi bír elsőbbséggel; midőn pedig azon eset fordul elő, hogy ketten vagy többen hasonmennyiségű államadót fizetnek, ezek között az igazoló választmány elnöke által kihuzott sors dönt. (1886. évi XXI. t.-cz. 26. §.)

Azok, a kik a 26. §. kedvezményét igénybe venni kívánják, az ülések tartama alatt az igazoló választmány előtt szóval vagy írásban minden évben jelentkezni a jogosultságukat igazolni kötelesek.

A ki nem jelentkezett vagy jogosultságát igazolni nem tudja, az adó kétszeres beszámításának kedvezményétől azon egy alkalomra elesik. (1886: XXI. 27. §.)

Az igazoló választmány a kitzűött és kihirdetett napokban nyilvánosan tartja üléseit, a felszólamlások felett határoz; azon határozatát, melylyel valaki a névjegyzékből kitzűrűtetett, az illetőnek 8 nap alatt kézbesítetteti, és a megállapított névjegyzéket másolatban az alispánnak, illetőleg a polgármesternek küldi meg, ki azt tájékozás

végett közszemlére kitenni s a kitétel határidejét egyidejűleg kihirdetni köteles.

A kézbesített határozat ellen a kézbesítéstől s a névjegyzék ellen általában a törvényhatóság székházán lett kifüggesztéstől 15 nap alatt az állandó bíráló választmányhoz felebbezésnek van helye.

Ha az igazoló választmány által megállapított névjegyzék ellen 15 nap alatt felebbezés nem adatik be, az igazoló választmány a névjegyzéket tudomásvétel végett a közgyűlésnek bemutatja, ellenkező esetben pedig azt az összes iratokkal és a beérkezett felebbezésekkel együtt a bíráló választmány elé terjeszti. (1886: XXI. 28. §.)

A tagok választása. A bizottsági tagok választása választó-kerületenként eszközöltetik.

A választó-kerületeket az egymáshoz tartozó községek s a választási főhely kijelölésével a törvényhatóság maga alakítja meg. Egy-egy választó kerületben 200 választónál kevesebb és 600 választónál több nem lehet.

Olyan község, melyben legalább 200 választó lakik, külön választókerületet képez.

Ha a választók száma a 600-at meghaladja, a község 200—600 választóból álló külön választókerületekre osztandó fel.

A bizottsági tagok számának a 24. §. értelmében újból lett megállapítása alkalmával a választó-kerületek szerinti beosztás is megfelelőleg kiigazítandó. Kiigazítható azonban időközben is, ha a törvényhatóság indokolt előterjesztésére a kiigazítást a belügyminiszter szükségesnek találja. (1886: XXI. 29. §.)

Minden választó-kerület lehetőleg páros számban csak annyi bizottsági tagot választ, a mennyi a bizottságnak választás alá eső tagjaiból a kerület választóinak a törvényhatóság összes választóihoz viszonyított aránya szerint a kerületre esik. (1886: XXI. 30. §.)

Választható mindaz, a kire nézve a 23. §-ban felsorolt kizárási okok fenn nem forognak.

Választó a törvényhatóság mindazon lakosa, a ki az országgyűlési képviselőválasztásra jogosultak azon évre érvényes állandó névjegyzékbe felvétellett.

Ezen névjegyzékből az egyes választókerület választóit külön-külön betűrendben az igazoló választmány állítja össze. (1886. évi XXI. t.-cz. 31. §.)

A bizottság választás alá eső tagjai 5 évenként 10 évre választatnak.

Az ezen törvény értelmében legelső alkalommal megválasztottak

közül, az első 5 év leteltével minden egyes választó-kerületre nézve külön eszközölt sorshúzás útján a választottak fele kilép.

Jövőre pedig minden öt év leteltével azok lépnek ki, a kik a szabályszerű 10 évet már kitöltötték.

A sorshuzást a közgyűlésen az elnök eszközli.

A kilépett tagok újra választhatók. (1886: XXI. 32. §.)

Az, a ki elveszti időközben tagsági képességét, megszűnik tagja lenni a bizottságnak, helye pedig, valamint az időközben elhunyt és leköszönt tagok helyei is, minden év végével töltenek be azon kerület által, a mely által megválasztattak.

Vitás esetben elsőfokúlag az igazoló, másodfokúlag az állandó bíráló választmány határoz. (1886: XXI. 33. §.)

A bizottság választás alá eső tagjainak megválasztása csak a legtöbb adót fizetők névjegyzékének összeállítása, illetőleg kiigazgatása után történhetik.

A választás napját a közgyűlés tűzi ki.

Az alispán az igazolt tagok névsorát tájékozás végett közzétenni és a választást kellő időben kihirdetni köteles. (1886: XXI. 34. §.)

Ha olyan választatik meg, a ki mint egyik legtöbb adót fizető már tagja a bizottságnak, az alispán azonnali felszólítására a végleges igazolástól számított 15 nap alatt köteles az iránt nyilatkozni, hogy elfogadja-e a választást.

Ha a választást elfogadja, helye a sorrendben következő legtöbb adót fizető által pótoltatik.

Ha az elfogadás iránt határozottan nem nyilatkozik, úgy tekintendő, mint a ki a választást nem fogadta el. (1886: XXI. 35. §.)

Az, a ki több helyen választatott meg, azon kerületet fogja képviselni, melyet az alispán, azonnali felszólítására a végleges igazolástól számított 15 nap alatt teendő nyilatkozata szerint képviselni kíván.

Ha ez iránt határozottan nem nyilatkozik, úgy tekintendő, mint a ki azon választást fogadta el, melyben legtöbb szavazatot nyert.

A többi kerület újból választ. (1886: XXI. 36. §.)

A választás a szavazók nevének és lakhelyének nyilvános feljegyzése mellett személyesen beadott szavazatlapok által történik.

Ha a szavazatlap több nevet tartalmaz, mint a hány bizottsági tagot a kerület választani jogosítva van, az utólirott nevek számba nem vétetnek.

Ha többen egyenlő szavazatot nyertek, ezen esetben a felett, hogy melyik legyen bizottsági tag, a választási elnök által kihuzott sors dönt. (1886: XXI. 37. §.)

A választást a helyi viszonyokhoz képest egy vagy több kerületben, a közgyűlés e célra megválasztott küldötte mint elnök vezeti. A választók a választás megnyitásakor a küldött mellé négy bizalmi férfit jelölnek ki maguk közül.

Ha e joggal élni nem akarnak, a bizalmi férfiakat, valamint a jegyzőkönyvvezetőt a küldött nevezi ki.

A választásnál az érdekelt községek bírái és jegyzői, illetőleg a hatósági községek hivatalból jelen lenni s a szavazók azonosságára felügyelni kötelesek. (1886: XXI 38. §.)

A választás egy és ugyanazon kerületben egy napnál tovább nem tarthat.

Kezdődik reggeli 9 órakor és végződik este 4 órakor.

A határidőn túl szavazatot elfogadni nem szabad.

A választások vármegyékben három, törvényhatósági joggal bíró városokban egy nap alatt valamennyi kerületre nézve befejezendők. (1886: XXI. 39. §.)

A szavazatok összeszámítása nyilvánosan történik.

Az összeszámítás lehetőleg aznap befejezendő; ha ez nem lehetne, félbeszakittatik és másnapra tétetik át; a jegyzőkönyv és a beadott szavazatlapok a szavazatszedési szekrénybe záratnak, melyet a küldött és két bizalmi férfi s vármegyékben a községek elöljárói, törvényhatósági városokban a hivatalból jelen lenni köteles községek lepecsételnek.

Az így lepecsételt szekrény a község házában a küldött által kirendelt eskü alatt szolgáló két egyén őrizetére bízandó, a kikhez a bizalmi férfiak is csatlakozhatnak.

A választmány eredményét a küldött azonnal kihirdeti. (1886: XXI. 40. §.)

A választás folyamáról a lényeges mozzanatokra kiterjedő jegyzőkönyv vezetetik, melyben a kerület neve, a választás napja, a megnyitás és berekesztés órája és az összeszámítás eredménye kitétetik. A jegyzőkönyvet a választási elnök, a jegyző s a bizalmi férfiak aláírják s azt az elnök a szavazók névsorával s a lepecsételt szavazatlappal együtt az igazoló választmány elnökéhez juttatás végett az alispánnak azonnal megküldi.

Ha a bizalmi férfiak az aláírást megtagadják, ezen körülmény a jegyzőkönyvbe bevezetendő, a mi azonban a jegyzőkönyv hitelességére nézve befolyással nem bír. (1886: XXI. 41. §.)

A választási eljárásra vonatkozó panaszok, illetőleg a megválasztott tag választhatási képessége ellen emelt felszólalások, a választástól

számított 15 nap alatt az igazoló választmányhoz nyújtandók be. (1888. XXI. 42. §.)

A bíráló választmány. Az igazoló választmány határozatai szabályszerűleg kézbesítetnek s a közgyűlés által 5 évre választott 5 tagú állandó bíráló választmányhoz a kézbesítéstől 15 nap alatt felebbezhetők, melynek elnöke a főispán, akadályoztatása esetében az alispán, illetőleg a polgármester.

Az állandó bíráló választmánynak úgy a 28. és 33. §., mint ezen §. értelmében hozzá felebbezett ügyekben hozott másodfokú határozata ellen felfolyamodásnak helye nincs, s az a megállapított névjegyzéket tudomásvétel végett bemutatja a közgyűlésnek.

A belügyminiszter részére azonban fentartatik azon jog, hogy a főispánnak vagy az állandó bíráló választmány valamelyik tagjának a határozat hozatalától számított 15 nap alatt tett felterjesztésére, az előfordult törvénysértések miatt az eljárást megsemmisíthesse.

A megsemmisített választás helyett az új választást a közgyűlés rendeli el. (1886: XXI. 44. §.)

Az elnök, a bizalmi férfiak és a 38. §. szerint jelen lenni köteles hivatalos személyek s általában a szavazók a törvény különös oltalma alatt állanak.

A személyes biztosság tekintetében ugyanazon rendszabályok alkalmazhatók, melyek az országos képviselőválasztásoknál alkalmaztatnak s az elkövetett vétségek a választási törvény szabványai szerint torolthatnak meg. (1886: XXI. 44. §.)

b) A törvényhatósági bizottság közgyűlése. Az elnök. Vármegyékben a közgyűlés elnöke a főispán, akadályoztatása esetében az alispán; ha a főispán és alispán egyidejűleg akadályozva lennének, a főjegyző. Azt, hogy mindezeknek egyidejű akadályoztatása esetében ki elnököljön a közgyűlésen, a törvényhatóságok a belügyminiszter jóváhagyása mellett szabályrendelettel állapítják meg. (1886: XXI. 45. §.)

A közgyűlések száma és ideje. A közgyűlések számát és idejét a törvényhatóság, tekintettel a 17. §. intézkedéseire, szabályrendelettel állapítja meg, de minden tavasszal a múlt évi számadások megvizsgálása és minden ősszel a jövő évi költségvetés megállapítása végett közgyűlést kell tartani.

Rendkívüli közgyűlést a főispán, saját hatáskörében vagy közgyűlési határozat folytán bármikor, az alispán pedig csak kivételesen, t. i. ha a főispáni szék üres, vagy a főispán akadályozva van, a mutatkozó szükséghez képest hívhat össze. Rendkívüli közgyűlésben csak oly ügyek tárgyalhatók, melyek a tárgysorozatban benfoglaltak.

Az alispán a közgyűlés határnapját s a felveendő tárgyak sorozatát vármegyékben legalább 8 nappal a közgyűlés előtt, szabályszerűen kihirdetni köteles. (1886: XXI. 46. §.)

Az állandó választmány. Vármegyékben a 47. §. a), b), c), d), e), f), i), k), m) pontjai alatt elősorolt ügyeknek és általában az önkormányzat fontosabb ügyeinek közgyűlési tárgyalását a vármegye állandó választmánya készíti elő.

Az állandó választmány tagjainak számát a vármegye közgyűlése állapítja meg s azokat saját tagjai köréből 5 évre választja; elnöke a főispán, akadályoztatása esetében az alispán, esetleg ennek törvény szerinti helyettese a főjegyző; előadók a megyei jegyzők és a szakközegek.

Alelnökeit a választmány maga választja, ügyrendjét maga alkotja s együtt vagy szakosztályokra oszolva tanácskozáskor, a hozzá utasított tárgyakra nézve indítványoz és javaslatot tesz.

Magyei tisztviselők az állandó választmány alelnökeivé nem választhatók.

Magyei kultisztviselők és a községi előjáróság tagjai az állandó választmánynak nem lehetnek tagjai, a megyei kultisztviselők azonban, ha az állandó választmány kívánja, felvilágosítások megadása végett megjelenni tartoznak.

Városi törvényhatóságokban az ezen §. értelmében az állandó választmánynak ruházott teendőket a városi tanács a főispán, s ennek akadályoztatása esetében a polgármester elnöklete alatt teljesíti. (1886: XXI. 48. §.)

A közgyűlést az elnök nyitja meg és zárja be.

A tanácskozást az elnök vezeti, a rend fentartása felett az elnök őrködik, s a kérdést szavazásra az elnök tűzi ki.

Szavazás előtt a kérdés megállapításához szólni a tagoknak jogában áll.

A szavazatok a szólók szerint vétetnek számba, de ha az elnök vagy 10 bizottsági tag kívánja, a kérdés felállítás és ülve maradás útján szavazással döntenek el; azon esetben pedig, midőn valamely törvény különösen rendel, vagy 20 tag írásban beadott kívánatára, az elnök a névszerinti szavazást elrendelni tartozik.

Az elnök rendszerint nem szavaz, de szavazategyenlőség esetében az ő szava dönt. (1886: XXI. 49. §.)

A közgyűlésen a jelenlevők határoznak.

A ki a törvényhatóság közjavadalmaiból bérli vagy azzal szerződési viszonyban vagy perben áll, a törvényhatóság közjavadalmaira

vonatkozó vagy a szerződési viszonyból eredő ügyek feletti tárgyalásban részt nem vehet, sem a határozat hozatalához szavazatával nem járulhat.

Nem vehetnek részt a tárgyalásban, sem szavazatukkal a határozat meghozatalához nem járulhatnak: a megyei törvényhatósági bizottságnak községi előjáró tagjai akkor, a midőn tisztviselőknek ellenőrzése, felelősség alól való felmentése, ellenük a fegyelmi törvény értelmében vizsgálat elrendelése, avagy azoknak hivataluktól való felfüggesztése forog szónyegen.

Általában minden tagja a bizottságnak csak olyan ügyek tárgyalásában vehet részt és szavazhat, melyekben közvetlenül érdekelve nincs.

A hallgatóság számára elkülönített hely jelölendő ki.

Rendes közgyűléseken a tárgysorozat összeállítása után beérkezett rendeletek, átiratok és jelentések, valamint a napirendre kitűzött tárgyakkal össze nem függő önálló indítványok is tárgyalhatók, ha azok 24 órával előbb a közgyűlésen vagy az elnökségnél bejelentettek, s egyszersmind a jegyzői hivatalban vagy más alkalmas helyen közszemlére kitétettek.

Máskülönben az ügyrendet jelen törvény korlátai között maga a törvényhatóság szabályrendelettel állapítja meg s ezen szabályrendeletben az iránt is intézkedik, hogy mely esetben van helye a hallgatóság eltávolításának. (1886 : XXI. 50. §.)

A közgyűlésen üléssel és szavazattal bírnak, habár nem volnának is tagjai a bizottságnak, vármegyékben az alispán, fő- és aljegyzők, tisztí fő- és alügyészek, árvaszéki elnök és ülnökök, főorvos, főszolgabírák, pénztárnokok, központi számvevők, leltárnokok s a rendezett tanácsú városok polgármesterei.

E joggal azonban a tisztviselők akkor, a midőn saját tényükről van szó, nem élhetnek.

Ezeken kívül a megyei közgyűlésen ülés és szavazattal bír az illető törvényhatóság területén rendszeresített államépítészeti hivatal főnöke. (1886 : XXI. 51. §.)

A többi tisztviselők általában és a tiszteletbeli tisztviselők is, a közgyűléseken felszólalhatnak, s ha felhívatnak, felszólalni kötelesek, de szavazattal csak azon esetben bírnak, ha egyébként bizottsági tagok. (1886 : XXI. 52. §.)

Ha valamelyik tisztviselő ellen fegyelmi eljárást megelőző vizsgálat vagy a hivatását való felfüggesztés forog szóban; a szavazás titkosan történik. (1886 : XXI. 53. §.)

Széksértési kereset. A ki a tanácskozás méltóságát vagy a gyűlés egyes tagjait sértő kifejezéssel él, s azt rögtön vissza nem vonja, valamint a ki a tanácskozást megintés és azt követő rendreutasítás után is tartósan zavarja, még azon ülés folyama alatt széksértési kereset alá vonathatik, s a gyűlés által, a felebbezés kizárásával, 100 forintig terjedhető s közigazgatási úton behajtható bírsággal büntetethetik, fenmaradván a büntető törvénynek súlya alá eső cselekményekre nézve a későbbi megtorlás joga. (1886 : XXI. 54. §.)

A közgyűlési jegyzőkönyvek. A közgyűlésről vezetett jegyzőkönyvek rendszerint a másnapi ülésben a közgyűlés által, az utolsó napi ülésről vezetett jegyzőkönyvek pedig legkésőbb 3 nap alatt vagy az erre kitűzött hitelesítő közgyűlésben, vagy az e célra a közgyűlés által megbízott küldöttség által hitelesítettnek. A hitelesítés helye, napja és órája az utolsó napi ülésben kihirdetendő s hitelesítés nyilvánosan eszközözendő. A közgyűlési jegyzőkönyvek hites másolatai a belügyminiszterhez a hitelesítéstől 30 nap alatt, egyes jegyzőkönyvek pedig egyik vagy másik miniszter kívánatára rögtön felterjesztendők. (1870 : XLII. t.-cz. 51. §.)

A közgyűlés hatásköre. A közgyűlés hatásköréhez a következő ügyek tartoznak :

- a) szabályrendeletek alkotása ;
- b) a közigazgatási járások és a törvényhatósági bizottsági tagokat választó kerületek alkotása ;
- c) a törvényhatósági, közlekedési vonalak, közművek, építkezések és a közmunka feletti intézkedés ;
- d) kölcsönvételek ;
- e) törzsvagyon szerzése vagy elidegenítése, városi törvényhatóságokban a községi törvény korlátai között ;
- f) a költségvetési előirányzatok megállapítása s a zárszámadások megvizsgálása (vármegyékben az 1883. évi XV. t.-cz. rendelkezései szerint) ;
- g) a tisztviselők, az állandó, igazoló, bíráló és központi választmány, nemkülönbén a közigazgatási bizottság választás alá eső tagjainak és egyes küldöttségeknek választása, s a fegyelmi törvény értelmében hivatalától felfüggesztett alispán, illetőleg polgármester helyettesítése ;
- h) tisztviselőknél ellenőrzése, felelősség alóli felmentése, ellenük a fegyelmi törvény értelmében vizsgálat elrendelése és azoknak hivataluktól felfüggesztése ;

i) a tisztviselők, a segéd- és kezelő-személyzet s a szolgák fizetésének szabályozása, felemelése vagy leszállítása (vármegyékben az 1883: XV. t.-cz. korlátai között), nemkülönben azoknak végkiegítése és nyugdíjazása;

k) új hivatalok és állások felállítása és a régiéek megszüntetése (vármegyékben az 1883: XV. t.-cz. rendelkezéseinek szem előtt tartásával);

l) a törvényhatóság kezelése vagy felügyelete alatt álló pénztárak megvizsgálatása és erre vonatkozó jelentések tárgyalása;

m) vármegyékben a községektől a törvény értelmében felterjesztett vagy felebbezett ügyek másodfokú elbírálása;

n) kérelmezési és levelezési jog gyakorlása;

o) indítványok tárgyalása;

p) a felirati jog gyakorlása;

q) mindazon ügyek, melyeket ezen, vagy más törvény avagy a törvényhatóság szabályrendelete kizárólag a közgyűléshez utasít. (1886: XXI. 47. §.)

Ide tartoznak a következők:

I. Az 1883: XV. t.-cz. 9., 11., 13. §§. szerint a megyei pótadó kivetése iránt határoz.

II. Az 1883: XV. t.-cz. 10. §. szerint a pótadó kivetésének, kezelésének s behajtásának módját szabályrendelettel állapítja meg.

III. A közegészségügy terén:

a) közegészségi tárgyak iránt szabályrendeleteket alkothat;

b) az illető községek meghallgatásával intézkedik az egészségre nézve ártalmas posványok és mocsárok lecsapolása vagy kiszáritása, növényzet ültetése, a csatornázás vagy más idevágó rendszer behozatala tárgyában;

c) gondoskodik az egészségi állapot hiányának elhárítására szükséges rendkívüli módokról (9. §.);

d) kihirdeti a letelepülő orvosi személyzet és szülésznők okleveleit; az okirat hiányossága miatt az orvosi gyakorlat megtagadása, illetőleg betiltása iránt intézkedik;

e) a közegészségügyi köröket, nemkülönben a községi és kör-orvosok fizetését megállapítja, és a bábák járandóságát jóváhagyja (142., 144. és 147. §§.);

f) intézkedik, hogy a községekben okleveles bábák alkalmazása lehetővé tétessék;

g) megállapítja a helyi s vagyoni viszony tekintetbevételével azt, hogy 6000 lakossal bíró községek, szomszéd apróbb községekkel orvos

tartása tekintetében egyesülhessenek; továbbá, hogy az ezeken kívüli községek, a mennyiben még községi orvossal ellátva nem lennének, 6000-től 10,000 lélekszámig, orvos tartása tekintetében, egy közegészségi körbe csoportosíttassanak. (142. §.)

A közgyűlés határozatai ellen a felelőzés, az *e)* pont alatti esetek kivételével, melyekben felfolyamodásnak helye nincs, a belügyminiszterhez intézendő. (1876 : XIV. t.-cz. 159. §.)

A közgyűlés választja az egészségügyi bizottság tagjait (1876 : XIV. t.-cz. 163. §.), a járási és tiszti főorvosokat. (1876 : XIV. t.-cz. 155., 161. §§.)

IV. Adóügy. — *A közgyűlés:* *a)* a felszólamlási bizottságba két tagot és két póttagot választ, az 1883 : XLIV. t.-cz. 30. §-ban körülírt módon; *b)* az 1883 : XLIV. t.-cz. 86. §. szerint valahányszor a közgyűlésen indítvány tételik a P. M. által a törvényesen megállapított adók tárgyában kiadott rendeleteknek végre nem hajtása vagy elhalasztása iránt, az elnök köteles névszerinti szavazást tűzni ki, s az indítványozónak, valamint az indítvány mellett szavazók neveinek jegyzőkönyvbe igtatását eszközölni. Ha a pénzügyminiszter rendelete ellen, annak végrehajtása helyett, felírás határoztatik, a végrehajtás elhalasztása miatt támadható kárért az indítványozó s az indítvány mellett szavazók felelősek.

Ha az elnök a névszerinti szavazást kitűzni és a neveket a jegyzőkönyvbe beigtattatni elmulasztaná, kártérítéssel az azon napon elnöklő tartozik.

A kártérítési kereset az állam jogügyi képviselője által az illető kir. törvényszék előtt indíttatnak meg.

V. Községi ügyekben :

1. Az 1886 : XXII. t.-cz. 20. §. alapján másodfokban határoz, hogy az olyan puszta, mely eddig egy községhez sem tartozott s közvetlen a kir. adóhivatalnál fizette adóját, mely községhez tartozzék.

2. Jóváhagyásától függ minden oly községi határozat, mely : *a)* a községi adó megállapítására, kivetésére s behajtására; *b)* községi vagyon elidegenítésére vagy szerzésére, 6 éven túlterjedő haszonbérletek megkötésére; *c)* kölcsönvételekre; *d)* új hivatal rendszeresítésére, vagy a fennálló megszüntetésére; *e)* a költségvetésben elő nem forduló terhes szerződések megkötésére vagy felbontására, és jelentékeny közművek emelésére; *f)* történelmi és műemlékek fentartására, átalakítására vagy lebontására vonatkozik; *g)* nemkülönbön minden határozat, melyre a törvény felsőbb megerősítést rendel. (1886 : XXII. t.-cz. 24. §.)

3. A község minden szabályrendelete a törvényhatósághoz felterjesztendő, s csak ennek nyilvános vagy hallgatóságos jóváhagyása után hajtathatik végre. A községi szabályrendeleteket ellenőrzi, s ha a törvénybe, vagy a kormány és törvényhatóság szabályrendeletébe ütköznek, megsemmisíti.

Ha a törvényhatóság a felterjesztést követő legközelebbi közgyűlésben nem nyilatkozott, a szabályrendelet helybenhagyottnak tekintetik.

A törvényhatóság megsemmisítő határozata a belügyminiszterhez felelbezzethető. (1886: XXII. t.-cz. 28., 30. §§.)

4. Másodfokban határoz az egyesek által a sérelmes községi szabályrendeletek iránt hozott községi határozatok ellen intézett felfolyamodások felett. (1886: XXII. t.-cz. 29. §.)

5. Határoz az egy körjegyzőséget alkotó kisközségek valamelyikének a körjegyzőségből való kilépése és egy más körjegyzőséghez csatolása kérdésében. (1886: XXII. 160. §.)

6. Határoz kisközségnek valamely nagyközséghez csatolása tárgyában. (1886: XXII. 161. §.)

7. Előterjesztést tesz a községi képviselőtestület folozlatására nézve s eljár az 1886: XXII. t.-cz. 61. §. esetében.

8. Intézkedik az 1886: XXII. 115. §. esetében.

9. Határoz a község azon szabályrendelete felett, melylyel a község kötelékébe való felvétel díját állapítja meg. (1886: XXII. 14. §.)

10. Határoz az 1886: XXII. t.-cz. 110. és 112. §§. értelmében, a községi vagyona vonatkozó határozatok ellen benyújtott felfolyamodások felett az 1886: XXII. t.-cz. 113. és 114. §§. értelmében.

11. A községi költségvetések a kisebbség különvéleményével és az egyesek által beadott észrevételekkel együtt, a törvényhatósághoz terjesztendők fel. A törvényhatósági közgyűlés a költségvetést: a) ha a törvényes feltételeknek megfelel; b) az összes kiadások a községi vagyon jövedelmeiből községi adó nélkül fedeztetnek; c) és a költségvetés ellen panasz nem emeltetett, egyszerűen tudomásul veszi, s attól a jóváhagyást meg nem tagadhatja. Ellenkező esetben a költségvetést részletesen felülvizsgálja, attól a helybenhagyást meg is tagadhatja, észrevételeit a községgel közli, és azt új költségvetés készítésére, illetőleg kiigazítására utasíthatja és a kiigazítást megtagadó község számára a költségvetést azon egy évre hivatalból megállapíthatja; fentartatván mindkét esetben a községnek felelbezzési joga. (1886: XXII. 126. §.) Az előre nem látott körülmények következtében rendkívüli

kiadások fedezése ugyanazon módon eszközölnöd, mely a költségvetés megállapítására s jóváhagyására nézve a törvény 123., 124. és 126. §§-ban meg van állapítva. (1886: XXII. t.-cz. 128. §.)

12. Jóváhagyja az 1886: XXII. t.-cz. 137. §. értelmében kötött egyezségeket.

13. A községi pénztári kezelés és számvitel módjára vonatkozó szabályrendeletet a törvényhatóság állapítja meg. (1886: XXII. t.-cz. 140. §.)

14. A községi számadás, akár tétetik ellene kifogás vagy panasz, akár nem, a törvényhatósághoz felülvizsgálat végett minden esetben felterjesztendő. A törvényhatósághoz felterjesztett s a közgyűlés által legkésőbb egy év lefolyása alatt megvizsgálendő számadások mellé, az egyes adófizetők által netalán beadott észrevételek s a kisebbség különvéleménye is csatolandó, s ez esetekben a felmentés csak a törvényhatóság jóváhagyása után adathatik ki. (1886: XXII. t.-cz. 143. §.)

VI. A vízjog terén a közgyűlés hatósága megszűnt.

VII. Közlekedés. A közgyűlés: *a)* megállapítja a megyei utak hálózatát a közlekedési miniszterium jóváhagyása mellett; *b)* megállapítja minden évben a közmunkaváltság-árakat (Közl. M. 1867. decz. 31. 8709. sz. rendelet); *c)* határoz a közmunka-elengedés iránt (H. T. 1862. 71,700. 58. §. és az 1867. decz. 31. 8709. sz. rendelet 4. és 5. pontjai értelmében); *d)* az 1880: XXXI. t.-cz. 10. §. szerint határoz a helyi érdekű vasutak segélyezése iránt; *e)* ellenőrzi a közmunka kezelését és hováfordítását; *f)* felügyel a megyei közlekedési eszközök állapotára, s szükség esetén intézkedik; *g)* tárgyalja az úti költségvetést s megvizsgálja az úti számadást s a számadónak felmentvényt ad.

VIII. Választja a központi választmány tagjait az 1874. évi XXXIII. t.-cz. 17—21. §§-ai értelmében.

IX. Intézkedik a rögtönbiráskodás életbeléptetése iránt az 1868. 6400. sz. I. M. rendelet értelmében.

X. Megalakítja a lótenyésztési bizottságot.

XI. Mezőgazdaság. Választja a gazdasági bizottság tagjait.

XII. Beszállásolási ügyekben az 1879. évi XXXVI. törv.-czikk értelmében eljár.

XIII. Választja a közigazgatási bizottság 10 tagját az 1876: VI. t.-cz. 3. §. értelmében.

XIV. Gyámi és gondnokügyi ügyek. A közgyűlés a következő

esetekben hoz határozatokat a gyámhatósági s gondnoksági ügyeket rendező törvény alapján :

1. Választja, mint eddig is, az árvaszéknél alkalmazott tisztviselőket.

2. Határoz a törvény 173. §. értelmében a községeknek a közgyám tartására való szövetkezése esetében.

3. A törvény 178. §. értelmében választja az árvaszéki ülésekben ülnöki minőségben résztvevő tagokat.

4. A törvény 182. §. értelmében meghatározza, hogy az árvaszék elnökét melyik ülnök helyettesítse.

5. A törvény 240. §. értelmében megállapítja a jegyző díjait a leltározásért.

6. A törvény 287. §. értelmében megállapítja az árvapénzek kezelési rendszerének s a gyümölcsöztetés körüli eljárásnak részletes módozatait.

7. A törvény 289. §. szerint megállapítja a kölcsönadás részleteinek feltételeit.

8. A 290. §. szerint meghatározza az összeget, melyen túl egyeseknek kölcsön nem adható, nemkülönben a kamatlábat is.

9. A 291. §. értelmében kijelöli a pénzüintézeteket, melyekben a gyámpénztár pénzkészlete elhelyezhető.

10. A 293. §. szerint megállapítja a pénzüérték őrzéseért a gyámpénztár által szedhető díjakat.

11. A 298. §. szerint rendelkezik a tartalékalap és kamatai iránt a belügyminiszter jóváhagyásával.

12. A 300. §. szerint határoz a gyámpénztári számadások felett, s a számadás alapján készített évi mérleget a belügyminiszterhez felterjeszti.

XV. Fegyelmi ügyek. Elrendeli a fegyelmi eljárást az 1876: VII. t.-cz. 2. és 3. §. értelmében.

XVI. Megalakítja az ujonczállító bizottságot.

XVII. Ut-, híd-, rév- és kövezetvámügyekben a vámszedési engedélyek kérelmezése és azok megadása iránti javaslatétel, úgyszintén a vámdíj szabályzat megállapítása és annak módosítása, továbbá a vámtárgyak kezelésére és fentartására vonatkozó, a törvényhatóság vagy község gazdaságát érdeklő intézkedések a községi és törvényhatósági közgyűlések hatáskörébe tartoznak. (K. K. 1884. 41,694. sz. körrend.)

B) A közigazgatási bizottság.

Az 1876: VI. t.-cz. beillesztette a közigazgatási bizottság intézményét a törvényhatóság szervezetébe. A közigazgatási bizottság, a mennyiben tagjainak három negyedrésze törvényhatósági tisztviselőkből s bizottsági tagokból áll, a törvényhatóság bizottsága kifolyásának tekinthető. A bizottságnak a kormány által kinevezett öt tagja az állami közigazgatásnak a törvényhatóság hatáskörébe nem tartozó ágait képviseli, s így a közigazgatási bizottság hivatása a törvényhatósági és állami közigazgatás közegeinek összehangzatos együttműködését biztosítani, a főispán elnökle, vezetése s ellenőrzése alatt.

A közigazgatási bizottság *a)* a törvényhatósági s állami közigazgatás ügyeiben tanácskozó s határozó organum; *b)* ellenőrző s felügyelő joga van a hatáskörébe tartozó törvényhatósági s állami közigazgatás közegei felett; *c)* bíróság a közigazgatás vitás kérdései felett; *d)* felelősségi hatóság közigazgatási ügyekben; *e)* fegyelmi bíróság a törvényben kijelölt hatósági közegekre nézve.

I. FEJEZET.

A bizottság tagjai és általános intézkedések.

A közigazgatási bizottság tagjai: a főispán, a fővárosban a főpolgármester, az alispán, illetőleg a polgármester, a főjegyző, a fővárosban e helyett az 1-ső alpolgármester, a tiszti ügyész, az árvaszék elnöke, illetőleg a hol külön elnök nincsen, a közgyűlés által kijelölendő tagja, a főorvos, a királyi adófelügyelő, a kir. államépítészeti hivatalnak a törvényhatóságban lévő első hivatalnoka, a tanfelügyelő, a kir. ügyész, a közigazdasági előadó. (1882: XX. t.-cz. 1. §.)

A fővárosban tagja ezenkívül a fővárosi államrendőrség főkapitánya és a másod-alpolgármester.

A törvényhatósági közgyűlésnek tíz választott tagja. (1876: VI. t.-cz. 1. §.)

A fent kijelölt államközegeket névszerint az illető szakminiszter rendeli ki, illetőleg jelöli meg, ugyancsak a szakminiszter állapítja meg azt is, hogy oly törvényhatóságokban, a melyekben posta- és táviratigazgatóság nem székel, az igazgatót akadályoztatása esetében ki helyettesítse. (1876: VI. t.-cz. 2. §.)

A törvényhatósági közgyűlés által választandó 10 tag, egy oly közgyűlésen, melynek tárgyai közé ezen választás a meghirdetésben

felvétel, viszonylagos többséggel, kijelölés nélkül, szavazatlappal titkosan 2 évre választatik.

Állami hivatalnokok, törvényhatósági tisztviselők és községi előljárók, habár tagjai is a törvényhatósági bizottságnak, meg nem választhatók. (1876: VI. t.-cz. 3. §.)

A 10 választott tag fele minden év végével kilép.

Az első év végén a kilépés felett sorshuzás határoz, azontúl kilépnek mindig azok, kik az előző évben benmaradtak.

Az így kilépett tag újra megválasztható. (1876: VI. t.-cz. 4. §.)

Ha a választott tagok valamelyike időközben megszűnik a törvényhatósági bizottság tagja lenni, annak egyúttal közigazgatási bizottsági tagsága is megszűnik.

A meghalt vagy leköszönt vagy jogosultságát bármiféle törvényes okon elvesztett tag helyébe, a közgyűlés által a lehető legelső alkalommal más választatik.

Az, hogy ezen választás fog eszközöltetni, a közgyűlés előtt legalább 8 nappal, szokott módon közhírré teendő.

Az ily esetben választott tag, tagságának időtartamára nézve ugyanaz áll, a mi állana e tekintetben arra nézve, a kinek helyére megválasztott. (1876: VI. t.-cz. 5. §.)

A bizottság elnöke a főispán, a fővárosban a főpolgármester, akadályoztatása esetében az alispán, illetőleg a polgármester, jegyzője a törvényhatóság főjegyzője, ki magát akadályoztatása esetében a törvényhatóság valamelyik aljegyzője által helyettesítheti, s az aljegyzőket segédül maga mellé venni különben is jogosítva van.

Bármelyik esetben alkalmaztatik ily módon az aljegyző, szavazattal nem bír. (1876: VI. t.-cz. 6. §.)

Az irodai teendők ellátása iránt úgy a törvényhatósági, mint a kormányközegek mellett lévő irodai személyzet belevonásával, a kormányrendeleti úton intézkedik. (1876: VI. t.-cz. 7. §.)

A bizottságnak hivatalnok és tisztviselő tagjai, a szakukhoz tartozó ügyekben, mint előadók működnek.

A törvényhatósági közigazgatás körébe tartozó ügyekben előadó rendszerint az alispán, illetőleg polgármester, de midőn neki az elnöki teendőket kell teljesítenie (6. §.), vagy bármely más okon akadályozva van, a főjegyző.

Ezen esetben a jegyzőkönyvet a főjegyző által segédül vett (6. §.) aljegyző vezeti.

Oly törvényhatóságokban, a melyekben a közigazgatási ügyek a jegyzők, vagy a városokat illetőleg a tanácsnokok között szak szerint

felosztva vannak, az alispán, illetőleg a polgármester az egyes ügyek előadása végett a szakok előadóit a bizottság üléseibe berendelheti, az így berendelt szakelőadók azonban szavazattal nem bírnak. (1876: VI. t.-cz. 8. §.)

Közigazgatási bizottság minden törvényhatóságban szerveztetik, ha azonban egy főispán alatt több törvényhatóság áll: mindezen törvényhatóságok bizottságában ugyanazon kormányközegek lehetnek a tagok. (1876: VI. t.-cz. 9. §.)

A bizottság ülései mindig azon törvényhatóság székhelyén tartatnak, a melynek ügyei tárgyalás alatt állanak, s ez esetben azon kormányközegek, a melyek tagjai, oda mennek át. (1876: VI. törv.-czikk 10. §.)

A bizottság ülései nyilvánosak. De fegyelmi választmányának üléséből az elnök a határozat megállapítására szolgáló tanácskozás és határozathozatal idejére a hallgatóságot eltávolíthatja. (1876. évi VI. t.-cz. 11. §.)

II. FEJEZET.

A bizottság hatásköre.

A bizottság hatásköre háromféle:

- a) intézkedik mindazon közigazgatási ügyekben, melyeket ezen és más törvény hozzá utasít;
- b) a fegyelmi hatóságot gyakorolja az ezen vagy más törvényben kijelölt esetekben;
- c) határoz azon felebbezési ügyekben, a melyek ezen törvény vagy más törvény által hatáskörébe utaltatnak. (1876: VI. t.-cz. 12. §.)

I. RÉSZ.

Teendői a közigazgatás terén.

Az általános közigazgatás érdekében intézkedik az iránt, hogy a törvényhatóság területén a közigazgatás összehangatosan eszközöltessék és az összes, akár kinevezett, akár választott közegek egymást támogassák, teendőiket összevágólag teljesítsék.

A törvényhatósági vagyon kezelésére nézve a közgyűlésnek, városokban pedig a községi ügyekre nézve a közgyűlésnek, a tanácsnak és a polgármesternek eddigi törvényes hatásköre érintetlenül hagyatik. (1876: VI. t.-cz. 13. §.)

Rendes üléseit minden hó első felében tartja.

A törvények, a kormányrendeletek és a törvényhatósági szabály-

rendeletek és határozatok alapján beosztja azon közigazgatási teendőket, a melyek teljesítéséhez több közigazgatási ág közegeinek közreműködése szükséges.

Ezen beosztásnál fontolórá veszi a közigazgatás összes ágaiban a teendőket, számításba veszi a végrehajtó közegek minden irányú elfoglaltatását, az egyes közegeket pedig ezen ügyekben teendők iránt utasítja. (1876: VI. t.-cz. 14. §.)

A közigazgatási ágak jelenlévő főnökei, illetőleg képviselői minden havi rendes ülésében részletes jelentést tesznek a saját hatáskörükhöz tartozó közigazgatási ág állapotáról, a netalán felmerült nehézségek, akadályok és összeütközésekről.

Ugyanekkor a bizottság többi tagjai is megtehetik az általuk tapasztaltak folytán észrevételeiket. (1876: VI. t.-cz. 15. §.)

A bizottság a nehézségek és akadályok (15. §.) elhárítása iránt intézkedik, a különböző végrehajtási közegek között netalán előfordult összeütközéseket elintézi, kiadja az egyes közegeknek a szükséges rendeleteket, a mennyiben pedig az elintézés hatáskörén túl esnek, felterjeszti az ügyet az illető miniszterhez.

Együttal intézkedik az iránt, hogy ha az akadály, a nehézség vagy összeütközés valamely közigazgatási közeg hibája vagy mulasztása miatt történt, az ellen a fegyelmi eljárás az alább meghatározott módon indíttassék.

Intézkedik továbbá az akár saját kebelében felmerült körülmények, akár hozzá intézett törvényhatósági határozatok vagy kormányrendeletek folytán szükséges teendők végrehajtása iránt is. (1876: VI. t.-cz. 16. §.)

A bizottság sürgős esetekben rendkívüli ülést is tarthat, melyben a 14. §-ban említetteken kívül a hatáskörébe tartozó, bármely természetű ügy elintézhető, de az ülés a tagokhoz intézett meghívó által 4 nappal előbb meghirdetendő, s a tárgyak, a melyek felvételni fognak, a meghívóban felemlítendők.

Városokban a bizottság ügyrendjében több rendes ülés tartását is rendszeresítheti; a 14-ik §-ban előírt teendők azonban csak eleve kijelölt és meghatározott ülésekben teljesíthetők. (1876: VI. 17. §.) A rendkívüli ülést rendszeresen a főispán, a fővárosban a főpolgármester, akadályoztatása esetében az alispán, illetőleg polgármester hívja össze.

Ha az adóügyeket, a személy- és vagyonbiztonságot vagy a közegészségügyet járvány szempontjából érdeklő kérdésekben az illető előadó kívánja, a rendkívüli ülés mindig összehívandó. (1876: VI. t.-cz. 18. §.)

A bizottság hatásköréhez tartozó, de halasztást nem tűrő egyes esetekben az illető közigazgatási ágak előadóinak meghallgatásával, a főispán, a fővárosban a főpolgármester, akadályoztatása esetében az alispán, illetőleg polgármester, saját felelősségére intézkedik, de intézkedését és azt, hogy miért nem tartotta az ülést bevárhatónak, a legközelebbi ülésnek bejelenteni tartozik. (1876: VI. t.-cz. 19. §.)

Minden ülés jegyzőkönyvébe felveendő a jelen voltak neve, s a határozatok ezeknek általános többségével hozatnak.

Egy bizottsági tag sem vehet részt a tanácskozásban oly tárgyak felett, a melyekben mint magán fél, személyesen érdekelve van, vagy a melyekben már más minőségben, pl. mint bíró, ügyvéd, meghatalmazott stb. működött.

Az államkincstárt érdeklő határozatok hozatalánál azonban a királyi adófelügyelőnek vagy akadályoztatása esetében általa kijelölt helyettesének jelenléte szükséges.

Az ily helyettes szólási és szavazati joggal csakis az említett esetben és csakis ezen ügyek tárgyalásánál bír. (1876: VI. t.-cz. 20. §.)

A bizottság határozatainak a törvényhatóság területén lévő összes, a közigazgatásnál alkalmazott akár állami, akár törvényhatósági és községi közegek engedelmessé tartsanak. (1876: VI. t.-cz. 21. §.)

A közigazgatási ágaknak a bizottságban lévő képviselői bírnak azonban azon joggal, hogy ha a határozatot törvénytellennek, vagy az általuk képviselt közigazgatási ág szempontjából sérelmesnek vagy károsnak tartják, az ellen felelőszüket azonnal bejelentésük. Az ily felelőszés 24 óra alatt az illető miniszterhez felterjesztendő. Hasonló jog illeti meg a főispánt is.

Ha a határozat iránt a miniszter 14 nap alatt nem nyilatkozik, vagy azt helybenhagyja, feltétlenül és újabb gyűlés bevárása nélkül végrehajtandó. (1876: VI. t.-cz. 22. §.)

A közigazgatási bizottság határozatai és végzései az elnökek, akadályoztatása esetében, helyettesének aláírásával adatnak ki.

A bizottság hatáskörébe utalt, de tárgyalást nem kívánó felsőbb rendeletek és a bizottsági határozatok végrehajtása czéljából az egyes közigazgatási ágakban szükséges részletes vagy egyes esetekre vonatkozó rendeleteket az érdekelt közigazgatási ág előadója, illetőleg főnöke az elnökek, akadályoztatása esetében, helyettesének előterjeszti és annak aláírásával adja ki.

Kivételt képeznek azonban az adóügyekben kiadandó ilyenműt rendeletek, melyeket az adófelügyelő közvetlenül és saját aláírásával van kiadni jogosítva.

Az előadott módon kibocsátott rendeletek végrehajtásánál úgy az állami, mint a törvényhatósági közegek közreműködni tartoznak. (1876: VI. t.-cz. 23. §.)

I. Adóügy.

I. A közadók kezeléséről szóló törvény értelmében és az abban körülírt hatáskörben eljár:

a) az egyenes adók kivetése, beszedése, kezelése és behajtása, továbbá

b) a közvetett adók, illetékek s az egyenes adók módjára beszedendő kincstári és egyéb követelések behajtása körül. (1876. évi VI. t.-cz. 24. §.)

II. A közigazgatási bizottság működési köre adóügyekben a következő:

1. felügyel arra, hogy a kir. adófelügyelő az 1883: XLIV. törvényzcikk 4. §-ában körülírt teendőit a törvények és szabályrendeletek értelmében teljesítse;

2. intézkedik első fokban a következőkben: a) elrendeli a behajthatlan adótartozások leírását az 1883: XLIV. t.-cz. 79. §-ban említett esetekben;

b) elhatározza a felelősség alkalmazását az adóbehajtási rendes eszközlését elmulasztó közegek ellen, a 81. §. értelmében;

c) megállapítja a pénzbírságot és kártérítési kötelezettséget a kir. adófelügyelő ellen a 85. és 92. §§. értelmében;

III. felelbiteli hatóság jogát gyakorolja mindazon felelbitésekre nézve, melyek:

a) a községi közegek által kivetett földadó, házadó, az I. és II. osztályú keresetadó, általános jövedelmi pótdadó és fegyveradó mérve ellen;

b) a kir. adófelügyelő által kivetett IV. osztályú keresetadó, tőkekamat- és járadékadó s hadmentességi díj mérve ellen;

c) a kir. adófelügyelő által a 4. §. 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12. és 13. pontjai alatt említett esetekben hozott elsőfokú végzések ellen;

d) a járási szolgabírák (polgármesterek) által a 14., 37., 46. és 80. §§. értelmében kirott pénzbírságok ellen nyújthatnak be.

IV. Felszólamlások eseteiben a közigazgatási bizottság fel van jogosítva:

a) a fenforgó kérdéseket a kir. adófelügyelőnek és a felszólamló adózónak meghallgatásával minden tekintetben megvizsgálni;

b) tanukat kihallgatni, vagy az illető bíróság által eskü alatt, kihallgattatni;

c) szakértőket és bizalmi férfiakat a tárgyalásokra rendelni, kik azonban szavazati joggal nem bírnak;

d) oly esetekben, midőn a felszólamlás tárgyát házadó képezi, a helyszínén szemlét tartani az 1870: LI. t.-cz. 2-ik §-ának intézkedése értelmében. (1883: XLIV. t.-cz. 7. §.)

V. A közigazgatási bizottságnak első és másodfokú határozatai részint a pénzügyi közigazgatási bírósághoz, részint a pénzügyminiszterhez felelbezzhetők.

Felelbezzhetők pedig:

1. a pénzügyi közigazgatási bírósághoz azon határozatok, melyek:

a) az adókievetés mérve (4. §. 3. pontja és 7. §. 3. pontja);

b) adómentességek (4. §. 4. pontja);

c) az adótartozások összegének helyesbítése, leírása és visszafizetése (4. §. 5. pontja);

d) adóelengedések (4. §. 7. pontja);

e) az adóbehajtás körüli eljárás (4. §. 8. pontja);

f) pénzbírságoknak az adózók elleni alkalmazása (4-ik §. 9. pontja);

g) pénzbírságoknak az állami törvényhatósági vagy községi (városi) közegek ellen az adókötelezettek és az adótárgy összeírása, az adók és illetékek könyvelése, nyilvántartása, beszedése, biztosítása és behajtása alkalmával magánfeleknek jogtalanul okozott költségek vagy károk esetében való alkalmazása (4-ik §. 11. és 13. *a*) pontja);

h) kártérítési kötelezettségnek községi (városi) és az adófelügyelő alá rendelt állami közegek, valamint az adófelügyelő személye elleni megállapítása iránt hozattak; ellenben

2. a pénzügyminiszterhez azon határozatok, melyek:

a) adófizetési halasztások (4. §. 6. pontja);

b) pénzbírságoknak községi (városi) közegek elleni alkalmazása (4. §. 10. pontja);

c) kártérítési kötelezettségnek községek (városok) elleni megállapítása (4. §. 12. *b*) pontja);

d) adótartozásoknak behajthatatlanság czimén való leírása (7. §.

2. *a*) pontja);

e) a 81. §-ban körülírt felelősség alkalmazása (7. §. 2. *b*) pontja) iránt hozattak.

A kir. adófelügyelő köteles a közigazgatási bizottság határozatait felelbezzni, ha azok a fennálló törvényekbe vagy szabályokba ütköznek.

Más érdekelt felek részéről a közigazgatási bizottságnak az elsőfokú hatóság határozatával egyező határozatai nem felelbezhetők akkor, ha azok a földadó, házadó, az I., II., IV. osztályú kereseti adó, a tőkekamatadó, a hadmentességi díj, az általános jövedelmi pótdadó és a fegyveradó mérvének vagy az adóelengedéseknek megállapítására vonatkoznak.

Kivételnek van helye és ennél fogva a közigazgatási bizottságnak az elsőfokú hatóság határozatával egyező határozata ellen a fentebbi pontban érintett ügyekben is van helye a további felelbezésnek :

a) azon esetekben, midőn a bizottság eljárásában a törvény szabályai sértettek meg ;

b) azon esetekben, midőn azon kérdés döntendő el, vajjon valamely járandóság vagy jövedelem a IV. oszt. kereseti adónak illetve a tőkekamatadónak vagy az általános jövedelmi pótdadónak tárgyát képezi-e vagy sem.

A felelbezésnek halasztó hatálya rendszerint nincsen. Egyedül azon esetekben, a midőn a bizottság eljárásában a törvény szabályai sértettek meg, adhatók be a felelbezések kellő biztosítás mellett birtonkon belül. Ezen esetekben a felelbiteli hatóság, ha a felhozott alaki sérelmet bebizonyítottnak látja, érdemleges végzést nem hozhat, hanem köteles a felelbezett végzést megsemmisíteni és az ügynek újabb tárgyalását elrendelni.

A felelbezés az 1. pont alatt valamint a 2-ik pont a), b), c) és d) betűje alatt említett esetekben a közigazgatási bizottság határozatának kézbesítésétől számítandó 15. ; a 2. pont e) betűje alatt említett esetben ezen kézbesítéstől számítandó 3 nap alatt, a közigazgatási bizottságnál nyújtandó be.

A beadási határidő meg vagy meg nem tartásának megítélésére nézve mérvadók az 5. §-ban foglalt határozatok.

A közigazgatási bizottság köteles a határidőn belül beérkezett felelbezést saját tárgyalási irataival felszerelve, elnöki úton, 8 nap alatt az illetékes felelbezési hatósághoz betérjeszteni, ellenben az elkésve beadott felelbezést egyszerűen visszautasítani.

A kir. adófelügyelő (helyettese) mint az államkincstár képviselője által felelbezett határozat a felelbiteli hatóság határozatának leérkezéig függőben tartandó. (1883 : XLIV. t.-cz. 8. §.)

VI. A törvényhatóságok és azok közegei mindazokat, miknek teljesítése a törvényesen megszavazott és beszedetni rendelt adók és közjövödelmek kivetése, biztosítása és behajtása, valamint a fennálló adótörvények kijátszásának és a kincstári jövödelmek megrövidítésé-

nek megakadályozása körül ezen törvényezikk és a közadók tárgyában hozott egyéb törvények által köteleességüké tétetik, s az ezen törvények alapján kiadandó pénzügyminiszteri rendeleteket, felelősség terhe alatt végrehajtani tartoznak.

A végrehajtás megtagadásának esetében a főispán az 1886: XXI. t.-cz. 64. s 65. §§. és Budapest fővárosra nézve a főpolgármester az 1872: XXXVI. t.-cz. 70. és 71. §§-ai szerint rendelkezik.

A törvényhatósági tisztviselők ellen az általuk hivatalos eljárásaik közben akár cselekvés, akár mulasztás által az államkincstárnak vagy magánosoknak okozott károkért az 1870: XLII. t.-cz. VI. fejezetében körülírt eljárásnak van helye.

Valahányszor valamely törvényhatóság közgyűlésén, vagy a közigazgatási bizottság ülésén indítvány tétetik a pénzügyminiszter által a törvényesen megállapított adók tárgyában kiadott rendeleteknek végre nem hajtása vagy elhalasztása iránt, az elnök köteles névszerinti szavazást tűzni ki, s az indítványozónak, valamint az indítvány mellett szavazók neveinek jegyzőkönyvbe iktatását eszközölni.

Ha a pénzügyminiszter rendelete ellen, annak végrehajtása helyett, felírás határoztatik, a végrehajtás elhalasztása miatt támadható kárért az indítványozó s az indítvány mellett szavazók felelősek.

Ha az elnök a névszerinti szavazást kitézni és a neveket a jegyzőkönyvbe beiktatni elmulasztaná, kártérítéssel az azon napon elnöklő tartozik. A kártérítési kereset az állam jogügyi képviselője által az illető kir. törvényszék előtt indittatik meg. (1883: XLIV. t.-cz. 86. §.)

VII. A törvényhatósági tisztviselők kötelesek:

a) a fogyasztási adókra, jövedékekre és illetékekre vonatkozó törvények ellen elkövetett kihágások eseteiben, az illetékes közeg megkeresésére, a leletről jegyzőkönyvet felvenni, a tényállás felderítése s a tettesek kinyomozása végett a tisztvi vizsgálatot haladék nélkül végrehajtani, a dugárúnak, illetőleg az áthágás tárgyainak és eszközeinek lefoglalása s a kincstár követelésének a tetten érettnél talált javakban biztosítása iránt intézkedni;

b) a fogyasztási adóknál, hol az átalány alkalmaztatik, valamint az ezen adókra vonatkozó bérleti szerződések megkötésénél közbenjárólag közreműködni;

c) a sószállításnál közbejövő akadályok eseteiben, a szállítmány vezetőjének, vagy más arra hivatottnak felhívására, a tényálladék felderítése, a közbejött akadályok elhárítása, a só széthordásának megakadályozása s általában a kincstár megkárosodásának eltávolítása iránt azonnal intézkedni.

A törvényhatósági tisztviselő, ki a jelen §-ban kiszabott kötelességet vagy épen nem, vagy nem a törvény rendeleteinek megfelelőleg teljesíti, a kincstárnak minden ez által okozott kárért teljes kárpótlással tartozik, és fegyelmi vizsgálat alá vonandó.

A kártérítési keresetet az állam jogüggyi képviselője indítja meg; a fegyelmi eljárásra nézve mérvadó a 9. §. (1883: XLIV. törvény-cikk 87. §.)

VIII. A hadmentességi díjról szóló 1880: XXVII. t.-cz. 22. §, valamint a P. M. 1884. 51.817. sz. körrendelete értelmében eljár.

IX. *Az adóügyek előadója a kir. adófelügyelő.*

Adóügyekben az állami közigazgatást a törvényhatóságok területén a kir. adófelügyelők vezetik, az 1876. évi VI. t.-cz. alapján a törvényhatóságok kebelében alakított közigazgatási bizottságok ellenőrzése mellett. (1883: XXIV. t.-cz. 1. §.)

A kir. adófelügyelőket szolgálati rangfokozatuk szerint a pénzügyminiszter előterjesztésére Ő Felsége, vagy a pénzügyminiszter nevezi ki és mozdítja el; — a kir. adófelügyelő segédszemélyzetét a pénzügyminiszter nevezi és rendeli ki. (1883: XLIV. t.-cz. 2. §.)

A pénzügyminiszter mindazon rendeleteket, melyek az egyenes adók kivetését, beszedését, behajtását és kezelését illetik, az ügy természetéhez képest, részint a kir. adófelügyelőhöz, részint a közigazgatási bizottsághoz intézi. (1883: XLIV. t.-cz. 3. §.)

A kir. adófelügyelőnek működési köre a következő:

1. megindítja évenként a pénzügyminisztértől vett rendelet alapján az egyenes adók kivetésére vonatkozó előmunkálatokat; jelesül:

a) az adókötelezettek és az adótárgyak összeírását;

b) az egyenes adónemek kirovására szükséges bevallások gyűjtését és egyéb kivetési adatok beszerzését;

2. elkészíti az adó-kiszámítási javaslatokat a III. osztályú keresetadóra, a bányaadóra, valamint a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok és egyletek adójára nézve;

3. kivetí évenként:

a) sommásan és községenként a földadót;

b) tételenként és egyenként a IV. osztályú keresetadót, a tőkekamat- és járadékadót, és a hadmentességi díjat;

4. megállapítja a fennálló törvények értelmében a föld-, ház- és keresetadóra nézve járó adómentességeket, a mennyiben azoknak megállapítását a törvény a pénzügyminiszternek fenn nem tartja;

5. elrendeli:

a) az adótartozás összegének helyesbítését, illetőleg leírását, s a

mennyiben az adó tartozás már befizettetett volna, az illetéktelenül befizetett összegnek visszafizetését, az adó hibás kiszámítása, az adótárgy hiánya, megszűnése vagy az ugyanazon adótárgy többszörös megadóztatása esetén ;

b) az adó tartozás törlésének telekkönyvi bekebelezését, ha annak befizetése, vagy illetéktelenül történt bekebelezése igazoltatik ;

c) az elévült egyenes adók és az azok módja beszedendő kincstári követelések leírását ;

d) a közadók és kincstári követelések helytelen kimutatása folytán az elárverezett ingatlan vételárából vagy a csődtömegeből illetéktelenül felvett összegek visszafizetését ;

6. engedélyez fizetési halasztásokat a folyó adóra nézve, a 48. §. rendelkezéséhez képest ;

7. megállapítja az adóelengedéseket, a 49. §-ban említett elemi csapások által okozott károk eseteiben ;

8. határoz a közadók behajtásával megbízott törvényhatósági, községi (városi) és állami közegek által a zálogolás és árverés körül követett eljárás ellen benyújtott panaszok felett ;

9. elmarasztalja az adózókat :

a) a házbérvédelem megállapítására szükséges helyszíni szemle költségeinek megtérítésében a 15. §. alatt említett esetben ;

b) pénzbírságokban az adókönyvecskék bemutatása elmulasztásának esetében (36. §.), valamint a 101. §. alatt említett kisebb kihágások elkövetésének eseteiben ;

10. megállapítja a községi (városi) közegek ellen :

a) a pénzbírság összegét az adókötelezettek és az adótárgyak összeírása, a közadók könyvelése, nyilvántartása, beszedése, beszállítása, biztosítása és behajtása körül észlelt mulasztások eseteiben (14. §. 36. *a*)—*f*) pontjai, — 37., 46. és 80. §§.) ;

b) a megtérítés kötelezettségét : a 81. §-ban körülírt felelősség alkalmazásából származó költségekre nézve (82. §.) ;

c) a kártérítés kötelezettségét : a beszedett vagy az árverésből bejött közadópenzeknek be nem szállításából, a közadóknak vétkes mulasztás folytán következett behajthatlanságából, végre az adó tartozások bekebelezéséhez szükséges adatok be nem adásából vagy hiányos beadásából az államkincstárra háramlott károkra nézve (47., 73., 90. és 92. §§.) ;

d) a kártérítés kötelezettségét : az ingatlan birtokot terhelő közadók és kincstári követelések helytelen kimutatásából magánfelekre háramlott károkra nézve (90. §.) ;

11. megállapítja a pénzbírság összegét a törvényhatósági és községi (városi) közegek ellen az adókötelezettek és az adótárgyak összeírása, az adók könyvelése, nyilvántartása, beszedése, beszállítása, biztosítása és behajtása alkalmával elkövetett törvénytelen eljárás által magánfeleknek okozott költségek vagy károk eseteiben (36. §. *g*) pontja és 85. §.);

12. megállapítja a községek (városok) ellen:

a) a megtérítés kötelezettségét az adókötelezettek és az adótárgyak összeírásából, az adótartozások egyénienkinti leszámolásából, s a 81. §-ban körülírt felelősség alkalmazásából származó költségekre nézve (14., 38. és 82. §§.);

b) a kártérítés kötelezettségét a beszedett adópénzek be nem szállítása által az államkincstárnak okozott károkra nézve (47. §.);

13. megállapítja az alája rendelt állami közegek ellen:

a) a pénzbírság összegét az adók vagy illetékek könyvelése, nyilvántartása, beszedése, biztosítása és behajtása, úgyszintén az adó- vagy illeték-hátralékok bekebelezése alkalmából követett törvénytelen eljárás által magánfeleknek okozott károk eseteiben (85. és 92. §§.);

b) a kártérítés kötelezettségét: az árverésből bejött közadó-pénzek be nem szállításából, a közadónak vétkes mulasztás folytán bekövetkezett behajthatatlanságából vagy végre az adó- és illetéktartozások bekebelezésének elmulasztásából az államkincstárra háramlott károkra nézve (73., 90. és 92. §§.);

c) a kártérítés kötelezettségét az ingatlan birtokot terhelő adók, illetékek és egyéb kincstári követelések helytelen kimutatása által magánfeleknek okozott károkra nézve (96. §.);

14. teljesíti azon teendőket, melyek a földadó-kataszter ügyeire nézve az 1875. évi VII. t.-cz. 54., 55. és 59. §§-aiban a királyi pénzügyigazgatóságokra és adóhivatalokra ruháztattak;

15. ellenőrzi:

a) a községek (városok) közegeit mindazon teendőben, miket azok egyes adónemek kivetése, a kivetési adatok gyűjtése, az egyenes adók könyvelése, nyilvántartása, beszedése és behajtása, valamint az egyenes adók módjára beszedendő közvetett adók, illetékek, kincstári és egyéb tartozások behajtása körül törvény, szabály és ezek alapján kiadott rendeletek szerint teljesíteni tartoznak;

b) a járási szolgabírákat mindazokra nézve, miket ők az adó-ügyek pontos ellátása és az adóbehajtás rendes menete érdekében végezni kötelesek, törvény vagy szabály, vagy pénzügyminiszteri rendelet alapján;

16. adóügyi előadóként működik és szavazati joggal bír a közigazgatási bizottság tanácskozmányaiban; ezen jogát azonban nem gyakorolhatja, midőn a kir. adófelügyelő végzései vagy az adófelügyelőnek saját kártérítési ügye képezik a bizottsági tanácskozmány tárgyát;

17. előadóként működik — szavazati jog nélkül — a közigazgatási bizottság fegyelmi választmányának azon tanácskozmányaiban, melyekben az adófelügyelői segédszemélyzethez tartozó állami közegek és állandóan alkalmazott adóvégrehajtók fegyelmi ügyei tárgyaltnak. Szavazati joggal csak akkor bír, ha ő a fegyelmi választmánynak is tagja (1876: VI. trv.-czikk 52. §-a);

18. a pénzügyminiszterhez felterjesztett jelentésein kívül, havonként jelentést tesz a közigazgatási bizottságnak, az általa képviselt közigazgatási ág állapotáról. Ezen jelentéshez mellékli az általa engedélyezett adófizetési haladékok, adómentességek, — adóhelyesbítések, adóelengedések és adóleírások jegyzékeit.

Az ezen §-ban megállapított és mindazon adóügyeket, melyeket a törvény a közigazgatási bizottsághoz nem utasít, a kir. adófelügyelő saját felelőssége alatt intézi el.

Akadályoztatása esetében ezen hatáskör és felelősség átmegy az adófelügyelő helyettesére. (1883: XLIV. t.-cz. 4. §.)

A kir. adófelügyelő által a 4. §. 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12. és 13. pontjai alatt említett esetekben hozott első fokú végzések felebbezhetők a közigazgatási bizottsághoz. (7. §.)

A felebbezések a kir. adófelügyelőnél nyújtandók be, és pedig:

a) a 4. §. 3. pontja alatt említett esetekben a kivetési lajstrom közzétételét, illetőleg az adótartozásnak az adókönyvecskébe történt bejegyzését (18. §.);

b) a 4. §. 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12. és 13. pontja alatt említett esetekben, az adófelügyelői végzésnek kézbesítését követő 15 nap alatt. Ha a határidő utolsó napja vasárnapra, vagy Gergely nap-tár szerinti valamely más közönséges ünnepre esik, a következő köznapon még érvényes a felebbezés beadása.

A posta útján beérkezett felebbezések benyújtásának napjául a postára adás napja vétetik, mely körülmény igazolásul a levél borítéka hivatalból a felebbezési irathoz hozzátartozandó.

A kir. adófelügyelő a határidőn belől hozzá beérkezett felebbezéseket a közigazgatási bizottsághoz terjeszti be, ellenben a határidő letelte után elkésve beadott felebbezéseket, mint figyelembe nem vehetőket, egyszerűen visszautasítja.

A kellő időben beadott felebbezést visszautasító végzés ellen a végzés kézbesítésétől számított 15 nap alatt beadandó felebbezésnek, ha pedig a fél, illetőleg törvényes képviselője tőle független és általa el nem háríthatott akadály miatt az ügy érdemére vonatkozó felebbezést a törvényes határidő alatt be nem adhatta: igazolási kérelemnek van helye. A hitelt érdemlően indokolandó igazolási kérelem, az érdemleges felebbezéssel együtt, az elmulasztott határidő utolsó napját követő 15 nap alatt a kir. adófelügyelőnél nyújtandó be, ki is, úgy az igazolási kérelmet, mint a visszautasító végzés ellen beadott felebbezést, 8 nap alatt érdemleges határozat hozatala végett a közigazgatási bizottsághoz felterjeszti. A közigazgatási bizottság, ha az igazolási kérelemnek helyt ad, vagy az elutasító végzés megváltoztatásával a felebbezést kellő időben beadottnak jelenti ki: az érdemben felebbezett ügyet is azonnal felülvizsgálat alá veheti.

A 4. §. 3. pontja alatt említett adók kivetésének mérve ellen benyújtott felebbezés az adó behajtását csak annyiban gátolja, a mennyiben az adónak azon része, melylyel az a múlt évre kivetett adó összegét meghaladja, a felebbezés elintézéséig függőben tartandó.

A 4. §. 4—13. pontjai alatt említett esetekben a felebbezés birtokon belül történhetik. (1883: XLIV. t.-cz. 5. §.)

Mindazokban, mik ezen törvény és a törvény alapján kiadandó rendeletek értelmében a kir. adófelügyelő hatásköréhez utasított adóügyekre vonatkoznak, a kir. adófelügyelő közvetlenül felhívásokat, illetőleg rendeleteket intéz:

- a) a járási szolgabírákhoz;
  - b) a törvényhatósági joggal felruházott városok tanácsaihoz és adóhivatalaihoz;
  - c) rendezett tanácsú városok polgármestereihez és adóhivatalaihoz;
  - d) a nagy- és kisközségek előljáróihoz és jegyzőihöz;
  - e) a kir. adóhivatalokhoz. (1883: XLIV. t.-cz. 6. §.)
7. *A fejeletmi eljárásra vonatkozó szabályokat l. alább.*

II. Közlekedési és építészeti ügyek.

A közmunkáról szóló törvény értelmében vezet mindazon intézkedések végrehajtását, a melyeknek abból folyólag úgy kormányrendeletek, mint törvényhatósági szabályrendeletek és határozatok alapján a törvényhatóság területén lévő s a törvényhatóság kezelése alá helyezett utak és hidak építése és jókarban tartása érdekében eszközöltetniek kell.

Elintézi ugyancsak azon törvény alapján a közmunkateher megállapításából eredő vitás kérdéseket. (1876: VI. t.-cz. 25. §.)

Vezeti mindazon intézkedések végrehajtását, melyek a kizárólag községi utak létesítése és jókarban tartása céljából szükségesek, és eszközölteti az 1871. évi XVIII. törvényben e végből megrendelt községi csoportok megalakítását. (1876: VI. t.-cz. 26. §.)

A vasutakat illetőleg, elsőfokú felelősséggel a miniszterhez, hataroz a vasúti igazgatóságok, állomásfőnökök stb. és a közigazgatási közegek vagy az előbbieket és a közönség vagy egyesek között felmerülő nem rendőri, de a fennálló gyakorlat szerint közigazgatásilag elintézhető ügyekben. E tekintetben jogköre részletesen a miniszterium által szabályrendeletben fog megállapíttatni. (1876: VI. t.-cz. 27. §.)

Felügyel arra, hogy a közigazgatási közegek teendőiket a vasútnak, a vízszabályozási és védművek úgy a gátrendőrség körében, a fennálló törvények szerint pontosan és összhangzatosan eszközöljék. (1876: VI. t.-cz. 28. §.)

Felügyel arra, hogy az építészeti közegek azon teendőket is, a melyeket ezelőtt a törvényhatósági mérnökök törvényhatósági hatáskörben végeztek, pontosan teljesítsék.

Budapest fővárosban — miután erre nézve a jelen törvény 25—29. szakaszaiban foglaltak iránt az 1870: X. t.-cz. s annak alapján készült építési rendszabályok tüzetesen intézkednek — a fővárosi közmunkák tanácsa teljes hatáskörében fentartatik, s ezenfelül az idézett szakaszokban foglalt tárgyakra nézve a közigazgatási bizottság hatáskörével felruháztatik. (1876: VI. t.-cz. 29. §.)

A fentebbi 25—29. §§-ban foglalt teendőkre vonatkozólag a K. K. M. a következő utasítást adta ki:

I. FEJEZET.

Közmunkaügyek.

1. §. Miután a fennálló törvények és törvényes gyakorlat szerint a közmunka feletti intézkedés a törvényhatósági közgyűlés hatáskörébe tartozik, míg a közmunkáról szóló törvény meghozatnék, a közigazgatási bizottság hatásköre, azon esetet kivéve, ha e tekintetben való intézkedésekkel azt maga a törvényhatósági közgyűlés megbízná, a közmunkák teljesítésének felvigyázására és ellenőrzésére, továbbá azon intézkedések végrehajtásának vezetésére szorítkozik, melyek a kizárólag községi utak létesítése és jókarban tartása céljából szükségesek.

II. FEJEZET.

Közútak.

2. §. A közigazgatási bizottságnak feladata ellenőrizni, hogy a törvényhatóság területén lévő államútakon szükséges, a közmunka és közlekedési miniszter által elrendelt építkezések és szállítások célszerűen és gazdaságosan hajtassanak végre.

Kötelessége ennél fogva minden netalán tapasztalt rendetlenséget, vagy visszaélést a közmunka és közlekedési miniszternek feljelenteni.

3. §. A közigazgatási bizottság kiküldött tagja által közreműködik mindazon verseny- és ajánlati tárgyalásoknál, melyek a közmunka- és közlekedési miniszter által engedélyezett építkezések és szállítások biztosítása céljából elrendeltetnek.

4. §. A közmunka- és közlekedési miniszter által helyben hagyott építési és szállítási szerződések értelmében a vállalkozóknak járó részletfizetések megállapítása és utalványozása a közigazgatási bizottság által történik, a közmunka- és közlekedési miniszter által e tekintetben utasított pénztáraknál.

A vállalkozó kereseti kimutatásait ennél fogva a királyi építészeti hivatal főnöke a közigazgatási bizottságnak mutatja be, mely azokat megvizsgálván, az engedélyezett hitel keretén belől az utalványrendeletet kiadja.

5. §. A bevégzett építkezéseknek és szállításoknak a kerületi felügyelő által eszközlendő felülvizsgálatánál a közigazgatási bizottság, kiküldöttje által, közreműködik.

Ez alapon azonban a végleszámolást a közmunka- és közlekedési miniszter hagyja helybe, és a vállalkozónak kijáró végrészletet a közmunka- és közlekedési miniszter utalványozza.

6. §. A törvényhatósági utak hálózatát, az illető törvényhatóság meghallgatása után, a közmunka- és közlekedési miniszter állapítja meg. Ha a közigazgatási bizottság valamely útnak a törvényhatósági utak közé felvételét, vagy valamely útnak azok sorából való kihagyását látja szükségesnek, az iránt a törvényhatóság közgyűléséhez javaslatát beadja.

7. §. A közigazgatási bizottság minden évben az összes építkezési és szállítási szerződések megvizsgálására, valamint az azok nyomán teljesített építkezések és szállítások szemle alá vételére a kir. kerületi felügyelőt felhívja, és ezen vizsgálathoz, illetőleg szemlékhez a kir.

építészeti hivatal főnökén kívül saját kebeléből vagy a törvényhatósági bizottság sorából egy-egy tagot küld ki.

8. §. A közigazgatási bizottság kijelöli a községi utak közül azokat, melyek közérdekből első sorban kiépítendőek és rendszeresen fentartandók, s megállapítja az 1886. évi XXII. t.-cz. 134. §-a alapján azt, hogy mely községek s mily arányban tartoznak ezen utak építéséhez és fentartásához járulni.

A közigazgatási bizottság ezen megállapítása ellen az érdekeltek a közmunka- és közlekedési miniszterhez felfolyamodhatnak.

III. FEJEZET.

Vasútügyek.

9. §. A lóvonatú vasútak engedélyezését megelőző, eddig közvetlenül a közmunka- és közlekedési miniszterium által vezetett *közigazgatási bejárások* elrendelése és megtartása, s ezzel együtt az építési és üzleti feltételekre vonatkozó javaslatlétel is, a közigazgatási bizottságra ruháztatik.

Az ily vasútakat építeni szándékozók ennél fogva a közigazgatási bejárás elrendeléseért ezentúl, a részletes tervek bemutatása mellett, a közigazgatási bizottsághoz tartoznak folyamodni. Ugyanezek ez alkalommal a közmunka- és közlekedési minisztertől netán kinyert előmunkálati engedélyt, s illetőleg, ha kisajátításnak helye vagy szüksége nem volna, az érdekelt birtokosoknak a szükséges terület elfoglalására vonatkozó beleegyező nyilatkozatát; s végül, ha a lóvonatú vasút több községet érintene, vagy pedig valamely gőzmozdonyú vasúthoz csatlakoznék, a közmunka- és közlekedési miniszter által jóváhagyott általános tervet is, bemutatni kötelesek.

Az ekkép kellőleg felszerelt folyamodás folytán, a közigazgatási bizottság a bejáró küldöttséget az illető érdekeltek és törvényhatósági tisztviselők meghívása mellett kirendeli, ez által, tekintettel különösen a lóvonatú vasútnak közúton való elhelyezése iránt 1869. évi április hó 5-én 3831. sz. a. kiadott szabályrendeletre, a vonal irányát, építési részleteit és a szükséges rendőri és biztonsági intézkedéseket megállapíttatja, az engedélyezési, építési és üzleti feltételeket a vállalkozók meghallgatásával javaslatba hozza, és az ezen tárgyalásról felvett jegyzőkönyvet, az engedélynek az 1868. évi LV. t.-cz. 3. §-a értelmében leendő megadása végett, a közmunka- és közlekedési miniszternek felterjeszti.

10. §. Az engedély megadása esetében az építési és üzleti fel-

ügyelet, ide értve a vasút megnyitását megelőző műtanrendőri bejárást is, első fokon s felelősséggel a közmunka- és közlekedési miniszterhez, szintén a közigazgatási bizottságra ruháztatik.

11. §. Kivételt képeznek a fentebbi 22. és 23. §§. intézkedései alól a Budapest főváros területén épülő lovonatú vaspályák, melyeknek úgy engedélyezésére, mint felügyeletére nézve is, a fővárosi közmunkatanács, illetőleg a városi törvényhatóság törvényes hatásköre érintetlenül marad.

Kivételt képeznek továbbá a törvényhatóság területét érintő lovonatú vasutak is, melyekre nézve csak az építési és üzleti felügyelet fog a saját törvényhatósága területére eső vonalrészben a közigazgatási bizottság által gyakoroltatni, ellenben a közigazgatási és műtanrendőri bejárás, továbbra is, a közmunka- és közlekedési miniszter küldöttjének vezetése alatt, de a közigazgatási bizottság közreműködése mellett, fog megtartatni.

12. §. A mennyiben a lovonatú vasutak építésére kisajátítási engedély adatnék, az e részbeli tervmegállapítási tárgyalásnál a közigazgatási bizottság az alábbi §. határozománya értelmében veendő részt.

13. §. A gőzmozdonyú magán- vagy állami vasutak építésének felügyelete, az állami érdekek szempontjából, a közmunka- és közlekedési miniszterium központi és a helyszínére kirendelt szakközegei által gyakoroltatván, a helyi felügyelet szempontjából a közigazgatási bizottság a következő esetekben fog eljárni.

14. §. A közigazgatási bizottság a törvényhatóság területét érintő érdekek képvisellete szempontjából egy, vagy esetleg két küldöttje által részt vesz a törvényhozási engedéllyel 1868. évi április hó 20-án 4973. sz. a. kibocsátott vasútengedélyezési rendelet 6. §-a alapján a miniszter képviselőjének elnöklete alatt tartandó közigazgatási bejárásokban, ezekhez a járási tisztviselőket kirendeli, s az illető községeket és érdekelteket maguk képviseltetése végett meghívja.

15. §. A közigazgatási bizottság a m. kir. államépítészeti hivatalnak a közigazgatási bizottságban közreműködő főtisztviselője vagy ennek helyettese által részt vesz, a kisajátítási tervek megállapítása iránt az 1868. évi LV. t.-cz. IV. fejezete alapján kiirandó bizottsági tárgyalásoknál s ekkép tudomást szerez azon változtatásokról, melyek ezen tárgyalásoknál a közigazgatási bejárás eredményével szemközt vagy ennek kiegészítéséül a pálya által megzavart közlekedés és vízfolyás helyreállítása tekintetében megállapítottak.

16. §. A közigazgatási bejárás vagy kisajátítási tervmegállapítás

eredményéhez képest áthelyezendő állami vagy törvényhatósági utak kiépítési tervének jóváhagyása a közigazgatási bizottságot illeti.

17. §. A közigazgatási bizottság felügyel arra, hogy oly esetekben, midőn a vasútépítési vállalat az illető birtokosokkal kiegyezvén, a kisajátítási terv megállapítását igénybe nem veszi, az 1868. évi LV. t.-cz. 18—20. §§-ai által előírt tűzbiztonsági intézkedések tekintetében oly magánegyesség ne jusson érvényre, mely által a tűzbiztonság tényleg veszélyeztetve lenne. A mennyiben tehát ily esetek tudomására jutnak, azokról a közmunka- és közlekedési miniszternek jelentést teend a végből, hogy a vasútvállalat a megfelelő tűztávlati, illetőleg kisajátítási terv bemutatására szoríttathassék.

18. §. Hasonlókép jelentést tesz a közmunka- és közlekedési miniszternek, ha az építés közben, illetőleg a pálya műszaki felülvizsgálataig tudomására jut, hogy a közigazgatási bejárásnál és kisajátítási tervmegállapításnál meghatározott közlekedési és vízfolyási intézkedések nem elégségesek.

19. §. A közigazgatási bizottság felügyel arra, hogy a bejárás és kisajátítási tervmegállapítás alkalmával meghatározott, a közönséget vagy a pályamenti birtokosokat érdeklő vasúti átjárók, átereszek, közlekedési és gazdasági utak, úthidak stb. a meghatározott helyen, mennyiségben és minőségben építtessenek ki, mely czélból küldöttje által részt vesz a műtanrendőri bejárásokban, melyek az illető vasút megnyitása előtt a közmunka- és közlekedési miniszter képviselőjének elnöklete alatt tartatnak.

20. §. Gondoskodik arról, hogy azon közlekedési és gazdasági utak, hidak stb., melyek a létrejött megállapodások, s illetőleg a fentebb idézett vasútgengélyezési rendelet 10. §-a értelmében az érdekelteknek tulajdonul avagy használatba átadandók, e czélra szabályszerűen átadassanak.

21. §. Felügyel arra, hogy a közigazgatási közegek a vasútépítési vállalat és a pályamenti birtokosok közt a vasúti előmunkálatokból avagy építkezésekből folyólag felmerülő vitás kérdésekben törvényes köteleességeiket pontosan és részreahajlatlanul teljesítsék, különösen pedig a vasútépítési közegeket a birtokosok jogtalan ellenállása, s viszont ezeket a vasúti közegek törvénytelen eljárása esetében a szükséges hatósági támogatásban részesítsék. A mennyiben pedig a közigazgatási közegek idevágó intézkedései ellen panaszok merülnének fel, ezek iránt másodfokban határoz.

22. §. A közigazgatási bizottság első fokban, felelősséggel a közmunka- és közlekedési miniszterhez, határoz, ha kérdés merül fel az

íránt, hogy bizonyos vasúti építkezés kivitelénél a helyhatósági szabványok figyelembe veendőek-e vagy sem?

23. §. A mennyiben a vasúti építkezéseknél rendetlenséget avagy visszaélést tapasztalna, ezt és netán felmerülő egyéb észleleteit a közmunka- és közlekedési miniszter tudomására hozza.

24. §. Az üzletben lévő állami vagy magángőzmozdonyú vaspályák és ezek alkalmazottjai feletti felügyeletet az üzlet biztonsága, rendesége és szabályszerűsége szempontjából, s úgyszintén az ebből folyó fegyelmi hatóságot is, az 1865/7: XVI t.-cz. VIII. szakasza által beczikkelyezett vasúti üzletrendtartás értelmében, a közmunka- és közlekedési miniszter, részint közvetlenül, részint pedig központi szakközzege, a m. kir. vasúti s hajózási főfelügyelőség, s illetőleg az ehhez beosztott vonalbiztosok által gyakorolván, a közigazgatási bizottság a helyi felügyelet szempontjából a következő esetekben fog eljárni.

25. §. Elsőfokúlag, felebbezéssel a miniszterhez, határoz azon illetékeségi és összeütközési esetekben, melyek a vasúti üzletrendtartásnak a közönség mihez tartását tárgyazó 93—100. §§-ainak alkalmazása körül egyrészt az e részbeli örködéssel megbízott (101. §.) községi vagy hatósági közegek, s másrészt ugyancsak az üzletrendtartás 102. §. által bizonyos rendőri hatalommal felruházott vasúti alkalmazottak közt felmerülnek.

26. §. Felügyel arra, hogy a községi és közigazgatási közegek a forgalmi és közbiztonság érdekében szükséges rendészetet, különösen a vaspálya jogosulatlan használata, rongálása, a szomszéd birtokosoknak a pályára hátrányos vagy tűzveszélyes intézkedései, a vasúti közegek hatósági támogatása, a pályaudvarokon szükséges rend stb. tekintetében, a vasúti üzletrendtartás fentebb idézett 93—100. §§., továbbá az 1874. évi június hó 10-én 9821. sz. a cs. kir. kormányval egyetértőleg kibocsátott vasúti üzlet-rendszabályzat, s végre a fennálló külön rendeletek értelmében pontosan és részreghajlatlanul gyakorolják. Ha pedig a közigazgatási közegek idevágó intézkedései ellen panaszok merülnek fel, ezek iránt másodfokban határoz.

27. §. Vasúti balesetknél a netáni bünyenyítő eljárásához szükséges közreműködésen kívül, a közigazgatási közegek beavatkozása csak a pillanatnyi segélyre, továbbá a vasúti alkalmazottak feletti fegyelmi eljárás szempontjából a m. kir. vasúti és hajózási főfelügyelőség kiküldöttjének nyujtandó segédkezésre, s végül a balesetben részes utasok, szomszédosok stb. irányában szükségesnek mutatkozó eljárásra szorítokozván, az e tekintetben tett intézkedéseik ellen netán felmerülő panaszok iránt másodfokban a közigazgatási bizottság határoz.

28. §. A közigazgatási bizottság felügyel arra, hogy azon az érdekeltek használatába átadott közlekedési és gazdasági utak, úthidak stb., melyek fentartása vagy pedig a fentartásukhoz való hozzájárulás a vasutengedélyezési rendelet 10. §. értelmében a vasútvállalatot terheli, jó karban tartassanak, ellenkező esetben a vaspálya pályafentartási közegét megfelelőleg utasítja.

29. §. A közigazgatási bizottság különös gondot fordít a vasúti állomásokhoz vezető hozzájáró utak állapotára; erről időről-időre a miniszternek jelentéseket tesz, s a mennyiben azok rossz állapotban lennének: saját hatáskörében megfelelőleg intézkedik, különösen pedig, ha ezen hozzájáró utak a községi utak szempontja alá esnek, az azok helyreállítása és jókarban tartása iránti közrejárulási tárgyalást, tekintettel a vasútvállalatnak netán engedélyokmányyszerűleg, vagy a miniszter közbenjárása folytán elvállalt kötelezettségére, kiírja és keresztülviszi.

30. §. Ha a vasútvállalat által létesített átjárók, átereszek, kerítések stb. az üzlet folyama alatt elégteleneknek, fölöslegeseknek avagy áthelyezendőeknek mutatkoznak, vagy a szomszédosok által a pályára hátrányossá válható, vagy a tűztávlatba eső építkezések tervezetnének: a tényállás megvizsgálására küldöttséget rendel ki, ehhez a m. kir. vasúti és hajózási főfelügyelőséget is meghívja, a küldöttség eljárása alapján elsőfokúlag — felelőssel a miniszterhez — határoz, s ezen határozatot a m. kir. vasúti és hajózási főfelügyelőségnek is megküldi.

Hasonló módon jelöli ki szükség esetén azon pályamenti határvonalakat is, a melyeken belül erdők vagy fák kivágása, facsúsztatás, kővágás vagy kavicsásás stb., a pálya biztonsága érdekében nem eszközölhető. (E §. hatályon kívül helyezett a vízjogi törvény végrehajtására vonatkozó utasítás 109. §. által.)

31. §. Új vasúti állomások engedélyezése vagy a régiek felhagyása s illetőleg szűkebb vagy tágasabb forgalomra való berendezése, a közigazgatási bizottság véleményezésével fog eszközöltetni.

32. §. A közigazgatási bizottság figyelemmel kiseri a vasútüzleti vállalatnak a törvényhatóság területén való működését s e működés hatását, s netáni észleleteiről a miniszternek időről-időre jelentéseket tesz.

IV. FEJEZET.

Hajózási ügyek.

33. §. Az 1869. évi április hó 21-én 2362. sz. a. kiadott közmunka s közlekedési miniszteri rendelettel életbe léptetett hajózási

jog gyakorlásáról» szóló ideiglenes utasítás 1—3—5—6. és 8. §§-iban az elsőfolyamodású hatóságra bízott ügyekben a közigazgatási bizottság (mint elsőfolyamodású hatóság) jár el; s ezen teendőknel a folyam-mérnökök közreműködését igénybe veheti.

34. §. Az ugyanazon rendelettel kihirdetett «folyó-, csatorna-, tóhajózási» rendszabályok s nevezetesen ezeknek 114. §-ban felsorolt eseteiben másodfokúlag a közigazgatási bizottság határoz. A 9. §-ban felsorolt teendőket illetőleg ellenben, a közigazgatási bizottság, mint elsőfolyamodású hatóság jár el, s ugyanaz állíttatja össze az említett hajózási rendszabályok 85. §-ban előirt hivatalnoki s szolgálai létszámkimutatásokat is, s terjeszti fel azokat a közmunka- és közlekedési miniszteriumhoz.

35. §. Azon ügyekben, melyekben a megelőző 34. §. szerint mint elsőfolyamodású hatóság jár el, ugyancsak első fokban illetékes a 114. §. értelmében kiszabandó bírságok meghatározására is.

V. FEJEZET.

Vizépitési és malomügyek.

36. §. A közigazgatási bizottság a törvényhatóság területén létező ármentesítési, vízszabályozási vagy belviz-levezetési építkezések, nemkülönbén mindennemű magán vízi építkezések felett is, felügyeletet és ellenőrzést gyakorol.

Nevezetesen a védgátak és a belvizek levezetésére szolgáló csatornák és zsilipek állapotát minden évben legalább egyszer megvizsgál-tatja, és a mennyiben mulasztást vagy visszaélést tapasztal, az illető közegeket megfelelőleg utasítja, esetleg a közmunka- és közlekedési miniszterhez jelentést tesz.

37. §. Szigorúan felügyel arra, hogy az 1751. XIV. t.-cz. határozatával tiltott fenékgátak a folyók medrében ne létesíttessenek. A megye területén létező összes malmok gátjainak lejt mérését eszközölteti, s minden egyes malomgátnak engedélyezett magasságát egy őrkároval megjelölteti. Minden évben megvizsgál-tatja a malomgátak helyzetét, és a tapasztaltakhoz képest a törvényt szabta intézkedéseket megtéteti.

38. §. Felügyel a folyókon lévő hajómalmokra, és intézkedik, hogy a hajózható és tutajozható folyókon miniszteri engedély nélkül létező hajómalmok kiköttesenek.

Minden év végével a hajómalmok összeírását a királyi folyam-mérnök közreműködésével elkészítteti, azoknak jegyzékét egy malom-

könyvben világlatban tartja, s ezen malomkönyv másolatát a közmunka- és közlekedési miniszterhez január hó folyama alatt felterjeszti.

39. §. Hajózható és tutajozható folyókon a hajómalmok engedélyezése az 1867. évi ideiglenes hajómalmi rendszabály 13. §-a értelmében a közmunka- és közlekedési miniszteriumnak lévén fentartva, a hajómalmi jogosítványok iránti engedélyezési vagy átruházási kérvényeket, az ideiglenes hajómalmi rendszabály 12. és 13. §§-ai értelmében előzetesen foganatosítandó helyszíni tárgyalás eredményével együtt a közmunka- és közlekedési miniszterhez végelhatározás végett felterjeszti.

Hajómalmok álláshelyeinek változtatása esetében hasonlólag jár el.

40. §. A malomelhelyezéseknél tapasztalt visszaélések, úgy nemkülönben az ideiglenes hajómalmi rendszabály 24., 25., 29., 30., 31. és 32. §§-aiban érintett kellékek és tilalmak megszegése esetében, elsőfokúlag határoz.

(Az utasítás 36—40. §§. hatályon kívül helyezetttek a vízjogi törvény végrehajtására vonatkozó utasítás 109. §. által s az itt felsorolt ügyekben hatásköre és első fokban való illetékessége megszűnik.)

A közigazgatási bizottság első fokban csupán az 1885 : XXIII. t.-cz. 110. §. eseteiben határoz, másodfokban pedig a törvény 157. §. alapján mindazon ügyekben, melyekben az alispán vagy polgármester elsőfokúlag határoz, a mennyiben a törvény másképp nem intézkedik (p. a 74., 108. és 152. §§. eseteiben).

A hajómalmi rendelet (1888. évi 33,467. sz.) 12. §. értelmében másodfokúlag határoz.

VI. FEJEZET.

Gőzkazánok ellenőrzése.

41. §. A közigazgatási bizottság a törvényhatóság területén lévő gőzkazánokról egy kimutatást vezet, abban minden év végével a lefolyt év alatt történt változásokat följegyzi, s ezen kimutatást minden újév kezdetén a közmunka- és közlekedési miniszterhez felterjeszti; felügyel arra, hogy a törvényhatóság területén létező gőzkazánok félévenként az illetékes közegek által megvizsgáltassanak.

E vizsgálat a K. K. M. 1877. 2386. sz. r. szerint csupán arra szorítkozik, hogy az illető közeg meggyőződést szerezzen arról, vajjon a gőzkazánok helyesen és úgy kezeltetnek-e, hogy a kazánrobbanás lehetőleg meggáltoltassék, vajjon az annyira káros kazánkö képzdése

ellen megtétetnek-e a szükséges intézkedések, és vajjon a gőzkazánok a használat folytán nem koptattak-e el annyira, vagy nem szenvedtek-e oly sérüléseket, melyek miatt további használatukat el kellene tiltani. Ez eljárásnál a kazán oldalaira gyakorolt nyomás ki van zárva. (E §. módosult az 1886. évi gőzkazánrendelet 14. §. által. (L. az illető helyen az I. kötetben.)

A közlekedési és építészeti ügyek előadója a kir. államépítészeti hivatalnak főnöke vagy helyettese.

III. Népoktatás.

1. Az illető közigazgatási járási közegek által a törvény értelmében felügyeltet arra:

hogy a népiskolákban oly tankönyvek, melyek sem a kormány, sem a felekezeti iskolákat illetőleg jogosult hatóság által engedélyezve nincsenek, vagy a kormány által épen eltiltva vannak, ne használtassanak;

hogy a tanköteles gyermekek a törvény értelmében iskolába járjanak;

hogy a tanítók fizetése rendszeren kiszolgáltassék;

hogy az épületek kellő karban legyenek. (1876: VI. t.-cz. 30. §.)

A tisztviselőknek ezen tárgyakra vonatkozó jelentései a bizottság elnöke útján a tanfelügyelőhöz küldetnek, ki úgy ezek alapján, mint saját tapasztalata folytán részletes jelentést tesz a bizottsági ülésnek, és javaslatba hozza az általános intézkedéseket és a tisztviselőknek adandó utasításokat.

A bizottság ezeknek és saját más tagjai netaláni indítványainak alapján határoz, s az ide vonatkozó törvény értelmében saját hatásköréhez tartozókra nézve a tisztviselőket utasítja, a saját hatáskörén kívül esőkre nézve pedig a vallás- és közoktatási miniszterhez jelentést tesz. (1876: VI. t.-cz. 31. §.)

Felügyel arra, hogy a miniszternek a 30-ik §-ra vonatkozó intézkedései végrehajtassanak, s a felekezeti iskolákat érdeklőleg azok illetékes hatóságainak az idézett 30-ik §-ban említett ügyekre vonatkozó rendeleteik végrehajtásában — a mennyiben e rendeletek törvényeken alapúlnak, s az állam illetékes hatóságainak és szakközegeinek törvényes intézkedéseivel nem ellenkeznek — a közigazgatási közegek segédkezet nyujtsanak. (1876: VI. t.-cz. 31. §.)

2. A közigazgatási bizottság ezeken felül:

1. Tanácskozik a törvényhatóság összes népoktatási viszonyairól,

a mennyiben a fennálló törvények értelmében jogosítva van, a mennyiben pedig az intézkedés saját hatáskörét meghaladja, a törvényhatóságához, illetőleg a vallás- és közoktatási miniszterhez jelentést tesz.

2. Intézkedik az iránt, hogy a közoktatásügyi miniszternek az iskolai törvény végrehajtására vonatkozó rendeletei, valamint a tanfelügyelőnek a törvény, a miniszter utasításai, avagy a közigazgatási bizottság határozatai értelmében kelt intézkedései, a községi és felekezeti iskolai hatóságok által kellő időben foganatosíttassanak; hogy általában a törvényhatósági tisztviselők a tanfelügyelőt törvényes eljárásában és az 1876. évi VI. t.-cz. 30. és 32. §§-aiban körülírt teendők teljesítésében az illető iskolai hatóságokat támogassák, és felügyeljenek arra, hogy a községi és felekezeti iskolai hatóságok az iskolaügyben kötelességeiket rendszeresen teljesítsék.

3. Intézkedik az iránt, hogy a községi előjáróságok a tanköteles gyermekeket minden tanévet megelőzőleg két hónappal összeírják, s ez összeírás egy példányát az illető iskolai hatóságoknak pontosan beküldjék.

4. Felterjesztést tesz a közoktatásügyi miniszterhez azon felekezeti iskolák megintése iránt, melyekről a tanfelügyelő jelentéseiből meggyőződött, hogy a törvénynek meg nem felelnek. A hol pedig, felekezeti iskola a vallás- és közoktatásügyi miniszter által a felekezeti főhatóságok útján félelvi időközökben ismételt háromszori megintés után sem felel meg a törvénynek: községi vagy állami iskola felállítást hozza javaslatba a miniszternél.

5. Felügyel az 1868. XXXVIII. törvénycikk 35. §-ában elrendelt iskolai adó kivetésére. A hol szükségesnek látja, ez iskolaadó kivetését elrendeli, s ezen adó kulcsát, az idézett törvény korlátai közt, meghatározza.

6. Felterjesztést tesz a közoktatásügyi miniszterhez a tankerületben szükséges népiskolai intézetek felállítása vagy segélyezése, valamint a törvényellenes vagy épen ártalmas tanintézetek megszüntetése iránt.

7. A községi iskolaszékek által megvizsgált számadásokat és az állami és az állam által segélyezett községi iskolák számadásait felülvizsgálás után a közoktatásügyi miniszterhez felterjeszti. E rendelkezés nem vonatkozik az állami tanító- és tanítónőképezdékre s azokkal összekötött gyakorló iskolákra.

8. A tankerületi iskolatanácsok megszűnván, a közigazgatási bizottság intézkedik a jelen törvényben nem említett mindazon ügyek-

ben is, melyeket a fennálló törvények a tankerületi iskolatanácsokhoz utasítanak.

9. A közigazgatási bizottság a közigazgatás összes ágainak állapotáról, valamint saját működéséről félévenként a miniszterelnökhöz és a törvényhatóság közgyűléséhez intézendő jelentésében részletesen kiterjeszkedik a hatósága alatt lévő népoktatásügy állására és a részben tett intézkedéseire s egész működésére is. (Közigazgatási bizottságról szóló törvény 64., 65., 70. §§.)

Ezen kívül, valahányszor szükséges, vagy egyes esetekben arra felhívatik, jelentést tesz a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez. (1876: XXVIII. t.-cz. 6. §.)

A közigazgatási bizottság:

1. Az állami és községi népiskolákra nézve a szülőknek a tanítókkal való ügyeiben és általában mindazon ügyekben, melyekben első fokon az iskolaszék s ennek nem létében a gondnokság határozott — másodfokon; — a községi iskolaszék vagy gondnokság és a tanító közötti panaszokban pedig első fokon határoz.

Határozatai ellen a felek a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez folyamodhatnak; másod fokon hozott határozata ellen azonban csak azon esetben, ha ezen határozat az első fokú határozattól eltér.

2. Fegyelmi vizsgálatot indíthat, a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendeletére pedig köteles indítani a községi elöljáróságok bármely tagja ellen:

a) ha az megsérti vagy hanyagül teljesíti a törvényben és szabály- vagy kormányrendeletekben az iskolaügy iránt megszabott kötelelenségét;

b) ha iskolaügyre vonatkozó, s a törvényhatóság, illetőleg a kormány által nyilván vagy hallgatólag még helyben nem hagyott vagy megmászított olyan határozatot vagy szabályrendeletet hajt végre, mely felsőbb jóváhagyás előtt végre nem hajtható.

Ily esetekben a községek rendezéséről szóló 1871. évi XVIII. t.-cz módosítását és kiegészítését tartalmazó 1876: V. t.-cz. értelmében intézkedik. (Most már az 1886: XXII. t.-cz.)

3. Állami vagy községi népiskolában alkalmazott akár segéd-, akár ideiglenes, akár rendes tanító ellen, az iskolaszék (gondnokság) feljelentésére vagy a nélkül is, fegyelmi vizsgálatot rendelhet el, a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendeletére pedig elrendelni köteles, a tanító erkölcsi kihágása vagy hivatali vétsége miatt.

A tanító hivatali vétséget követ el: hanyagság, a növendékekkel durva bánásmód által, s általában a törvényben vagy azon alapuló ren-

deletben kiszabott hivatalos kötelességének akár mulasztással, akár más módon megsértése által.

A közigazgatási bizottság azon tanítót, ki ellen fegyelmi vizsgálat indítatik, a vizsgálat elrendelésével egyidejűleg felfüggesztheti hivatalától. Azon tanítót pedig, ki büntető vizsgálat alatt áll, mindenestre felfüggeszti.

Határozatai a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez felelbevezhetők. A hozott határozat végrehajtását a felelbevezés nem akadályozza.

4. Tanító ellen a fegyelmi vizsgálatot kis- és nagyközségben a szolgabíró, rendezett tanácsú és törvényhatósági joggal bíró városban a polgármester teljesíti.

A vizsgálat foganatosításának idejéről az előbbi pontban említett közegek a tanfelügyelőt értesíteni kötelesek; — a tanfelügyelő vagy megbízottja a vizsgálatnál jelen lehet.

A vizsgálatnál az iskolaszék vagy gondnokság mindig meghallgatandó. A vizsgálat befejeztével a fegyelmi bíráskodást a közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya gyakorolja.

A vizsgálat eredményéhez és a vétség fokozatához képest kiszabható fegyelmi büntetések a következők:

- a) megintás vagy dorgálás;
- b) pénzbírság, mely a tanító összes fizetésének 10% -áig terjedhet;
- c) szerzett nyugdíj-igényének elvesztése;
- d) állomásáról elmozdítás.

Az ítéletek a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a kézbesítés-től számított 8 nap alatt felelbevezhetők, a c) vagy d) alatt írt büntetések alkalmazásának eseteiben pedig a bizottság elnöke által ugyancsak a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez felülvizsgálás végett hivatalból felterjesztendők.

A felelbevezés a közigazgatási bizottság elnökénél nyújtandó be.

Ezen §. 3. és 4. pontjaiban foglalt rendelkezések az állami tanító- és tanító-képezdek s azok gyakorló iskoláinak tanítóira nem vonatkoznak.

5. Az államkormány által eltiltott tankönyveket vagy taneszközöket a közigazgatási bizottság haladéktalanul elkoboztatja, sőt ily esetben az elnök is köteles a közigazgatási bizottságról szóló törvény 19. §. értelmében intézkedni.

Az államkormány által eltiltott tankönyv vagy taneszköz használata büntetendő cselekményt képez, mely a körülmények szerint 300 forintig terjedhető bírsággal, vagy 3 hóig terjedhető fogsággal, vagy a tanítót illetőleg, hivatalvesztéssel is sújtható.

A közigazgatási bizottság az ügyet szabályszerű bünvádi eljárás végett a kir. törvényszéknek átadja. Egyidejűleg a tanítót hivatalától és fizetésétől felfüggesztheti, vagy ha az felekezeti iskola tanítója: jelentést tesz a vallás- és közoktatásügyi miniszternek, ki az illető egyházi főhatóságnak útján a vétkes tanítónak állomásától és fizetésétől felfüggesztését elrendelheti. (1876: XXVIII. t.-cz. 7. §.)

3. A közigazgatási bizottság számára kiadott *részletes utasítást* I. az I. kötetben a népoktatásra vonatkozó fejezetben.

4. *A népoktatási ügyek előadója a kir. tanfelügyelő.* A hatáskörét szabályozó törvényt és részletes utasítást I. az I. kötetben a népoktatásra vonatkozó fejezetben.

IV. Posta és távirda.

A posta- és távirda-ügyekben részint saját előadóinak jelentéséből, részint más közigazgatási közegek vagy törvényhatósági választott tagjainak előadásából felismert hibák és akadályok elhárításáról, a mennyiben azok a törvényhatóságon belől elintézhető egyes esetekre vonatkoznak, intézkedik, s e végett az illető közegeknek rendeleteket ad ki, a mennyiben pedig általános természetűek, vagy különben is hatáskörét túlhaladják, a közmunka és közlekedési miniszterhez jelentést tesz. (1876: VI. t.-cz. 33. §.)

A posta- és távirda-igazgatóság, vagy postai és távir dai közegek és más közigazgatási közegek vagy egyesek között fenforgó oly kérdésekben, a melyek a fennálló gyakorlat szerint közigazgatási úton elintézhettek, elsőfokúlag — felebbezéssel a közmunka és közlekedési miniszterhez (1882: XX. t.-cz. 5. §.) — határoz. E tekintetben, valamint a 33. §-ban foglaltakra nézve is jogköre tüzetesen és részletesen miniszteri szabályrendelet útján fog megállapíttatni. (1876: VI. t.-cz. 34. §.)

A fentebbi 33. és 34. §§-hoz a F. I. K. M. a következő utasítást adta ki:

Addig is, míg az 1876. évi VI. t.-cz. 34. §-a értelmében a közigazgatási bizottság jogköre a posta-, a távir daigazgatóság, vagy postai és távir dai közegek és más közigazgatási közegek vagy egyesek között fenforgó oly kérdésekben, a melyek a fennálló gyakorlat szerint közigazgatási úton elintézhettek, tüzetesen körülíratnék, a közigazgatási bizottság működési köre következőkben állapíttatik meg:

I. *Postaügyekben.* 1. *Elsőfokúlag:*

a) véleményezés új postahivatalok felállítására, a meglévők áthelyezésére vagy megszüntetésére nézve;

b) intézkedés azon községek czélszerű postai beosztására, melyek postahivatallal nem bírnak;

c) megállapítása annak, hogy a b) pontban említett községekben ki foglalkozzék a levelek összegyűjtésével; továbbá mily időszakokban küldjenek valakit az illető postahivatalhoz az összegyűjtött levelek feladása és a községbeliek számára megérkezett levelek átvétele végett;

d) a takarmányi középárak, valamint a ló- és legénytartási költségek átlagának kipuhatolása;

e) felügyelet a postaútak járható állapotban tartására és az arra utalt közmunkának e célra való czélszerű alkalmazására;

f) rendkívüli akadályok esetében a közigazgatási közegek és községek utasítása azok elhárítására, és hogy a posta elszállítására segédkezet nyujtsanak.

2. Másodfokúlag:

g) határozathozatal, ha a postaszállításra szükséges községi vagy megyei közeg által kiállítandó örkiséret miatt nehézségek merülnek fel;

h) határozat az elsőfokú közigazgatási közeg határozatai ellen beadott felfolyamodások felett, ha postaszállítás közben kocsikitérés, magánutak és folyamátkelések használata s effélék miatt viszályok merülnek fel.

II. Távirdaügyekben. 1. Elsőfokúlag:

a) véleményezés új távirдахивatalok felállítására vagy meglévők áthelyezésére vagy megszüntetésére nézve;

b) a községek által új távirдахивatalok felállítására vagy meglévők fentartására felajánlott szolgálmányok és járulékok megállapítása, biztosítása és behajtása;

c) rendkívüli akadályok esetében a közigazgatási közegek és községek utasítása, hogy a távirдахивatoknak az akadályok elhárítására segédkezet nyujtsanak;

d) utasítása a közigazgatási közegeknek és községeknek, hogy a vonalöröket a távirдахивonalak és huzalok felügyeletében, névszerint az elszigetelők, oszlopok és huzalok rombolása megakadályozásában támogassák.

2. Másodfokúlag:

e) a távirдахивatoknak az állomás székhelyén kívül való kézbesítéseért járó különczdíjak községi megállapítása iránt felmerülő panaszok feletti határozat;

f) határozathozatal, ha új távirдахивonalak nyomainak (trace) vagy távirдахивoszlopok helyeinek megállapítása körül viszályok merülnek fel,

az ez ügyekben az elsőfokú közigazgatási közeg határozatai ellen beadott felfolyamodások esetében ;

• *g)* határozathozatal a távirdai vonalok és huzalok megsérülése vagy a vonalba eső levezetést elbűdézö élöfák legalyazása eseteiben, a mennyiben közigazgatási közegek közbenjötte szükségeltetnék, és egyik vagy másik fél az elintézésbe bele nem nyugszik ;

h) felülvizsgálata azon községi bizonyítványoknak, melyek fűtési, küldöncz s effele átalányok megállapítására alapül szolgálnak, és melyek vonalépítések, javítások vagy más távirdai munkák alkalmával az anyagok áráról és a munkabéerekröl kiállittatnak.

A postu és távirdaügyek előadója a kir. állámépítészeti hivatalnak a törvényhatóságban levö első hivatalnok. (1882 : XX. t.-cz. 1. §.)

V. Katonai ügyek.

35. §. A védtörvény 44-ik szakasza értelmében kivételes nösülei engedélyt kérö folyamodványok tárgyában, a fennálló szabályok korlátai között, elsőfokulag intézkedik.

Az engedélyt megtagadó határozata, a kézbesítéstöl számítandó tizennégy nap alatt, csakis a folyamodó fél részéről felebbezhető a honvédelmi miniszterhez.

Azon esetre pedig, ha az engedélyt megadhatónak jelenti ki, az iratok végleges intézkedés végett, a honvédelmi miniszterhez terjesztendök fel. (L. a véderöröl szóló utasítás 100. §-át.)

36. §. A hadseregböl (haditengerészetből) és honvédségböl való szabadságolást, úgyszintén a hadsereg (haditengerészet) és a honvédség kötelékéböl a védtörvény 40-ik szakasza *c)* pontja által körülírt esetekben való elbocsátást kérö felek ügyeinek elintézését a fennálló szabályok értelmében eszközli.

A mennyiben ezen ügyekre nézve, a szabályszerü tárgyalások befejezése után, az alispánnak vagy polgármesternek véleménye megegyez a katonai hadkiegészítési kerület vagy honvédszászlóalj parancsnokságának véleményével, ezen egyetértöleges megállapodást határozatképpen jegyzökönyvébe iktatja, a mennyiben pedig azok között véleménykülönbség forogna fenn, saját határozatát mondja ki, s ezek alapján a kérelmet elsőfokulag vagy jogosúltnak és megadandónak, vagy elutasítandónak jelenti ki.

Azon esetre, ha a kérelem jogosúltnak jelentetik ki, az iratok további intézkedés tekintetéböl a honvédelmi miniszter elé terjesztendök.

Az elutasító határozat ellen pedig, annak kézhezvételétöl számít-

tandó 14 nap alatt, a felek részéről való felebbezés engedendő meg. (L. a véderőről szóló utasítás 157. §-át.)

VI. Börtönügy.

1. A börtönök általános állapotáról, az azokban való élelmezésről, egészségi viszonyokról, a fegyelem mibenlétéről, részint a királyi ügyész, részint saját küldöttsége által (38. §.) tudomást szerezvén, a fennálló törvények és miniszteri szabályrendeletek korlátai között a hiányok orvoslása s a bajok elhárítása iránt intézkedik; oly hiányok és bajokra, vagy visszaélésekre nézve pedig, a melyekre nézve maga nem intézkedhetik, az igazságügyminiszterhez véleményes jelentéseket küld. (1876: VI. t.-cz. 37. §.)

A börtönöket a 37. §-ban jelzett tekintetekből legalább négyszer évenként egy — saját kebeléből alakított — küldöttség által megvizsgálattja. A küldöttséget saját vagy megbízottja elnöklése alatt a főispán, illetőleg főpolgármester nevezi ki.

Tagja a törvényhatósági főorvoson kívül 4, a főispán (főpolgármester) által kinevezett bizottsági tag, kik közül legalább kettő a bizottságnak a törvényhatósági közgyűlés által választott tagjai közül veendő. (1876: VI. t.-cz. 38. §.)

2. A 37. és 38. §§-ra vonatkozólag az I. M. a következő utasítást adta ki:

1. §. A közigazgatási bizottság mindazon ügyekben, melyekben a börtönökre s fogházakra vonatkozó 1872. évi június hó 22-ről 11.216. és az 1874. február 18-ről 696. sz. a. kelt igazságügyminiszteri szabályrendeleteknél fogva a kir. ügyészek saját körükben vannak jogosítva intézkedni, az ellenőrzést gyakorolja, és ha azon szabályrendeletek foganatosítása körül hiányokat vagy bajokat tapasztalna, ezeknek elhárítása és orvoslása végett a kir. ügyész meghallgatása mellett határozatilag intézkedik.

2. §. A kir. ügyésznek jogában áll a hozott határozat ellen az igazságügyi miniszterhez azonnal felebbezni, a ki a vitás kérdés felett végérvényesen határoz.

3. §. Oly határozat, melynek foganatosítása 50 frtot meghaladó költséget von maga után, végrehajtás előtt jóváhagyás végett az igazságügyminiszterhez terjesztendő fel.

4. §. A közigazgatási bizottság az 1. §-ban érintett szabályrendeletekben megjelölt azon esetekben, melyek a kir. ügyészek hatásköréhez nem tartoznak, ha újabb intézkedést tart szükségesnek, ez iránt az igazságügyminiszterhez véleményes felterjesztést intézhet.

5. §. Ugyancsak az igazságügyminiszterhez teendő felterjesztés útján intézkedik akkor is, ha a büntetőjog vagy törvénykezés terén, akár a törvényhozás, akár pedig rendelet útján teendő újabb intézkedés szükségét tapasztalja.

6. §. A börtönök vizsgálatát a közigazgatási bizottság kebeléből alakult küldöttség mindig a királyi ügyész hozzájárulásával eszközli.

7. §. A közigazgatási bizottság jogerejű s a börtönügyre vonatkozó határozatainak foganatosítását a kir. ügyészre bizza, a ki azokat foganatosítani, s erről vagy a fenforgó akadályokról 14 nap alatt jelentést tenni tartozik.

3. *A börtönügyek előadója a kir. ügyész.*

VII. Igazságszolgáltatás.

39. §. A közigazgatási bizottságnak jogában áll, a polgári vagy büntetőjog és a törvénykezés tekintetében szükségesnek látszó és törvényhozás vagy rendelet útján eszközölhető intézkedések megtétele végett az igazságügyminiszterhez felterjesztést tenni.

Az 1877:XXII. t.-cz. 2. és 3. §§. értelmében véleményt ad a szolgabírónak a kisebb polg. peres ügyekben bíraskodással való felruházására s a békebíró kinevezésére nézve.

VIII. Gyámi és gondnoksági ügyek.

1. E téren a közigazgatási bizottság hatáskörét az 1877:XX. t.-cz. következőleg szabályozza:

A törvény 213. §. értelmében a közigazgatási bizottság hatósága alá tartozó területén lévő árvaszékek évnegyedenként négy rendbeli kimutatást tartoznak hozzá beterjesztetni; nevezetesen: a gyámoltak és gondnokoltak létszámáról; az árvaszék tevékenységéről; az árvapénztár állásáról, a kiadott kölcsönökről stb.; végre a gyámhatósági közegektől be nem érkezett jelentésekről.

A törvény 214. §. értelmében a közigazgatási bizottság e kimutatók eredményéhez képest intézkedik.

A 215. §. értelmében eljár az árvaszéki személyzet fegyelmi ügyeiben; megvizsgálja az árvaszékek eljárása ellen intézett panaszokat; elintézi a területén lévő árvaszékek közt felmerült illetékességi kérdéseket; továbbá intézkedik a gyámhatóság és közegei közt, valamint az utóbbiak és a községi előjárók közt működésük közben felmerült s fegyelmi eljárást nem igénylő összeütközések iránt; határoz az illetékességébe eső felebbezések felett.

A törvény 212. §. értelmében a község által gyámhatósági

ügyekben hozott határozatok elleni felebbezések felett másodfokúlag a közigazgatási bizottság határoz. E határozat ellen felebbezésnek helye nincs. A rendezett tanácsú városok s törvényhatósági árvaszékek első fokban hozott határozatai ellen benyújtott felebbezések felett másodfokban szintén a közigazgatási bizottság határoz. (1877 : XX. t.-cz. 216. §.)

A felebbezések tárgyalására a törvény 216. §. értelmében a közigazgatási bizottság kebeléből egy küldöttség alakíttatik, mely áll a főispán elnöklete alatt az árvaszéki elnökön és tiszti ügyészen kívül az alispán, a főjegyző és a választott tagok közül négy tagból, kik közül kettőt egy póttaggal a közigazgatási bizottság választ, kettőt pedig szintén egy póttaggal a főispán nevez ki. Továbbá a törvény 173. §. értelmében a közigazgatási bizottság határozza meg esetről-estire, hogy ha több község egy közgyám tartására szövetkezik, a közgyám hol lakjék, és az egyes szövetkezett községek mily mérvben járuljanak a közgyám tartásával esetleg egybekötött terhek viseléséhez.

Vége a törvény 285. §. értelmében a közigazgatási bizottság van hivatva felterjesztést tenni oly esetben, midőn valamely község igazolja, hogy a gyámoltak és gondnokoltak pénzének és pénzürtékének rendszeres kezelésére biztosítékokat nyújtani képes, s a községnek az önálló kezelés meg volna engedendő.

Az 1877 : XX. t.-cz. 28. §. alapján véleményt ad a rendezett tanácsú városok és községek árvapénzkezelési szabályrendeleteire vonatkozólag.

2. *A gyámi és gondnoksági ügyek elbárálója az árvaszéki elnök vagy kijelölt helyettese.*

IX. A közegészségügy.

A közigazgatási bizottság másodfokú határozatai a felek által a belügyminiszterhez felebbezhetők, de csak akkor, ha az elsőfokú határozattól eltérnek. A közigazgatási bizottságnak harmadfokúlag hozott határozatai ellen felebbezésnek a felek részéről helye nincs; a főispán azonban feljogosíttatik, hogy a közigazgatási bizottság bármely határozatát, ha ezt az államérdek kívánja, a belügyminiszterhez felebbezhesse. (1876 : XIV. t.-cz. 158. §.)

A közegészségügy rendezéséről szóló 1876 : XIV. t.-cz. 2. §. értelmében különbség van téve a közegészség fentartására, javítására irányított közigazgatási intézkedések, s a közegészség elleni kihágások feletti bíraskodás között. A közigazgatási bizottság hatáskörébe nem tartozik a közegészségügyi rendőri bíraskodás, hanem a felebbezés a szolgabírótól s alispántól a belügyminiszterhez megy. A közegészség-

ügyre vonatkozó s az alispán által második fokban jóváhagyott vagy első fokban saját hatáskörében tett adminisztratív intézkedések ellen benyújtott felebbezések a közigazgatási bizottság elé tartoznak.

Felügyeletet gyakorol a köz- és magánkórházak s gyógyintézetek felett. (1876 : XIV. t.-cz. 60. §.) Nevezetesen a közkórházi bizottság felévenként jelentést terjeszt be hozzá a kórház állapotáról (1876. 51,661. sz. B. M. r. 27. §.), intézkedik a tartalék alap (u o. 36. §.) és az alapítványok, hagyományok s ajándékok hova fordítása iránt. (U. o. 37. §.) Kisajátítás. (1881 : XLI. t.-cz. 33. 71—73. §.)

X. Közgazdaság általában s a közgazdasági előadó.

A közgazdasági érdekek képviselésére az 1882 : XX. t.-cz. 2. §. a közgazdasági előadót illesztette bele a közigazgatási bizottság azervezetébe. A közgazdasági előadó a földm., ipar- és kereskedelemügyi miniszterium szakközege a törvényhatóságban, a közig. bizottságnak rendes szavazattal bíró tagja, és feladatát a közgazdasági ügyeknek és általában a közgazdasági érdekeknek képviselője képezi. A közgazdasági előadó, habár tagja is a törvényhatósági bizottságnak, a közig. bizottságba meg nem választható. (1882 : XX. t.-cz. 4. §.) Ez általános feladaton kívül a közgazdasági előadók részletes kötelezettsége a következőkre terjed ki:

1. *Az erdészetet illetőleg*, minthogy a miniszteriumnak a törvényhatóságokban rendes szakközegei vannak, a közgazdasági előadók különös feladattal nem bíznak meg.

2. *A mezőgazdasági és ezzel kapcsolatos egyéb ügyeket illetőleg*, a közgazdasági előadó figyelemmel kíséri a gazdasági állapotot és annak hiányait; ezeknek orvoslása iránt pedig esetleg konkrét javaslatokat tesz.

A gazdaság előmozdítására célzó törvények és rendeletek pontos végrehajtását figyelemmel kíséri, és az e részben tapasztalt mulasztásokról jelentést tesz.

Ellenőrzi a miniszteriumnak a törvényhatóság területén működő közegeit, nevezetesen a vándortanítókat, kulturmérnököket, állandó gazdasági tudósítókat, phylloxera-biztosokat.

A közgazdasági előadó a gazdasági egyesületek működését kiváló figyelemmel kíséri. Ellenőrzi az adott segélyek helyes, esetleg előírt felhasználását.

Ezen feladatának kivitele céljából az egyleteknek adott segélyekről tudomást szerez; ezek iránt esetleg véleménye előzetesen kikérik.

A segélyezett egyleti titkárnak működését kiváló figyelemmel kíséri.

A gazd. egyesületek által rendezett és segélyezett kiállításokon, versenyeken, díjazásokon, hacsak a miniszterium külön nem intézkedik, mint a miniszterium megbízottja, a bírálóban részt vesz.

A működési területen fennálló állami és segélyezett földmvelési és ipari szakiskolákat működésükben ellenőrzi, és ez okból azokat bármikor meglátogathatja.

A vándortanítók működésére felügyel, és különösen a fölött örkődik, hogy azok a közönség, illetőleg a kisgazdák értelmi fokának megfelelőleg oktassanak.

A közgazdasági előadó a gazdaközönséget a talajjavítások előnyére, a kulturmérnöki intézmény üdvös voltára figyelmezteti, és lehetőleg oda hat, hogy ezen előnyök minél szélesebb körben felismerttén, talajjavítási társulatok és szövetkezetek alakuljanak.

A kulturmérnököket működésükben támogatja és tevékenységüket figyelemmel kíséri, és az általuk a törvényhatósághoz benyújtott tervek tárgyalását és gyors és kedvező elintézését erélyesen előmozdítja.

Figyelemmel kíséri a tejgazdaság hiányát, tejgazdasági szövetkezetek létesítésére hat, és a takarmánytermelés előmozdítására alkalmas intézkedéseket keresztülvinni igyekszik.

Borászati, pincze- és szüretelő egyesületek és szövetkezetek alakítását előmozdítja, a feltűnő borhamisításokról a miniszteriumot, vagy az illető törvényhatósági közeget értesíti, és lehetőleg oda törekszik, hogy helyrendőri szabályok alkottassanak.

A törvényhatóság területén kedvező viszonyokra találó kereskedelmi növények termelésének előmozdítására irányítja igyekezetét, a létesített idevágó intézményeket, okszerű kenderáztatókat, lenkésztető intézeteket figyelemmel kíséri.

A selymészet érdekében tett intézkedéseket támogatja.

A törvényhatóság területén levő vizek halállományának fentartása érdekében felügyel arra, hogy a tiltott időben és módon való halászat megakadályoztassék, és a vadászati ügyet olyformán kíséri figyelemmel, hogy a közgazdasági tekintetből netán szükségesséknél mutatózó intézkedések iránt javaslatokat tesz.

A községi faiskolák, ültetvények, fasorok kezelését figyelemmel kíséri és az e részbeli mulasztások orvoslását eszközli.

3. *Állat-tenyésztést (szarvasmarha, juh, sertés) illetőleg feladatát* képezi, odahatni, hogy az okszerű tenyésztés előmozdítását biztosító törvényhatósági szabályrendeletek alkottassanak, és hogy a tenyésztésre nem alkalmas apaállatok a tenyésztésből kizárassanak.

Felügyel arra, hogy csak a tenyészkerület jellegének és az ottani helyi viszonyoknak megfelelő fajta állatok terjesztessenek.

A miniszterium által, gazdasági egyesületek vagy törvényhatóságok közvetítésével tenyészanyagnak kedvezményes feltételek mellett való átengedésénél, a miniszteriumot a részesülők vagyoni és gazdasági viszonyai iránt tájékoztatja; mi végből az erre vonatkozó és neki kiadott felterjesztések és kérvények iránt véleményt ad.

4. *A lótenyésztést illetőleg*, minthogy a miniszteriumnak a megyei lótenyészbizottságok elnökeiben a szükséges szakközégek rendelkezésére állanak, a közgazdasági előadók különös feladattal nem bízhatnak meg. Hogy mindazáltal területük lótenyésztési állapota fölött kellőleg tájékoztatva legyenek, a bizottságok elnökei a szükséges adatoknak velük való közlésére fognak utasíttatni.

5. *Az állategészségügyet illetőleg*, a közgazdasági előadók feladatát képezi az 1874. évi XX. törvényezikk, nemkülönben az ezt módosító 1880. évi XXVI. törvényezikk, továbbá az állati járványok ügyében 1859. évben kibocsátott és jelenleg is érvényben levő 32,592. számú szabályrendelet intézkedéseinek pontos és szigorú végrehajtását ellenőrizni, és felügyelni arra hogy a mulasztást vagy kihágást elkövetők a törvény értelmében megfenyíttessenek.

6. *Az ipari ügyeket illetőleg*, a közgazdasági előadó feladata a kereskedelmi- és iparkamarák és iparegyesületek hozzájárulásával, a működési területén előnnyel meghonosítható gyári-, közmű- és házi vagy népipari foglalkozásokat kipuhatolni, ezek iránt a társadalmi érdekeltiséget felkelteni, és azoknak az egyes községek, testületek és magánosok által nyújtandó anyagi gyámolításának biztosítására közreműködni.

Feladatát képezi továbbá a működési területén eszközrendő és nyilvános pályázattal összekötött szállításoknál közbenjárni arra nézve, hogy a hazai ipar érdekei kellő figyelemben részesüljenek, és hogy a szállítandó tárgyak valóban a hazai ipar által állíttassanak elő.

A közgazdasági előadó figyelemmel kíséri az ipari szakiskolák, ipari tanműhelyek és más iparfejlesztési intézmények ügyeit; e végből ezen intézeteket meglátogatja, és azok fejlődését észleli.

Új, ilyenműti intézetek felállítása alkalmával pedig, megbízás folytán vagy önállólag, vagy a kijelölendő szakközégek közbenjárása mellett, tárgyalásokat folytat és javaslatokat tesz.

Egyáltalán feladata a közgazdasági előadónak, a miniszteriumnak az ipar felterjesztése ügyében tett intézkedéseit támogatni, és működési területének ipari érdekeit előmozdítani.

7. *A kereskedelmi ügyeket illetőleg*, feladata a közgazdasági elő-

adónak a vásári, közlekedési és mértékhiteljesítési ügyeknek éber figyelemmel kísérése; a kézi zálogkölcsön-ügyletről szóló 1881. évi XIV. t.-cz. pontos végrehajtásának, nemkülönben a kereskedelmi szakoktatásnak ellenőrzése.

8. *A statisztikai szolgálat szempontjából* a közgazdasági előadók feladatát képezendi felügyelni arra, hogy a községek által közvetlenül gyűjtendő mezőgazdasági adatok, a tűzkáradatok, nagyobb vidéki emporiumokban a piaczi árak adatai, és végre az egyes hitfelekezetek lelkészei által gyűjtendő, a népesedési mozgalomra vonatkozó adatok, a törvényhatóságoknak az országos statisztikai hivatal által meghatározandó és a közgazdasági előadókkal közlendő határidőben, beszolgáltatassanak.

Végre jogában áll a közgazdasági előadóknak, a közigazgatási bizottságoknak közgazdasági ügyekre vonatkozólag hozott és általuk sérelmesnek vélt határozatai ellen az 1876. évi VI. t.-cz. 22. §-a értelmében felelősséggel élni.

XI. Mezőgazdaság.

A phylloxera vastatrix terjedésének meggátlását célzó 1883: XVII. t.-cz. 13. §. szerint másodfokú hatóság az e törvényben megállapított kihágások eseteiben.

XII. Erdészet.

1. A közigazgatási bizottság az 1879: XXXI. t.-cz. által erdőrendészeti ügyekben ráruházott teendőket nem közvetlenül végzi, hanem a törvény 26. §-ában körülírt erdészeti bizottság által. Az erdei kihágások eseteiben pedig az általa választott másodfokú erdei kihágási bíróság ítél. A közigazgatási bizottság teendőit s a közigazgatási erdészeti bizottság hatáskörét, szervezetét s eljárását a F. I. K. miniszterium 1881: 10,092. sz. a. kelt utasítása következőleg szabályozza:

I. FEJEZET.

A közigazgatási bizottság teendői.

1. §. A közigazgatási bizottság teendői az 1879: XXXI. t.-czikk végrehajtására a következők:

a) az erdészeti albizottságot (közigazgatási erdészeti bizottságot) megalakítja (Erdőtörvény 26. §., jelen utasítás 4. és 5. §§.);

b) a másodfokú erdei kihágási bíróság tagjait megválasztja (Erd. t. 120. §.);

c) az erdei kihágási másodfokú bíróság tagjait fölesketi (Erd. t. 125. §.);

d) az erdészeti ügyekben érkező jelentéseket, panaszokat és kérvényeket tárgyalás és ítélethozás végett az erdészeti albizottságnak kiadja (sürgős és halasztást nem tűrő esetekben mindezt a főispán is megteheti);

e) felelősség esetén erdészeti bizottságának határozatait és ítéleteit a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszterhez felterjeszti, s ez esetben a kérdésre nézve saját véleményét is nyilvánítja;

f) az erdészeti bizottság jelentéseiben foglalt határozatokat és utasításokat, a mennyiben nem képeznek konkrét ügyekben hozott ítéleteket, illetve határozatokat, és a mennyiben általánosabb jelentőségűek, tárgyalja, és ha a részéről netalán kívánt változtatáshoz a tárgyalásnál jelenlévő erdészeti bizottság tagjainak többsége, vagy a kir. erdőfelügyelő nem járulhatna, ez esetben annak módosítása, vagy mellőzése végett, az összes tárgyalási iratok csatolása mellett, a főispán útján a földmivelés, ipar- és kereskedelmi m. kir. miniszterhez felterjesztést tesz.

II. FEJEZET.

A közigazgatási erdészeti bizottság (erdészeti albizottság) hatásköre és szervezete.

2. §. Az 1879. évi XXXI. t.-cz. 25. §-a értelmében erdőrendészeti ügyekben elsőfokú hatóság a közigazgatási bizottság, mely az idézett törvény 26. §-ának rendelkezéséhez képest ráruházott teendőik végrehajtását saját kebeléből választott három tagú albizottság, illetve «a közigazgatási erdészeti bizottság» által gyakorolja.

3. §. A közigazgatási erdészeti bizottság teendői a következők:

a) a véderdők és a feltétlenül fentartandó erdők kijelölésénél közreműködik (Erd. t. 2., 3. §§.);

b) őrködik a fölött, hogy a véderőkben tarvágás és irtás ne történjék (Erd. t. 2. §.), és hogy ezen erdők rendeltetésöknek megfelelően kezeltesenek; felújítás alkalmával, vagy azelőtt, vagy azután, a fák tuskói ki ne szedessenek (Erd. t. 6. §.); erdei alom bennök ne szedessék (Erd. t. 8. §.) és a terület mindaddig, míg arra az engedélyt meg nem adta, ne legeltessék (Erd. t. 7. §.);

c) őrködik a fölött, hogy a futóhomokon és általában a feltétlen erdőtalajon álló erdők ki ne irtassanak, hanem folytonosan és állandóan erdőnek tartassanak fenn; fiatal részeik pedig mindaddig, míg az a csemeték és sarjak kárával jár, ne legeltessenek; hogy ezen erdők

talaja alomszedés által el ne silányíttassék, és hogy bennök a fák gyökerei és tuskói ne irtassanak (Erd. t. 4., 5., 6., 7., 8. §§.);

cs) örködik a fölött, hogy a véderdők, a futóhomokon, s általában a föltétlen talajon álló erdők, ha egészen tarra vágattak, vagy pedig kiirtattak volna, általa megszabott, de hat évet meg nem haladó idő alatt beerdősíttessenek (Erd. t. 5. §.) és az ez ellen vétő erdőbirtokosok, mint erdészeti áthágást elkövetők ellen a törvény értelmében jár el (Erd. t. 47—53. §§.);

d) örködik a fölött, hogy a gazdasági rendszeres üzemterv szerinti gazdálkodásra kötelezett erdőbirtokosok (Erd. t. 17. §.) a gazdaság alapját képező üzemterveket a magyarországi rendeletek tárának 1880. évi 110. számában 23,374. szám alatt kiadott utasítás szerint mielőbb és a törvény kihirdetése napjától számított 5 év alatt elkészítsék, és jóváhagyás végett előterjeszszék (Erd. t. 18. §.);

e) a gazdasági tervek beterjesztésére az előbbi *d)* pontban kitézött határidő indokolt meghosszabbítására vagy megrövidítésére véleményt ad, illetve a községek és volt úrbéres közbirtokosok erdeinek szakértő közegek által való mielőbbi berendezésére lehető legrövidebb idő alatt előterjesztést (Erd. t. 18. §.) és azzal egyidejűleg az időközben alkalmazandó kezelési rendszabályokra is javaslatot tesz;

f) az erdőbirtokosok által jóváhagyás végett beterjesztett gazdasági terveket a kir. adófelügyelőnek megvizsgálás végett kiadja, és annak véleménye alapján azokat, ha a fentebbi *d)* pontban idézett utasításnak meg nem felelnének, az erdőbirtokosnak megfelelő elkészítés vagy átdolgozás, esetleg megváltoztatás végett visszaadja; ha pedig az erdőbirtokosok ezen rendelkezésnek eleget tenni nem akarnának, vagy az üzemtervek az utasításnak megfelelően volnának elkészítve, saját kellőleg indokolt véleményének kifejezése mellett, az üzemterveket a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi magyar kir. miniszterhez felterjeszti, jóváhagyás vagy indítványozott megváltoztatás végett (Erd. t. 18., 20. §§.).

Ha az üzemtervre nézve a kir. adófelügyelő véleménye eltérne a közigazgatási erdészeti bizottságétól, ezt is saját véleménye kíséretében felterjeszti.

A visszaérkező és jóváhagyással ellátott üzemtervek egyik példányát a törvényhatóság irattárának biztos helyiségben való megőrzés végett átaladja, a másik példányt pedig az erdőbirtokosnak visszaszolgáltatja (Erd. t. 25. §.);

g) a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter által megállapított gazdasági tervtől való eltérés engedélyezése végett benyújtott

flyamodványokat, a kir. erdőfelügyelő meghallgatásával, saját indokolt véleménye kíséretében felterjeszti (Erd. t. 20. §.); az üzemterveknek az erdőtvörvény 18. §-ában engedélyezett elkészítései és jóváhagyásáig pedig minden, az erdő jelenlegi állományának megváltoztatását célzó kérdésekben, erdőrendészeti szempontból elsőfokúlag határoz, még azon esetekben is, ha az ügy végleges elintézése, mint a községi vagyont illető kérdés, a törvényhatóságot illeti;

gy) a rendszeres gazdasági kezelésre nem alkalmas erdőkre nézve elsőfokúlag határoz (Erd. t. 19., jelen utasítás d) pontjában idézett utasítás 453. lap);

h) intézkedik az iránt, hogy a rendszeres gazdasági üzemterv szerint kezelt erdők a közigazgatási költségek kivételénél csak felelészben vétessenek alapul. Mihelyt tehát az üzemterv jóváhagyva lett, és az erdőtvörvény 17. §-a alá nem tartozó erdőbirtokosok annak betartására magokat kötelezték, az illetékes közegeket az erdőtvörvény 16-ik §-ában adott kedvezményi jog érvényesítéséről határozatilag értesíti;

i) örökdi a fölött, hogy a rendszeres gazdálkodásra kötelezett erdőbirtokosok (Erd. t. 17. §.) szakértő erdőtisztiket (Erd. t. 36. §.) és elegendő számú (Erd. t. 22. §.) és törvényes minőséggel bíró erdőörököt (Erd. t. 37. §.) alkalmazzanak, és azokat tudomásvétel, illetőleg megerősítés végett nála bejelentéék (Erd. t. 21. §.).

Ha pedig az erdőbirtokosok a kellő számú kezelő és őrző személyzetet kellő időben alkalmazni elmulasztanák, az állami közvetlen kezelés alatt álló erdőkre nézve a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszternek jelentést tesz; ha a törvényhatóság saját erdejére nézve mulasztaná el a kellő számú tiszti és altiszti személyzet alkalmazását, ez iránt annak közgyűlésében jelentést tesz; a 17. §. alá tartozó többi erdőbirtokosokra pedig, ha ez irányban záros határidővel tett felszólításának eleget nem tennének, a büntetést kiszabja (Erd. t. 50. §.), a községeket illetve, a kinevezést költségökre teljesíti (Erd. t. 23. §.), és általában intézkedik, hogy a községek és volt urbéres közbirtokosságok az erdőtvörvényben megszabott kötelezettségeknek a legolcsóbban és legcélszerűbben eleget tegyenek;

j) az erdőtisztiket, ha azok a törvényiszabta minőséggel bírnak, s azokat az előző i) pont szerint hivatalukban megerősítette, illetve kinevezésöket tudomásul vette, fölesketi (Erd. t. 38., 39. §§., 1881. évi 30,686. számú utasítás).

Örökdi egyszersmind a fölött is, hogy a fölesketett erdőtiszték, midőn szolgálatban vannak, a nála bejelentett és általa köztudomásra hozott egyenruhát, a felesketett erdőörök pedig szolgálatban a földmi-

velés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszter által megállapított jelvényt viseljük (Erd. t. 45. §., földművelési miniszterium 1881. évi 2293. sz. a. kiadott rendelete); ezen egyenruha, avagy jelvény jogosulatlan viselőinek az 1879. évi XL. t.-cz. 44. §-a alapján, 5 frttől 50 frtig terjedő megbüntetése végett az illetékes hatóságnál a szükséges intézkedéseket megteszi;

k) elsőfokúlag határoz a fölött, hogy a közös adótiast vagy erdőőr tartására több erdőbirtokos egyesülhessen, vagy az erdőkezelés és őrzés ugyanazon személyben egyesíthetessék (Erd. t. 21., 22. §§.), és gondoskodik arról, hogy a községek és volt urbéres birtokosságok szakértő erdőtiastek és erdőőrök tartására szövetkezzenek, s ezen szövetkezést úgy vezeti, hogy a törvény rendeletének ezen erdőbirtokosok lehető legmérsékeltebb megterhelésével elég tétessék;

l) erdőrendészeti áthágások eseteiben, mint elsőfokú hatóság működik (Erd. t. 61. §.), s az erdőtvény 47—53., 206. és 207. §§-aiban megállapított büntetéseket megszabja;

ly) az erdei kihágási bíróságok számára a kir. erdőfelügyelővel egyetértve, erdei érték- és árszabályzatot állapít meg, és azt jóváhagyás végett a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter elé terjeszti (Erd. t. 85. §., 1880. évi 24,432. számú utasítás);

m) kopár területek befásítására társulatok alakítását eszközli (Erd. t. 166—168. §§.);

n) kopár területek beerdősítésének határidejére és az állam által nyújtandó pénzsegély, kölcsön, vagy csemeték adományozása végett a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszterhez intézett folyamodásokat átveszi, és saját véleményének nyilvánítása mellett felterjeszti (Erd. t. 177. §.);

ny) ha valamely vidéken az erdei lopások igen gyakoriakká válnának, a belügyminiszterhez indokolt javaslatot terjeszt fel, hogy az erdei termékek eladása és vétele csak jogos szerzés bizonyítása mellett történhessék (Erd. t. 115. §.), ezen jelentéseiben határozottan megjelölvén azon erdőket, a melyekből — és azon eladási területet, melyen az igazolvány mellett való erdőtermény-eladás alkalmazandó lesz;

o) az erdei termékeknek az erdőből szárazon, idegen területén és magán utakon való kiszállításának szüksége, iránya, tartama, módzatai és lehető legkevesebb károsítással s az illető erdőbirtokosnak okozható verseny kizárásával való keresztülvitele, valamint a letéteményezendő kár-biztosítási összeg iránt elsőfokúlag határoz (Erd. t. 178—180. §§.);

ő) különösen száraz időjárás idején a tüzelést, sőt a dohányzást is az erdőben egészen eltilthatja (Erd. t. 9. §.), és rendelkezik arra nézve, hogy a vágások, irtások, mezők, rétek, nádasok, kákások stb. a legnagyobb vigyázattal és úgy égettessenek le, hogy a tűz az erdőbe át ne csaphasson; úgyszintén az erdei tüzelésből származható erdőégések megakadályoztatására rendszabályokat bocsát ki;

p) intézkedik rovarpusztítások támadásának, vagy terjedésének megakadályozása iránt (Erd. t. 14., 15. §§.).

Midőn az erre vonatkozó munkálatoknak az erdőbirtokosoknak költségére a kir. erdőfelügyelő által vezetendő végrehajtását rendeli el, a szükséges költségeknek az országos erdei alapból történendő előlegezése iránt (1880. évi 35,776. számú földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszteri rendelet) a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszterhez felterjesztést tesz, és a költségeknek a birtokosoktól való behajtása és az országos erdei alapba való visszajuttatása iránt intézkedik;

r) tekintettel az erdei alap rendeltetésére, gondoskodik arról, hogy ha az erdőtörvény 17. §-ában felsorolt erdőbirtokosok, vagy azoknak megbizottja és az erdei kár okozója, vagy szavatosa között oly esetben, midőn a panasz már beadatott, vagy megtétetett, tehát az erdészeti bíró közreműködésének igénybe vétele után jön egyezség létre a bíróság előtt, vagy azonkívül (Erd. t. 41. §.); a kár okozója az országos erdei és községi betegápolási, illetve a szegény alap javára büntetéspénz fejében a megállapított kártérítési összeg 50%-át fizesse, és hogy ezen pénzek, valamint a hivatalból indítandó esetekben megállapított pénzbüntetések az illetékes, elébb nevezett alapoknak havonként átszolgáltassanak;

s) ha feljelentés folytán, vagy egyébkép arról értesül, hogy az elsőfokú kihágási bíróságok (illetőleg végrehajtók) az erdőrendészeti büntetések és eljárási költségek, továbbá az erdei kihágások után befolyó pénzbüntetések, kártérítések és eljárási költségeknek pontos behajtása, törvényszerű felosztása és rendeltetése helyére való szállítása körül nem szabályosan járnak el: erre az alispánt figyelmezteti, illetőleg a vizsgálat elrendelésére felkéri;

sz) rendelkezik az iránt, hogy az erdőbirtokosok, illetőleg személyzetők a kir. erdőfelügyelőnek az erdők bejárása alkalmával szükséges tájékozásokat megadják; — az erdőfelügyelőknek, vagy helyettesiknek az erdőbirtokos magán érdekében tett utazásaik alkalmából származó költségeiknek megtérítéséről gondoskodik; intézkedik az iránt is, hogy az erdőfelügyelőt, kívánatára, a községi bíró, vagy annak

a község határában levő erdőket ismerő helyettese, az erdők bejárásánál a szükséges felvilágosítások megadása végett kísérlje ;

t) a kir. erdőfelügyelő által, az erdőtörvény 34. §-ának rendelkezése szerint a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszterhez a közigazgatási bizottság útján felterjesztendő jelentést tárgyalja; arra való netáni megjegyzéseit a jelentésnek eredetiben való felterjesztése mellett kísérlő iratában kifejezi ;

ty) az erdő-statisztikai adatok összeállításánál a részéről szükséges intézkedések megtételével közreműködik ;

u) határozatai és ítéletei ellen beadott felfolyamodásokat és felebbezéseket a közigazgatási bizottság útján a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszterhez felterjeszti ;

ú) a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszter által kiadott rendeleteket és utasításokat végrehajtja (Erd. t. 25. §.);

v) a tudomására jutott törvényellenes cselekményeket, a kir. erdőfelügyelő véleményének meghallgatása után, halasztást nem tűrlő esetekben pedig a nélkül is (utóbbi esetben ideiglenesen) betiltja (Erd. t. 25. §.);

x) mindazon esetekben, midőn azt a törvény rendeli, vagy a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszter kívánja, véleményt ad ;

y) a hatáskörébe tartozó ügyekben határozatokat hoz és utasítások ad, melyeket, a mennyiben általánosabb jelentőségűek: saját törvényhatósága útján közöl esetleg a szomszéd törvényhatóságokkal is ;

z) a törvényhatóság területén létező erdők állapotáról, a közigazgatási bizottság útján, a törvényhatóság elé évenként jelentést terjeszt (Erd. t. 25. §.);

zs) működéséről a közigazgatási bizottságnak, annak rendes üléseiben jelentést tesz (Erd. t. 26. §.).

4. §. A közigazgatási erdészeti bizottság áll: 3 tagból; ezeket rendszerint a közigazgatási bizottság saját kebeléből titkos szavazással választja. Ha azonban a közigazgatási bizottság tagjai között erdészeti ügyekben jártas egyének kellő számban nem találhatók, azokat a kir. belügyminiszter engedélyével a törvényhatóság választás útján pótolhatja (Erd. t. 26. §.).

Kívánatos, hogy a választottak erdészeti ügyekben jártas egyének legyenek.

A közigazgatási erdészeti bizottságnak mindazon tagjai, kik nem közigazgatási bizottsági tagok egyszersmind, a közigazgatási bizottság

ülésében csak a jelen utasítás 1. §-ában részletezett erdészeti ügyek tárgyalásánál bírnak szavazattal.

5. §. A közigazgatási erdészeti bizottságnak elnökét és alelnökét a három rendes tag közül a közigazgatási bizottság választja.

Az albizottság megalakulásáról a közigazgatási bizottság a földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszternek jelentést tesz, s arról egyszersmind a kir. erdőfelügyelőséget is értesíti.

6. §. A közigazgatási erdészeti bizottság a közigazgatási bizottságnál végrehajtó közege lévén, reá nézve a közigazgatási bizottságról szóló 1876: VI. t.-cz. határozatai, a mennyiben az erdőtörvényvel ellentétben nem állanak, érvényesek.

Ennélfogva, ha a közigazgatási erdészeti bizottság valamelyik tagja megszűnik a közigazgatási bizottság tagja lenni, azzal erdészeti bizottsági tagsága is megszűnik.

7. §. A közigazgatási erdészeti bizottságnak jegyzője a törvényhatóságnak azzal állandóan megbízott valamelyik jegyzője, vagy aljegyzője; a ki azonban, ha különben nem tagja az erdészeti bizottságnak, szavazattal nem bír.

8. §. Előadó az elnök által megbízott, vagy az illető tárgyra, avagy állandóan az erdészeti bizottság által választott tag, esetleg az elnök maga, erdőrendészeti áthágások és erdőtermények szállítását illető ügyekben pedig a kir. erdőfelügyelő.

9. §. Az irodai teendőket, a jegyző felügyelete alatt, a törvényhatóságnak azzal megbízott irodaszemélyzete végzi.

10. §. A közigazgatási bizottság, illetve a fő- vagy alispán útján erdészeti ügyekben érkező iratok beigtatása után, az elnök haladéktalanul intézkedik arra nézve, hogy az ügy lehetőleg a bizottság legközelebbi ülésén tárgyalathassék, minélfogva azt megfelelő előkészítés végett az illető előadónak kiadja.

11. §. Az ügyiratokról külön igtató és tárgymutató vezetendő.

A közigazgatási erdészeti bizottság ügyiratai megjelölésére külön bélyegzőt is használhat ezen körirattal: «N. N. megye (város) közigazgatási erdészeti bizottsága».

12. §. A közigazgatási erdészeti bizottság annyiszor, a mennyi-szer szükséges, de legalább minden két hónapban egyszer, a törvényhatóság székhelyén ülést tart, melynek a közigazgatási bizottság ülésével nem kell okvetetlenül összeesni, s határideje, tekintettel arra, hogy a kir. erdőfelügyelőnek több törvényhatóság erdészeti ülésében kell részt venni, esetleg ügyeket előadni, az erdőfelügyelőség kerületébe eső törvényhatóságok közigazgatási bizottságaival és a kir. erdő-

felügyelő meghallgatásával lehetőleg úgy állapítandó meg, hogy a kir. erdőfelügyelő az ülésekben való megjelenésben akadályozva ne legyen.

13. §. A közigazgatási erdészeti bizottság tagjai, valamint a kir. erdőfelügyelő is, a bizottsági ülésekre ugyanazon módon hivandók meg, mint az a közigazgatási bizottság tagjaira nézve szokás; utóbbi egyszersmind értesítendő a tárgyalandó ügyekről, hogy azok fontosságához mérve személyes megjelenése, vagy képviseltetése iránt intézkedhessék.

14. §. A közigazgatási erdészeti bizottság mindazon ügyekben, a melyek jelen utasítás 3. §-ánál fogva hatáskörébe rendeltettek, önállóan határoz; a kir. erdőfelügyelő véleményét azonban minden ügy tárgyalása alkalmával, avagy azt megelőzőleg, meghallgatni, illetve kikérni tartozik.

15. §. A közigazgatási erdészeti bizottság eljárásáról a közigazgatási bizottságnak legközelebbi rendes ülése alkalmával jelentést tesz (jelen utasítás 3. §. *zs*), mely célra minden egyes alkalommal előadót választ.

16. §. A közigazgatási valamint az erdészeti bizottság ülésein a kir. erdőfelügyelőt a kir. erdőfelügyelő helyettesítheti.

17. §. A közigazgatási erdészeti bizottság ítéleteit és határozatait a maga nevében saját elnökének aláírásával adja ki, és végrehajtás végett az alispánhoz, vagy polgármesterhez teszi át, ki is azoknak végrehajtása iránt intézkedik.

18. §. A kir. erdőfelügyelő a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszter képviselője lévén, hogy az erdőtvény 68. §-ában ráruházott felelősségi jogot kellő időben és minden általa szükséges vélt esetben alkalmazhassa, mind a közigazgatási bizottság erdészeti ügyeket illető, mind pedig az erdészeti bizottság minden határozatáról, akár volt jelen a tárgyalás alkalmával, akár nem, az ülés jegyzőkönyvének kivonata, az ítéletnek pedig másolatban való közlése által értesítendő.

19. §. Azon esetben, midőn a közigazgatási erdészeti bizottság részéről az 1879: XXXI. törvényczikk 166. és 168. §§-ai értelmében a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszter rendelete alapján küldöttség rendelendő ki, tagjainak utazása alkalmából felmerülő költségeit az országos erdei alap fedezi; mi végből a kiküldött bizottsági tagok által szabályszerű utinapló szerkesztendő, s a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszterhez felterjesztendő.

A bizottsági tagok 5 forint napidíjat és megfelelő fuvarköltséget számíthatnak fel.

III. FEJEZET.

Eljárás erdőrendészeti áthágások ügyében.

20. §. Erdőrendészeti áthágások azok, melyek az erdőtörvény 46—53., 206. és 207. §§-aiban közelebről megjelölve vannak.

Erdőrendészeti áthágásokra nézve elsőfokú hatóság azon közigazgatási bizottság, illetve annak erdészeti bizottsága, melynek területén az erdő, melyben az áthágás elkövettetett, fekszik.

21. §. Erdőrendészeti áthágások miatt az eljárás hivatalból megindítandó.

22. §. A közigazgatási erdészeti bizottság az erdőrendészeti áthágásokat akkor veszi tárgyalás alá, ha azok a következő 23—30. §§-ban részletezett eljárás útján meg lettek állapítva.

23. §. Szolgabírák, városkapitányok, vagy a tanács által erdőrendészeti ügyek tárgyalásával megbízott tisztviselők, Budapesten a kerületi előjárók, az illető kir. erdőfelügyelőt a történt feljelentésről, vagy bármely módon tudomásukra jutott erdőrendészeti áthágásról haladéktalanul tudósítani tartoznak.

24. §. A kir. erdőfelügyelő a tudósítás vétele után azonnal, ha pedig másnemű hivatalos elfoglaltsága miatt ez lehetetlen volna, három hetet meg nem haladó idő alatt, a helyszínén megjelenvén, a feljelentés alaposágáról előzetes meggyőződést szerez, s ha a feljelentés nem bizonyul alaptalannak, vagy ha saját tapasztalása útján jött volna tudomására az erdőrendészeti áthágás, az illető közigazgatási közeget (szolgabíró, városkapitány, illetve megbízott tisztviselő, Budapesten ker. előjáró), melytől az erdőrendészeti áthágásról a tudósítást vette, vagy a melynek hatósága területén az erdő fekszik, az eljárás megindítását indítványozza.

25. §. A közigazgatási tisztviselő, a kir. erdőfelügyelő indítványára, szükség esetén a helyszínére, a kir. erdőfelügyelővel együttesen meghatározott napra, a melynek határideje azonban 3 héten túl nem terjedhet, a tárgyalást kintüzi és arra úgy a kir. erdőfelügyelőt, valamint az érdekelt feleket az esetleg szükséges szakértőkkel és tanúkkal együtt meghívja.

26. §. A felek a tárgyalásnál magukat meghatalmazottak által is képviseltethetik. A meghatalmazás érvényéhez két tanú aláírása szükséges.

Azon körülmény, hogy a megidézett felek a tárgyalásra meg nem jelentek, a tárgyalás megtartását nem akadályozhatja.

27. §. A tárgyalás nyilvános. A kir. erdőfelügyelő a meghívott egyénekhez és a panaszlottak képviselőihez tárgyszerű kérdéseket intézhet.

28. §. A tárgyalásról jegyzőkönyv vezetendő.

A jegyzőkönyvbe felveendő a felek vezeték- és keresztnéve, válása, illetőségi helye, lakása, polgári állása és foglalkozása, kir. hivatalnoknál csak neve és hivatali minősége.

A tárgyalást az illető hatósági személy (szolgabíró, városkapitány, vagy a városi tanács által megbízott tisztviselő, Budapesten a ker. előjáró) vezeti.

29. §. Miután a kir. erdőfelügyelő, vagy helyettese a panasz tárgyat előadta, kihallgatandó a panaszlott és azután a tanúk, a szakértők és a többi netán érdekelt felek.

A jegyzőkönyvbe a tárgyaló hatósági személy a kihallgatás eredményét, tehát a felek nyilatkozatainak, a tanúk, szakértők, valamint a többi érdekelt vallomásainak, nemkülönböztetve netáni szemléknek csak lényegét, azaz a kiderített adatok rövid sommázatát veteti fel. A felvételnek mindazonáltal szabatosan és világosan kell történni.

A tárgyalási jegyzőkönyvbe a panaszlott vagy meghatalmazottja, úgyszintén a tanúk sajátkezüleg semmit sem jegyezhetnek be és egyedül a szakértőknek engedhető meg, hogy véleményüket sajátkezüleg írassák be.

Az erdészeti kormányzat szakértőjeként rendszerint a kir. erdőfelügyelő tekintendő; oly esetben azonban, midőn a vádlott fél részéről szakértők meghívása kívántatnék, mind a kir. erdőfelügyelő, ki az erdészeti kormányzat részéről hivatalból működő vádló, mind a panaszlott fél a maga részéről választhat szakértőt, harmadikat a tárgyaló bíró nevez ki.

A tárgyalás megszakítás nélkül folytatandó és lehetőleg a megkezdés napján be is fejezendő.

30. §. A jegyzőkönyv a tárgyaló hatósági személy és jegyző, valamint a kir. erdőfelügyelő és a panaszlott, illetve felhatalmazottja, s a kihallgatott egyének által aláírandó.

Irni nem tudó egyének keresztvonalat tesznek, nevök melléírása a jegyző által történik.

Az aláírás netaláni megtagadása, az okul felhozott érvekkel együtt a jegyzőkönyvben előtüntetendő.

31. §. A jegyzőkönyvet az eljáró hatósági személy legfeljebb 8 nap

alatt, az arra vonatkozó iratokkal, esetleg felvételekkel és rajzokkal, tüzetes jelentés kíséretében, közvetlenül az illetékes közigazgatási erdészeti bizottság elé terjeszteni köteles (Erd. t. 66. §.).

32. §. Erdőrendészeti áthágások elbírálása a közigazgatási erdészeti bizottság rendes ülésében történik.

Ha azonban a kir. erdőfelügyelő az ügy sürgős tárgyalását tartaná szükségesnek, előterjesztésére az elnök e célra rendkívüli ülést hívhat egybe.

33. §. A közigazgatási erdészeti bizottság az erdőrendészeti áthágás érdemére nézve felvilágosítást, az erdőrendészeti áthágás megállapítása alkalmával, az eljáró hatósági közeg által felvett jegyzőkönyvből merit (jelen utasítás 28., 29. §§.); külön birói szemlének, vagy szakértők meghallgatásának az erdészeti bizottság részéről nincs helye.

Ha azonban a közigazgatási erdészeti bizottság a tényállás bővebb felderítésére újabb tárgyalást tartana szükségesnek, megfelelő határidő kitűzése mellett az erdőtörvény 62., jelen utasítás 23. §§-ban megjelölt hatósági közegeknek azt megrendelheti. Ezek által az új tárgyalásra a kir. erdőfelügyelő ismét meghívandó.

Az új tárgyalásra ugyanazon szabályok állanak, a melyek a fentebbi 23—30. §§-ban az első tárgyalásra elrendeltettek.

34. §. A közigazgatási erdészeti bizottság határozatait és ítéleteit szavazattöbbséggel hozza.

35. §. Az erdőrendészeti áthágás miatt elítélt az eljárási költségekben is elmarasztalendő.

Az elítélt által viselendő költségekhez számítandók a kir. erdőfelügyelő és helyettesének költségei is.

36. §. Az ítélet mind a kir. erdőfelügyelőnek (Erd. t. 67. §.), mind pedig a panaszolt félnek írásban, vétbizonyítvány mellett, utóbbinak az 1879:XXXI. törvénycikk 62. §. értelmében eljáró, jelen utasítás 23. és 24. §§-ban felsorolt hatósági közeg útján kézbesítendő; a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszter erdőszámvévősége pedig rövid kivonatban értesítendő.

37. §. Mind a kir. erdőfelügyelőnek, mind a panaszlott félnek jogában áll a közigazgatási erdészeti bizottság ítélete ellen, annak kézhezvételétől számított 15 nap alatt, az elsőfokú erdőrendészeti hatóság útján, a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszterhez felebbezni.

38. §. Felebbezés esetében az összes tárgyalási iratok a közigazgatási erdészeti bizottság legközelebbi üléséből saját véleményének

nyilvántartásával, a földmivéls-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszterhez eredetiben felterjesztendők.

39. §. A másodfokú ítélet ugyanazon módon és úton kézbesítendő a panaszlott félnek és a kir. erdőfelügyelőnek, mint az a fentebbi 36. §-ban az elsőfokú ítéletre elrendeltetett.

40. §. A végrehajtás az ítéletben rendelendő el, s ha az elmarasztalt a kitűzött határidő alatt a megszabott büntetést megyékben a szolgabíró, törvényhatósági joggal felruházott vagy rendezett tanácsú városokban a városkapitány, Budapesten a ker. előjáróságnál le nem fizetné, ezen hatósági közegek hivatalból tartoznak a végrehajtásra nézve intézkedni.

41. §. A mennyiben az erdőtvény vagy jelen utasítás másképp nem intézkedik, az eljárásnál mindenekben az erdei kihágások tárgyalása iránt a belügyminiszter által kibocsátott ügyrendtartás alkalmazandó, különösen a végrehajtásra és a pénzkezelésre nézve.

2. Eljárás az erdőtisztek és erdőőrök felesketése körül.

Az 1879: XXXI t. cz. 36., 37., 38. és 39. §§-aiban foglalt intézkedések végrehajtására nézve a F. I. K. miniszterium 1880: 30,686. sz. a. a következő utasítást adta ki:

Az erdők felügyeletével megbízott erdőtisztek és erdőőrök által leteendő hatósági eskükről az erdőtvény 39. §. értelmében rovatos bizonyítvány állítandó ki, melyben világosan kiteendő, hogy az eskütételre bocsátott erdőtiszt az erdőtvény 36. §-ának a) és b) pontja alatt, az erdőőr pedig ezen tvény 37. §-ának a), b) és c) pontja alatt felsorolt azon kellékek közül, melyektől az Erd. t. 17-dik §-ban megnevezett birtokosok erdeiben valamely egyénnek erdőtiszti, illetőleg erdőőri minőségben való alkalmazhatása feltételezve van, — melyeknek felel meg?

Ezen kellékek az idézett szakaszok szerint a következők:

1. erdőtisztekre nézve: hogy az alkalmazandó, illetőleg tetteles alkalmazásában megtartandó egyén

a) feddhetlen életű legyen,

b) valamely erdőakadémia teljes bevézéséről és az erdészeti államvizsga belföldön történt letételéről hiteles bizonyítvánnyal birjon, vagy ha ily bizonyítványokkal nem rendelkeznek, hitelesen igazolni tudja, hogy jelen állásában elfoglalt erdészeti szolgálatát a mostani birtokosnál még 1880. évi július 1-je, vagyis az erdőtvény életbe lépte előtt megkezdte;

2. erdőőrökre nézve: hogy az alkalmazandó erdőőr

a) feddhetlen életű, és

b) életének 25-ik évét meghaladott egyén legyen, továbbá, hogy
c) az erdőőri szakvizsga letételeit hiteles bizonyítvánnyal igazolja.

Ezen minősítés, mint előbb említve volt, csak a 17. §-ban megnevezett birtokosok erdőtisztjeire és erdőőreire kötelező, sőt a 2. c) alatt említett szakvizsga letétele ezekről is csak az erdőtvény kihirdetése után következő első 10 év letelte után követelendő meg, míg a magánbirtokosok tisztjeire és őreire nézve elégséges, ha az 1. a) alatt, illetőleg a 2. a) és b) alatt kitüntetett kellékekkel bírnak. Mindamellett, miután a törvény 39. §-a úgy rendel, a felsorolt kellékek számára minden eskübizonyítványban külön rovat nyitandó, vagyis a magánbirtokosok erdőtisztjei és erdőőrei számára is ugyanazon bizonyítvány készítendő, mint a 17. §-ban felsorolt birtokosok erdőtisztjei és erdőőrei számára.

Ennélfogva úgy az erdőtiszték, mint az erdőőrök részére csak egy-egy féle nyomtatvány készítettets küldetik meg most az első szükségletre . . . . illetőleg . . . . példányban ide csatolva a bizottságnak; nevezetesen az «A) minta» jelzésű, mely erdőtiszték számára készült, és a közigazgatási bizottságok által töltendő ki, és a «B) minta» jelzésű, mely erdőőröknek megyékben a szolgabírák, rendezett tanácsu városokban a mezei rendőr-kapitányok és a fővárosban a főkapitány által szolgáltatandó ki.

Ha az ezúttal megküldött nyomtatványmennyiség esetleg nem volna elégséges, tegyen a bizottság jelentést, s egyúttal jelölje meg azon mennyiséget is, mely előreláthatólag szükséges lesz.

Arra nézve, hogy az eskületételre jelentkezők közül kik tekintessenek tiszti rangban állóknak, azaz erdőtisztéknek, és kik altiszti rangban levőknek, azaz erdőőröknek, a következők szolgáljanak útmutatásul.

Erdőtisztnek, tekintet nélkül arra, hogy minő természetű erdőbirtokban alkalmaztatik, általában véve csak olyan tényleges erdőszeti szolgálatban álló egyén tekinthető, a ki a mellett, hogy a birtokos vagy felettes hivatal által tiszti rangban állónak jelentetik be, egyúttal azt is igazolni képes, hogy az erdőgazdaság szellemi munkálkodást és szakértelmet feltételező valamelyik kezelési vagy üzemi ágának vezetésével vagy önálló intézésével van megbízva.

Az erdőtvény 17. §-ában megnevezett birtokosok erdőtisztjeinek azonban ezen általános követelményen kívül még külön igazolni kell, hogy jelenlegi szolgálatukat ez időszertinti minőségükben még az erdőtvény életbe lépte előtt kezdték meg, vagy pedig azt,

hogy az erdőtörvény 36. §-ában megszabott minősítéssel teljes mértékben bírnak, azaz valamely erdőakadémiát teljesen elvégeztek, és erdészeti államvizsgát is tettek.

Ezen utóbbi követelményre nézve azonban kivétel teendő azon erdőgyakornokoknál, kik az erdőakadémia teljes bevégzését igazoló bizonyítvány előmutatása mellett kimutatni képesek, hogy az államvizsgát eddig csupán csak azért nem tették le, mert arra engedélyt, az erdészeti államvizsgákra vonatkozólag fennálló szabályok értelmében kellő számú gyakorlati évek hiányában, még nem nyerhettek; vagy, hogy ezen vizsga letételében betegség avagy el nem odázható szolgálati köteleességek teljesítése miatt akadályozva voltak.

Minden más eskütelésre jelentkező egyén, ki az itt felsorolt kellékek közül a szükségeseket igazolni nem tudja, viseljen szolgálatában bárminő tiszti nevet, erdőőrnek tekintendő, s mint ilyen, eskütel végett az illetékes szolgabíróhoz (mezei rendőrkapitányhoz, főkapitányhoz) utasítandó.

A kellő minősítéssel bíró erdőtisztek felesketése az erdőtörvény 38. §-ában megadott minta szerint, az eskübizonyítványok kitöltése pedig a következő utasítások szemmel tartásával foganatosítandó.

A bizonyítvány első rovatában az eskü letételének ideje jegyzendő fel, még pedig félreértések kikerülése végett, a hónap, szóval, az év és nap ellenben szokott módon, számmal.

A második rovatba a felesketendőnek neve, azután tiszti rangja (pl. erdőgyakornok, erdészjelölt, erdész, erdőszámvívó, faraktártiszt, erdészeti számtiszt, számvizsgáló, számtanácsos, főerdész, erdőfogalmazó, erdőtűkár, erdőrendező, erdőtanácsos, főerdőmester, főerdőtanácsos, stb.) végül pedig lakása iratik be.

A «minősítvény» című 3-ik főrovat 1-ső alrovatába, mely «erkölcsiség» feliratot visel, röviden ezen szó irandó «feddhetlen», önként értődvén, hogy a ki a politikai hatóság által ezen erkölcsi minősítésre érdemtelennek ítéltetett, esküre sem bocsátható.

A 2-ik alrovatba a szerint, a mint az illető erdőtiszt valamely akadémia teljes elvégzéséről szóló bizonyítványt képes előmutatni, vagy pedig ilyennel nem rendelkezik, ezen szavak jegyeztetnek be: «van» vagy «nincs», első esetben beiratván egyszersmind azon erdészeti tanintézet neve is, mely a bemutatott bizonyítványt kiállította.

Ugyanily módon töltendő ki a «minősítvény» főrovat 3-ik alrovata is azon különbséggel, hogy itt az államvizsgabizonyítvány teljes keltezése, tehát nemcsak a hely, hol az kiállított, de egyúttal az év is, midőn a vizsga letétel, feljegyzendő. Ezen utóbbi adat feljegyzése

azért szükséges, mert annak megítélésére, vajjon valamely államvizagabizonyítvány megfelel-e az erdőtvény azon követelményének, mely a 36. §. ezen szavaiban: «erdőtiszt a 17. §-ban megnevezett erdőbirtokosok erdeiben csak olyan egyén lehet, a ki . . . . . az erdészeti államvizagát belföldön tette le» — megszabva van, sok esetben az államvizag-letétel idejének ismerete is szükséges, a mennyiben a törvény ezen megszorításának alkalmazásánál különbség teendő az 1867. előtti, és az ezen év utáni időből származó bizonyítványokra nézve.

Míg ugyanis az alkotmányos kormányzat életbelépte utáni időből származó erdészeti államvizag-bizonyítványok közül kivétel nélkül csak a Magyarországon kiállítottak vehetők belföldön kelteknek, s tehát érvényeseknek; addig az 1867 előtti időből származottak közül nemcsak a szoros értelemben vett belföldi bizonyítványok, de tekintettel arra, hogy ezen időszakban az erdészeti államvizagák az egész monarchiában mindenütt ugyanazon szabályok és elvek szerint tartattak meg, s hogy a vizagázóktól ezen időben Magyarországon is csak az a képesség és szakismeret követeltetett meg, mint a monarchia más részeiben; különösen pedig, hogy azon körülmény által indíthatva, mert az ország erdészeti főhatóságának székhelye akkor Bécs volt, a magyar szakemberek közül is sokan Bécsben szerezték meg oklevelüket; az osztrák örökös tartományokban kelt erdészeti államvizag-bizonyítványok is érvényeseknek tekintendők.

A «minősítvény» rovat 4-ik alrovatába végül hiteles okmányok alapján azon év száma irandó be, melyben az esküttevő erdőtiszt mostani szolgálatát jelenlegi erdőtishti minőségében az ez idő szerinti birtokosnál megkezdte. Azon erdőtiszteknél, kiknél ezen idő az 1880-dik évre esik, egyúttal a hónap is kiteendő.

A 4-dik főrovatba a birtokos teljes czíme, az 5-ikbe pedig az esküttevő tiszt kezelésére bizott erdőtest körülírása, a község, határ- és erdőrész szabatos megjelölésével, jegyzendő be. Olyan erdőtiszteknél, kikre nem valamely erdőtest közvetlen kezelése, hanem pl. egész birtokok, uradalmak központi igazgatásának intézése (erdőmesterek, erdőrendezők, főerdészek stb.), vagy az üzemi és kezelési teendők egyes külön álló részeinek teljesítése (számvivő, raktártiszt, számtiszt stb.) van bízva: az egész uradalomnak, vagy az uradalom azon részének megnevezése veendő fel, melyre az illetőnek működése kihat.

Az erdőtest vagy birtok megjelölése alkalmával egyúttal az is jelzendő, vajjon az az erdőtvény 17. §-ában felsorolt erdőbirtokok közé tartozik-e, avagy magán-birtokot képez.

Ha a rovatok ekkép mind kitöltettek, és a bejegyzett adatok a megkívántató minősítést kellőleg igazolják, a felesketés az erdőtvény 38. §-ában megadott forma szerint végrehajtandó, s ennek megtörténte után a bizonyítvány kellően aláírva kiszolgáltatandó.

Miután azonban szükséges, hogy a közigazgatási bizottság a felesketett erdőtisztok számáról, nevééről és minősítéséről pontos nyilvántartást vezessen, a bizonyítványba beírt adatok egyidejűleg az ügynevezett «Eskületéti jegyzőkönyv»-be is bevezetendők.

Ezen jegyzőkönyv nagyobb alakú papírból, ugyanazon minta szerint készítendő, mint az eskübizonyítvány, azon különbséggel azonban, hogy e bizonyítványban foglalt rovatokon kívül, elől egy «jegyzőkönyvi szám» nevű, hátul pedig egy kellő bőségű, «megjegyzés» czímet viselő rovat is felveendő, és valamennyi rovat a papírlap egész hosszára kiterjesztendő.

A felesketési esetek az eskületéti jegyzőkönyvbe külön tételszám alatt a jelentkezés sorrendjében vezetnek be, s az itt nyert tételszámok egyúttal a kiadandó eskübizonyítványra is rávezettetnek.

Az ekkép kiállított eskübizonyítványok csak addig érvényesek, míg a tulajdonos erdőtiszt a bizonyítványban megnevezett erdőbirtokosnál, az abban megjelölt állomáson és tiszti rangban marad.

Mihelyt e tekintetben változások állanak be, a bizonyítvány érvényessége is megszűnik, s a tulajdonos kötelezve lesz azt a birtokosnak, az erdőbirtokos pedig legfeljebb 15 nap alatt a közigazgatási bizottságnak átszolgáltatni.

A közigazgatási bizottság az átvett eskübizonyítványt azon esetben, ha az erdőtiszt szolgálatából végkép kilépett, megsemmisíti, s ezen tényt (mint általában minden, a bizonyítványra utólagosan rávezetett megjegyzést) egyúttal az eskületéti jegyzőkönyv «megjegyzés» rovatába is feljegyzi.

Ellenkező esetben, ha t. i. az erdőtiszt a birtokos szolgálatában megmaradva, csak állomást cserélt, vagy előlépttetett, a bemutatott bizonyítványt a közigazgatási bizottság az által, hogy a bejelentett változásokat a nyomtatvány e czélra kijelölt helyén (s egyúttal az eskületéti jegyzőkönyv «megjegyzés» rovatában is) pontosan feljegyzi, és megjegyzéseit a kelet kivételével szabályszerűen aláírja, továbbra is érvényesnek nyilatkoztatja.

Ha az áthelyezett vagy előlépttetett erdőtiszt új állomása esetleg más törvényhatóság kerületébe esik, a bizonyítvány a most említett érvényességi záradékkal való ellátás végett közvetlenül az új állomásra nézve illetékes közigazgatási bizottságnak terjesztetik elő, mely a bizo-

nyitványban foglalt adatokat, nyilvántartás czéljából, saját eskületé-
teli jegyzőkönyv-ébe is bevezetvén, megjegyzéseit ennek száma alatt
vezeti rá a bizonyítványra. Ilyen esetekben azonban az illető erdőtsizt
eltávozása felől a birtokos azon közigazgatási bizottságot is értesíteni
tartozik, mely az eskübizonyítványt kiállította volt.

Mielőtt valamely eskübizonyítvány érvényességi záradékkal lát-
tatnék el, megvizsgálendő, vajjon a tulajdonos erdőtsizt még mindig
bíró azon erkölcsi minősítéssel, mely a bizonyítványban kiténtetve
van. A 17. §-ban megnevezett birtokosok erdőtsiztjeinél előléptetés
esetében ezenkívül az is megvizsgálendő, vajjon bíró az illető azon
qualifikációval, mely az erdőtvény 36. §. értelmében az előlépés-
hez szükséges, nevezetesen, hogy letette-e az illető az erdőszeti állam-
vizsgát.

Ha a bemutatott eskübizonyítványban ezen qualifikáció igaz-
zolva nem lenne, az előléptetésnek jóváhagyása, illetőleg a bizonyít-
ványnak érvényességi záradékkal való ellátása mindaddig megtaga-
dandó, míg az illető tsizt az erdőszeti államvizsgának letételét bizonyít-
vánnyal nem igazolja.

E föltétel teljesítése esetében, a bizonyítványra rávezetendő meg-
jegyzések között az erdőszeti államvizsgának a bizonyítványban meg-
jelölt helyen és időben történt letétele is igazolandó.

Ha az ilyen megjegyzések számára a bizonyítvány első oldalán
megjelölt hely nem volna elégséges, a második tiszta lap is felhasz-
nálható.

Eskübizonyítványok elveszése esetében az eskületé-
teli jegyzőkönyv alapján új másolati példányok szolgáltatathatók ki; a kiszol-
gáltatás azonban csak az eredetinek a hasonnemű okiratokra nézve
fennálló szabályok szerint eszközölt semmisnek nyilvánítása után tör-
ténhetik meg.

Ha valamely közigazgatási bizottság az esetleg jelentkezett erdő-
tsizteket már feleskette volna, az átvett eskü érvényesnek tekintendő,
a kiszolgáltattott bizonyítványok azonban bekérendők és ezen rendelet
értelmében újjakkal cserélendők ki, s egyidejűleg az eskületé-
teli jegyzőkönyvek is a fentebb adott utasítások szerint szerkesztendők.

A fentebbiekben részletezett eljárás követendő megyékben a
szolgabírák, rendezett tanácsú városokban a mezei rendőrkapitányok,
és a fővárosban a főkapitány által is az erdőőrök felesketésénél, azon
különbséggel, hogy az erdőőröktől minősítés gyanánt, az erdőtvény
37. §-ának *a*) és *b*) pontja alatt felsorolt kellékek igazolása követe-
lendő meg. (1879. június hó 14-étől kezdve a 17. §-ban megnevezett

erdőbirtokosok öreinél a c) pont alatt felsorolt kellék igazolása is szükséges lesz.) Ezen különbség tekintetbe vétele mellett az eskübizonyítványok kitöltése, az eskületételi jegyzőkönyv szerkesztése és vezetése, a szolgálati változások utólagos feljegyzése és az eskübizonyítványnak továbbra is érvényesnek nyilvánítása, másolati példányok kiszolgáltatása, esetleg már kiszolgáltattott bizonyítványok kicserélése stb. mind a fentebbiek szerint eszközözendők.

Ennélfogva az erdőőrök számára készült nyomtatványok kiosztása alkalmával említett közegeknek utasításul ezen körrendelet másolata adható ki, egyúttal azonban az is meghagyandó, hogy az erdőőrök esküjéről vezetett eskületételi jegyzőkönyvek részleteit másolatban minden félév eltelte után a közigazgatási bizottságnak küldjék be. Ezen jegyzőkönyvek ugyanis, pontos vezetés mellett, a legegyszerűbb és legmegbízhatóbb nyilvántartását képezhetik a kvalifikációnak, s így az erdőtörvény 25-ik szakaszának 4-ik pontja értelmében gyakorlandó ellenőrzés foganatosításánál a közigazgatási bizottságoknak hasznos szolgálatokat tehetnek.

Kapcsolatban az elmondottakkal végül figyelmeztettetnek a közigazgatási bizottságok, hogy az itten tárgyalt hatósági eskü letételére az erdőtörvény 17-ik szakaszában megnevezett birtokosok erdőtisztjei és erdőőrei a törvény által kivétel nélkül kötelezve vannak, míg a magánbirtokosoknak csak jogukban áll tisztjeiket és őreiket feleskettetni; ezen jognak gyakorlása azonban szintén igen kívánatos, miután az erdőtörvény azon határozatai, melyek az erdők felügyeletével megbízott erdőtisztteket és erdőőröket, az erdők védelmének biztosabbá tétele érdekében, szolgálat közben közbiztonsági közegeknek nyilvánítják, s mint ilyeneket vadászatjegy-adómentes fegyver viselésére, továbbá bizonyító erővel bíró erdei napló vezetésére jogosítják (40., 41.), az erdei kihágások vagy kihágást elkövetők nyomozásában foganatosított cselekményeikre pedig hatály és hitelesség tekintetében a törvényeknek és szabályoknak a rendőri közegekre vonatkozó intézkedéseit rendelik alkalmazni, — csak olyan erdőtiszttekre és erdőőrökre vonatkoznak, kik hatóságilag feleskettettek.

Eskületélti jegyzőkönyv száma.....

A) minta.

Bizonyítvány

az 1879. évi XXXI. törvényczikk 38. §-a értelmében letett
erdőtisztai eskükről.

Az eskü letételének ideje	Az esküt letéző erdőtiszt						Az erdőbirtokos neve, kinek szolgálá- tában áll	Az erdőbirtok megnevezése, mely kezelésére van birtva
	neve, tiszti rangja és lakása	minősítvénye						
		a)	b)					
	erkölcsi- ség	akadémiai bizonyítvány	erdő-állam- viselg. bizonyítvány	szolgálatba lépés ideje				

Kiadatott ..... 188. évi ..... hó ..... n.

..... közigazgatási bizottsága által

Az illetékes közigazgatási bizott-
ság későbbi megjegyzései a szolgálát-
ban történt változásokról (állomás-
csere, előléptetés stb.)

Megjegyzés. Ezen eskü-bizonyítvány alapján fentebb megnevezetti erdőtiszt, szol-
gálatában, közbiztonsági közegnek tekintendő, s mint ilyen löfegyvert is viselhet.

Ezen fegyver vadászat-jegy adómentes. (1879. évi XXXI. t.-cz. 40. §.)

Eskületélteli jegyzőkönyv száma.....

B) minta.

Bizonyítvány

az 1879. évi XXXI. törvénycikk 38. §-a értelmében letett
erdőbirtokos esküéről.

Az eskü letételének ideje	Az esküt letelő erdőőr			Az erdőbirtokos neve, kinél szolgál	Az erdőrészt megjelölése, mely őrzésére van bízva	
	neve, altiszti rangja és lakása	minősítvénye				
		a) erkölcs	b) életkor			c) erdőbirtokos állományának bizonyítvány

Kiadott ..... 188 ..... évi ..... hó ..... n

..... közigazgatási bizottsága által

As illetékes közigazgatási hatóság
későbbi megjegyzései, a szolgálatban
történt változásokról (állomáscsere,
előléptetés stb.)

Megjegyzés. Ezen eskü-bizonyítvány alapján, fentebb megnevezett erdőőr, szol-
gálatában, közbiztonsági közegnek tekintendő, s mint ilyen, lötegyvert is viselhet.

Ezen fegyver vadászati-jegy adómentes. (1879. évi XXXI. t.-cs. 40. §.)

XIII. Vadászat.

A közigazgatási bizottság, illetőleg elnöke engedélyezi a hivatalból való vadászatok megtartását az 1883: XX. t.-cz. 19—21. §§., indítványozza a ragadozó állatok elejtéséért fizetendő jutalomdíjakat az 1883: XX. t.-cz. 25. §. szerint.

XIV. Kivándorlás.

A kivándorlási ügynökségért folyamodók kérvényüket a közigazgatási bizottságnál nyújtják be s ez véleményt ad a kérelem iránt (1881: XXXVIII. t.-cz. 4. §.). Ugyan e törvény 11—13. §§. szerint kimondja az ügynöknek adott engedély elvesztését.

XV. Műemlékek.

Közreműködik a műemlékek fontartása körül az 1881. évi XXXIX. t.-cz. 22. §. értelmében.

XVI. Kisajátítás.

A kisajátítási eljárásnál közreműködik az 1881: XLI. t.-cz. 33., 71., 72., 73. §§. értelmében.

XVII. Ut-, hid-, rév- és kövezetvámügyekben,

a mennyiben a közgyűlés hatáskörébe nem tartoznak, harmadfokú hatóság. (K. K. 1884. 41,694. sz. körrendelete.)

II. RÉSZ.

Teendői mint fegyelmi hatóságnak.

Hatáskörét s eljárását fegyelmi ügyekben a fegyelmi eljárásra vonatkozó fejezet részletesen adja elő.

III. RÉSZ.

Teendői mint felebbviteli hatóságnak.

56. §. Az említett fegyelmi ügyeken kívül a közigazgatási bizottsághoz felebbezendők mindazon ügyek, a melyekre nézve ezt ezen vagy valamely más törvény rendeli.

57. §. Azon ügyekre nézve, melyeket valamely más törvény rendel a közigazgatási bizottsághoz felebbeztetni, az illető törvény határozza meg azt is, hogy a felebbezés minő hatóságtól, kik által és mily ese-

tekben intézhető, s hogy a közigazgatási bizottság határozatai ellen, kinek mily esetekben és hová lehet felebbezni, valamint azt is, minő esetekben van hivatalból felebbezésnek helye.

58. §. A községi törvény (1886: XXII. t.-cz.) értelmében a községeknek, mint a hatóságnak a törvényhatósághoz hivatalból felterjesztendő határozatai, valamint ezen határozatok ellen egyesek által intézett felfolyamodások, illetőleg felebbezések másodfokú elintézése továbbra is a törvényhatósági közgyűlés hatáskörében meghagyatván, a bizottsághoz felebbezendők:

a) a községnek egyesek magán concret ügyeiben hozott határozatai;

b) a községi igazolóválasztmánynak azon határozatai, a melyek az 1886: XXII. t.-cz. 52. §-a értelmében a törvényhatósághoz voltak felebbezendők;

c) az alispánnak magánosok ügyében hozott és a törvények értelmében felebbezhető határozatai;

d) a községi és törvényhatósági adónak egyéni kivetése ellen, egyesek által beadott felszólamlások;

e) ezenkívül mindaz, mit ezen hatáskörben külön törvény hozzá felebbezni rendel.

Nevezetesen: a) *illetőségi ritás kérdésekben* határoz harmadfokúlag a szolgabíró, másodfokúlag az alispán határozatai felett. Két egybehangzó határozat ellen felebbezésnek a belügyminiszterhez csak akkor van helye, ha az illetőség a törvényhatóság területén egyáltalában megtagadtatott (1886: XXII. t.-cz. 18. §.); b) *az önálló puszták s a községek közti viszonyokban* az 1886: XXII. t.-cz. 148. §. értelmében az alispán elsőfokú határozata felett, felebbezés esetén másodfokúlag határozhat; felebbezés a belügyminiszterhez; c) *másodfokban* határoz a községi igazoló választmány határozata felett (1886: XXII. 52. §.); d) *adóügyekben* (lásd fent); e) *közlekedési és építészeti ügyekben* (lásd fent); f) *népiskolai ügyekben* (lásd fent); g) *posta- és távirtda ügyekben* (lásd fent); h) *gyámi és gondnoksági ügyekben* (lásd fent); i) *közegészségi ügyekben* (lásd fent); k) *fegyelmi ügyekben* (lásd alább).

A jelen törvény 25—29. §§-ban foglalt tárgyak iránt közbejött felebbezéseknél azonban a fővárost illetőleg e felebbezési hatóságot az 1870: X. t.-cz. és annak alapján készült építési rendszabályok értelmében a fővárosi közmunkák tanácsa képezi.

59. §. Az előző §. a) és b) pontjában említett ügyeknél érdekeltek az ott idézett törvényben megállapított határidőn belül minden esetben felebbezhetnek, valamint a d) pontban említett ügyeket ille-

tőleg is, ellenben ugyanazon §. c) és e) pontja alatt említett ügyekre nézve csak akkor, ha az alispáni határozat első fokban hozatott, vagy ha az elsőfokú hatóság határozatától eltért.

A közigazgatási bizottság harmadfokon hozott végzése ellen ez esetekben további felebbezésnek nincs helye, s másodfokon hozott határozata ellen is csak azon esetben, ha ezen határozat az elsőfokú határozattól eltér.

60. §. Kivételt képeznek ezen szabály alól az 58. §. d) pontjában említett ügyekre vonatkozó határozatok, a melyek a belügyminiszterhez minden esetben felebbezhetők.

61. §. A főispánnak azonban joga van az ügyet az 58. §. minden eseteiben a belügyminiszterhez felülvizsgálat végett felterjeszteni.

III. FEJEZET.

A közigazgatási bizottság viszonya az államkormányhoz és a törvényhatósághoz.

I. RÉSZ.

Viszonya az államkormányhoz.

62. §. A közigazgatási bizottság a minisztereknek saját tárczájukat illetőleg kiadott rendeleteit végrehajtatja, illetőleg azok végrehajtását ellenőrzi.

Ezen rendeletek, a mennyiben a közigazgatási bizottság hatáskörébe esnek, a közigazgatási bizottsághoz intéztetnek, s a bizottság elnöke, és — akadályoztatása esetében — ennek helyettese által bontatnak fel.

63. §. Ha valamely rendeletet nem tart ügykörében elintézhetőnek, ez iránt az illető minisztert figyelmezteti; de egyúttal úgy intézkedik, hogy ha a miniszter vagy hallgatólag az által, hogy 14 nap alatt nem válaszol, vagy válaszában rendeletét fentartja, az azonnal, újabb ülés tartásának szüksége nélkül, végrehajtsák.

Kivételt képeznek ez ellen az 1870: XLII. t. cz. 17. §-ában említett rendeletek, melyek végre nem hajthatók, hanem további intézkedés végett a törvényhatósági közgyűléshez áttendők.

64. §. Minden félévben tüzetes jelentést tesz a közigazgatás összes ágainak állapotáról, a törvények tapasztalt hiányairól, a felmerült bajok- és nehézségekről, s az azok elenyésztetése végett tett intézkedéseiről, ezek sikeréről és az általa múlt félévben elintéztett fegyelmi és felebbezési ügyekről.

Ez alkalommal javaslatba hozhatja azon intézkedéseket, a melyeket csak a kormány tehet meg, vagy melyek a törvényhozás által megteendők.

65. §. Ezen jelentés a miniszterelnökhöz intézendő, ki azt a többi miniszterekkel közli.

66. §. Ezen rendszeres jelentésein kívül annyiszor a mennyiszer szükséges, jelentést tesz az egyes szakminiszterekhez, akár concret esetekre, akár általában a közigazgatásra vagy annak egyik vagy másik ágára vonatkozólag, és a miniszterek felszólítására illet tenni tartozik.

67. §. Ha a jelentések tartalma iránt a bizottság kebelében a nézetek eltérnek, azok, kiknek nézete kisebbségben van, joggal bírnak arra, hogy önmaguk által szerkesztett különvéleményüknek a jelentés melletti felterjesztését követeljék.

68. §. A főispán a törvény 64. és 66. §§-aiban említett jelentések mellett, azt, hogy azokkal egyetért, vagy ha nem, hogy mikben és miért nem ért egyet, külön jelentésben mindig előadni tartozik.

II. RÉSZ.

Viszonya a törvényhatósághoz.

69. §. A törvényhatósági közgyűlés által a közigazgatási bizottság körébe tartozó ügyekre nézve alkotott szabályrendeleteknek és az ezen ügyekre vonatkozólag hozott határozatoknak végrehajtását intézi és ellenőrzi.

70. §. A 64. §. első bekezdésében jelzett jelentést a törvényhatósági közgyűléshez is felterjeszti.

Ugyanekkor megteszi javaslatait azokra nézve, a mik szabályrendelet vagy határozat által közgyűlés által elrendelhetők. Jelentése kapcsában a közgyűlés tudomására hozza a 64. §. második bekezdése értelmében a kormányhoz felterjesztett javaslatait is.

71. §. Ezen rendszeres jelentéseken kívül jelentést és javaslatokat tehet a közgyűlésnek, akár egyes concret esetre, akár általában a közigazgatásra vonatkozólag, a hányszor szükségesnek tartja.

72. §. A közgyűlés által egyes esetekben kívánt felvilágosításokat megadni tartozik.

73. §. Ha a törvényhatóságnak valamely a törvények által megszabott hatáskörében a végrehajtás eszközlése végett hozzá utasított határozatát törvénytelennek találja (a mennyiben az ügy sürgős volta mást nem követel), a végrehajtás előtt, a törvényhatósági közgyűléshez előterjesztést tesz, ha pedig az ügy sürgős volta ezt nem engedi, vagy a törvényhatóság által fenntartott rendeletet még ekkor is törvénybe

ütközönek tartaná, az ügyet az illető miniszterhez felterjeszti, s annak elhatározásához képest jár el, de a legközelebbi közgyűlésnek a történetet utólagosan bejelenti.

IV. FEJEZET.

A közigazgatási bizottság tagjainak kötelezettsége és felelőssége.

74. §. A bizottságnak azon tagjai, kik vagy államhivatalnokok vagy törvényhatósági tisztviselők, a bizottság kebelében való működésük- és mulasztásaikra nézve ugyanazon kötelezettség és felelősség alatt állanak, a mely őket hivatalos működésüknél fogva egyéb hatáskörükben terheli.

Ezenkívül a 80. §-ban említett kártérítési kötelezettség reájuk is kiterjed.

75. §. A törvényhatósági közgyűlés által választott tagjai, ha a megbízást elfogadták, kötelesek a teendőikben eljárni.

76. §. Ki a nélkül, hogy elmaradását kellően indokolná, az ülésben meg nem jelen, a bizottság által a legközelebb tartandó törvényhatósági közgyűlésnek bejelentendő.

77. §. A ki egy féléven át egy ülésben sem jelent meg, és elmaradását minden alkalommal kellően nem igazolta, elveszti bizottsági tagságát és a legközelebbi választásnál újra nem választható.

78. §. Ki egy évig nem vett részt, még ha távolmaradását igazolta is, a bizottságból kilépettnek tekintetik, és első alkalommal meg nem választható.

79. §. Az elmaradás igazolásánál a következők fogadtatnak el:

a) betegség;

b) valamely a tag jelenlétét okvetlenül szükségessé tevő családi esemény, pl. születés, esküvő, veszélyes betegség, vagy épen haláleset a család körében;

c) valamely közügyben vagy nem halasztható magánügyben való távollét.

80. §. A 63. és 73. §§-ok eseteiben nyilvános névszerinti szavazásnak van helye, s azok, kik a felterjesztés megtételére szavaztak, a késedelem által netalán okozott károkért a törvény rendes útján felelősek.

81. §. A mentségi okok elfogadhatósága felett a bizottság rendes ülésben határoz.

Az e felett hozott határozat a szóban lévő fél, vagy ha az fel-

mentetnék, a bizottság bármelyik ellenvéleményű tagja által végleges határozathozatal végett 8 nap alatt a közgyűléshez felelbezhető.

82. §. Az elmozdítás iránt a 78. §. esetében hozott bizottsági határozat a törvényhatóságnak azonnal bejelentendő; a 77. §. esetében pedig csak akkor, ha a 81. §-ban körülírt felelbezési jog igénybe nem vétetett, avagy ha igénybe vétetett, de a mentségi okok elfogadhatósága felett már végérvényes határozat hozatott.

c) A vármegye végrehajtó közegel.

Az 1886 : XXI. t.-cz. a törvényhatóságokról fővonalaisban megállapította a megyei közigazgatás szervezetét, kijelölte az egyes közegeket, s részben intézkedett hatáskörük megállapítására nézve is. A megye közigazgatási szervezetének részletes megállapítását azonban a megye által alkotott szervező szabályrendeletre bízza s felhatalmazta a vármegyét, hogy az 1886 : XXI. t.-cz. 68—71. §§-ban érintett tisztviselőkn kívül a többi tisztviselő és hivatalnok hatáskörét, mint szintén a segéd- és kezelő személyzet létszámát szabályrendelettel állapíthassa meg. (1886 : XXI. t.-cz. 72. §.) A vármegye tehát a törvény által kijelölt alapon megállapítja a megyei közigazgatás szervezetét erre vonatkozó szabályrendeletével az által, hogy *a*) megállapítja az egyes közegek hatáskörét; *b*) létszámát; *c*) fizetését; és *d*) a vármegye közigazgatási járásait, illetőleg a járási közegek területi illetőségét.

Az 1886 : XXI. t.-cz. 67. §. szerint a vármegye *központi tisztviselői*: az alispán, a főjegyző, s az aljegyzők, tisztí főügyész, s az alügyészek, árvaszéki elnök és ülnökök, a főorvos, a főpénztárnok, esetleg külön gyám- vagy más pénztárnok, az ellenőr, a főszámvevő, esetleg alszámvevők, a levéltárnok, az árvaszéki nyilvántartó, az árvaszéki könyvvezető, az állatorvos.

Kültisztviselők: a főszolgabíró és szolgabíró, s a helyi viszonyokhoz képest a járási orvos, járási állatorvos, járási számvevő.

A rendezett tanácsú városok polgármesterei a vármegyével szemben ugyanazon tekintetek alá esnek, mint a járási főszolgabírák.

Ide tartoznak még a tiszteletbeli tisztviselők, kik szükség esetén kiegészítő szolgálattételre igénybe vehetők.

Szabályúl kimondja az 1886 : XXI. t.-cz. 67. §., hogy a központi tisztviselő a megye székhelyén, a kultisztviselő a járás székhelyén, a rendezett tanácsú város polgármestere, ott helyben köteles lakni. A hol a járási orvos, állatorvos, számvevő hatósága több szolgabírói

járásra terjed ki, annak székhelyét a törvényhatóság állapítja meg. (1886: XXI. 67. §.)

Az egyes közegek hatásköre a fennálló törvények értelmében következő:

a) Központi tisztviselők.

1. Az alispán.

Az alispán a vármegye első tisztviselője, mint ilyen:

a) vezeti a vármegye nevében a közigazgatást, intézkedik minden ügyben, mely a közgyűlés, közigazgatási bizottság vagy egyes közegek hatásköréhez utasítva nincs;

b) átveszi a vármegye közönségéhez intézett kormányrendeleteket, leveleket, jelentéseket, folyamodványokat, pénz- és értékküldeményeket;

c) végrehajtja a kormány rendeleteit; — ha azonban valamely rendeletet törvénybe ütközőnek, vagy a helyi viszonyok között károsnak vagy épen kivihetetlennek vél, a főispánnak legfeljebb 24 óra alatt jelentést tesz (57. §. *e*) s távollétében felír az illető miniszterhez.

Ha a miniszter a felirat ellenében továbbra is fentartaná rendeletét és az alispán a miniszteri leirat után sem érezné magát a rendelet végrehajtására kötelezettnek: a főispánnak azonnal jelentést tesz s annak rendeletére — vagy ha távol van, annak nevében — a rendkívüli közgyűlést nyolcz napra azonnal összehívja s a rendeletet a közgyűlés elé terjeszti, mely azt rögtön felvenni és tárgyalni köteles;

d) végrehajtja a kormány azon rendeleteit, melyek a 19. §. szerint azonnal és feltétlenül végrehajthatók s eljárásáról a végrehajtás után a legközelebbi közgyűlésnek jelentést tesz;

e) végrehajtja a közgyűlés határozatait;

f) foganatosítja a főispánnak az 57. §. *i*) pontja alapján kiadott utasításait, — ha azonban azok végrehajtása ellen aggályai vannak, 24 óra alatt a főispán útján a belügyminiszterhez előterjesztéssel élhet, melyet a főispán további 24 óra alatt felterjesztetni köteles;

g) aláírja sajátkezűleg a törvényhatóság nevében kiállított okmányokat, leveleket és felterjesztéseket;

h) örködik, hogy a kormányrendelet ellen intézett felirat 3 nap alatt felterjesztessék (19. §.);

i) őre a törvényhatóság pecsétjének;

k) utalványoz a házi pénztárra a költségvetés korlátai között;

l) rendelkezik a törvényhatóság tisztviselőivel, a segéd- és kezelő személyzettel s ha hivatalos kötelességének teljesítésében — vagy vala-

mely hivatalos megbízásban — egyik vagy másik pontosan el nem jár, a teendők teljesítésével más rendes vagy tiszteletbeli tisztviselőt bíz meg s azt a házi pénztárból a hanyag tisztviselő fizetésére utalványozott napidíjakkal látja el;

m) a főjegyző, főügyész, árvaszéki elnök és főorvos kivételével úgy a központi, mint a járási tisztviselőkkel, valamint a segéd- és kezelő személyzet tagjaival és a járási irnokkal, nemkülönbén a községi közegekkel szemben, szolgálati engedetlenség és kisebbfokú hanyagság esetében, az illetőnek meghallgatásával, de a felebbezés kizárásával annyiszor-mennyiszer rendbüntetést alkalmazhat, mely áll tisztviselőknél 10 forintig, a segéd- és kezelő személyzet tagjainál és a járási irnoknál, valamint a községi közegeknél 5 frtig terjedhető és a megyei, illetőleg községjegyzői nyugdíjalapra fordítandó pénzbüntetésből; fenmaradván a fegyelmi törvények súlya alá eső vétségekre nézve a későbbi felelősségre vonás joga;

n) intézkedik a katona-elszállásolási ügyekben;

o) intézkedik a karhatalom kirendelése iránt;

p) felfogadja és elbocsátja a törvényhatósági szolgákat, kik különös tekintettel a kiszolgált katonákra és honvédekre, illetőleg az 1873. évi II. t.-cz. rendelkezéseire is, ha híven teljesítik kötelességeiket, élethossziglan alkalmaztatnak;

q) havonként legalább egyszer előzetes értesítés nélkül beható gondossággal megvizsgálja a vármegye pénztárait (házi és gyámpénztárt, s a vármegye kezelése alatt álló alapok és alapítványok stb. pénztárait) a főügyész, árvaszéki elnök és főszámvevő közbenjöttével, és a tapasztaltakról a jegyzőkönyv bemutatása mellett, a számonkérő széknek és a közgyűlésnek jelentést tesz;

r) a községek belső ügyvitelének és pénzkezelésének időszakonkénti megvizsgálásáról gondoskodik;

s) intézkedéseiről és a törvényhatóság állapotáról úgy a törvényhatósági bizottságnak, mint a főispánnak minden rendes közgyűlésen tüzetes jelentést tesz; ezenkívül a főispánnak annyiszor-mennyiszer egyes ügyekre vonatkozólag és a vett utasítások miként lett foganatosításáról esetről-esetre részletes jelentést tesz;

t) intézkedik a közgyűlési tárgyakkal az állandó választmány által előkészítéséről s az egyes ügydarabok teljes felszereléséről;

u) eljár mindazon ügyekben, melyeket egyik vagy másik törvény az alispánra bíz.

Egyesek az alispánnak sérelmes határozatai ellen a kézbesítéstől számított 8 nap alatt felebbezéssel élhetnek. (1881 : XXI. 68. §.)

A közigazgatás egyes ágaiban hatásköre a következő:

I. Adóügy. Az alispán általában felügyel, hogy a törvényhatósági s községi közegek az 1883: XLIV. törvényczikkben körülírt köteletségüket pontosan és lelkiismeretesen teljesítsék. (1883: XLIV. t.-cz. 86., 87. §§.) A alispán mint a közgyűlés elnöke felelős az 1883. évi XLIV. t.-czikk 86. §-a értelmében, ha a névszerinti szavazást nem tűzi ki, s a szavazók nevét jegyzőkönyvbe nem igtattatja. Ezenkívül:

a) az adókievető bizottsághoz két rendes és két póttagot nevez ki; (1883: XLIV. t.-cz. 19. §.)

b) szabályozza a becsűsöknek, a zálogolásnál és az árverésnél alkalmazott tanúknak és községi előjáróknak díjait; (1883: XLIV. t.-cz. 76. §.)

c) az 1883: XLIV. t.-cz. 78. §. szerint tartozik gondoskodni, hogy az adóvégrehajtás alkalmával a közrend, szükség esetén, karhatalom kirendelése által is fentartassék;

d) a bor- és hús fogyasztási adóra vonatkozó 1875: XXVIII t.-cz. 2. §. s a cukor- és sörfogyasztási adóra vonatkozó 1881: IV. t.-cz. 15. §. értelmében eljár.

II. Állategészségügy. Eljár az 1888: VII. t.-cz. 54. §. s az utasítás 131. §. értelmében.

III. Anyakönyvek. Gondoskodik, hogy az anyakönyvek másodpéldányai a törvényhatóság levéltára számára a lelkészi hivatalok által a szolgabírák s a rendezett tanácsú városok polgármesterei útján beszolgáltatassanak. (1827: XXIII. t.-cz.)

IV. Cselédügy. Az 1876: XIII. t.-cz. 116. §. alapján másodfokú hatóság a rendezett tanácsú város rendőrkapitánya határozatai ellen benyújtott felebbezés esetében (felebbezés a közigazgatási bizottsághoz).

V. Egyleti ügy. Az egyletekre vonatkozólag a belügyminiszter által 1875. évi 1508. eln. sz. a. kibocsátott rendelet az irányadó. Az egyletek működésének megítélése az e rendeletben felállított elvek szerint történik, mely egyúttal szigorú köteletségévé teszi a hatóságnak az éber őrködést és felügyeletet az egyletek felett.

A felügyeletet az egyletek felett az alispán a szolgabírák s városi polgármesterek útján gyakorolja. Az egyletek alapszabályok nélkül nem működhetnek, azonban megengedi a fentidézett rendelet, hogy a belügyminiszteriumnál bejelentett egylet megkezdhesse ideiglenesen működését, 40 nappal alapszabályainak a miniszteriumba lett beérkezése után, ha ez idő alatt azokra észrevétel nem tétetett. Az alapszabályoktól való eltérés, akár az állam, akár az egyleti tagok érdekét

érinti, meg nem engedhető, s azért kötelessége a hatóságnak mindannyiszor, a hányszor az egyletek részéről alapszabályaikban meghatározott jogkörük áthágását, valamint törvénybe ütköző és államellenes eljárást fog tapasztalni, mindenekelőtt a törvény és szabályrendeletek értelmében saját hatáskörében intézkedni, s ily esetekben a további intézkedések elrendelése végett a miniszteriumnak jelentést tenni.

Az egyleti ügyre vonatkozik még az 1873. évi április 29. 1394. eln. sz. a. kelt rendelet, mely szerint az ujonnan alakult vagy megszűnt egyletekről félévenként az előírt minta szerint kimutatás terjesztendő fel; úgyszintén az 1874. márczius 1-én 773. sz. a. kelt B. M. rendelet, mely szerint a járásokban s a központban az egyletek nyilvántartása a felügyelet sikeresebb gyakorlása céljából egyleti könyv vezetendő.

Az alapszabály-tervezetek 3 példányban nyújtandók be; azonban azok, melyek a földművelés-, ipar- és kereskedelmi miniszterium ügykörébe tartoznak, 4 példányban, melyek közül egy bélyegtelen, terjesztendő elő. (Földművelés-, ipar- és kereskedelmi miniszterium 1875. április 24. 388. eln. sz.) Az alapszabály-tervezetek mindig a szolgabírónál vagy a rendezett tanácsú város polgármesterénél nyújtandók be, ki is véleményes jelentés kíséretében az alispánhoz, ez az illető miniszterhez terjeszti fel.

VI. Fegyelmi ügyekben hatóság az 1886 : XXIII. t.-cz. értelmében. (Részletesen az illető fejezetben.)

VIII. Házalás. A házalókönyveket az alispán adja ki, azonban szem előtt tartva az 1875 : XXXIX. t.-cz. 8. §-ban foglalt intézkedést a keresetadó lefizetésére nézve. A többiben a házaló kereskedést az 1852. évi szept. 4-én kelt cs. nyiltparancs szabályozza. (Orsz. kormánylap 1853. I. dt. 2. sz.) Azon áruk iránt, melyeknek árulása házalás útján tilos, a földművelés-, ipar- és kereskedelmi miniszterium 1868. jul. 2-án 7428. sz. a. rendeletet adott ki.

VIII. Házassági ügyek. Protestáns feleknél az 1790/1. XXVI. t.-cz. értelmében felmentést ad a háromszori kihirdetés alól.

IX. Honosítási ügyekben eljár az 1879 : L. t.-cz. 9., 10., 13., 14., 15., 27., 29., 31., 45. és 46. §§. eseteiben.

X. Iparügy. Másodfokú hatóság a hozzá felebbezett ügyekben. (1884 : XVII. t.-cz. 166. §.)

XI. Italmérési jog csonkításából eredő panaszok és kihágások felett másodfokban bíraskodik az 1876 : deoz. 31. 59,560. sz. belügyminiszteri rendelet értelmében. (Felebbezés a közigazgatási bizottsághoz.)

XII. Katonai ügyek:

1. Az alispán örökös az alárendelt közegek felett, hogy a katonai teendőket pontosan s a fennálló törvények és rendeletek szerint végezzék.

2. Tagja az ujonczállító-bizottságnak s döntő szavazattal bír (Ut. 50. §. 2. pont), s intézkedik a bizottság közigazgatási tagjainak összeállításáról s kijelöli az Ut. 50. §. 2. pont *d*) betű alatt és a 10. pontban körülírt bizalmi férfiakat, s a 11. pont értelmében gondoskodik az ujonczállítási lajstrom elkészítésére szükséges munkaerőről; az Ut. 52. §. értelmében pedig kijelöli a polgári orvosokat.

3. Megállapítja, egyetértőleg a katonai parancsnokságokkal, az állítási bizottságok utazási és működési tervét az Ut. 51. §. értelmében, s kihirdetés végett megküldi a szolgabíráknak (polgármestereknek).

4. Eljár az ujonczozásnál az Ut. 53—74. §§. értelmében.

5. Felterjeszti az ujonczállításra vonatkozó jelentéseket az Ut. 96. §., illetőleg az esetről-esetre kiadott rendeletek és minták szerint.

6. A hivatalból való állítás körül eljár az Ut. 97—103. §§. értelmében.

7. Eljár az elbocsátások körül az Ut. 152—159. §§. szerint.

8. Intézkedik a katona-elszállásolási ügyekben. (1886: XLII. t.-cz. 68. §. *n*) pontja.)

XIII. Kisajánlás. Középitkezések előmunkálataira engedélyt ad az 1881: XLI. t.-cz. 7. §. esetében. Kötelessége támogatni a közigazgatási hatóságok útján a vállalkozót. (1881: XLI. t.-cz. 8. §.)

XIV. Könyöradományok. Az alispán adja az engedélyt a könyöradomány gyűjtésre a törvényhatóság területére. (B. M. 1882: 18,613. sz.)

XV. Közegészségügy. Az 1876: XIV. t.-cz. 4. §-a alapján a szolgabírótól és a rendezett tanácsú város polgármesterétől felelőzetett ügyekben másodfokú hatóság.

Ezen kívül:

a) felügyel arra, hogy a közegészségügyi szabályok a törvényhatóság egész területén az alantas közegek által pontosan kezeltessenek és végrehajtottassanak. E végből koronkint és esetről-esetre jelentéstétel rendel el, sőt a felforgó körülményekhez képest vizsgálat és személyes meggyőződés szerzése végett időnkint egyik vagy másik közegben meg is jelen;

b) intézkedik számos egyének szűkebb lakásokban való összehúzófolásának megakadályozása iránt;

c) megállapítja a járvány létét, valamint annak megszüntét, és ez ügyben, úgyszintén a tájékok megelőzése és továbbterjedésének lehető megakadályozása iránt intézkedik;

d) intézkedik a tanodák bezáratása iránt a törvény 33. és 34. §§. eseteiben;

e) intézkedik a tanintézetek, gyógyszerterek, községi és hatósági fogházak megvizsgálása iránt egészségügyi tekintetből;

f) felügyel a törvényhatóság területén létező egészségügyi jótékony-, köz- és magánintézetekre (60. §.);

g) engedélyezi a hullaszállítást más törvényhatóság területére;

h) orvosoknak kézi gyógyszertert engedélyez (135. §.), úgyszintén gyógyszerterek részére a 125. §. esetében kezelőt rendel;

i) kinevezi a községi kórházak orvosi személyzetét;

k) intézkedik a 144. §. értelmében a kórorvosok lakása, fizetése és választása tárgyában s megállapítja a himlőoltási köröket (162. §.);

l) engedélyezi a fürdői gyógydíjak szedését, intézkedik a gyógyfürdőknek szegények általi használhatása iránt (106. §.), s engedélyt ad a mesterséges ásványvizek készítésére;

m) eljár mindazon ügyekben, melyeket valamely törvény vagy szabályrendelet reá bíz;

n) másodfokúlag határoz, az elsőfokú hatóság intézkedései ellen hozzá benyújtott felfolyamodások iránt.

Ezen, valamint saját intézkedései a közigazgatási bizottsághoz felelbevezhetők. (157. §.)

Véleményt ad a rendezett tanácsú városokat illetőleg a törvényhatóságnak a községi orvos fizetésének megállapításánál. (144. §.) Nyilvántartja s jegyzéket készített a vérbocsátásra jogosítottokról s azt az orvosokkal közli (1876. 49,399. sz. B. M. r. 7. §.), úgyszintén meghatározza a vérbocsátás díjazásának legkisebb mértékét. (Ugyanaz 10. §. L. az illető helyen.)

Kinevezi a törvényhatóságok tulajdonához tartozó kórházakban a kórház gazdasági ügyeit vezető segédszemélyzetet. (1876 : XIV. t.-cz. 66. §.)

A törvényhatóságok első tisztviselői, tanácsai és a közgyűlések, közegészségi ügyekben rendszerint szakértők előzetes meghallgatása után járnak el, mely célból a törvényhatóságnál *tiszti főorvosok* alkalmaztatnak, s *közegészségi bizottságok* alakítatnak. (160. §.)

XVI. Községi ügyek. Közvetve, felügyeltet a szolgabírák által a községekre, közvetlenül az ő felügyelete s ellenőrködése alatt állanak a rendezett tanácsú városok. Hatásköre a törvény alapján következő:

1. A rendezett tanácsú városok közvetlenül és kizárólag az alispán útján veszik a törvényhatóság rendeleteit, s ezekre vonatkozólag a törvényhatósággal az alispán útján érintkeznek. (1886: XXII. t.-cikk 31. §.)

2. A községi képviselőtestület tagjainak választására a napot az alispán tűzi ki (1886: XXII. t.-cikk 45. §.) s ő a választási elnök. (1886: XXII. t.-cz. 47., 48. §§.)

3. Az igazoló-választmányba két tagot nevez ki, hol szintén elnököl. (1886: XXII. t.-cz. 51. §.)

4. Ha a választás mindenütt befejeztetett, az alispán az új képviselőtestületet egybehívja, azt megalakultnak jelenti ki, és egyidejűleg a tisztújítás napját is kitézheti. (1886: XXII. t.-cz. 53. §.)

5. Azt, hogy valamely körjegyzőség a körjegyző mellett aljegyzőt is tartson, úgyszintén azt is, hogy a körjegyző és segédjegyző melyik községben lakjék, s a szövetkezett helységek mily mérvben járuljanak a körjegyző fizetéséhez s a közös kiadásokhoz, esetről-esetre az alispán határozza meg. (1886: XXII. t.-cz. 67. §.)

6. A községi bíró indokolt folyamodására az alispán adja meg a hivatal viselésétől való felmentést. (1886: XXII. t.-cz. 71. §.)

7. Elnököl a rendezett tanácsú város tisztújító közgyűlésén, kinevezi a szavazatszedő küldöttséget (1886: XXII. t.-cz. 72. és 81. §§.), s meghatározza a tisztújítószék határnapját. (1886: XXII. t.-cz. 78. §.)

8. Rendezett tanácsú városokban, ha a polgármesteri állomás töltetik be, az alispán, különben a rendes elnök elnököl. (1871: XVIII. t.-cikk 85. §.)

9. Illetőségi vitás ügyekben határoz másodfokúlag a főszolgabíró által első fokban hozott s felebbezett határozatok felett, elsőfokúlag pedig ugyanazon törvényhatóság különböző járásához tartozó községek közt, valamint rendezett tanácsú városokra nézve (felebbezés a közig. bizottsághoz).

Midőn az illetőség megállapítása hivatalból eszközendő, azon törvényhatóság alispánja, melynél a tárgyalás megindított, ha az illetőséget a törvényhatóság egész területére nézve megtagadandónak találja, a tárgyalást folytatja mindazon törvényhatóságokkal, melyekben az illetőség a kifejezett körülményekhez képest megállapíthatónak látszik. Ha ily módon az illetőség egyik törvényhatóság kebelében sem mondatik ki, a tárgyalást kezdeményező alispán az ügyet eldöntés végett a belügyminiszterhez terjeszti fel. (1886: XXII. t.-cz. 18. §.)

10. Az 1886: XXII. t.-cz. 20. §. alapján első fokban határoz, hogy olyan puszta, mely eddig egy községhez sem tartozott s közvet-

len a kir. adóhivatalnál fizette adóját, mely községhez tartozzék, felebbezés a közgyűléshez.

11. Az önálló pusztákra s havasokra vonatkozólag első fokban határoz az 1886: XXII. t.-cz. 148. §. értelmében, felebbezés a közgyűléshez.

12. Első fokban határoz az 1886: XXII. t.-cz. 152—155. §§. eseteiben, felebbezés a közig. bizottsághoz.

13. Intézkedik az 1886: XXII. t.-cz. 115—117. §§. eseteiben.

14. Az alispán a fegyelmi hatóság az 1886: XXII. t.-cz. szerint. (L. bővebben a fegyelmi eljárásra vonatkozó fejezetet.)

XVII. Mértékek és súlyok. Másodfokú rendőri hatóság a B. M. 1875: 58,438. sz. rendelete értelmében (felebbezés a belügy-miniszterhez).

XVIII. Névváltoztatások körül eljár a B. M. 1881: 54,017. sz. rendelete értelmében, mely szerint a kérvényekhez az illetők születési bizonyítványai, esetleg hiteles atyái vagy gyámhatósági beleegyezés csatolandó, az illetőség helye megjelölendő, és lehetőleg az illetőségi hatóságnak nyilatkozata bemutatandó; az esetben pedig, ha folyamodók nem illetőségük helyén tartózkodnának, a tartózkodás helyén lévő közigazgatási hatóságnak nyilatkozata is, — tekintettel főkép az illetők ott tartózkodásának tartamára és ezen idő alatt tanúsított magaviseletére — melléklendő, továbbá közlendő folyamodónak foglalkozása, végül a folyamodványok, netalán keletkezhető zavarok elkerülhetése végett, folyamodók saját kezű aláírásával, esetleg pedig tanúk által hitelesített keresztvonással lesznek ellátandók. (L. még az I. kötet illető helyét.)

XIX. Nyilvános betegápolási költségek. Eljár az 1875: III. t.-cz. értelmében.

XX. Rendészet. Másodfokú hatóság a rendészet bármely ágában hozott s felebbezett szolgabirói határozatok felett.

Ezen kívül:

a) rendelkezik a rendészet körébe vágó s nagyobb mérvű intézkedéseket igénylő esetekben;

b) véleményt ad a löpor kicsinyben árulásának engedélyezésénél (I. I. köt. 167. lap);

c) véleményt ad a külföldre szóló útlevelek tekintetében; a hatóságok erre vonatkozó eljárását a B. M. 1887. évi 18,506. sz. rendelete szabályozza. E szerint 1. a megszabott táblázati minta magyar nyelven s olvashatóan állítandó ki; 2. minden egyén vezeték- s utána keresztneve teljesen kiirandó; 3. útítársnak csak családtagok vehetők

fel, s ezek neve s a folyamodóhoz való családi viszonya megjelölendő; 4. az útlevel kiállításáért járó illeték általában önálló keresettel bíró egyénektől 2 frt, napi kereset után élőkétől 20 kr.; 5. az illetékek csomagolva *késpénzben* terjesztendők fel; 6. Amerikába utazni szándékozó egyének útlevelkiállítási folyamodványai csak azon esetben terjesztendők fel, ha az utazás elkerülhetetlen szükségét tekintetbe vehető tények igazolják. Egyedül munkakeresés céljából kiutazni szándékozó egyéneknek, különösen napszámosok s iparossegédek útlevel elnyerhetése iránti kérvényükkel elutasítandók; 7. Oroszországba utazó egyének útlevelei az itteni orosz ügynökség által láttamozandók. A láttamozás díja 85 kr. Izraeliták előbb az orosz kormány engedelmét tartoznak kieszközölni. A kérvény az orosz belügyminiszteriumhoz intézendő, s ehhez 1 rubel 20 kopek pénz vagy értékű bélyegjegy csatolandó (l. még az illető helyen az I. kötetben);

d) kirendeli a rendőri karhatalmat, vagy szükség esetén igénybe veszi a katonai karhatalmat. (Lásd az illető helyen.)

XXI. Rendőri bíraskodás. Másodfokban rendőri bíró az 1880: XXXVII. t.-cz. 42. §. értelmében (felebbezés a belügyminiszterhez).

XXII. Sajtóügy. A törvényhatóság területén az alispán gyakorolja a felügyeletet a sajtó s a nyomdák felett. Eljárására nézve az I. kötet illető fejezetében foglalt szabályok irányadók.

XXIII. Szabadalmak. A szabadalmak elnyerése iránt a folyamodványok kellően felszerelve az alispánnál nyújtandók be. (F. I. K. miniszterium 1867: 2719. sz.)

XXIV. Színházak. A színházak és színészet felett gyakorolja a felügyeletet az 1848: XXXI. t.-cz. s a kiadott kormányrendeletek értelmében (l. az I. kötet illető helyén).

XXV. Statisztikai ügy. Az alispán elnöke a megyei statisztikai bizottságnak (1874: XXV. t.-czikk végrehajtásához kiadott utasítás értelmében), s vezeti a népszámlálási munkálatokat, s összeállítja a megyei kimutatást. (1869: III. t.-cz.)

XXVI. Tűzrendészet. Felügyel a községekre és szolgabírákra, hogy a tűzrendészet terén köteleességüket teljesítsék. Nevezetesen az 1870. aug. 24. 3339. sz. a. kelt belügyminiszteri rendelet értelmében minden tűzeset után felterjeszti a belügyminiszteriumhoz az előírt minta szerint szerkesztett községi jelentést, s minden év elején az egész megye területén előfordult tűzesetekről szóló kimutatást. (L. még a X. pontot.)

XXVII. Toloncziügy. Másodfokú hatóság toloncziügyekben az 1888. évi tolonczzsabályzat 12. §. szerint.

XXVIII. Út-, híd-, rév- és kövezetvámtügyekben, a mennyiben nem a közgyűlés hatáskörébe tartoznak, másodfokú hatóság. (K. K. 1884. 41,694. sz. körrendelete.)

XXIX. Vadászat. Másodfokban határoz az 1883: XX. t.-cz. 23., 47. §§. értelmében.

XXX. Választási ügyek. Elnöke a központi választmánynak. (1874: XXXIII. t.-cz. 18. §.)

XXXI. Vásárok. Véleményt ad a községeknek engedélyezendő vásárok, pótvásárok vagy vásárok áthelyezése iránt.

XXXII. A vízjog terén.

1. Az alispán elsőfokú hatóság engedélyezési ügyekben az 1885: XXIII. t.-cz. 157. §. s másodfokú hatóság az 1885: XXIII. t.-cz. 117. §. értelmében a szolgabírótól s a rendezett tanácsú városok polgármesterétől hozzá felebbezett ügyekben.

2. Az 1885: XXIII. t.-cz. 49. §. alapján 1887. évi 8644. sz. a. kiadott K. K. M. rendelet szerint a hozzájárulási arány megállapítása végett az alispánhoz (polgármesterhez) kell folyamodni, ki a törvény VI. fejezete szerint jár el.

3. Az 1885: XXIII. t.-cz. 66. §. alapján a K. K. M. 1885. évi 39,507. sz. rendelet 5. §. szerint határoz a vontató utak létesítéséből származó szolgalmért fizetendő kártalanítás tárgyában.

4. Az 1885: XXIII. t.-cz. 72. §. szerint a vízrendező társulatot alakító érdekeltek az előmunkálatok megtételéről az alispánnak (polgármesternek) jelentést tenni kötelesek, s határoz a törvény 74. §-sa szerint.

5. Az 1885: XXIII. t.-cz. 106. §. szerint határoz az ártérfejlesztési munkálat, osztályozás és kivetési kulcsra nézve.

6. Az 1885: XXIII. t.-cz. 152. §. esetében megállapítja a társulat által megtérítendő költségek összegét.

7. Az 1885: XXIII. t.-cz. 154. §. esetében a védőtöltés átvágását elrendelheti.

8. Ha a vízi munkálat több törvényhatóság területére terjed ki, eljár az 1885: XXIII. t.-cz. 158. §. szerint.

9. Vízi munkálatokra kért engedély esetében eljár az 1885: XXIII. t.-cz. 160—174. §§. szerint.

10. 1885: XXIII. t.-cz. 175. és 176. §§. szerint a vízmosások megátlása iránt intézkedik.

11. Az 1885: XXIII. t.-cz. 181. §. alapján a F. L. K. M. 1885. évi 279. sz. a. kiadott rendelet értelmében vezeti a vízi könyvet.

12. Az alispán (polgármester) eljárásának részleteit ezenkívül

az 1885. évi 45.659. sz. a. kiadott kormányrendelet szabályozza. (L. az illető helyen II. kötet.)

13. A K. K. miniszterium 1888. évi 33.477. sz. rendelete 12. §. értelmében elsőfokú hatóság hajómalmai ügyekben.

2. A jegyzők.

A főjegyző és aljegyzők a közgyűlés, az állandó, az igazoló és bíráló választmány, a közigazgatási bizottság, valamint ideiglenes szakbizottságok s küldöttségek jegyzőkönyveit viszik.

A határozatokat, a közgyűlési és alispáni felterjesztéseket, jelentéseket, leveleket s rendeleteket fogalmazzák.

A törvényhatóság nevében kiállítandó okmányokat elkészítik s a közgyűlésen a tárgyakat előadják.

Az alispán akadályoztatása esetében, vagy ha az alispáni szék üres: az alispáni teendőket a főjegyző teljesíti.

Ha az alispán hivatalától felfüggesztetik, a közgyűlés által leendő helyettesítéséig szintén a főjegyző teljesíti az alispáni teendőket. (1886: XXI. 69. §.)

A főjegyző a közigazgatási bizottság jegyzője, ki magát akadályoztatása esetében a törvényhatóságok valamelyik aljegyzője által helyettesíttetheti, s az aljegyzőket maga mellé segédül venni különben is jogosítva van.

Bármelyik esetben alkalmaztatik ily módon az aljegyző, szavazattal nem bír. (1876: VI. t.-cz. 6. §.) — Ha az alispán elnököl a közigazgatási bizottságban, a főjegyző végzi az előadói teendőket. Ezen esetben a jegyzőkönyvet a főjegyző által segédül vett aljegyző vezeti. (1876: VI. t.-cz. 8. §.)

3. A tiszti ügyész.

1. *A tiszti fő- (illetőleg al- vagy árvaszéki) ügyész az árvaszék tagja s a törvényhatóság jogtanácsosa. Véleménye olyan ügyben, melynél a jogi szempont a döntő, a határozathozatal előtt mindig meghallgatandó. Őre a törvényeknek, a törvény erejével bíró szokásnak, a törvényhatóság szabályrendeleteinek az önkormányzatban és a közgyűléseken, mely tisztében a törvényhatóság bármely határozata ellen az illető miniszterhez a főispán útján felebbezással élhet.*

Képviseli a törvényhatóságot magánügyeiben.

Megindítja a széksértési kereseteket s indítványozza a kiszabandó bírság mennyiségét.

Eljár a megyei tisztviselők, segéd- és kezelő személyzet, vala-

mint a községi közegek elleni fegyelmi ügyekben. (L. bővebben a fegyelmi eljárásra vonatkozó fejezetben.) (1886: XXI. 70. §.)

2. Tagja az árvaszéknek, de döntő szavazattal nem bír. Az ügyész minden jogi és peres kérdésekben, valamint jogügyletek kötésénél határozathozatal előtt meghallgatandó, és nyilatkozatát, ha az árvaszék ülésén jelen van, jegyzőkönyvbe adhatja vagy írásban köteles benyújtani.

A törvények és szabályrendeletek megtartása felett örködni tartozván, általa az árvaszék minden érdemleges határozata felelteszhető, mi végből vele e határozatok rövid úton közlendők. Köteles a tiszti ügyész az árvaszék megbízása folytán örökösödési tárgyalásokban részt venni, továbbá a gyámhatóság érdekeinek védelmére, valamint egyes esetekben az árvaszék felhatalmazása folytán, a kiskorú vagy gondnokolt nevében a bíróságnál lépéseket tenni. (1877: XX. t.-cz. 179. §.)

3. Adóügyekben a tiszti ügyészek a kir. adófelügyelőt ennek felhívására a lefoglalt s akár jelzálogilag biztosított, akár nem biztosított követelések iránti végrehajtási eljárásnál a bíróság előtt folyamatba teendő perekben képviselni, és a lefoglalt követelések érvényesítése tekintetében a szükséges végrehajtási lépéseket a bíróságok előtt megtenni kötelesek. (1883: XLIV. t.-cz. 58. §.)

Ez ügyekre nézve teendőit pénzügyminiszteri rendeletek szabályozzák.

4. Az árvaszék elnöke és tlnökei.

Ezeknek teendőit az 1877: XX. t.-cz. s a kiadott ügyrend (részletesen a gyámi és gondnoksági ügyeket tárgyaló fejezetben) szabályozza.

5. A főorvos.

A tiszti főorvosokat az 1886: XXI. t.-cz. 80. §. értelmében a főispán nevezi ki.

Fegyelmi tekintetben a többi törvényhatósági tisztviselőkre nézve érvényes törvények alatt állanak. (1876: XIV. t.-cz. 161. §.)

A tiszti főorvost ugyanazon felügyeleti hatáskör illeti az egész törvényhatóság területére nézve, mint a járási orvost a járásterületét illetőleg, azon kívül:

a) felügyel, hogy a himlőoltás a járási és községi orvosok által kellőleg foganatosítottassék, s a himlőmag évenként fentartassék. Indítványt tesz az alispánnak a himlőoltási körök beosztása iránt;

b) indítványba hozza a helyi járvány és ragályos kórok megelőzésére szolgáló intézkedéseket;

c) járványos és ragályos betegségek alkalmával, lehetőleg személyesen, a helyszínen megjelenvén, az elrendelendő óv- és gyógyintézkedések iránt javaslatot tesz, halasztás veszélyénél pedig saját felelősségére a fennálló törvények és szabályok szerint intézkedik, s erről egyúttal az alispánt értesíti.

d) felügyel a hatósága területén létező összes orvosi és egészségügyi személyzetre;

e) a letelepedő orvosok és bábák okleveleit megvizsgálja, látta-mozza, beiktatja, és kihirdetés végett a törvényhatóságnak bejelenti; hiányosságuk esetére az eljárás iránt indítványt tesz; szülészettel foglalkozni óhajtó nőknek oktatást ad;

f) a kuruzslás s egészségre veszélyes szokások, babonák, előítéletek kiirtására javaslatokat tesz, és sürgős esetekben azonnal intézkedik is;

g) ellenőrzi a vagyontalan betegek közkölségen való gyógykezelését orvosi szempontból;

h) vizsgálja a törvényhatóság területén a tanintézetek, községi és hatósági fogházak, kórházak, köz- és magánintézetek egészségi viszonyait, valamint a gyógyszerárakat (154—156. §§.);

i) ujonczozó bizottságokban közreműködik;

k) teljesíti az orvosrendőri vizsgálatokat és az orvos-törvényszeki bonczolatokat, ez utóbbiakat a megszabott díj mellett;

l) havonként egészségügyi jelentéseket tesz a közigazgatási bizottsághoz;

m) általában teljesít mindent, mit törvény vagy szabályrendelet hatásköréhez utasít. (1876: XIV. t.-cz. 162. §.)

A törvényhatósági közigazgatási bizottságban közegészségi ügyekre nézve előadóként működik. (1876: XIV. t.-cz. 161. §.)

6. A pénztárnok.

A pénztárnok a pénztári kezelés élén áll, s ő a hivatal főnöke. Kezeli a megye házipénztárának, az árvapénztárnak, a megyei alapítványoknak s letéteknek, a mennyiben a fennálló megyei szabályrendelet e teendőket reá ruházza. A pénztári kezelésre nézve teendőit az 1883: XV. t.-cz. alapján kiadott utasítás szabályozza.

7. Az ellenőr.

Az ellenőr hatáskörét az 1883: XV. t.-cz. alapján kiadott utasítás szabályozza.

8. A számvevő.

A számvevő hatáskörét a megyei szabályrendelet állapítja meg. A fennálló szabályok értelmében a számvevő megvizsgálja a megyei házi- és árvapénztár, egyéb alapok és alapítványok, az úti és községi számadásokat. (L. az illető helyeken, különösen az 1883: XV. t.-cz. alapján kiadott utasítás 16., 77., 81., 92—99. §§., úgyszintén az 1877: XX. t.-cz. alapján kiadott ügyrend 29., 30. §§.)

9. A levéltárnok.

A levéltárnok a megyei levéltár öre. Hivatali kötelességeit s a levéltár kezelésének szabályait szabályrendelet állapítja meg.

10. Az állatorvos.

Az állatorvos a megye szakközege az állategészségügy terén. Minősítése s az állategészségügy terén teendői az illető helyeken fordulnak elő bővebben.

11. Közigazgatási gyakornokok.

β) Járási tisztviselők.

1. A főszolgabíró.

A főszolgabíró a járás első tisztviselője.

Felügyel a hatósága alatti községekre és gyakorolja azon jogokat és teljesíti azon köteleességeket, melyeket a törvény és szabályrendeletek reá ruháznak.

A községi közegekkel szemben szolgálati engedetlenség és kisebb-fokú hanyagság esetében az illetők meghallgatásával, de a felelősség kizárásával, annyiszor-mennyiszor rendbüntetést alkalmazhat, mely áll: 5 frtig terjedhető és a község-jegyzői nyugdíjalapra fordítandó pénzbüntetésből; fenmaradván a fegyelmi törvények súlya alá eső vétésekre nézve a későbbi felelősségre vonás joga.

Utasításait — a mennyiben ezen vagy más törvény kivételesen másként nem intézkedik — az alispántól és az alispán útján veszi s közvetlenül azzal érintkezik.

Külön pecséttel bír, a törvényhatóság czímerével s a járás nevét tartalmazó körirattal.

Teendőinek pontos ellátására a főispán által az 57. §. h) pontja szerint hozzá beosztott szolgabíróval és a főispán által a szükséghez képest kinevezett közigazgatási gyakornokkal és járási őrökkel, esetleg

az általa megvehatósági engedély folytán felfogadott és bármikor elbocsátható díjokkal rendelkezik.

Egyesek a főszolgabírónak a törvény és szabályrendeletek által körülírt hatáskörében önállólag hozott sérelmes határozatait 8 nap alatt, s a mennyiben egy vagy más törvény másként nem rendelkezik, az alispánhoz felebbezhetik. (1886: XXI. 71. §.)

A fennálló törvények és rendeletek alapján, a közigazgatás egyes ágai szerint a szolgabíró hatásköre következő:

I. Adóügy. 1. A szolgabíró köteles az összeírási munkálatok menetét a községekben hivatalból ellenőrizni, s ha abban hiányokat talál, s fenforgó akadályok elhárítása iránt azonnal intézkedni, s ha az összeírási munkálatoknak a pénzügyminiszter által kifizőtt határidőben rendes végrehajtását másképp nem biztosíthatja, az összeírást teljesítő egyének helyébe a hibás fél, vagy végső sorban a község költségén más alkalmas egyéneket rendel; ugyanezt teheti az adófelügyelő vagy helyettese is. (1883: XLIV. t.-cz. 14. §.)

2. A mennyiben a községi jegyzők (adóhivatalok) a könyvelés és nyilvántartás körüli teendőiket nem a pénzügyminiszter által kijelölt módon, vagy nem a kifizőtt határidőben teljesítenék, bebizonyult hanyagságuk esetében a szolgabíró által annyiszor-mennyiszor 5—25 frtig terjedhető s az egyenes adók módjára beszedendő pénzbírságban, felebbezéssel a közigazgatási bizottsághoz, a község javára marasztalandók el. Halasztást nem szenvedő esetekben a szolgabíró a jegyző mellé a teendőknél kellő időbeli bevégezhetése végett elégséges munkaerőt rendel. Ugyanezt teheti a kir. adófelügyelő vagy helyettese. (1883: XLIV. 37. §.)

3. Ha az állami egyenes adók beszedésével és beszállításával a megelőző §§-ok értelmében megbízott községi községek a beszedés és beszállítás körüli teendőiket nem a pénzügyminiszter által kijelölt módon, vagy nem a kifizőtt határidőben teljesítenék, bebizonyult hanyagságuk esetében a szolgabíró annyiszor-mennyiszor 2—25 frtig terjedhető, s az egyenes adók módjára beszedendő pénzbírságban marasztalja el. (1876: XV. t.-cz. 46. §.)

4. A szolgabírák közreműködnek az egyenes és közvetett adóknak, illetékeknek és az egyenes adók módjára beszedendő kincstári követeléseknek és egyéb tartozásoknak végrehajtás útján való behajtásánál, azonban csak azon adózókra nézve, kik adójukat közvetlenül a kir. adóhivatalnál fizetik. (1883: XLIV. t.-cz. 52. §.) Az eljárás módjait az 1883: XLIV. t.-cz. 53—74. §-ai szabályozzák.

5. A szolgabírák, a helyszínén megjelenő kir. adófelügyelő vagy

helyettese ellenőrzése mellett kötelesek az adóbehajtással foglalkozó közegeket szemmel tartani, észlelt törvény- vagy szabályellenesség vagy mulasztás esetében azok okozóira 5—25 frtig terjedhető és az egyenes adók módjára felében a kincstár, felében a megyei házi pénztár javára behajtandó bírságokat (felebbezással a közig. bizottsághoz) róni, és erről esetről-esetre a törvényhatóság közigazgatási bizottságának jelentést tenni. Ha a szolgabíró a törvényben, szabály- vagy kormányrendeletben megszabott köteleesség oly megsértésének jő nyomára, mely előreláthatólag az egyszerű bírságolásnál súlyosabb felszámítás alá esvén, a fegyelmi eljárás elrendelését teendi szükségessé, tartozik a köteleességsértés tényét és körülményeit az illető adóközegek meghallgatása mellett jegyzőkönyvbe foglalni, és a jegyzőkönyvet a fegyelmi eljárást megelőző vizsgálat elrendelésére hivatott hatóságnak vagy hatósági főnöknek haladéktalanul megküldeni. (1883 : XLIV. t.-cz. 80. §.)

6. A községek előjárói a szolgabírónak, a szolgabírák a kir. adófelügyelő útján a közig. bizottságnak havonként bemutatják jelentéseiket az adóbehajtás menetéről, és az adóbehajtás rendes eszközlése iránt azon felelősséggel tartoznak, hogy a hol igazolatlanul hátralékban marad az adó, ott költségükön fog az akár más hatósági, akár állami közeg által behajtatni. Észlelt hanyagság esetében a közig. bizottság van hivatva a körülményekhez képest kimondani, hogy, ha 15 nap alatt a hiány nem pótoltatik, az említett felelősség lép életbe. Ily esetben egyúttal intézkedik a bizottság, hogy az adóbehajtás a 15 napi határidő eredménytelen lefolyta után — hatósági más közeg vagy állami közeg által — a mulasztó közeg költségén eszközöltessék. A szolgabíró a határozat ellen három nap alatt felelbezhethet; de ha a pénzügyminisztertől a felebbezés felküldésétől számított 15 nap alatt kedvező válasz nem érkezik, a végzés érvénybe lép. A szolgabíró, a ki ellen a most említett szigorú intézkedés alkalmaztatott, ismételt hanyagság esetében fegyelmi úton hivatalától is elmozdítható. (1883 : XLIV. t.-cz. 81. §.)

7. A szolgabírák, kik az év végeig a fizetési halasztást nyert s adóelengedés vagy behajthatatlanság czimén letörölt összegek levonása után fenmaradó folyó évi adótartozást behajtják, s a kir. adóhivatalba beszállítják, jutalmakban részesíttetnek. (1883 : XLIV. t.-cz. 84. §.)

8. A szolgabírák, ha a bélyegtelen vagy elegendő bélyeggel el nem látott headványok és más bélyeg- vagy illetékköteles iratok leletezését elmulasztják, ezen mulasztásaikért felelősséggel tartoznak s úgy az egyszerű, mint a felemelt bélyeget és illetéket megfizetni kötelesek, ha a díjak a felektől be nem hajthatók. Hasonló felelősséggel tartoznak akkor

is, ha bélyegköteles kiadványokat bélyeg nélkül, vagy nem elegendő bélyeggel adnak ki, és ha az illeték megszabására illetékes hatósághoz átteendő végzéseknél és más iratoknak kellő időben való kiadványozását elmulasztják.

9. A szolgabíró köteles: *a*) a fogyasztási adókra, jövedékekre és illetékekre vonatkozó törvények ellen elkövetett kihágások eseteiben az illetékes pénzügyi közeg megkeresésére a leletről jegyzőkönyvet felvenni, a tényállás földerítettése s a tettesek kinyomozása végett a tisztí vizsgálatot haladék nélkül végrehajtani, a dugárúnak, illetőleg az áthágás tárgyainak és eszközeinek lefoglalása s a kincstár követelésének a tettenérettnél talált javakban biztosítása iránt intézkedni; *b*) a fogyasztási adóknál, hol az általán alkalmaztatik, úgy különösen a bor- és húsfogyasztási adó iránt kötendő bérleti szerződések megkötésénél közbejárólag közreműködni; *c*) a sószállításnál közbejövő akadályok eseteiben a szállítmány vezetőjének, vagy más arra hivatottnak felhívására a tényálladék felderítése, a közbejött akadályok elhárítása, a só széthordásának megakadályozása s általában a kincstár megkárosodásának eltávolítása iránt azonnal intézkedni. A szolgabíró, ki e kötelességet vagy épen nem, vagy nem a törvény rendeleteinek megfelelőleg teljesíti, minden ez által okozott károkért a kincstárnak teljes kárpótlással tartozik, s fegyelmi vizsgálat alá vonandó. (1883: XLIV. t.-cz. 87. §.)

10. A szolgabíró köteles arról gondoskodni, hogy a törvény 57—74. §§-aiban körülírt végrehajtási eljárás foganatosítása alkalmával a közrend, szükség esetén, karhatalom elrendelése által is fentartassék. (1883: XLIV. t.-cz. 78. §.)

11. A *fegyveradóról és vadászati adóról* szóló 1883: XXIII. t.-cz. 24., 32., 33., 36—38. §§. eseteiben eljár.

12. A *bélyeg, illetékek és díjak* tárgyában alkotott 1875: XXV. t.-cz. 3. §-sa értelmében, az illetékkiszabási hivatal megkeresésére, a bírót és jegyzőt, az értékbizonyítvány kiadása körül tapasztalt késedelmes eljárása esetében, a mulasztás minden napjára 1—10 frtig terjedhető pénzbírsággal sújthatja.

Ezen felül köteles az illetékkiszabási hivatal megkeresésének, a mennyiben az illetékkiszabás teendőiben fordulnak hozzá, késedelem nélkül megfelelni. (1875: XXV. t.-cz. 4. §.)

Táncvigalmaktól, hangversenyektől, zene- és dalestélytől, tűzijátékoktól, műlovardai előadásoktól, erőmutatványoktól, nyilvános helyen tartott előadásoktól s bárminemű látványosságoktól, ha belépti díj mellett tartatnak, bélyegilleték fizetendő. (1875: XXV. t.-cz. 7. §.)

E bélyegilleték nagyságát s a beszédés módját, mely a szolgabíró kötelessége, az 1875: XXV. t. cz. 7., 8., 9., 10., 11., 12. és 13. §§-ai szabályozzák.

13. A *dohányjörvedékről* szóló 1887: XLVI. t.-cz. 22. §. értelmében közreműködni tartozik a csempészet meggátlása körül.

II. Állategészségügy. Eljár az 1888: VII. t.-cz. 53. §. s az utasítás 127. §. értelmében.

III. Anyakönyvek. Gondoskodik, hogy a járásbeli lelkészek az anyakönyvek másodpéldányait a megelőző évről minden év elején a szolgabírói hivatalnak beszolgáltassák. Az összegyűjtött anyakönyveket a megyei levéltár számára az alispánnak beterjeszti. (1827: XXIII. t.-cz.)

IV. Cselédügy. Az 1876: XIII. t.-cz. alapján első fokú hatóság cselédügyekben, és bíraskodik a cseléd, a gazdasági munkások és napszamosok s a gazda között fölmerült vitás ügyekben.

V. Egyesületek. (L. az alispán hatáskörét V. pont.)

VI. Erdészet. 1. Az 1879: XXXI. t.-cz. 12. §. szerint intézkedik erdőtételek eseteiben.

2. A törvény 38. §. szerint az erdőőrök előtte teszik le a szolgálati esküt.

3. A törvény 41. §. esetében hozzá terjesztendő be az erdei rovatos napló.

4. A törvény 117. §. szerint bíró az erdei kihágások eseteiben, s eljár a törvény 124—153. §§. szerint.

VII. Fegyelmi ügyekben hatóság az 1886: XXII. t.-cz. értelmében. (L. bővebben a fegyelmi eljárásra vonatkozó fejezetben.)

VIII. Gyám- és gondnoksági ügyek.

a) felügyel a községekre az 1877: XX. t.-cz. 171. és 175. §§. értelmében;

b) végrehajtó közege az árvaszéknek (1877: XX. t.-cz. 184. §.);

c) ha az 1877: XX. t.-cz. 244. §. értelmében az örökösödési tárgyalással megbíztatik, eljár a törvény 247—255. §§. értelmében. (Lásd bővebben a törvényt.)

IX. Házalás. A szolgabíró tartozik felügyelni, hogy a házalók engedély nélkül ne üzzék a házaló kereskedést. A jelentkező házaló könyvecskéjét tartozik láttamozni. Idegen országbeli házalóét csak abban az esetben, ha kereseti adóját az 1875: XXIX. t.-cz. 8. §-a értelmében lefizette. A jogosulatlan házalókat, vagy olyanokat, kik a keresetadó lefizetése nélkül házalnak, a fentebbi törvény értelmében megbírságozza.

X. Iparügyek. A szolgabíró az 1884: XVII. t.-cz. 166. §. értelmében elsőfokú iparhatóság.

A hazai iparnak adott kedvezményekre vonatkozó 1881: XLIV. t.-cz. végrehajtására vonatkozó F. I. K. miniszterium által 1884: 34,591. számú rendelet 4. §. értelmében eljár.

Iparügyekben hozott határozatai az alispánhoz felebbezhetőek.

XI. Igazságszolgáltatás. Ha a szolgabíró az 1877: XXII. t.-cz. 1. §. értelmében ezzel megbizatik, bíraskodik a kisebb polgári peres ügyekben. (L. bővebben az illető helyen.)

XII. Italmérési jog esonkitásából eredő panaszok és kihágások felett első fokban a szolgabíró bíraskodik az 1876: 59,560. sz. B. M. rendelet értelmében (felebbezés az alispánhoz).

XIII. Katonai ügyek. A járásban a katonai ügyek vezetésére s a községi eljáróságok ellenőrzésére a szolgabíró van hivatva. Nevezetesen:

1. Megindítja az ujonczozási előmunkálatokat, s a hadkötelesek összeírását az utasítás 11—19. §§. értelmében eszközölteti, s fel van jogosítva a 18. §. 3. pontja értelmében megadni az engedélyt a hadköteleseknek tartózkodási járásuk sorozó bizottsága elé leendő állítatásukra.

2. A hadkötelesek összeírásának befejezése után eljár az utasítás 20—22. §§. értelmében.

3. Foganatosítja a sorshúzást az utasítás 23—27. §§-ai értelmében.

4. Elkészíti az állítási lajstromot az utasítás 28. §. s az e tárgyban kiadott rendeletek értelmében.

5. Az utasítás 30. §. értelmében elkészíti a védképesek számáról, s a sorozó-járás átlagos hadképességi arányáról szóló kimutatást.

6. A szolgabíró tagja az ujonczállító bizottságnak (Ut. 50. §. 2.), s eljár az Utasítás 50. §. 7. pontja értelmében.

7. Az ujonczállítás határidejének kihirdetése s a hadkötelesek elővezetése iránt intézkedik az Ut. 53. és 54. §§-ai értelmében.

8. Eljár az ujonczállításnál az Ut. 55—74. §§. értelmében.

9. Eljár az utóállításoknál az Ut. 75—80. §§. értelmében.

10. A felülvizsgálandók elővezetése iránt intézkedik az Utasítás 81. és 83. §§. értelmében.

11. A jutalékleszámolás körül eljár az Utasítás 91.—94. §§. értelmében.

12. Az egyévi önkénteseknek kiállítja az Utasítás 108-ik §-ban érintett igazolványt.

13. Eljár az elbocsátások körül az Ut. 152—161. §§. szerint.

14. A póttartalék állományáról jegyzőkönyvet vezet az Utasítás 160—161. §§. értelmében.

15. Eljár a tartósan szabadságoltak s tartalékosok nyilvántartása s az ellenőrzési szemlék körül, a nyilvántartási utasítás értelmében.

16. A katonai elszállásolás, élelmezés és elfogatok kiállítása körül intézkedik a fennálló szabályok értelmében. (L. az illető helyen.)

17. Közreműködik a lovak összeírásánál a fennálló utasítás értelmében. (Lásd az illető helyen.)

18. Eljár a mozgósítottak gyámol nélküli családjainak segélyezése körül az 1882: XI. t.-cz. végrehajtására vonatkozó utasítás értelmében.

19. Népfelkelési ügyekben ellenőrző hatóság a községek felett az 1887. évi utasítás 12. §. szerint.

XIV. Kereskedelem. A kereskedői személyzet szolgálati viszonyaiból eredő vitás kérdésekben elsőfokú hatóság.

Kereskedőknek, mint I. fokú iparhatóság, iparhatósági iparjegyeket ad ki.

XV. Kézi zálogkölcson-ügylet. Eljár az 1881: XIV. t.-cz. 1., 3., 4., 16., 21., 22., 26. §§. értelmében.

XVI. Közegészségügy. Az 1876: XIV. t.-cz. §. alapján elsőfokú hatóság kis és nagy-községekben.

1. Nevezetesen:

a) megfigyeli mindazon mozzanatokot, melyek a közegészségügyre befolyással vannak, s tapasztalatai alapján — a mennyiben lehetséges — saját hatáskörében intézkedik; ha pedig a teendők hatáskörén kívül esnek, azok iránt a felsőbb hatóságghoz jelentéseket, illetőleg javaslatot tesz;

b) felügyel az orvosrendőri szabályoknak hatósága területén való foganatosítására, utczák, utak, terek, közgyűlhelyek és a kéjelgési ügy körül; felügyel továbbá arra, hogy az egészségi szabályok megtartassanak, tanintézetek, gyárak, iparüzletek, lakások, ürületek, csatornák és emésztögödrök, nemkülönbön folyó-, álló- és ivóvizetek, élelmi- és tápszerek, szeszes és más italok, a husszemle, főző- és más edények, a nyilvános fürdő-intézetek, valamint a vágóhidak és az állati hullák körül; az e részben tapasztalt hiányok elhárítása körül intézkedik;

c) felügyel arra, hogy a szükséges segélyről betegüléseknél és születeknél, úgyszintén hirtelen életveszélyeknél hatósága területén mindenütt gondoskodva legyen, és az e részben kívántató oktatás megadassék;

d) nyilvántartja a hatósága területén létező lelenczeket, siketnémákat, elmekórosokat, bárgyúkat, dajkaságba adottakat és azok tartására és ápolására, valamint a vagyontalan betegek gyógyítására felügyel, illetőleg a helyi viszonyokhoz képest eljár;

e) eljár a hatósága területén létező gyógyszerterek vizsgálata körül (156—162. §§.);

f) a köztekineteknél fogva megkivántató orvosrendőri bonczolások teljesítését elrendeli (111. §.);

g) hullaszállítási engedélyt ad a község, illetőleg a város egyik temetőjéből a másikba (157. §.), és a járás egyik községéből a másikba és a törvényhatóság területén lévő más járásba szállítani szándékoit hullákra nézve;

h) mesterséges ásványvizek gyártásának engedélyezésére nézve véleményt ad;

i) sebészi műhelyek felállítását engedélyezi;

k) rendelkezik járása területén azon ügyekben, melyekre nézve az intézkedési jog a törvény első része által általánosságban a hatóságra ruháztatott, a mennyiben a törvény második részében erre más közeg nem jelöltetett ki;

l) eljár mindazon ügyekben, melyek valamely törvény vagy szabályrendelet által rábizatnak;

m) tartozik a községben megjelenni, a helyi körülményekről és szükségletekről személyesen ismeretet szerezni, ennek alapján intézkedni s a foganatosítást személyes meggyőződés útján ellenőrizni.

2. Intézkedései a törvényhatóság első tisztviselőjéhez felelhetők. (154. §.) Véleményt ad a községi, valamint a közegészségi körök orvosainak fizetésére vonatkozólag a kis- és nagyközségeket illetőleg. (144. §.)

3. Felügyel a vérbocsátásra jogosítottakra az 1876:49,399. sz. B. M. rendelet értelmében.

4. A szolgabíró szakközege a járási orvos, kinek véleménye rendszerint előlegesen meghallgatandó.

XVII. Közlekedés. 1. *Közmunka.* A szolgabíró tartozik a közmunka összeírását minden év augusztus havában eszközölni a községi előjárók s két hites közbejárása mellett, szem előtt tartva az 1862. évi 71,700. sz. és H. T. rendelet 1—9., 12., 14. §§-ait. A közmunka összeírása két példányban szerkesztendő, egy példány a községnél marad, s netán teendő felszólamlások tekintetéből nyolcz napig a község házában megtekinthető; a második példány hatósági használatra tartatik fenn. (71,700. sz. 10., 11. §§.)

A szolgabíró a községenkinti közmunka összeírását összegyűjtven, ezekből járási kimutatást szerkeszt az előírt minta szerint, melyben a járásbeli községek közmunkatartozása ki legyen mutatva; a járási kimutatások az alispánnak legkésőbb szeptember 30-ig bemutatandók. (71,700. sz. 15. §.)

A szolgabíró köteles a közmunkaváltság-összegeket behajtatni, s a megyei úti alapba szolgáltatni a fennálló pénzkezelési szabályrendelet 100. §. értelmében; továbbá felügyel a közmunka pontos leszolgáltatására az 1862: 71,700. sz. rendelet 32., 33., 34., 35., 36., 37., 39., 40. §§-ai értelmében. (Ide tartozik a közmunka- és közlekedési miniszteriumnak 1867. decz. 31-én 8709. sz. a. kelt s a H. T. 71,000. sz. intézvényét módosító rendelete is.)

2. *Útak.* A szolgabíró kötelessége a járásában lévő utak és műtárgyak fentartása s jókarban tartásáról gondoskodni a fennálló törvényhatósági szabályrendelet értelmében, s különösen gondoskodni, hogy a közlekedés a hatósága alá tartozó területen meg ne akadjon. Felügyelete alá tartoznak az 1871: XVIII. t.-cz. 123. §. értelmében fentartott vicinalis és a tisztán községi utak is.

Az utak fentartása körüli eljárást s az útbiztosok és útkaparók teendőit a közlekedési miniszterium 1867. július 14-én 3266. sz. a. kelt rendelete szabályozza.

3. *Útrendészet.* A szolgabíró gyakorolja az útrendőrséget, a H. T. által 1863: 75,795. szám alatt kiadott s a közlekedési miniszterium 1871. szept. 10-én 13,998. szám alatt kiadott rendeletével érvényben fentartott útrendőri szabályok, valamint egyéb helyhatósági szabályok értelmében.

4. *Vasutak.* A szolgabíró a forgalom és közbiztosság érdekében szükséges rendészetet, különösen a vaspálya jogosulatlan használata, rongálása, a szomszéd birtokosoknak a pályára hátrányos vagy tűzveszélyes intézkedései, a vasúti közegek hatósági támogatása, a pályaudvarokon szükséges rend stb. tekintetében az 1851-ik évi november 16-án kiadott vasúti üzletrendtartás 93—100. §§., továbbá az 1874. évi június 10-én 9821. sz. alatt kibocsátott vasúti üzletrendszabályzat értelmében gyakorolja.

5. *Hajózás.* A szolgabíró elsőfokú hatóság hajózási ügyekben, az 1869. évi április 21-én 2362. sz. a. kibocsátott folyó-, csatorna-, tóhajózási rendszabályok értelmében. Kivételnek a 9. §-ban felsorolt teendők, melyekben a közigazgatási bizottság mint elsőfokú hatóság jár el, s ez ügyekre vonatkozólag ez szabja ki a 114. §-ban meghatározott bírságok is, valamint ez állítja össze a 85 §-ban előírt hivatal-

noki és szolgálai létszám-kimutatásokat is, s felterjeszti a közlekedési miniszteriumhoz. (Közig. bizottsági utasítás 34. és 35. §§.) Az utasítás 114. §. eseteiben a szolgabíró első fokban határoz, második fokban a közig. bizottság.

XVIII. Községi ügyek. A törvényhatóság a közvetlen felügyeletet a kis- és nagyközségek felett a főszolgabírók útján gyakorolja. A főszolgabíró felügyel a községekre három főszempontból: *a)* hogy a községi autonómiát a törvényeknek megfelelőleg gyakorolják, s hatáskörüket át ne lépjék; *b)* hogy a község vagyonának kezelése a község határozatainak s érdekeinek megfelelő legyen; *c)* hogy a községi eljárások az önkormányzat körében valamint a község belügyeire, úgy az állami közigazgatás feladatainak teljesítésére nézve a fennálló törvények és szabályok értelmében járjanak el.

A két első szempontra nézve a szolgabírónak nincs joga határozatokat hozni, mert ez a megye közgyűlésének van fentartva. De joga van tudomást szerezni a község minden határozatáról, a jegyzőkönyvek bekívánása s áttekintése által. A községi eljáráság eljárásáról pedig tudomást szerezhet magának hivatalos vizagálatok, az iratok áttekintése stb. által. Az előbbi esetben, ha törvénybe ütköző, szabályellenes eljárást tapasztalna, jelentést tesz a megyei közgyűlésnek. Az utóbbiban pedig mint fegyelmi hatóság közvetlen intézkedik. (L. alább a 12. pontban.)

A szolgabíró ez általános felügyeleten kívül befoly a község ügyeibe a törvényben megállapított esetekben. Nevezetesen:

1. A kis- és nagy-községek közvetlenül a járási illetékes tisztviselőség felügyelete és ellenőrködése alatt állanak, s ezek útján veszik a törvényhatóság rendeleteit, s ezekre vonatkozólag a törvényhatósággal ezen hatósági közegek útján érintkeznek. (1886: XXII. t.-cz. 31. §.)

2. A választás alá nem eső községi képviselők névjegyzékét az adókimutatás alapján kis- és nagy községekben a főszolgabíró igazítja ki. (1886: XXI. t.-cz. 33. §.)

3. A községi képviselőtestület tagjainak választására a napot kis- és nagyközségekben a főszolgabíró tűzi ki. (1886: XXI. t.-cz. 45. §.), s ő a választási elnök. (1886: XXII. t.-cz. 47., 48. §§.)

4. A községi igazoló-választmányba kis- és nagyközségekben két tagot nevez ki, hol szintén ő elnököl. (1886: XXII. t.-cz. 51. §.)

5. Ha a választás a községben, illetőleg a választókerületekben mindenütt befejeztetett; a főszolgabíró — tekintet nélkül az igazoló-választmány folyamatban lévő eljárására — az új képviselőtestületet

összehívja, azt alakultnak kijelenti, és egyidejűleg a tisztújítás napját is kitűzheti. (1886: XXII. t.-cz. 53. §.)

6. Elnököl a tisztújító közgyűléseken, kis- és nagyközségekben, kinevezi a szavazatszedő-küldöttséget (1886: XXII. t.-cz. 72. és 78. §.), s ő határozza meg a tisztújító szék határnapját. (1886: XXII. t.-cz. 78. §.) Elnöke a kijelölő választmánynak. (1886: XXII. 77. §.)

7. Ha a kör- és községjegyzői állomás üresedésbe jő, a szolgabíró nyilvános pályázatot nyit, s azt az illető törvényhatóság területén, sőt a körülményekhez képest országshozza kihirdeti. (1886: XXII. t.-cz. 82. §.)

8. A szövetkezett helységek képviselői a körjegyzőt a körjegyzőség székhelyén a *szolgabíró* elnöklete alatt választják. (1886: XXII. t.-cz. 83. §.)

9. A tisztújítás s helyettesítés alkalmával csak a szolgabíró elnökölhet, különben a rendes elnök elnököl. (1886: XVIII. t.-cz. 85. §.)

10. A szolgabíró elsőfokúlag határoz, illetőségi vitás ügyekben, ugyanazon járás községei között. (1886: XXII. t.-cz. 18. §.)

11. Az önálló puszták és havasok s a községek közötti viszonyokban, az érdekelt községek meghallgatása mellett, tárgyalást tart, melynek eredményét saját véleménye kíséretében az alispánhoz küldi, ki a felett elsőfokúlag határoz. (1886: XXII. 148. §.)

12. A szolgabíró fegyelmi hatóság az alárendelt községi községek felett, ha az 1886: XXII. t.-czikben felsorolt fegyelmi vétségeket követik el. (L. bővebben a fegyelmi eljárásra vonatkozó fejezetben.)

XIX. Mértékek és súlyok. Ellenőrzi a mértékek használatát a B. M. 1875. 58.438. sz. utasítása értelmében, s elsőfokú rendőri hatóság kis- és nagyközségekre nézve. (L. bővebben az illető helyen.)

Ellenőrzi a hitelesítetlen hordókat, az 1876. 2573. sz. rendelet értelmében. (L. bővebben az illető helyen.)

XX. Mezei rendőrség. Eljár az 1840: IX. t.-cz. 28. §. esetében; ha pedig a kisebb polg. peres ügyekben való bíráskodással van felruházva, itél az 1877: XXII. t.-cz. értelmében.

XXI. Mezőgazdaság. Intézkedik a kártékony növények és állatok pusztítása iránt: a) a *szerb tövis* (I. a II. kötet illető helyén); b) az *amerikai burgonya-rovar* (I. a II. kötet illető helyén); c) a *phylloxera vastatrix*, szőlőrovar iránt. Erre vonatkozólag az 1883: XVII. t.-cz. intézkedik. Ennek 13. §. a szolgabírót jelöli ki elsőfokú hatóságnak kihágási eseteken (felelbezés a közíg. bizottsághoz). Ezenkívül őrködik a községek felett, hogy a fentidézett törvény s a F. I. K. M. 1883. 21.014. sz. rendeletével elrendelt bejárások megtörténjenek, s ezek

eredményéről a szolgabírónak legkésőbb augusztus 10-ig jelentést tegyenek. Az összes községekből beérkező jelentéseket az alispánhoz legkésőbb augusztus 25-ig tartozik betérjeszteni.

XXII. Népoktatás. A szolgabíró örökösök a felett, hogy a községek s közegeik a népoktatás terén, a törvényben s utasításokban köteleességükre tett teendőket teljesítsék. (L. az 1868 : XXXVIII. t.-cz. 4. §-át s a községek számára kiadott utasítást.)

Az 1876 : XXVIII. t.-cz. 7. §. 4. pontja értelmében a községi tanító ellen a fegyelmi vizsgálatot a szolgabíró teljesíti.

XXIII. Pénzkezelés. Az 1883 : XV. t.-cz. alapján kiadott utasítás 100—106. §§. szerint gondoskodik a közpénzek kezeléséről s beszállításáról.

XXIV. Rendészet. A szolgabíró elsőfokú hatóság a *közbiztonság rendészetének* minden ágában. (Lásd bővebben az illető helyen.) Nevezetesen :

a) felügyel az *egyesületekre* (l. V. pont) ;

b) *népgyűlések* alkalmával ő van hivatva megtenni a szükséges óvintézkedéseket (l. bővebben az illető helyen) ;

c) népmozgalom, összeecsportulás, lázadás eseteiben a körülményekhez képest intézkedik (l. bővebben az illető helyen) ;

d) a *fegyver és lőpor* árulására felügyel a fennálló szabályok értelmében ;

e) elsőfokú hatóság *toloncztügyekben* az 1888. évi tolonczszabályzat 12. §. szerint (l. XX. pont, bővebben az illető helyen) ;

f) kiadja az *igazolójegyeket* (l. útlevelügy) ;

g) talált hullák s hirtelen halálesetekre nézve intézkedik a kiadott utasítás szerint ;

h) *gőzkazánokra* vonatkozó kormányrendelet szerint elsőfokú hatóság a kihágások eseteiben ;

i) gyakorolja az *építészeti rendőrséget* ;

k) *rögtönbiráskodás* esetén eljár az I. M. 1868. 6400. sz. r. 5. §. szerint ;

l) a *birósági rendészet* terén eljár a bűnvádi eljárási szabályok értelmében (l. bővebben az illető helyen) ;

m) általában joga van a törvények korlátai között minden a közrend, a vagyon- és személybiztonság érdekében szükséges intézkedéseket megtenni ;

n) jogérvényes rendőri határozatait kényszer útján végrehajthatja s ellenszegülés esetén a rendőri vagy esetleg a katonai karhatalmat is igénybe veheti az alispán útján. (L. bővebben az utasítást.)

XXV. Rendőri bíraskodás. Első fokban rendőri íbró az 1880: XXXVII. t.-cz. értelmében, felebbezés az alispánhoz. (Az eljárást lásd az I. kötet illető fejezetében.)

XXVI. Színházak. Színházak a törvényhatóság engedélye nélkül nem nyitathatnak. (1848: XXXI. t.-cz. 1. §.) A szinpadon bármilyen nyilvános szini előadások csak az illető helybeli hatóság tudtával és engedelmével történhetnek, s a színházak rendőri felügyelet tekintetében a helybeli hatóság alá rendeltetnek. (1848: XXXI. t.-cz. 3. §.) Ki e szabály ellen vét, az első esetben a színház bezáratásán felül 1000 frtig terjedhető pénzbírságban marasztalendő el. A színház bezáratása elnökiileg történhetik; a büntetés pedig sommás szóbeli perúton mondatik ki. (1848: XXXI. t.-cz. 4. és 5. §§.) A színigazgatóságra jogosítottak ellenőrzése s a sugókönyvvel koldulás megakadályozás tárgyában, a belügyminiszter 1872. évi július hó 30-án 20.766. sz. a. rendeletet adott ki, mely szerint a színigazgatóktól a színigazgatói engedélyek előmutatása követelendő, s ha e minőségüket ki nem mutatják, s az igazgatói címet bitorolják, az 1848: XXXI. t.-cz. 3. §-a szerint szükséges előadási engedélyt tagadják meg; a sugókönyvekkel házalókkal pedig, mely üzlet az 1848: XVIII. t.-cz. 45. §. alapján különben is az illető hatóság rendőri felügyelete alatt áll, mint közönseges koldulókkal bánjanak el. Ezek az egyének tehát illetőségük helyére eltoloncozandók. (B. M. 1867. október 28. 4682. sz. a. rendelet.)

XXVII. Tolonczügyekben elsőfokú hatóság kis- és nagyközségekre nézve a tolonczszabályzat 12. §. szerint.

XXVIII. Tűzrendészet. Felügyel a községekre a tűzrendészet kezelését illetőleg. Nevezetesen a kémények söpretésének pontos fogantatásáért a községi előjárók lévén felelősek, tartozik magának meggyőződését szerezni, vajjon a kémények sepretsége havonként megtörtént-e, mely rendelet nem teljesítése esetében joga van az illetőket 5—100 frtnyi bírsággal fenyíteni. (Belügyminiszteri rendelet, 1868. szeptember 4. 4209. sz. a.) Továbbá tartozik felügyelni, hogy a belügyminiszter 1869. június 17. 3365. számú rendelete szigorúan megtartassék, s tartozik minden tűzeset után, a tűz támadása okának kinyomozása végett, a helyszínén vizsgálatot tartani, s az alispánnak jelentést tenni, s ha a vizsgálatból az derülne ki, hogy a tűzvész oka büntény, a vizsgálati iratokat az illetékes kir. bírósághoz átteni. Nagyobbmérvű gyújtogatások esetében pedig a rögtönbíraskodás elrendelése iránt javaslatot tenni. Végre tartozik intézkedni, hogy a tűzesetekről és tűzoltószerekről a belügyminiszteri 1870. augusztus 24. 3339. sz. a. kelt rendelet értelmében készítendő jelentések az előírt minta szerint elké-

szíttessenek, s beterjesztessenek. Kötelessége a szolgabirónak, az 1870. évi május 20. 2970. számú belügyminiszteri rendelet értelmében, az ásványolajok szállítására és tartására tűzrendőri szempontból szigorúan felügyelni. Általában eljár az 1888. évi 53.888. sz. belügyminiszteri rendelet értelmében.

XXIX. Uzsora. Felügyel a járásában fenforgó hitelviszonyokra az 1883: XXV. t.-cz. értelmében, s penzbüntetést szab ki az 1883: XXV. t.-cz. 26. §. alapján.

XXX. Út-, híd-, rév- és kövezetvámügyekben, a mennyiben a közgyűlés hatáskörébe nem tartoznak, elsőfokú hatóság. (KK. 1884. 41.694. sz. körrendelete.)

XXXI. Vadászat. Első fokban határoz az 1883: XX. t.-cz. 2., 3. és 47. §§. értelmében (felebbezés az alispánhoz).

XXXII. Vásárok. Rendőri felügyeletet gyakorol vásárok alkalmával, s megteszi a kellő biztonsági s tűzrendőri intézkedéseket. Esetleg tagja a vásári bizottságnak, s gyakorolja a vásári bíróságot. A F. J. K. miniszterium 1884. márcz. 23. 12531. sz. rendelet szerint a vásári bizottságokba való közreműködésért napidíjat vagy fuvar költséget nem számíthat fel.

XXXIII. A vízjog terén. A főszolgabiró elsőfokú hatóság az engedélyezést nem igénylő felügyeleti ügyekben az 1885: XXIII. t.-cz. 177. §. szerint. Hatáskörét e törvény s a kiadott utasítások részletesen szabályozzák. (L. a megfelelő helyen a II. kötetben.) Különösen az 1885. évi 45659. sz. a. kiadott kormányrendelet 92—104. §§.

2. A szolgabiró.

Az 1886: XXI. 71. t.-cz. §. a szolgabirót, mint a főszolgabirónak segédjét érinti, teendőinek pontos ellátására. A szolgabiró a főszolgabirónak alá van rendelve, de ha a főszolgabiró távol van, ő a szolgabirói hivatal vezetője.

A szolgabirót a vármegye közgyűlése választja, de állomását a főispán határozza meg. (1886: XXI. 71. §.)

3. A járási orvos.

A *járásai orvos* tartozik járása területén lakni.

Működési köre következő:

a) minden közegészségügyi tárgy felett örökdi, és a tapasztalt hiányok elhárítása céljából az elsőfokú hatóságnak jelentést tesz, illetőleg tisztii köréhez szabott módon közreműködik;

b) ügyel a lakhelyek és épületek közegészségi feltételeire, az

egészséget és életet veszélyeztető iparüzletek, gyárak berendezése, elhelyezése és terményeinek eladása körül szükséges óvrendszabályokat hoz javaslatba ;

c) ügyel a hatósága területén létező egészségügyi és jótékony-, köz- és magánintézetekre ;

d) ügyel a nyilvános élelmezés egészségügyi feltételeire, névleg a tápszerek és italok minőségére ;

e) ügyel a lelenczek és dajkaságba adottak iránti rendszabályok végrehajtására ;

f) figyelme tárgyát képezik hatósága területének fürdőintézetei és gyógyvizei ;

g) ügyel a vagyontalan betegek gyógyítására ;

h) a himlőoltást teljesíti, és a himlőmagnak évenkénti fentartásáról gondoskodik ;

i) a járványos és ragályos betegségeket az elsőfokú hatóságnak azonnal bejelenti és ennek kiküldetése folytán, sürgős esetekben pedig e nélkül, a helyszínén megjelen és a fennálló szabályok értelmében intézkedik ;

j) vizsgálja közegészségi szempontból a népiskolákat ;

k) teljesíti az orvosrendőri vizsgálatokat és az orvostörvényszéki bonczolásokat, ez utóbbiakat a megsabott díj mellett ;

l) ügyel a halottkémlés kezelésére és a nemorvos halottkémekeket oktatja ;

m) a járás területén létező gyógyszerárak vizsgálatánál (154., 162. §§.), s kirendeltetése esetén az ujonczozó bizottságokban közreműködik ;

n) ügyel a mérge- és gyógyanyagokkal való kereskedésre és kezelésre ;

o) a letelepedő orvosokat a főorvosnak bejelenti ;

p) némely községben a községi orvos teendőit végzi ;

q) eljár mindazon ügyekben, melyeket valamely törvény vagy szabály rá biz, vagy a melyekre nézve a tisztí főorvos akadályoztatása esetén kirendeltetik ;

r) működési területéről évnegyedenként egészségügyi jelentést tesz a törvényhatóság első tisztviselőjéhez az elsőfokú hatóság útján. (1876: XIV. t.-cz. 155. §.)

Tisztán szakügyekben a tisztí-főorvossal közvetlenül érintkezik. Az 1876. nov. 9. 49.399. sz. B. M. szabályrendelet 4. §. értelmében, ott, hol borbélyok nincsenek, járása területére nézve másokat is feljósíthat a vérbocsátás véghezvitelére. (156. §.)

γ) *Úti személyzet.*

I. A megyei utak és műtárgyak kezelése s felügyelete az államépítészeti hivatalok hatáskörébe tartozik.

Az 1877. évi XXIV. t.-cz. a megyei mérnöki állomásokat megszüntetvén, s teendőiket a m. kir. államépítészeti hivatalokra ruházván át, az államépítészeti hivatalok főnökei, illetőleg helyettesei és a törvényhatóság közti viszony következőleg szabályoztatott:

1. Az 1877. évi XXIV. t.-cz. határozataiból kifolyólag, az államépítészeti hivatalok kötelesek a törvényhatóság mindazon intézkedéseit, a melyeknek végrehajtására előbb a megyei mérnökök voltak hivatva, most azok helyett foganosítani.

Miből önként következik, hogy:

2. A megyei mérnöki teendőkre nézve az államépítészeti hivatal főnöke a megye hatóságához, illetőleg a főispán és az alispánhoz szolgálati alárendelt viszonyban áll.

A fegyelmi eljárás tekintetében a közigazgatási bizottságok hatáskörére nézve az 1876. évi VI. t.-cz. alapján kiadott rendelet mellékletét képező utasításnak a közmunka- és közlekedésügyi minisztérium ügykörét érintő részében II. alatt foglalt határozatok mérvadóak.

3. Az államépítészeti hivatalokra, illetőleg főnökeikre az általuk végzett és végzendő megyei mérnöki teendőknel az 1870. évi XLII. t.-cz. VI. fejezetében körvonalozott felelősség elve szintén alkalmaztatik; a mennyiben azonban azok felelősségre vonatása fegyelmi eljárást vonna maga után, a fentebbi 2. pont tartandó szem előtt.

4. Az 1877. évi XXIV. törvényczikkéből folyik, hogy az államépítészeti hivatalok főnökeinek, illetőleg helyetteseiknek kötelességük a megyei közgyűléseken jelen lenni, a megyei mérnöki teendőkre nézve felszólalni, ha felhivatnak felelni, ügykörükben indítványokat tenni és előadni, s a szükséges, valamint a kért felvilágosításokat megadni, — de szavazati joggal csak akkor bírnak, ha bizottsági tagoknak megválasztatnak, vagy a legtöbb adót fizetők sorába esnek, s mint ilyenek a törvény értelmében a bizottság tagjává válnak.

Ugyancsak a törvény által reájuk bízott hatáskörben részt vesznek az állandó választmányban azon esetben, ha az ott felmerülő tárgyalásoknál való véleménynyilvánítás avagy felvilágosítások adására az állandó választmány elnöke vagy a szakosztályok elnökei által meghivatnak; részt vesznek továbbá a küldöttségekben és bizottságokban akkor, ha azokba beválasztatnak.

A közigazgatási bizottságok körében, működésük az 1876. évi VI. t.-cz. által van szabályozva.

Önként értődik végül, hogy az államépítészeti hivatalok a többször idézett 1877. évi XXIV. t.-cz. alapján az országos közmunka pontos és helyes összeírására, annak czélszerű kezelésére és felhasználására, a megfelelő munka kiosztására és kijelölésére, az évi úti-előirányzat szerkesztésére és előterjesztésére, a törvényhatóságok területén fennálló, úgyszintén létesítendő útvonalak és műtárgyak

építésére és fentartására törvényszerű befolyás és ellenőrzés gyakorlására is vannak hivatva.

5. A törvényhatóságok által kilométerenkint megállapított vagy megállapítandó úti átalányért tartoznak az államépítészeti hivatalok a törvényhatósági utakat rendszeresen bentazni, s azokra a kellő felügyeletet gyakorolni.

A megyei útépítészeti ügyek elintézésénél felmerülő irodai szükségletek fedezésére nézve a miniszterium akkép intézkedett, hogy ezen czim alatt a kir. építészeti hivatalok a törvényhatóság részéről mérsékelt irodai átalányban részesüljenek.

6. Minthogy azonban a kir. építészeti hivatalok, mint az állam közegei, ezen minőségükben közvetlenül a minisztertől kapják a rendeleteket, s így előfordúlhat, a minthogy tényleg elő is fordult már azon eset, hogy a hivatalfőnök által végrehajtandó itteni rendelet s ugyancsak a hivatal főnöke által teljesítendő megyei meghagyás fogantatása egy és ugyanazon időre esvén, mindkettőnek a hivatal főnöke egyszerre eleget nem tehet, ily esetekben a hivatalfőnök a törvényhatósági meghagyás fogantatásával, a mennyiben a tárgy fontossága az ő személyes közreműködését nem igényli, helyettesít is megbízhatja.

Ha azonban a hivatal főnökének személyes közreműködése nélkülözhetlen volna, akkor a hivatalfőnök a felmerült nehézséget haldék nélkül a megye alispánjával, vagy távollétében helyettesével közlendő, s ha a fenforgó nehézség ily módon elhárítható nem volna, arról további utasítás kikérése mellett a miniszterhez jelentést teendő.

Ha egyes törvényhatóságok az államépítészeti hivatal és a megye közti szolgálati viszonyt netán részletesebben kívánják szabályozni, azt ezen rendelet értelmében s az abban foglalt elvi szabványok figyelembe vételével saját hatáskörükben tehetik, ez esetben azonban az általuk alkotandó szabályrendelet helybenhagyás végett felterjesztendő. (Közl. miniszterium 1883. január 22. 1000. sz.)

A K. K. M. 1888. évben kiadott szabályzata az államépítészeti stb. műszaki tisztviselőknek hivatalos külfoglalkozásai stb. alkalmából felszámítható illetményekről a következő a törvényhatóságokat is érdeklő határozatokat foglalja magában.

Illetmények. 1. §. Az államépítészeti és folyammérnöki hivatalok létszámához tartozó műszaki tisztviselők hivatalos külfoglalkozások alkalmával felmerülő költségeik megtérítése fejében eset szerint napidíjakat, fuvarköltégeket, kocsibéreket és építési pótdíjakat számíthatnak fel.

Napidíjak. 2. §. A kerületi kir. felügyelők teendőivel megbízott kir. főmérnökök, a mennyiben utiátalányaik nem veendőik igénybe, 5 forint napidíjat számíthatnak fel, de csakis azon naptól kezdve, midőn a kerületi felügyelői teendőkkel megbízatnak és addig, míg ezen állás alól fel nem mentetnek.

A kir. főmérnököket és mérnököket 4 frt, a segédmérnököket pedig 3 frt 50 kr. napidij illeti meg.

3. §. A kir. főmérnökök, mérnökök és segédmérnökök az esetben, midőn külfoglalkozásuk ugyanazon egy helyen négy napnál tovább tart, az ötödik naptól kezdve a fentebb kitett. napidijaiknak csupán kétharmadában részesülnek.

4. §. Ha a kiküldött tisztviselő helyben, vagy a hivatal székhelyétől 8 kilométernél távolabb nem eső helyen hivatalosan működik, ezért napidijakat nem számíthat fel.

Fuvar költségek. 5. §. E czímen a kiküldött tisztviselőnek rangfokozati különbség nélkül — vasúton a II-ik, gőzhajón az I. osztályu hely után járó viteldijak, — ha pedig az utazás tengelyen történik, kilométerenkint 20 krnyi költségek téríttetnek meg.

6. §. Ha ugyanazon egy irányban vaspálya és gőzhajó stb. is használható, akkor a kiküldöttnek lehetőleg azon közlekedési eszközt kell igénybe venni, mely tekintettel az időtartamra, kevesebbe kerül.

7. §. A Bécsbe történő hivatalos utazásoknál — ha csak valamely különös okból nem válik szükségessé a marcheggi irány használata, — mindenkor a brucki vonal veendő igénybe.

A mikor csak lehet, mindig a m. k. államvasútak vonalai használandók.

8. §. Azon műszaki tisztviselők, kik akár a m. kir. államvasúton, vagy a kamatbiztosítást élvező vasúton, akár pedig hivatalos minőségükből kifolyólag, vagy annak megjelölése mellett magánvasúton és gőzhajókon szabad avagy mérsékelt árú menetjegyeket nyertek, hivatalos-kiküldetések alkalmával utazási számláikban határozottan megjelölni kötelesek azt, hogy szabad vagy mérsékelt árújegyet használtak-e?

Az előbbi esetben vasúti vagy gőzhajózási viteldiját egyáltalán nem számíthatnak fel, az utóbbi esetben pedig csakis az általuk tényleg fizetett viteldij-különbözetet számíthatják fel.

9. §. Ha a kiküldött tisztviselő, anélkül, hogy útközben hivatalos teendőket végezne (p. útfelülvizsgálat, töltés-vizsgálat, kavics-átvétel stb.) egy kitüzött czel felé tengelyen utazik, köteles a téli hónapokban, azaz októbertől márczius végéig naponként legalább 60, a nyári hónapokban pedig, azaz április-szeptember végéig legalább 75 kilométert a legrövidebb irányban utazni. A mennyiben pedig az utazás ily mérvben teljesíthető nem volt, az kellően indokolandó.

10. §. Ha ugyanazon egy ügyben több tisztviselő küldetik ki, akkor egy kocsin ketten tartoznak utazni, s ez esetben a főszámlát azon

tisztviselő készíti, a ki magasabb rangban áll; ha pedig egyenlő rangban vannak, a rangban idősebb, s végre ha a rang nincs megállapítva, ki a magasabb díjosztályba van sorozva. A többiek ily esetben csakapidíjakról szóló számlát terjesztenek be.

Kocsibér. 11. §. A kiküldött tisztviselő azon kocsiért, a melyen lakásától a vasúti indóházhoz vagy a gőzhajó kikötő állomásához és visszautazik, s a mely kocsin málháját is magával kell, hogy vigye, a fővárosban díjszabályzat szerinti berkocsi-díjat, különben pedig 1 frt 5 krnyi általányösszeget számíthat fel.

Hordárdíj nem jár s ily költségek aapidíjból fedezendők.

Hasonlóképen vasúton vagy gőzhajón tett utazások alkalmával a podgyasztúlsúly megtérítésére, és pedig 50 kgr. erejéig csak az esetben van igénye, ha a kiküldetés vagy az utazás megszakítás nélkül egy hónapnál tovább tart, rövidebb tartamú kiküldetések vagy utazások alkalmával a podgyasztúlsúly után mi sem számítható fel.

Léjtmérő műszereknek es leczeknek stb. vasúton vagy gőzhajón való szállításáért a tényleg kifizetett s igazolt költségek megtérítésére az illető tisztviselőnek joga van.

Építési pótdíj. 12. §. Az építési pótdíj czimén jár havonkint főmérnököknek 100 frt, mérnököknek 75 frt, segédmérnököknek 50 frt.

13. §. Építési pótdíjban részesül azon tisztviselő, ki székhelyén kívül valamely építéshez mint építésvezető, vagy más hivatalhoz mint kisegítő ideiglenesen kiküldetik, és ezen kiküldetése 30 napnál tovább tart.

Az építési pótdíj azon napot követő naptól jár, melyen a kiküldött az építés színhelyére az építés vezetésének átvétele végett megérkezett, illetve azon naptól, melyen a hivatalnál jelentkezett.

14. §. A 12. §-ban szabályozott pótdíj azon esetben is jár, ha a 13. §-ban jelzett külfoglalkozás megszakítások közt teljesítettik, feltéve, hogy ezen külfoglalkozás a megszakítások leszámításával együtt véve 30 napnál tovább tart.

15. §. Ha a 14. §-ban jelzett hosszabb idejű kiküldetés, melyert építési pótdíj jár, más külső foglalkozásról szóló megbízatás következtében ideiglenesen megszakittatik, ezen megszakítások idejére a szabályszerűapidíjak és fuvar költségek számíthatók fel; ezen esetben azonban az építési pótdíj megfelelő része az ideiglenes megszakítás következtében felszámítottapidíjából levonatik.

Ugyancsakapidíjak és fuvar költségek számíthatók fel a hosszabb ideig tartó kiküldetések színhelyére, valamint a munka befejezésével az állandó székhelyre való visszautazás alkalmával.

16. §. Azon tisztviselő, ki építési pótdíjt élvez, a reá bízott teendőket köteles 10 km-nyi távolságon belül minden külön díjazás nélkül foganatosítani, még pedig:

a) ha az illető építésvezető bizonyos építkezés (épület, műtárgy) állandó felügyeletével bizatik meg, akkor az ezen építkezéstől 5 km. távolságra eső más külön építkezés felügyeletével is megbízható a nélkül, hogy azért az építési pótdíjon felül külön díjazásra tarthatna igényt.

b) Ha pedig egy útvonal vagy folyamszakasz építésének állandó felügyeletével bizatik meg, ez esetben köteles az illető tisztviselő ezen útszakaszon 10 km.-ren belül előforduló minden műtárgy helyreállításánál a felügyeletet külön díjazás nélkül teljesíteni.

17. §. Ha az előző pontok alatt említett hivatalos kiküldetés mellett az illető tisztviselő netán más felügyelettel bizatnék meg, melynek tárgya az előző pontokban jelzett távolságokon túl esik: azon napokra, melyeken a felügyeletet ott gyakorolja, a szabályszerű napidíjakat és szakaszának végétől a fuvar költségeket a 15. §. értelmében felszámíthatja.

18. §. Olyan méréseknél vagy műszaki felvételeknél, melyeknél a kiküldött a munka természeténél fogva lakhelyét változtatni kénytelen, habár az egész munka 30 napnál tovább is tartana, a szabályszerű napidíjakon kívül a legközelebbi községből a felvétel színhelyére, valamint a napi felvétel két végpontja közti távolságra és a legközelebbi lakhelyre a szabályszerű kilométerpénzek is felszámíthatók.

Ha azonban a kiküldött egy állandó helyről a 16. §-ban meghatározott távolságokon belül teljesít felvételeket, vagy más műszaki munkálatokat és ezen külfoglalkozás 30 napnál tovább tart, csak az építési pótdíjra tarthat igényt.

Ugyancsak építési pótdíjnak van helye azon esetben is, ha a műszaki felvételek alapján a terveket az illető tisztviselő hivatali székelyén kívül készíti el.

19. §. Oly hosszabb tartamú ideiglenes kiküldetésekről, melyeknél az építési pótdíj, mint a kiküldetés tartamára szóló állandó járandóság utalványozva van, utazási számlák nem nyújtandók be.

20. §. Az illető hivatal köteles azon esetben, ha az építés állandó vezetése végett egyik közegének kiküldetése megkívántatik, megbízandó közegének megnevezése mellett, a kiküldetés engedélyezését a közmunka- és közlekedésügyi m. kir. miniszternél kérni, az engedélyezés alapján pedig az építési pótdíj folyósítása végett azon napot,

melyen a kiküldött tisztviselő külfoglalkozását tényleg megkezdette, ugyancsak a miniszterhez bejelenteni.

Ha az építési pótdíj élvezete mellett kiküldött tisztviselő az építés vezetését befejezte, vagy pedig ha az építés vezetését hosszabb időre megszakítván, a hivatal székhelyére visszatér, a hivatal az illető részére folyósított pótdíjnak beszüntetését azonnal javaslatba hozni tartozik.

Az esetben azonban, ha az illető tisztviselő a munkálat vagy építés színhelyéről csak pár napra távoznék el, a részére folyósított építési pótdíj általa nem élvezhető, s a netán illetéktelenül felvett építési pótdíj megtérítése végett a hivatal által a kellő intézkedés megteendő.

Az utazások czélszerű és takarékos berendezése. 21. §. Az állami vagy vízi utak érdekében szükséges felvételek, helyszíni szemlék eszközése, építkezések ellenőrzése és felügyelete czéljából felmerülő, továbbá a törvényhatósági utakon állami költségen vagy állami segély mellett létesítendő építkezéseknél, nemkülönbén a törvényhatóságok egyéb nem utépítési vagy útfenntartási ügyeiben előforduló s a közmunka- és közlekedésügyi m. kir. miniszter tárczáját terhelő, végül a társmiszteriumok, úgyszintén magánfelek érdekében teljesítendő utazások és műszaki külfoglalkozások olyképen rendezendők be, hogy azon kiküldetések és külfoglalkozások egymással kapcsolatban és együttesen egyszerre foganatosíttassanak.

Kivétel csak akkor tehető, ha a helyi körülmények és az utazás, illetve kiküldetés czélját képező munkálatoknak mennyisége és sürgős volta a külön-külön való kiszállást elkerülhetlen szükségessé teszi.

A különböző alapok vagy felek érdekében tett utazások alkalmából felmerülő költségek megfelelő arányban felosztva, külön-külön szerkesztendő utazási számlákban számítandók fel.

22. §. Az állami vagy vízi utak rendes beutazása alkalmával ezen utak közelébe a legrövidebb irányban nyolcz kilométer távolságig fekvő helyekre teendő kirándulások költségei az illető hivatal részére utalványozott utazási átalányból fedezendők.

Ellenben hasonnemű oly utazások alkalmából, melyek az állami vagy vízi úttól legrövidebb irányban nyolcz kilométernél nagyobb távolságra fekvő helyekre tétetnek, a szabályszerű kilométerpénzek és napi-díjak felszámíthatók.

Az ilyen utazásokról felterjesztendő utazási számlákban mindenkor felveendők azon adatok, melyek alapján a legrövidebb távolságok megállapíthatók.

23. §. A hivatalok kötelesek az állami vagy vízi utak, nemkülönben az állami költségen vagy segélylyel építendő törvényhatósági utak érdekében szükséges kiküldetések iránt, előforduló esetekben az engedélyt a közmunka- és közlekedésügyi m. kir. minisztertől kieszaközölni.

Az erre vonatkozó javaslatok a hivatalok részéről mindenkor a legnagyobb takarékoság szem előtt tartásával teendők meg.

24. §. A közigazgatási bizottságok hatáskörére nézve a közmunka- és közlekedésügyi m. k. miniszterium ügykörét érintőleg kiadott utasítás 41. §-a, illetve a 22.790/86. számú kormányrendelet 10. §-a s az azt módosító 16.040/87. sz. a. közigazgatási bizottságokhoz intézett körrendelet értelmében megejtendő gőzkazán-szemlék végett teljeitendő utazások szintén lehetőleg takarékos beosztás mellett végzendők, mi legczélszerűbben akként történhetik, ha ezen teendők — a mennyiben a külön-külön való kiszállás vagy kirendelés szüksége nem indokolt, kapcsolatban más utazásokkal láttatnak el.

Minélfogva a kazán-szemle megejtése tekintetében a hivatal köteles a vármegye közigazgatási bizottságához olyankor, a mikor az más utazással egybekötve czélszerűen megejthető lenne, további intézkedés végett ideje korán jelentést tenni.

A gőzkazánoknak időszakonként való megszemlélése végett teljesítendő utazások a legrövidebb út meghatározása mellett a hivatal főnöke által összeállított, illetve jóváhagyott program szerint és lehetőleg egyhuzamban olyképen eszközölnendők, hogy egy és ugyanazon helység többször ne érintessék, illetőleg az onnan ki és oda vissza utazások elkerülésével eszközöltessenek.

A gőzkazán-szemlék megejtése előtt a hivatal kötelessége a közigazgatási bizottsághoz kellő időben előterjesztést tenni és a szemléket csak a közigazgatási bizottságnak esetről-esetre hozott határozata alapján teljesítheti.

Utazási számlák szerkesztése, felszerelése, benyújtása és felterjesztése. A közmunka- és közlekedésügyi m. kir. miniszterium tárczáját illető utazási számlák. 25. §. Az utazási számlák a $\frac{1}{2}$ alatt mellékelve levő minta szerint pontosan és szabatosan állítandók ki és a kiküldetési rendelet másolatával, az alább említendő foglalkozási naplóval stb. felszerelve, az utazás megtörténtét követő hónap 14-ig a hivatal főnökéhez vagy helyetteséhez okvetlenül benyújtandók.

26. §. Oly utazások vagy külfoglalkozások alkalmából, melyek egy hónapnál tovább tartanak, minden hónapról külön utazási számla adassék át szintén a következő hónap 14-ig a hivatal főnökének.

27. §. Az utazási számlák már benyújtáskor az utazás valódi megtörténtét és tartamát igazoló záradékkal ellátva legyenek.

Az igazolási záradékokat az alárendelt tisztviselők utazási számlájára az illetékes hivatalfőnök, az utóbbi utazási számlájára pedig a hozzá rangban legközelebb álló tisztviselő vagy annak távollétében egyik alárendelt tisztviselő vezeti rá.

28. §. A kerületi kir. felügyelők hivatalos — általánynak terhére nem eső — utazásának valódi megtörténte és tartama nem az utazási számlán, hanem az ahhoz csatolandó foglalkozási naplón igazolandó. Ezen foglalkozási naplókat igazolási záradékkal az illető hivatalfőnök vagy helyettese látja el.

29. §. A hivatalfőnök tartozik a fentebbi határidő alatt szintén kiállítandó saját, továbbá alárendelt közegeinek utazási számláit ugyanazon hó végeig, melyben azok benyújtattak, illetve kiállítottak, havonkint egyszerre a közmunka- és közlekedésügyi m. kir. miniszterhez felterjeszteni, előbb felelősség terhe alatt meggyőződést szerezvén arról, hogy a bemutatott utazási számlák ezen szabályrendelet értelmében vannak-e kiállítva, felszerelve és benyújtva?

30. §. Hogy az utazások jobban ellenőrizhetők legyenek, az ugyanazon hóban akár a közmunka- és közlekedésügyi, akár más miniszterium érdekében tett utazásokról szóló számlák a hivatalok által havonkint egyszerre egy jelentés kíséretében terjesztendők fel.

31. §. Ezen jelentésekhez a $\frac{1}{100}$ alatti minta szerint mindenkor oly foglalkozási naplókat kell csatolni, melyekből a hivatal valamennyi tisztviselőinek összes külfoglalkozásai, valamint az állami vagy vízi utak rendes beutazása is kivehetők legyenek.

Ezen foglalkozási naplóban tüzetesen körülírandó, hogy a hivatalnál alkalmazott tisztviselők mikor, honnan, mely állami, vízi vagy törvényhatósági úton, mely községek érintésével hová és miféle ügyben, kinek, mely miniszterium, hatóság vagy magánfél érdekében utaztak és onnan mikor indultak el a mely úton és mikor érkeztek vissza a hivatal székhelyére?

32. §. Ha a felvételek vagy mérések hosszabb időn át egy helyről eszközöltetnek, vagy ha a külfoglalkozások oly természetűek, hogy a munkálat vezetésével vagy felügyeletével megbízott műszaki tisztviselőt a szabályszerű építési pótdíjon kívül kilometer-pénzek és napidíjak is megilletik, a munkálat területéről az illető hivatal főnöke által igazolt helyszínrajz lesz felterjesztendő, melyben mindazon pontok, melyek az illető tisztviselő által külfoglalkozása alkalmával érintettek,

úgyszintén ezen pontoknak egymás közti távolsága kilometerekben világosan és szabatosan megjelölve legyenek.

33. §. Oly felvételek alkalmával bemutatandó utazási számlákban, melyeknél a kiküldött tisztviselő helyét folyton változtatja, a 18. §. szerint felszámítható távolságok helyes volta a hivatalfőnök által igazolandó.

34. §. A gőzkazánok időszakonkinti megszemlélésére vonatkozó és a megfelelő igazolási záradékkal ellátott utazási számlákhoz a közigazgatási bizottságnak a kiküldetést elrendelő határozata, hiteles másolatban, nemkülönben a hivatalfőnök által jóváhagyott uti programm csatolandó.

A gőzkazánok megszemlélésének eszközzésére kiküldött tisztviselő köteles szigorúan ezen programm szerint eljárni.

A vármegyék érdekében teljesített külfoglalkozások alkalmából a közmunka- és közlekedésügyi m. k. miniszteriumot illető utazási számlák. 35. §. A vármegyei mérnöki teendők ellátásából felmerülő, de nem útépitési vagy útfenntartási ügyekben előforduló műszaki külső eljárások alkalmából kiküldött tisztviselő szabályszerű napidíjait és utiköltségeit a fentebbi említett szabályok szem előtt tartásával esetről-esetre a közmunka- és közlekedésügyi m. kir. miniszter tárczája terhére felszámíthatja.

36. §. Az ily utazási számlához csatolandó a kiküldetéstől szóló rendelet hiteles másolata, továbbá az utazási számlán a vármegye alispánja vagy helyettese által igazolandók a kiküldetés megtörténte, az eltöltött napok száma és az, hogy az eljárás költségei az államépítészeti hivatal utazási átalánya, közmunka-alap, valamely testület, község, egyéb alap, vagy magánfél terhére nem esnek.

37. §. A mennyiben a kiküldetés szükségtelensége, vagy alapok, magánfelek stb. költségviselési kötelezettsége kitűnnék, a felmerült költségek a közmunka- és közlekedésügyi m. kir. miniszter tárczája terhére nem eshetnek, hanem azok vagy a kiküldetést ok nélkül elrendelő tisztviselő, vagy pedig az illető érdekeltek és kötelezettek által lesznek viselendők.

38. §. Ezen utazási számlák szintén az utazás megtörténtét követő hó 14-ig az államépítészeti hivatal főnökének vagy helyettesének kellően felszerelve átadandók, ki is azokat tartozik 8 nap alatt általa láttamozva a vármegye alispánjához vagy helyetteséhez beterveztetni.

39. §. A vármegye alispánja tartozik a benyújtáskor megfelelő záradékkal ellátott, illetőleg az alispán által ellátandó utazási számlá-

kat ugyanazon hó végéig, a melyben benyújtattak, havonkint egyszerre a közmunka- és közlekedésügyi m. kir. miniszterhez felterjeszteni.

40. §. Egyebekben a vármegyék érdekében a közmunka- és közlekedésügyi m. kir. miniszter tárczája terhére teljesített külfoglalkozásokra és ezen külfoglalkozások alkalmából készitendő utazási számlákra nézve is a jelen szabályrendelet határozatai tartandók szem előtt.

A községeket, testületeket és magánfeleket illető utazási számlák.

55. §. A műszaki tisztviselők, községek, testületek, magánfelek érdekében csak akkor kötelesek, illetőleg jogosítottak külfoglalkozást teljesíteni, ha arra nézve a törvényhatóság alispánjától vagy polgármesterétől írásbeli meghagyást kaptak.

56. §. A hivatalos utazásról készített utazási számlához melléklendő a hivatalos utazást meghagyó rendelet, melynek alapján a törvényhatósági számvevőség, a számlát szabelyszerűen érvényesíteni tartozik. Az érvényesítésről az érdekelt tisztviselő az illető hivatal útján értesítendő. Önként érthető, hogy magánügyekben tett hivatalos utazások költségei az által térítendőek meg, kinek érdekében a kiküldetés történt. Ezen térítmények behajtása azonban a törvényhatóság feladata.

57. §. A végből, hogy a felek felesleges túlkiadásoktól megkíméltessenek, a törvényhatóság alispánja a hivatalos kiküldetéseket lehetőleg úgy fogja beosztani, mikép ugyanazon egy kiküldéssel több hivatalos ügy legyen elintézve s egyes felek ügyében csak akkor rendelhet el hivatalos járatot, midőn az a fél érdekében nagyon sürgős.

58. §. A törvényhatóság valahányszor valamely hóban egy műszaki tisztviselő működését igénybe vette, a hó végével külön kimutatásban saját számvevőség által jelentse fel a közmunka- és közlekedésügyi m. kir. miniszterium számvevőségéhez azon napokat, melyeken az illető tisztviselő a törvényhatóság területén hivatalos kiküldetéssel volt elfoglalva.

II. *Egyéb közegek.* A fentelősorolt hatóságok alá vannak rendelve a *megyei útbiztosok, útfelügyelők, útkaparók*, kiket a megye alkalmaz a szükséghez képest.

Az alkalmazás módjára nézve általános szabály nincs. Némely megyékben a főispán nevezi ki, másutt a megye választja az útbiztosokat s útfelügyelőket. Az útkaparók alkalmazása néhol az alispán, másutt ismét a szolgabíró hatáskörébe tartozik.

Az úti személyzettől követelt minősítésről alább

III. A tiszti állomások betöltése s az alkalmazás feltételei.

1. *Választás és kinevezés.* A tisztviselők a 80. §-ban felsorolt kivételekkel a bizottság által és 6 évre választatnak. (1886: 79. §.)

A törvényhatósági főorvost, a rendőrkapitányt, a számvevőket, a levéltárnokokat, az árvaszéki nyilvántartókat és könyvvezetőket, a járási és kerületi orvosokat, a közigazgatási gyakornokokat, az állatorvosokat és a járási irnokokat, nemkülönben vármegyékben a segéd-és kezelő személyzet tagjait a főispán élethossziglan nevezi ki. (1886: XXI. 80. §.)

2. *Az alkalmazás feltételei,* alább az összes közigazgatási közegek minősítését tárgyozó fejezetben fordulnak elő. Itt megemlítendő, hogy az 1886: XXI. 78. §. szerint ugyanazon törvényhatóságnál (házi vagy gyámi) pénztárnoki, ellenőri, könyvelői és számvevői állásra nem alkalmazhatók: kik egymással egyenes fel- vagy lemenő rokonságban vagy harmadiziglen oldalrokonságban vagy másodiziglen sógorságban, továbbá fogadott szülei vagy gyermeki viszonyban állanak.

3. *Eljárás a választásnál.* A tisztújító szék tartamára, ha általános a választás, a főispán jegyzőt és tiszti ügyészt helyettesít.

A jelöltek névsorát az 1883: I. t.-cz. korlátai között és tekintettel az 1868: XLIV. t.-cz. határozmányaira is, a kijelölő választmány állítja össze, mely áll: a főispánból mint elnökből, a közgyűlés által választott 3, és a főispán által meghívott szintén 3 bizottsági tagból; szavazatok egyenlősége esetében az elnök szava dönt.

Minden állásra legalább 3 egyén jelölendő ki; e szabály alól eltérésnek csak akkor van helye, ha nem jelentkezett kijelölhető 3 egyén a betöltendő tiszti állásra.

A kijelölő választmány határozatait indokolni nem tartozik. (1886: XXI. t.-cz. 82. §.)

Tisztújításkor szavazattal bírnak vármegyékben azon bizottsági tagok, kik a következő évre vétettek fel a legtöbb adót fizető és választott bizottsági tagok névjegyzékébe, és az 51. §-ban felsorolt még tényleg működő tisztviselők. (1886: XXI. 83. §.)

A szavazás, mely 20 bizottsági tag írásban beadott kívánatára mindig elrendelendő, a főispán által kinevezett egy vagy több küldöttség előtt a szavazók nevének és szavazatának feljegyzésével, törvényhatósági joggal bíró városokban szavazatlapok által megy végbe. (1886: XXI. 84. §.)

Az alispán és polgármester általános szótöbbséggel választatik.

Ha általános szótöbbséget egyik sem nyer a jelöltek közül: új szavazásának van helye a legtöbb szavazatot nyert két jelölt között.

A többi tisztviselők viszonylagos szótöbbséggel választatnak. (1886: XXI. 85. §.)

A tisztviselők a következő esküt teszik le:

Én N. N. esküszöm, hogy a királyhoz hű leszek, az ország törvényeit megtartom, hivatali előjáróimnak engedelmeskedem . . . hivatalommal járó kötelességeimet lelkiismeretes pontossággal teljesítem és a hivatali titkot megőrzöm. Isten engem úgy segéljen.

Ha a megválasztott azt nyilvánítaná, hogy az eskü vallási meggyőződésével ellenkezik, a következő fogadalmat kell letennie:

Én N. N. ünnepélyesen fogadom, hogy a királyhoz hű leszek, az ország törvényeit megtartom, hivatali előjáróimnak engedelmeskedem . . . hivatalommal járó kötelességeimet lelkiismeretes pontossággal teljesítem és a hivatali titkot megőrzöm. (1886: XXI. 86. §.)

4. *Helyettesítés.* Az időközben megürült állások csak a következő rendes közgyűlésen töltenek be. Addig, ha elkerülhetlenül szükséges, a főispán helyettesít.

5. *Nyugdíjazás.* A vármegyék és városi törvényhatóságok ezen törvény életbelépte után egy év alatt nyugdíj-intézet létesítéséről tartoznak gondoskodni.

A nyugdíj-intézet szervezése, a nyugdíjalap létesítése és kezelése iránt a törvényhatóságok az állammal és társtörvényhatóságokkal létesítendő viszonyosság alapján és lehetőleg az 1885: XI. t.-cz. alapelvei szerint alkotandó, a belügyminiszter által megerősítendő szabályrendeletben intézkednek.

Ugyancsak szabályrendeletileg állapítja meg a törvényhatóság a tisztviselővel, a segéd- és kezelő személyzet tagjával szemben azon esetben követendő eljárás módozatait, ha az illető betegség vagy szellemi fogyatkozás folytán az arra illetékes hatóság által engedélyezett, egy évig terjedhető szabadságidő leteltével sem nyerte vissza munkaképességét.

Az ez iránt alkotott szabályrendelet a belügyminiszter jóváhagyása alá terjesztendő. (1886: XXI. 88. §.)

IV. A megyei tisztviselők felelőssége.

A megyei tisztviselők vagyoni jogi, büntetőjogi s a szolgálati viszonyból eredő (fegyelmi) felelősségére vonatkozó törvényes intézkedések a tisztviselők felelősségét tárgyaló fejezetben vannak előadva.

V. A vármegye háztartása.

Az 1870: XLII. t.-cz. 11. és 90. §§. a megyei háztartásra nézve tartalmaztak ugyan intézkedéseket, ezek azonban sohasem léptek életbe. A vármegye, mint az állami közigazgatás közvetítője, az erre szükséges költségeket az állam pénztárából kapta, s a mennyiben vagyonából jövedelmei nem voltak, nem volt módja közigazgatási, közmívelődési stb. intézmények létesítésére, mert a megyei pótdadó alapja, kezelése s hovaforvitása törvényben szabályozva nem volt, s így önállóan nem is vehetett ki pótdadót a megye lakosságára. A megye önkormányzatában támadt e hézagot az 1883. évi XV. t.-cz. töltötte ki, mely a vármegyék háztartását, s a megyei pótdadót törvényes alapra fektette.

A fennálló törvények szerint a vármegyékben a háztartás joga következőleg alakult:

1. *A vármegye törzsvagyona.* Erre nézve az 1886: XXI. t.-cz. 4. §. azt rendeli, hogy törzsvagyon szerzése és elidegenítése a közgyűlés hatáskörébe tartozik, az erre vonatkozó határozat azonban csak a kormány jóváhagyása után hajtható végre.

2. *A vármegye vagyonának kezelése.* Erre nézve a törvények semminemű határozatot nem foglalnak magukban, s a köztvagyon kezelésére nézve az 1886: XXI. t.-czikben megállapított elvek nem terjesztettek ki a vármegyére is, mint ez az 1875: XXV. törvényczikben a törvényhatósági joggal felruházott városokra nézve történt. Itt a kifejlődött szokás vagy megyei szabályrendelet az irányadó.

3. *A megyei alapok.* Az 1883: XV. t.-cz. 15. §. szerint azon megyei alapok felett, melyek a most idézett törvénnyel szabályozott háztartás keretébe nem tartoznak, s különös rendeltetésüknél fogva elkülönítve kezeltetnek, a belügyminiszter felügyelete alatt s jóváhagyásával, a törvényhatósági bizottság közgyűlése rendelkezik. A törvényhatóság határozatának jóváhagyását, a mennyiben az törvénybe vagy szabályrendeletbe nem ütközik, és az ellen a törvényes határidő alatt felszólalás nem tétetik, a belügyminiszter csak akkor tagadhatja meg, ha az alapok rendeltetésüktől elvonatni szándékoltatnak, vagy azoknak tőkeállománya támadtatnak meg.

A megyeház-alap az 1883: XV. t.-cz. 3. §. szerint kizárólag megyei építkezésekre fordítható s annak kamatjövedelme is, addig, míg építkezés szüksége fel nem merül, ezen alap javára tőkésítendő.

4. *A vármegye kiadásai:* a) a közigazgatás, árva- és gyámhatóság szervezetének költségei; b) a közlekedés; c) közigazgatás; d) köz-

művelődés; *e*) jótékonyosság intézményeinek létesítése s fentartása; *f*) a vagyon kezelése s fentartása által okozott költségek.

5. *A vármegye bevételei:* *a*) az állampénztárból az 1883. évi XV. t.-cz. 1. §. alapján kiszolgáltatott javadalmazás, mely az egyes törvényhatóságok részére havi részletekben előlegeesen szolgáltat ki (1883: XV. t.-cz. 2. §.); *b*) a megyei vagyon (ingatlanok, tőkék stb.) jövedelmei; *c*) a megyei pénztárba folyó bírságpénzek; *d*) szolgálmányok megváltása; *e*) a megyei pótdadó.

6. *A megyei pótdadó.* *a*) A megyék a már fennálló törvények alapján kivethető pótdadón kívül közigazgatási, közlekedési, közgazdasági, közművelődési és jótékonyági célokra 3°/_o-tólit meg nem haladó pótdadót vehetnek ki. Ezen pótdadó a földadó, házadó, keresetadó, nyilvános számadásra kötelezett vállalatok és egyesületek adója, bányaadó, tőke-, kamat- és járadékadó czímén fizetett egyenes államadó után százalékban vettetik ki. (1883: XV. t.-cz. 9. §.)

Az e szakaszban érintett pótdadók: *a*) a megyei betegápolási alap létesítésére az 1875: III. t.-czikk értelmében kivetett pótdadó; *b*) az 1879: XXXVII. t.-cz. értelmében a közös hadsereg és honvédség beszállásából keletkező teher arányosabb megosztása céljából kivethető pótdadó.

b) A pótdadó kivetésének, kezelésének és behajtásának módját a törvényhatóság — a belügyminiszter jóváhagyása mellett — szabályrendeletileg állapítja meg; igénybevétele és mérve iránt a közgyűlés rendszerint évenként előre a költségvetés megállapítása alkalmával határoz.

Ezen közgyűlés határnapját tizenöt nappal megelőzőleg a törvényhatósági bizottság minden egyes tagjához külön meghívás intézendő, a melyben azonkívül, hogy a közgyűlés tárgya a költségvetés megállapítása lesz, az is kiteendő, hogy a pótdadó kivetése szándékolta-e, s ha igen, minő célra.

Azon esetben, midőn a pótdadó kivetése határozatlik, érvényes határozat hozatalára a közgyűlésen jelenlévő tagok kétharmadának névszerint szavazása és a szavazatoknak jegyzőkönyvbe vétele melletti hozzájárulása szükséges.

Ha a pótdadó közlekedési célokra vettetik ki, az abból várható eredmény a közmunka tárgyában készült s a közmunka- és közlekedésügyi miniszterhez felterjesztendő költségvetési előirányzat fedezeti rovatába felveendő. Új tisztii állomások rendszerezésénél és tisztii fizetések felemelésénél a megyei tisztviselők szavazattal nem bírnak. (1883: XV. t.-cz. 10. §.)

c) A 9. §-ban említett póttadó kivetése iránt, ha elemi csapások, vagy más előre nem láthatott események ezt igénylik, a megye a belügyminiszter jóváhagyásával, kivételesen, az év folyamata alatt is, határozhat.

Az eljárást ez esetben is a 9., 10. és 12. §§-ban foglalt rendelkezések szabályozzák. (1883: XV. t.-cz. 11. §.)

d) A megállapított póttadó egyénekenkénti kivetése, községenként előre kihirdetendő, 8 napon át közszemlére kiteendő, mely kitétel után 8 nap alatt a magát túlterheltnak vélt fél, a közigazgatási bizottságnál felszólalhat.

Ezen felszólalások elintézésére, a közigazgatási bizottság saját kebeléből minden év első ülésében négy tagból álló küldöttséget választ, mely a főispán, vagy ennek akadályoztatása esetében az alispán elnöklése alatt, ez ügyben végérvényesen dönt.

Ezen küldöttség, ha szükségét látja, határozathozatal előtt a királyi adófelügyelőt, a mennyiben az a küldöttségnek tagja nem lenne, vagy annak helyettesét, valamint a megyei számvevőt is meghallgatja, ha pedig az illető fél ezt felebbezésében kívánta, meghallgatni tartozik. — Azon tévedések azonban, melyek egyedül a százalék hibás kiszámításából erednek, a felszólalásokra kitűzött határidő lejártá után is kiigazíthatók. (1883: XV. t.-cz. 12. §.)

e) A 9. §-ban foglalt póttadón kívül a megyék, az ezen törvényben meghatározott célokra, még 2% erejéig vethetnek ki póttadót a bel- és pénzügyminiszter előzetes engedélyével.

További megyei póttadó kivetése csakis a törvényhozás külön felhatalmazása alapján eszközölhető. (1883: XV. t.-cz. 13. §.)

f) Az előző §. alapján igénybe vehető póttadóra nézve is a 9., 10. és 12. §§-ban foglalt rendelkezések érvényesek. (1883: XV. törv.-czikk 14. §.)

g) A megyei személyzet létszámában és illetményeiben idővel szükségesnek mutatkozó változtatások csak a belügyminiszter előleges jóváhagyásával lesznek eszközölhetők. Ezen jóváhagyás azonban, ha a célba vett változtatások a póttadó igénybevételét vonnák magok után, csak azon esetben adható meg, ha a póttadó ezen célra a 10. §. értelmében már megszavaztatott. (1883: XV. törv.-czikk 16. §.)

7. *A megye költségvetése.* A törvényhatóság a jövő évi költségvetést az őszi közgyűlésben állapítja meg.

Az előirányzat, az állandó választmány véleményes jelentésével a közgyűlés előtt 15 nappal közszemlése kitétetik és egyszersmind a bizottsági tagoknak kézbesítetik.

Egyes adózók a költségvetésre észrevételeket tehetnek, s azokat a közgyűlés előtt 5 nappal az állandó választmánynak beadhatják.

A választmány a beadott észrevételeket tárgyalni s véleményes jelentés mellett a közgyűlésnek bemutatni köteles. (1886. : XXI. t.-cz. 13. §. és 1883. : XV. t.-cz. 4. §.)

A költségvetés megállapítására vonatkozó határozat ellen, egyes adózók s a számadó tisztviselők a határozat hozatalától számítandó 15 nap alatt a belügyminiszterhez folyamodhatnak. (1883. : XV. törv.-czikk 5. §.)

A jövő évi költségvetés az állandó választmány jelentésével és a közgyűlés reá vonatkozó határozatával együtt az előző év október hó 15. napjáig a belügyminiszterhez terjesztetik fel. 1883. : XV. törvény-czikk 6. §.)

A belügyminiszter a költségvetést egyszerűen tudomásul veszi, azon esetre :

a) ha a megyéknek az állampénztárból nyert javadalmazása, valamint a jelen törvény 3. §-ában érintett saját jövedelme kizárólag csak közigazgatási, árva- és gyámhatósági kiadások fedezésére fordították ; b) ha az előbbi pont alatt említett kiadások az ezen törvény értelmében kivethető pótdadó igénybevétele nélkül fedeztetnek ; c) ha a megyei törzsvagyon nem csonkították ; d) ha a költségvetés, illetőleg az azzal kapcsolatosan a jelen törvény 9. §. értelmében igénybevehető pótdadó kivetése ellen felfolyamodás nem történt. Ellenkező esetben a költségvetést részletesen felülvizsgálja, észrevételeit a törvényhatósággal közli, esetleg azt új költségvetés készítésére utasítja. (1883. : XV. törv.-czikk 7. §.)

A megyék mindazon saját jövedelmei, melyek külön rendeltetéssel nem bírnak, a közigazgatási költségek fedezésére fordítandók, illetőleg a törvény értelmében készítendő költségvetésbe mint fedezet felveendők. (1883. : XV. t.-cz. 3. §.)

Az eddigi házi pénztáraknak számadási tértítmények czímén fennálló követeléseiből befolyó összegek jövőben is a házi pénztárakat illetik, s mint ezek bevételei, a megyék költségvetésébe felveendők s elszámolandók. (1883. : XV. 3. §.)

8. *A megye számadása.* A törvényhatóság a zárszámadást a tavaszi közgyűlésen vizsgálja meg. A zárszámadás az állandó választmány véleményes jelentésével a közgyűlés előtt 15 nappal közszemlére kitétetik, és egyszersmind a bizottsági tagoknak kézbesítetik.

Egyes adózók a zárszámadásra észrevételeket tehetnek, s azokat a közgyűlés előtt 5 nappal az állandó választmánynak beadhatják.

A választmány a beadott észrevételeket tárgyalni s véleményes jelentéssel a közgyűlésnek bemutatni köteles. (1870. XLII. t.-cz. 14. §. és 1883: XV. t.-cz. 4. §.)

A zárszámadás megvizsgálására vonatkozó határozat ellen, egyes adózók s a számadó tisztviselők a határozat hozatalától számítandó 15 nap alatt a belügyminiszterhez folyamodhatnak. (1883: XV. törv.-czikk 5. §.)

Az évi zárszámadás, mely a költségvetés rovatai szerint szerkesztendő, a tavaszi közgyűlés által eszközölt megvizsgálás után 15 nap alatt a belügyminiszterhez terjesztetik fel. (1883: XV. t.-cz. 8. §.)

9. *A pénzkezelés és számvitel módja.* Az 1883: XV. t.-cz. 17. §. felhatalmazta a belügyminisztert, hogy úgy a központi pénzkezelés és számvitel módját, valamint a járásokban is a pénzkezelés és a hivatalos pénzek elküldése körül követendő eljárást általánosan kötelező szabályrendelettel állapítsa meg. E szabályrendelet 1883. évi 37169. sz. a. adatott ki, s következőleg intézkedik:

I. FEJEZET.

A pénztár hatásköréről és a biztonsági szabályokról.

1. §. A közigazgatási költségek fedezésére szolgáló minden javadalmazás, a megye tulajdonát képező és szabad rendelkezése alatt álló, valamint a megye kezelése és felügyelete alá tartozó alapokat és alapítványokat megillető, és végül az ideiglenes megőrzés végett átvett letéteményeket képező pénzek és pénzértékek ú. m. állami és bankjegyek, arany-, ezüst- és váltópénzek, értékpapírok, arany- és ezüst-neműek, ékszerek és drágaságok, óvadék- és adóslevelek, vagy adóssági nyilatkozatok, élet- és tűzkárbiztosítási béczák és más fontos pénzértékű okiratok a megye házi pénztára által kezeltetnek.

2. §. A megye házi pénztárának kezelése külön — egyéb célra és hivatalos működésre nem szolgáló — helyiségekben eszközöltetik.

E helyiségeknek erős belső, és vastáblákból készült külső ajtók, vasablak-táblák, vasablak-rostélyok és vaskályha-ernyők által betörés és tűzvész ellen biztosítva kell lenniök.

A pénztári tiszteknek lényeges kötelessége kiváló gondot fordítani arra, hogy a pénztár biztonságára szolgáló mindennemű berendezés jó karban tartassék, valamennyi pénz- és egyéb szekrény, nemkülönben külső és belső ajtó jó zárakkal legyen ellátva, és a pénz- és egyéb szekrények, valamint a belső és külső ajtók is gondosan bezárassanak, végre hogy mindazon hiányok, melyek javításokat vagy átala-

kításokat tesznek szükségessé — késedelem nélkül — az alispáni hivatalnak bejelentésenek: a pénztári tisztokra hárulóván a felelőség súlya az esetben, ha netalán oly betörés vagy tolvajlás következne be, mely elhárítható lett volna, ha az előre látható hiányok annak idejében bejelentetnek.

3. §. A hivatali helyiségek felnyitásánál, tisztogatásánál és bezárásánál a pénztári tisztok közül egynnek jelen kell lenni, kötelessége lévén, miután meggyőződött, hogy a helyiségek bezárattak, a kulcsokat őrizet alá venni.

4. §. Tűzvész esetében tartoznak a pénztári tisztok, úgyszintén az esetleg alkalmazott segédszemélyzet és a szolgák is, a hivatalban megjelenni és mindent elkövetni, hogy a pénztárakban fekvő pénzek és egyéb értéktárgyak, nemkülönben a hivatalos könyvek, számadások, okmányok és ügyiratok megmentessenek.

5. §. A pénzek és pénzértékek tűz- és betörésmentes vasszekrényekben őrizendők, melyek két vagy három különböző zárral vannak ellátva.

E zárok kulcsainak elsőpéldányai a pénztári tisztok kezeiben vannak, másod- vagy esetleg harmadpéldányai is a megye pecsétjével lezárva, más teljes hiteli pénztárban helyezendők el.

6. §. A pénztári tisztok a pénzszekrények kulcsait lakásaikon gondosan őrizni tartoznak.

A kulcsokat őrizet végett a hivatalban hagyni vagy a tiszt lakásán kívül őrizni, vagy pedig annak, a ki az ellenzár kulcsát bírja, átadni nem szabad.

Hogy a kulcsok könnyen felismerhetők legyenek, egyenkint megjelölendők.

Átadások-, illetőleg átvételeknél az átvevő által mindenkor azon tisztviselőnek kulcsai veendőek át, a ki a szolgálatból kilép.

Általában azon alapelv tartandó szem előtt, hogy a pénzszekrény valamennyi kulcsait ugyanazon egy tisztviselő soha sem bírhatja, habár az egyes kulcsok birtokába különböző időközökben juthatott volna is.

Ebből következik, hogy oly tisztviselő, ki már helyettesítés következtében egy kulcsnak birtokában volt, nem helyettesíthető úgy, hogy a második kulcs birtokába is jusson, ha csak új zárok nem alkalmaztatnak, vagy a meglevők át nem alakíttatnak.

Ha valamely kulcs elveszett, az alispánnak azonnal jelentés teendő a végett, hogy az illető zárnak átalakításáról haladéktalanul gondoskodni lehessen.

Ha a pénztárnok vagy ellenőr, betegség miatt, a hivatalban meg nem jelenhet, a kulcsokat pecsét alatt az alispán rendelkezésére tartozik bocsátani, ki ily esetben a helyettesítés, valamint a szabályszerű átadás iránt intézkedik.

Az átadásnál a helyettesítendő tisztviselő megbizottjának, ilyenek nem létében pedig az alispán által hivatalból kirendelt gondnoknak jelen kell lenni.

II. FEJEZET.

A pénztári személyzetről.

7. §. A pénztári teendőket a pénztárnok, az ellenőr s az esetleg szükséges segédszemélyzet teljesítik.

8. §. A pénztárnok és ellenőr legalább egy évi fizetésükkel felérő biztosítékot tesznek le, készpénzben vagy állampapírokbán, vagy pedig árvai biztosítékot nyújtó földbirtokra vagy házra a törvényhatóság javára bekebelezett óvadéklevélben. A papírok értéke a budapesti, illetőleg bécsi tőzsdén legutóbb jegyzett, de 14 napnál nem régibb napi árfolyam szerint számíttatik, de soha a névértéken felül. Földbirtoknál vagy háznál az adó összege, valamint a tulajdonjog és a teher állása adókönyvvel, illetőleg legújabb keletű hiteles telekkönyvi kivonattal igazolandó. Háznak az óvadéki biztosítás tartama alatt, a törvényhatóság részére kiállítandó biztosítási kötvény mellett, tűzkár ellen biztosítva kell lenniök. A biztosíték mindenkor teljes épségben fentartandó, az államkötvények lekötendő, a készpénz az óvadéktevő beleegyezése mellett és veszélyére, takarékpénztárilag gyümölcsöztetendő és a jövedelem a biztosítékot nyújtónak kiszolgáltató. Minden óvadék a megyének a letevő ellen kézi zálogul szolgál, és az — ha külön árvapénztár van — az árvaszéki pénztár, különben a megye székhelyén levő m. kir. adóhivatal őrizete alá adandó.

Az óvadék visszaszolgáltatásának csak akkor van helye, ha az óvadéktevő megszűnik megyei tisztviselő lenni, avagy óvadéktétel kötelezettségével nem járó állomást nyer. Ez esetekben az óvadék visszaszolgáltatását tárgyalás előzi meg, melynek során, ha az óvadéktevő összes számadásai felülvizsgálatának kedvező eredménye és illetőleg a felmerült észrevételek teljes elosztatása és a terhére rótt téritmények lefizetése vagy szabályszerű törlése tűnik ki, az óvadék egészben, különben pedig a számvizsgálat befejezésével, csakis a fennálló téritmények levonásával szolgáltatható ki.

9. §. A pénztárnok a hivatal főnöke, átveszi a pénztárhoz érkező végzéseket, beadványokat, bevételi és kiadási rendeleteket; gondos-

codik azoknak beiktatásáról és elintézéséről, az utalványoknak az ellenőr által leendő szabályszerű előírásáról és nyilvántartásáról; a hol segédszemélyzet is van, felosztja az ellenőrrel egyetértőleg a teendőket, felügyel a segédszemélyzet működésére, a hivatalos órák megtartására; az ellenőrrel együtt aláírja az évi számadásokat, számadási és számlakönyvi kivonatokat, a pénztári jelentéseket; továbbá felülvizsgálja és aláírja a pénztár mindegyik kiadványait.

A pénztárnok kezeli a pénztárt, átveszi s az ellenőrrel együtt felbontja az alispán útján érkező és hivatalos pénzeket és pénzértékeket tartalmazó leveleket; teljesíti a bevételezéseket és kiadásokat, s vezeti a pénztárnál kezelt kezelési ágakról a külön szaknaplókat, őrzi a pénztári szekrények egyik zárának kulcsát.

10. §. Az ellenőr teljesíti a pénztári számfeljtéseket, vezeti a pénztári fő- vagyis ellenőrzési naplót, számfeljtési főkönyveket és nyilvántartásokat; aláírja a pénztárnokkal együtt a számadásokat, naplókat, számlakönyvi kivonatokat s a pénztár hivatalos jelentéseit. Őrzi a pénztári szekrények ellenzárainak kulcsát.

11. §. A pénztárnok köteles úgy az ügyvezetés, mint a pénzkezelés körül az ellenőrrel egyetértőleg eljárni.

Ha az ellenőr a pénztárnok intézkedéseivel egyet nem ért, jogában áll — ha a felek vagy pénztár hátránya nélkül tehető — az ügy elintézését az alispán újabbi utasításáig elhalasztani. Az esetben azonban, ha az elhalasztásból a pénztár vagy a felekre kár háramolhatnék, nemcsak joga, de kötelessége is követelni, hogy az alispánhoz azonnal jelentés tétessék, s abban az ellenőr véleménye, az általa felhozott érvekkel együtt, előterjesztessék.

Ha az ellenőr fentebbi jogával nem élt, vagy kötelme teljesítését elmulasztotta, teljes mérvben osztozik a pénztárnokkal a felelősségben, még akkor is, ha az intézkedés véleménye ellen történt volna.

12. §. A pénztárnok és ellenőr egyetemlegesen felelősek mindazon munkákért, melyeket közösen és egyetértőleg tartoznak végezni, akár önmaguk végzik, akár egymásba megbizva, egyikük által végezni engedik, vagy mások által végeztetik, és nemcsak az általuk szándékosan, illetőleg közvetlenül okozott, hanem mindazon károkért is felelősek, melyek teendőknek szabályellenes elintézéséből vagy általában kötelességeiknek megsértéséből vagy elmulasztásából származnak; segédszemélyzet alkalmazása esetén minden egyes tisztviselő felelős saját hivatalos cselekvényeinek vagy mulasztásainak káros következményeiért; a pénztárnok és ellenőr ezen kívül még az alárendelt segédszemélyzet hivatalos működéséből eredő károkért is.

Az egyes tisztviselők különösen felelősek, és pedig:

a) a számfejtést teljesítő, az általa érvényesnek ismert illetmény helyességeért;

b) a naplózást teljesítő a helyes és tökéletes naplózásért;

c) a pénzkezelő a kézi pénztár álladékanak helyességeért;

d) a pénzolvasó és csomagoló a zacskókba betett ércpénzek és keresztkapocs alá helyezett papírpénzek összegének helyességeért.

III. FEJEZET.

A számfejtésről.

13. §. Semmiféle bevétel vagy kifizetés két tisztviselő közreműködése nélkül nem teljesíthető, kik közül az egyik (ellenőr) az illetmény helyességét bírálja meg, tehát a számfejtést végzi, a másik pedig (pénztárnok) ezen alapon a bevételvezést vagy kifizetést, tehát a tulajdonképeni pénzkezelést teljesíti.

14. §. A számfejtés alapját az illetékes hatóság rendelkezése, illetve meghatalmazása képezi, mely nélkül bevételek nem eszközölhetők, kiadások nem teljesíthetők. A megyei házi pénztárra nézve ezen meghatalmazást az 1870. évi XLII. t.-cz. 58. §-ának i) pontja értelmében az alispán utalványa képezi. Az utalványban a fizető pénztár, az alap vagy kezelési ág, a költségvetési rovat, a bevételi vagy kiadási jogczim, a beveendő vagy kiadandó tárgy neve és értéke, az összeg, betűvel és számmal kiírva, a befizető vagy felvevő fél, a netáni feltételek, és ha letéti tárgy adandó ki, a letéti, bevételi naplócikk is határozottan megjelölendő.

Mindazon esetekben, midőn az utalvány alapját képező teljesítés utánszámítást, helyesbitést vagy egyáltalában előzetes vizsgálatot követel, az utalvány kibocsátását a megyei számvevőség által teljesítendő vizsgálat — közigazgatási számfejtés — kell hogy megelőzze, mely vizsgálat megejtése az utalvány szövegében is felemlítendő.

15. §. Oly utalványok, melyek a megyei pénztárhoz nem hivatalos úton, azaz nem az alispáni kiadóhivatal útján külön e célra szolgáló utalvány-átadási könyv mellett érkeznek, hanem a felek által hozatnak át, visszautasítandók.

16. §. Minden utalvány a m. számvevőség által minden kezelési ágra külön vezetendő utalvány-nyilvántartási jegyzékbe vezetendő, és ennek megtörténte az utalványon a teljesítő számvevő által, az előjegyzési adatok kitüntetése mellett bizonyítandó, azaz az utalvány ellenjegyzendő. Ha tehát bármely oly utalvány érkezne a megyei pénztárhoz,

mely a m. számvevőség által ellenjegyezve nincsen, az azonnal visszaküldendő.

17. §. Időszakonként ismétlődő fizetések, úgymint állandó illetmények, nyugdíjak, lakbérek, stb., az egész kiadási időszakot magában foglaló vagy határozatlan időre szóló rendelet által utalványoztatnak, mely mindaddig fedezetül szolgál, míg a rendeletben határozottan kifejezett teljesítésnek időszaka le nem járt, vagy a határozatlan időre szóló utalványnak érvényessége az illetékes hatóság újabb rendelete által meg nem szüntetik.

18. §. A hivatalos úton érkezett utalványokat a pénztárnok veszi át, ki azok beiktatásáról gondoskodván, az érkezés keltét és az iktatói számot az utalványokra jegyzi, és azután előírás végett azonnal az ellenőrnek adja át.

Az ellenőr az utalványt az illető főkönyvben előírja, ennek megtörténtét magán az utalványon kitünteti (előjegyeztetett... a főkönyvének... lapján) és azután az utalványt a teljesítésig, illetőleg a naplóhoz leendő csatolásig, zár alatt őrzi.

19. §. Az ellenőr által teljesítendő pénztári számfejtés az illető pénztári okmányoknak, melyek alapján a bevétel vagy kiadás teljesítendő, megvizsgálásából áll, vajjon azok birnak-e mindazon kellékekkel, melyek ezen utasítás értelmében, vagy az illető utalványozási rendeletek folytán a pénztári művelethez szükségeltetnek. E czélból az okmányok különösen:

- a) valódiság és hamisítatlanság;
- b) jogérvényesség és általában elfogadhatóság;
- c) bélyegkötelezettség tekintetében vizsgálándók meg.

Első tekintetben megkívántatik, hogy az okmány valódi, azaz az aláíró által kiállítva legyen, továbbá, hogy az okmányhoz hamisítás gyanúja ne férjen, a miért is abban idegen kézvonásoknak, beszúrásoknak, más tintával való bejegyzéseknek, javításoknak, törlésnek, vakarásnak előfordulni nem szabad, továbbá szükséges, hogy a kiállító aláírása közvetlenül a szöveg alatt álljon.

Széttépett vagy szétvágott okmányok, valamint olyanok is, melyeken a pecsét meg van sértve, vagy egészen le van tépve, csak akkor érdemelnek hitelt, ha kétségen kívül helyeztetik, hogy a hiányok csak véletlenségből eredtek.

Ha az okmányokban oly javítás vagy toldás fordul elő, mely az eredeti bejegyzés értelmét megváltoztatja, vagy azt új tartalommal megtoldja, a kiállító az okmányra oly értelmű és általa aláírandó záradékot tartozik vezetni, hogy a kijavítás vagy toldás általa eszközöltetett.

Jogérvényesség tekintetében megkívánatik, hogy a kiállító a kiállításra jogosítva legyen, mely követelmény, valamint a különös esetekben az elfogadhatóság tekintetében még megkívánt kellékek alább a kifizetések számfejtésénél kimerítően elősoroltatnak.

A bélyegkötelezettség tekintetében arra kell ügyelni, vajjon a bélyegköteles okmányok a kellő, szabályszerűen felragasztott és átírt bélyeggel ellátva vannak-e. Hiány esetén a fél annak pótlására szólítandó fel, mit, ha vonakodik teljesíteni, a számfejtés teljesítendő ugyan, de egyúttal a lelet felveendő.

20. §. Sem bevétel, sem pedig kifizetés előbb nem eszközözendő, míg csak az okmányokon a számfejtés nem teljesített.

Kivételnek ezen általános szabály alól csak oly letétemények átvételénél van helye, melyek a hatóságok részéről folynak be, valamint, melyek lepecsételt levelekben érkeznek a megyei pénztárba, és melyek tehát számfejtés előtt is átveendőek. A kiadás és bevétel minden esetben az okmány számfejtése alkalmával vezetendő ki a fő-, illetve számfejtő könyvben a naplócikk utólagos feljegyzése mellett.

A számfejtés úgy az esetenként előforduló, valamint az ismétlődő vagy állandó bevételeknél és kiadásoknál a fő- avagy számfejtő könyvek alapján eszközöltetik, melyekbe az egyes tételek a pénztári utalványok alapján vagy pedig ezen utasítás értelmében előírandók.

A minden egyes elszámolási ágra külön vezetendő számfejtési- vagy főkönyvek akkép rendezendők be, hogy egy és ugyanazon rovat vagy alrovat alá tartozó bevételek és kiadások egy csoport alatt egymásután akkép vezetessenek be, hogy az egynemű eredmények egyszerű sommázás által megtudhatók legyenek, ezen felül az állandó illetmények (fizetések, nyugdíjak, bérek stb.) az esetlegesektől elkülönítendőek.

Minden számfejtő-könyvnek és minden előírási tételnek ki kell tüntetni, hogy:

- a) mikor és minő szám alatt bocsáttatott ki az illető utalvány;
- b) ki a fizetésre kötelezett vagy felvételre jogosult fél, vezeték- és melléknévének, állásának és lakásának megnevezésével;
- c) mily cím alatt teljesítendő a fizetés;
- d) mennyit tesz ki a járandóság és
- e) minő részletekben és minő összegekben fizetessék az ki vagy be;
- f) minő különös feltételekhez van azonkívül kötve minden egyes fizetés.

21. §. Minden fő- vagy számfejtőkönyv két részből áll, ú. m. a tartozásból és lerovásból.

A tartozási lapon az előírás, a mint egy járandóság fizetése iránt az utalvány megérkezett, az előző §-ban elősorolt módon azonnal bejegyzendő.

A lerovás ellenben a fizetés teljesítése előtt, azaz a számfejtés alkalmával vezetendő be, és pedig oly módon, hogy a fizetési nap, a fizetendő összeg, a netalán lerovandó adók, díjak, tisztii óvadékok, fizetési előlegek, a letiltás folytán levonandó összegek és egyéb térítmények vagy késedelmi kamatok a számfejtéssel egyidejűleg vezetessenek a könyvbe; ellenben a fizetésre vonatkozó naplócziikk utólagosan a naplóhoz mellékelte okmány alapján jegyeztessék fel.

22. §. A számfejtés kiterjed úgy a bevételekre, mint a kiadásokra.

Az alább felsorolandó eseteket kivéve, a fizető fél minden egyes befizetett összegről ellennyugtát tartozik kiállítani.

Ezen ellennyugtának tartalmaznia kell:

a) a befizetett összeget, számokban és szóval kiírva;

b) nagyobb fizetéseknél azon pénznemeket, melyekben a befizetés teljesítettet;

c) a befizetett összegnek célját;

d) a pénztárt, melynél a befizetés történik;

e) a fizetési napot;

f) a fizető félnek aláírását.

Ha a fél nem tud írni, akkor köteles egy tanú és néviró jelenlétében az ellennyugtát keresztvonásával megerősíteni.

Ellennyugták nem szükségeltetnek olyan összegekről:

a) melyek a pénztárnál eladási lajstromokban számoltatnak el;

b) melyek a feleknek a kezüknél levő egyezkedésre vagy bérletre vonatkozó íveken nyugtatványoztatnak; és

c) melyek számadási keresztülvezetést képeznek, vagy kiadási illetményekből eszközölt levonásokból állanak.

A számfejtő ellenőr tartozik a kérdéses ellennyugtát vizsgálat alá venni, azt a számfejtő-könyvvel összehasonlítani, a netalán felfedezett hiányokat a jelenlevő félnek tudtára adni, és ezek pótlása után az okmányra feljegyezni, hogy minő összeg és mely elszámolási ág javára vételezendő be, azt saját aláírásával ellátni, és azután a felet a fizetés teljesítése végett a pénztárnokhoz utasítani.

Oly összegek, melyeket valamely fél be akar fizetni a nélkül, hogy az illető befizetési ív kezénél lenne vagy a nélkül, hogy a pénztár az átvételre utasítva lenne, letéti bevételre előirandók, de az illető

pénztári nyugtán világosan kiteendő, hogy a pénz csak felsőbb jóváhagyás reményében fogadtatott el, s hogy a törvényhatóságnak jogában áll a felett a körülményekhez képest intézkedni, és hogy ez által a megye semmiféle kötelezettséget nem vállalt magára.

Ha pedig a fél, ki határozott időszakokban részletfizetéseket tartozik teljesíteni, egy bizonyos összeget későbbi határidőkre akarna fizetni a nélkül, hogy az előbbeni részletek tökéletesen fedezve lennének, akkor az ily pénz letétkép kezelendő és nem a félnek kezénél levő befizetési íven, hanem külön nyugtatandó, egyszersmind ezen nyugtában a fennemlített észrevétel felveendő és ezen eset egyidejűleg az alispánnak feljelentendő.

Ha a befizetés az esedékesség napjánál később történik, és a mulasztásért a fél késedelmi kamatot tartozik fizetni, akkor a késedelmi kamatok azonnal kiszámítandók és előírandók; ha a fél ezeknek azonnali lefizetésére késznek nyilatkozik, a rendes illetményvel együtt ezen kamatokat is számfejtteni és bevételbe felszámolni kell. Ugyanezen eljárás követendő akkor is, ha meghatározott részletfizetéseknél valamely részlet esedékesség után fizettetik be, és ezért késedelmi kamat jár.

Ha esedékes régibb és újabb tartozásokra és még nem esedékes tartozásra egyszerre teljesítettik befizetés, akkor a befizetett összegből mindenekelőtt a régibb, már esedékessé vált, azután az újabb esedékes összeg törlesztendő, és csak az így netán még mutatkozó felesleg számfejtendő a még nem esedékes tartozás törlesztésére.

Kamatkozó tartozások befizetésénél a befizetett összegből mindenekelőtt az esedékes kamat, a tőketartozás törlesztésére pedig csak a fennmaradó rész számfejtendő.

A megyei házi pénztár által kezelt elszámolási ágak (alapok) tulajdonát képező tőkék (állam- és értékpapírok, magán-adóslevelek stb.) után járó kamatok esedékessége külön is nyilvántartandó, és azok esedékességökor azonnal vagy legkésőbb az esedékességet követő 14 nap alatt felveendő.

Ha ezen tekintetben akadály forog fenn, vagy pedig a magánadósok esedékes kamattartozásai a fenti időben be nem fizettetnek, az alispánnak jelentés teendő. Ugyanezen eljárás követendő egyéb esedékessé vált befizetések elmulasztása esetén is.

A kifizetések számfejtésénél mindenekelőtt a fél által beadott nyugták vagy egyéb okmányok hamisítatlanság, jogérvényesség és bélyegzés tekintetében vizsgálat alá veendő, ezek után pedig meggyőződés szerzendő az iránt, vajjon az illető nyugta megegyez-e az arra

vonatkozó számfejtőkönyvi tétellel, ki van-e abban tüntetve a kifizetendő összeg számokban és betűkben, elő van-e adva a cím, melyen a fizetés alapszik, továbbá az idő, melyre, és a pénztár, melynél a fizetés teljesítendő, végre helyesen van-e az keletkezve (a kelet napját és az évet számmal, a hónap nevét betűvel olvashatólag kell kiírni) és a nyugtatóványozó által helyesen aláírva.

Ha a fizetés-felvételre jogosult fél írni nem tud, a nyugtatóványra jegyzett neve mellé saját kezének keresztvonása szükséges, és ez a törvények értelmében a névaláírás és egy tanu által bizonyítandó. Héber betűkkel írt aláírás szintén csak keresztvonásnak tekintendő, és két tanu előttemezését kívánja meg.

Ha a felvevő fél teljesen ismeretlen, aláírásának hatósági hitelesítése kívántatik.

A mely okmány az itt felsorolt feltételeknek meg nem felel, az az illető félnek reája feljegyzendő ezen észrevétellel: »hibás» visszaadandó.

Az ennek következtében netalán követelt felvilágosításokba csak akkor bocsátkozhatik a számfejtő, ha a jelenlevő egyéniséget személyesen ismeri, vagy ha az felvételi joga és személyazonossága iránt magát igazolta.

Oly kifizetéseknel, melyek egyszer s mindenkorra teljesítettnek, az illető felet a vett eredeti értesítés előmutatására kell felhívni és a teljesített fizetést a fél kezeiben meghagyandó okmányon a kelet kitétele mellett aláírással bizonyítani.

Ha valamely fizetés nem az utalványban megnevezett fél kezéhez, hanem meghatalmazottjának, engedményesének, vagy örököseinek teljesítendő, akkor ezek tartoznak jogaikat a törvényes kellékekkel ellátott meghatalmazással, átruházási vagy egyéb megfelelő okmánynyal igazolni.

A pénztár a megye biztosítása tekintetéből ezen okmányokat átveszi és az illető kifizetési naplócikkhez csatolja.

23. §. Az előbbi §-ban említettekén kívül a számfejtésnél még a következő adatok szükségeltetnek leginkább:

a) Nyug- vagy kegydíjak, ellátási díjak és nevelési pótlékoknál kívántatik az erre hivatott községi eljáróság az iránti bizonyítása, hogy a nyugtatóványozó fél életben van.

Özvegyeknél a nyugtán még az is bizonyítandó, hogy az özvegy férjtelen, esetleg az árva életben van. Ezek a bizonyítványok a hivatalos pecséttel is ellátandók.

b) Az árváknak, kik az iskoláztatási idő tartamára kegydíjban

részesülnek, szükséges a nyugtán az illető iskolaigazgató által annak bizonyítása, hogy az árva érdemes a kegydíj élvezetére.

c) Árváknak, utószülötteknek vagy lelenczeknek nevelési pótléka csak az illető szabályokban megállapított kor eléréseig fizetendő.

Azon esetekben tehát, hol nevelési pótlék fizetéséről van szó, az illető utalványnak mindig ki kell tüntetni, hogy melyik gyermek mikor született.

Ezen adatok a nevelési pótléknak előírása alkalmával a számfektőkönyvben világosan feljegyzendők és nyilvántartandók, mert a netaláni túlfizetéseket a számfektő tartozik megtéríteni.

d) Gyámság alatt álló árváknak vagy gondnokság alatt álló egyéneknek illetményei csak az illető gyámok vagy gondnokok kezeihez, és pedig az első felvételnél a hatóság által kiállított rendelvények átadása s a hatóság által láttamozott nyugta mellett fizethetők ki.

e) Községek, egyletek és társulatok számára utalványozott összegek a községi előjárók, egyleti vagy társulati elnökök kezeihez, a község, egylet vagy társulat pecsétjével ellátott nyugta mellett fizethetők ki.

f) Elhunyt tisztviselőknek, vagy nyugdíjasoknak a megyénél netalán még hátralevő fizetés- és nyugdíjrészletei vagy egyéb követelései a törvényesen igazolt örökösöknek, illetőleg a kiskorúaknál a d) alatt említett gyámok kezeihez fizetendők.

Elhalt magánszemélyek követelései is csak ily feltétel alatt fizethetők ki, a felvételi jogosultságra vonatkozó hatósági végzésnek átvétele és az illető nyugtatványhoz való csatolása mellett.

Ha azonban az elhalt tisztviselő ellen a megyének követelése van, akkor tartozik arról a pénztár egy részletes és alapos kimutatást jelentés mellett az alispánnak azonnal beterjeszteni, hogy ez a hátraleléknak behajtása iránt gondoskodhassék.

g) A megye részére tett szállításoknál, munkáknál és egyéb teljesítésekénél, a szerződésen vagy alkun alapuló oly követelés, mely utalványozási rendelet tárgyát nem képezi, csak úgy szolgáltatandó ki a félnek, ha nyugtája abbéli bizonyítással van ellátva és hivatalos pecséttel megerősítve, hogy a fél a szerződésben foglalt feltételeknek eleget tett, és a szállított tárgyakat hiány nélkül és jó karban átadta, illetőleg az elvállalt munkákat a kikötés szerint teljesítette.

24. §. Oly esetekben, midőn a házi pénztárnál kifizetésre utalványozott valamely összeg biróilag letiltatik, tartozik az ellenőr az illető végzést a számfektő-könyvben azonnal feljegyezni, és a letiltott összeget

az utalványban és számfejtő-könyvben megnevezett félnek többé ki nem fizettetni.

Az ekkép lefoglalt, vagy a közvetlen odaérkezett birói végzés alapján már is levonandó részösszegek csak az alispán útján foganatosítás végett odaérkezett birói végzésben megnevezett végrehajtható részére adhatók ki.

Ugyanily eljárás követendő az egyenes és közvetett adók, illetékek és az egyenes adók módjára beszedendő kincstári és egyéb követelések biztosítása végett foganatosított közigazgatási végrehajtás esetében is.

Oly esetben, midőn a letiltás állandó illetményekre vonatkozik, kötelessége az ellenőrnek az illető tisztviselő vagy nyugdíjas számfejtő-könyvi lapján a végzésben foglalt összes adatokat, u. m. tőkét, kamatokat és azok kezdetét, per- és egyéb költségeket, úgyszintén a letiltó vagy a pénzfelvételre jogosult helyettese nevét feljegyezni, és a birói végzésben foglalt módon eljárni. Zsinórmértékül szolgál az 1881. évi LX. t.-cz. idevonatkozó határozményája.

Minden néven nevezendő levonások, melyekre a megyei pénztárnak az illető tisztviselő vagy szolga szolgálati viszonyából igénye van, u. m. nyugdíjalap-járulékok, tisztii óvadékok, adók, fizetési előlegek és egyéb térítmények a lefoglalható összegből mindenekelőtt levonandók és a letiltó fél kielégítésére csak azon összeg fordítandó, mely ezeknek levonása után feumarad.

A foglalást szenvedett tisztviselő vagy szolga egész havi illetményét nyugtatóványozza ugyan, de a birói végzés értelmében a végrehajtható javára eső összeg levonandó és hallgatag visszatartandó; a kijáró összeg és a térítmények és adók ellenben végleg elszámolandók. A hallgatólag visszatartott összegek az alispán kiutalványozása alapján a jogosult fél bélyeges nyugtájára a birói végzés előmutatása mellett kifizetendők és ugyanazon cím alatt számolandók el, mint a melyen lefoglaltattak; péld. a fizetéseknel a fizetések, nyugdíjaknel ellenben a nyugdíjak címén.

Ha a tőke mellett kamatok és perköltségek ítéltek meg, mindenekelőtt a tőke, azután a kamatok és végre az egyéb költségek vonandók le.

Megjegyeztetik még, hogy részletfizetéseknel a kamatszámítás alapjául mindig azon nap vétetik, melyen az illető járandóságát a pénztárnál fölvette, vagyis a melyen a letiltott részlet fizetéséből levonatott és a pénztárnál visszatartatott. Azon időre tehát, melyen át ezen részlet a pénztárnál őriztetik, bármennyire terjed is az, a letiltó félnek kamatok nem járnak.

A végleges kielégítés alkalmával a végrehajtó fél kezeiben levő birói végzés és kötelezvény vagy váltó bevonandó, és az előbbi a nyugtatóványhoz csatolandó, az utóbbi pedig annak reávezetése mellett, hogy . . . . számú birói végzés alapján a pénztár által . . . . év . . . . hó . . . . napján végleg kifizettetett, a végrehajtást szenvedettnek kézbesítendő.

25. §. A számfeltés eredménye az illető okmányokon a kezelési ág, az előírási lap és tételszám és a teljesítendő összeg külön reávezetése mellett a számfeltő ellenőr által kitöltendő és általa, még pedig ott, hol levonások nem fordulnak elő, röviden ezen záradékkal: «beveendő . . . . frt . . . . krral», vagy pedig: «kifizethető. . . . frt . . . . krral» aláírandó.

Ha azonban a kifizetendő összeg levonásokkal van terhelve, akkor ezek a nyugtán egyenkint és világosan felsorolandók, azután összeadandók és az ezek levonása után készpénzben kifizetendő összeg megjelölendő.

Magától értődik, hogy minden egyes ily levonás a számfeltő könyvbe is pontosan bevezetendő.

Annak jeléül, hogy a számfeltő teendőinél pontosan járt el, a nyugtának minden adatait, melyek a kifizetéshez szükségeltetnek, tartozik aláhozni, és a felragasztott bélyeget azonkívül keresztül vonni.

Az állandó vagy ismétlődő kifizetéseknel, azok beszüntetése esetén, az utolsó illetmények számfeltése alkalmával és közvetlenül az utolsó kifizetés bevezetése után, a félnek kezénél levő pénzfelvételi iven, vagy más e czélra szolgáló okmányán a beszüntetési határidő, a rendelet kelte és száma bevezetendő és az illető félnek visszaadandó.

Az összes okmányok, melyek egy és ugyanazon tételre vonatkoznak, a számfeltő által összefűzendők vagy összeragasztandók.

26. §. Minden utalvány, mely egy évnek leforgása alatt a pénztárnál a fél részéről nem érvényesített, elévül és arra a pénztár további rendelet nélkül ezen időn túl nem fizethet.

Az elévülési határidő az egyszer mindenkorra előforduló kiadásoknál ama naptól számittatik, melyen az utalvány a pénztárba érkezett; az állandóknál ellenben azon időtől, melyen a fel nem vett részlet esedékes volt.

Az utalványok elévülésének ellenőrzése a számfeltő ellenőr feladatához tartozik, megjegyeztetvén, hogy az időszakonként általa teljesített utánnézés alkalmával előtalált elévült utalványok, annak reávezetése mellett, hogy «elévült», rövid jelentéssel a megyei alispánnak visszaterjesztendők.

IV. FEJEZET.

A pénzkezelésről.

27. §. A pénztár két részre oszlik, u. m.

a) főpénztárra és

b) kézi pénztárra.

28. §. A jelen szabályzat 5. §-ában foglaltaknak megfelelő egy vagy több pénzszekrényből álló főpénztárban őriztetnek az összes pénzek és pénzértékek; nagyobb bevételek és kiadások az ellenőr közbejöttével közvetlenül ezen pénztárba helyeztetnek, illetőleg ebből teljesítetnek. A főpénztárnak, melybe a pénztárnoknak pénzt vagy pénzértéket elhelyezni, vagy abból kivenni az ellenőr hozzájárulása nélkül nem szabad, a hivatalos órák alatt is mindig zárva kell lennie.

29. §. A kezelés egyszerűsítése czéljából a főpénztár mellett kézi pénztár is nyitandó, melybe a rendes napi kiadások fedezésére az ellenőr közbejöttével a főpénztárból naponként a szükséglethez mért összeg helyeztetik, s a maradvány a napi zárlat után a főpénztárba ismét visszahelyeztetik. A szolgálati órákon kívül e pénztárban pénzt vagy pénzértéket tartani nem szabad. E pénztárba helyeztetnek a napi bevételek, s ebből teljesítetnek a napi kiadások.

Nagyobb összegű bevételek és kiadások előfordultával az előbbi §. intézkedése tartandó szem előtt.

A kézi pénztárnak is erős fa- vagy vasból készült s egyszerű zárral ellátott szekrény vagy ládából kell állania. Kezelése és felügyelete a pénztárnokot illeti, s a benne elhelyezett pénzek és pénzértékekért egyedül a pénztárnok felelős.

A főpénztárba a pénzek és pénzértékek nemük és minőségük szerint elrendezve, a különnemű és nagyságú papírpénzek 100—100 darabból álló és kettős papírszalaggal, keresztkapocscsal ellátandó külön csomagokban, az érezpénzek tartós és varrás nélküli vászonzacskókban, az értékpapírok külön, a küllapon az elhelyezés napját, a bevételezési naplóczikket, a letévő fél nevét és a kötvény lényeges ismérveit feltüntető boríték alatt, a letétek a folyó pénz kivételével a többi értékektől elkülönítve és pedig kötvények, drágaságok és leltárgyak szintén a fenti adatokat a küllapon feltüntető alkalmas boríték alatt helyezendők el.

30. §. A főpénztárban létező pénzkészletről pénztárálladéki kimutatás vezetendő, még pedig oly módon, hogy minden egyes későbbi behelyezést vagy kivételt az egyes pénznemek szerint kell beírni s

ismét összegezni, hogy mindenkor tudni lehessen, mily összeg van s minő pénznemekben a pénztárban elhelyezve. A pénztárálladáki kimutatás minden egyes bejegyzés alkalmával mind a pénztárnok, mind az ellenőr által aláírandó.

A számadásba tett kötelezvények- és egyéb értéktárgyakról szintén a fenti módon az egyes elszámolási ágak, alapok és letétemények szerint elkülönített feljegyzések vezetendők, melyekben minden előforduló változás kimutatandó.

31. §. A pénztárakban elhelyezett pénzek és értékek közé olyanokat tenni, melyek nem hivatalos cselekmény folytán szedettek be, és szabályszerűen nem naplóztattak, vagy valamelyik tisztviselő vagy egy harmadik tulajdonát képezik, szigorúan tiltatik.

Ép úgy tilos már teljesített fizetésről szóló okmányt készpénz gyanánt őrizni, miből önkényt következik, hogy esedékesség előtt fizetéseket teljesíteni, vagy azokra előlegezni és a nyugtákat a pénztárban mintegy zálogul tartani semmi szín alatt nem szabad.

32. §. A tulajdonképeni pénzkezelésre, azaz a pénztárnál befolyó pénzek és pénzértékek átvételére és a kifizetések teljesítésére az ellenőr szabályszerű közreműködése mellett a pénztárnok van hivatva, ki a 29. §. szerint a szükséglethez mért összeggel ellátott kézi pénztárból a napi kiadásokat fedezi, és a befolyó pénzeket átveszi, melyeket a napi zárlatkor saját különös felelőssége alatt a kézi pénztárban megőriz.

A pénztárnok, ki csakis a teljesített számfeltés után, melynek megejtéséről az illető okmányok megvizsgálása útján magának meggyőződést szerezni tartozik, eszközölhet bevételt vagy kiadást, bevételeiről és kiadásairól külön jegyzéket tartozik vezetni, melybe általa minden egyes befizetés és kiadás azonnal bevezettetik, úgy hogy annak alapján minden perczen képes megtudni, hogy mennyi pénznek kell lenni kézi pénztárában.

Ezen jegyzékben röviden ki legyen tüntetve a fél neve, a kezelési ág, naplócziikk és az összeg.

33. §. Fizetések csakis közforgalomban levő és fizetés gyanánt az osztrák-magyar monarchiában elfogadható alább felsorolt érc- és papírpénznemekben teljesíthetők.

Folyó szám	A pénznemek megnevezése	Névértéke		Súly	Egy csomagban vagy zacskóban foglalandó darabok száma	Észrevétel
		frt	kr.			
I. Papírpénz.						
1	Bankjegyek	1,000	—		100	
2	"	100	—		100	
3	"	10	—		100	
4	Államjegyek	50	—		100	
5	"	5	—		100	
6	"	1	—		100	
II. Aranypénzek.						
1	50 frankosok	8	10	6 font $\frac{50}{100}$	500	vámcsúly
2	10 " "	4	05	6 " $\frac{50}{100}$	1.000	
3	+ arany	4	80	6 " 8 lat	1.000	bécsi súly
III. Ezüstpénzek.						
1	Egyleti tallér	1	50	14 font $\frac{98}{100}$	400	
2	Dupla " "	3	—	14 " $\frac{98}{100}$	200	
3	Két forintos	2	—	24 " $\frac{94}{100}$	500	vámcsúly
4	Egy " "	1	—	12 " $\frac{94}{100}$	500	
5	$\frac{1}{4}$ " "	—	25	21 " $\frac{98}{100}$	1.000	
6	p. p. két forintos	2	10	24 " 30 lat	500	
7	p. p. egy " "	1	05	12 " 14—16 l.	500	
8	Régibb huszas	—	34	17 " 15—24 "	1.500	bécsi súly
9	Újabb	—	35	11 " 20 "	1.500	
10	Bécsi 10 krajczár	—	17	19 " 7—20 "	3.000	
11	" 5 " "	—	08.5	4 " 7—10 "	1.200	
12	" 3 " "	—	05	5 " 5—22 "	2.200	
IV. Ezüst váltópénzek.						
1	20 kros darabok	—	20	2 font $\frac{70}{100}$	500	
2	10 " "	—	10	3 " $\frac{98}{100}$	1.000	
V. Rézpénzek.						
1	4 kros rézváltópénz	—	04	13 font $\frac{98}{100}$	500	vámcsúly
2	1 " "	—	01	13 " $\frac{98}{100}$	1.000	
3	$\frac{1}{2}$ " "	—	00 $\frac{1}{2}$	3 " $\frac{98}{100}$	1.000	

34. §. Ezen fizető eszközök átvétele tekintetében a következők tartandók szem előtt:

1. Más pénznemeket, mint a melyeknek elfogadása meg van engedve, fizetésképen átvenni nem szabad.

2. A rongált, nagyon kopott, megvagdalt vagy átlukasztott fém-pénzek fizetésül el nem fogadhatók.

3. A forgalomban levő aranypénzek közül csak az elfogadható súlyjal bírók fogadandók el fizetéseknel, azok ellenben, melyek ezen súlyt nélkülözik, ollóval való szétvágás által, vagy más módon eltorzítva, a forgalomra képtelenné teendők és az illető félnek oly megjegyzéssel adandók vissza, hogy ezeknek beváltása iránt a legközelebbi fémbeváltóhivatalhoz forduljon.

Egy darab törvénytörvény öntvény súlya:

	Magyar kir. és csász. kir.		
	arany	10 frankos	20 frankos
	p é n z f o n t		
Engedélyezett kopási százalék	0·00698119	0·00645161	0·01290922
Elfogadható súly	0·00002500	0·00002500	0·00002500
Elfogadható súly	0·00695619	0·00642661	0·01287822

4. Jól ismert felektől vagy czégektől, kik vagy melyek az esetleges hiányok megtérítésére készeknek nyilatkoznak, befizetéseknel ezüstpénzben, nemeik szerint csomagolt, és a megfelelő függvényekkel ellátott nagyobb összegek megszámlálás nélkül átvehetők, ha a súly helyesnek találtatott. A zacskók azonban kiürítendők, hogy meggyőződés szerzettessék, nincsenek-e más pénznemek belevegyítve, mint a milyenek a függvényre jegyezték, vagy nincsen-e talán idegen tárgy belekeverve. Ha különbség mutatkozik és a hiány a fél által azonnal nem pótolatik, a nem teljes pénztétel, teljes pénztételnek átadása után, a félnek visszaadandó. Oly pénztétel, mely az átvételnel a súly- és pénznemekre ugyan teljes volt, de melyben a megszámlálás alkalmával hiány fedezetett fel, újból bepecsételve és az eredeti függvényvel ellátva a félnek visszaadandó, és tőle e helyett vagy a teljes tétel, vagy a hiányzó összeg megszerzendő.

A hiány, ha a pénztétel már bevételbe tétetett volna, a beszállító terhére mint megtérítendő előleg kiadásba teendő. A netalán mutakozó felesleg letétképen bevételben számlandó el, és erről az alispánnak jelentés teendő.

5. Ismeretlen felektől vagy czégektől, kik vagy melyek magukat

a hiányok megtérítésére nem kötelezik, befizetést ezüstpénzben az összes pénztételeknek előleges felbontása és megszámlálása nélkül elfogadni nem szabad.

6. Ha a közpénztárak és hivatalok közvetlenül teljesítenek befizetéseket és szállítványokat, és az ezüstpénzek nemeik szerint elkülönítve zacskókba csomagolva, lepecsételve és függvényekkel ellátva nincsenek, mindenkor azonnal megszámlálандók.

A zacskóba csomagolt, lepecsételt és megfelelő függvényekkel ellátott ezüstpénztételek pontosan megnérendők, mi végből, ha hordókban érkeznek, azokból kiveendők.

Ha a súly a függvényre feljegyzettel megegyezik, és a pénztételek magánkézen még meg nem fordultak, nem számlálандók meg, de a zacskók mindenkor kiürítendők, hogy meggyőződés szereztethessék arról: megegyeznek-e a pénznemek a függvényeken megjelöltekkel, és nincsen-e a pénz közé valami idegen tárgy belekeverve.

7. A befizetett arany- és ezüstpénzek, melyek nem a visszatérítés határozott fentartása mellett mint letétemények adattak át, azonnal nemeik szerint szétválasztandók, és tartós, varrás nélküli csinvat vászonzacskókba beszámllálандók, mely eljárásnál a következők szólnak zsinórmértékül:

a) ugyanazon egy zacskóba csak egynemű pénzek számlálандók be;

b) egynemű pénzek egy zacskóba csak a fentebb kiírt összegekben csomagolандók;

c) a maradványok is, pénznemek szerint, és a mennyire lehetséges, kerek összegekben állítандók össze; nincs megengedve, hogy a zacskók átkötessenek és többnemű arany- vagy ezüstpénzek egy zacskóba tétessenek, vagy pedig egy zacskóban több pénznem összevegytessék;

d) a mint az átvett pénztételek az előírt módon beszámlláltattak, minél a beszámlláló az általa beszámllált összegekért felelős, a zacskók bekötendők, a függvények felkötendők, ezek lepecsételendők, pontosan megmérendők és a függvényekre, a pénztárnak czime, a pénznem, a darabszám, a súly, az összeg, az év, hó és nap, melyen a beszámllálás történt, feljegyzendő, és a beszámoló által aláírandó.

A maradványtételek szintén ellátандók függvényekkel;

e) a hivataloktól és pénztáraktól beérkezett pénztételekre megszámlálás után mindenkor új függvények kötendők, és ezekre mindazon adatok feljegyzendők, melyek d) alatt megjelöltek, valamint az által is aláírandók, a ki a pénztételeket újból megszámlálta.

8. Az átveendő bank- és államjegyek darabonkint megszámlálандók, minden egynemű 100 darab (használhatók és hasznavehetelenek szerint elkülönítve) egy csomagba összeállítандó és papirkapocba foglalандó, melyre a pénztárnak czíme, a jegyek neve, a darabszám, az összeg, az év, hó és nap, melyen számláltattak, feljegyzendő, ezenkívül a csomag kapcsa az által a ki a jegyeket megszámlálta és az összegnek helyességeért felelős, aláírandó.

9. A bank-, állam- és pénztári jegyek, valamint a fémpénzek is, az átvételnél valódiságukra nézve is megbírálandók, miből következik, hogy helytelenségeknek, hamisítványoknak és hiányoknak már az átvételnél észre kell vétetniök.

Minélfogva a fizetést teljesített felek, hivatalok és pénztárak ellenében térítési igény csak az esetben támasztható, ha a hamisítványok és hiányok az átvételnél fedeztettek fel.

Pénzjegy- vagy fémpénzhamisítványok a feleknek vissza nem adandók, se meg nem semmisítendőek, hanem a feleknek kézbesítendő térítvény mellett visszatartandók. Ezenkívül a féllal jegyzőkönyv veendő fel, és ennek kapcsában a hamisítvány az 1871. évi XXXI. t.-cz. 25. §-a értelmében az illetékes törvényszéknek átküldendő.

A főpénztárba helyezett pénzek- és egyéb értéktárgyakért a pénztárnok és ellenőr egyetemlegesen lévén felelősek, saját biztonságuk érdekében a főpénztárba elhelyezendő pénzek és egyéb értéktárgyak elhelyezésük előtt általuk pontosan megszámlálандók, és az egész összegnek helyességéről meggyőződés szerzendő.

10. Értékpapírok csak külön és oly rendeletek alapján veendőek át, melyekben az értékpapírok jelvényei tüzetesen le vannak írva.

A jelvényeknek összhangzására különös figyelem fordítандó, mert hamisítványokért, ha a hamisítás a jelvényekből felismerhető volt, a pénztár felelős.

Épen ily figyelem fordítандó az értékpapírokhoz tartozó szelvényekre, szelvényutalványokra, az engedményekre és kötményezésre.

11. Váltók szintén csak külön rendeletek alapján veendőek át; ezeknek bemutatására és beváltására külön figyelem fordítандó, és e tekintetben minden óvatossági rendszabályok alkalmazandók, nehogy mulasztás által kár idéztessek elő; ha tehát erre nézve bármily akadály forogna fenn, ez iránt az alispán utasítása azonnal kikerendő.

35. §. Fél által teljesített befizetéseknel, melyeknel nyugtatvány kiállítása szükséges, ha a befizetés összege helyesnek találtatott, és a

pénztárnok által átvétetett, az átvételt, a pénztárnok az ellennyugtatványon ezen szóval: «helyes» és névalíráásával bizonyítja, minek megtörténte után a fél a bevételi naplócikkkel is ellátandó ellennyugtával az ellenőrhöz utasítandó, ki az ellennyugta alapján a fél részére a befizetett összegről a nyugtát kiállítván és aláírván, azt a pénztárnoknak adja át, ki a nyugtát maga is aláírja és ennek megtörténte után a félnek kiszolgáltatja.

Az ekkép kiállított nyugtában az összeg számokkal és betűkkel, az érték, a befizető neve, a jogczím, a kezelési ág, és naplócikk tisztán és olvashatólag kifejezendő, és a nyugta a hivatalos pecséttel ellátandó.

A nyugtatványokon javítást vagy vakarást eszközölni nem szabad, azok a bevett összeggel megegyezőleg hibátlanul állítandók ki, ha netán hiba csúszott be, a nyugtatvány megsemmisítendő és helyette új nyugtatvány állítandó ki.

Nyugta-másodlatokat különös meghagyás nélkül kiállítani nem szabad.

36. §. A pénztárnok által átvett pénzek és értékek azonnal a kézi pénztárba helyezendők el, ilyeneknek az asztalokon vagy a hivatali helyiségekben való hevertetése legszigorúbban tiltatik.

Minden ez irányban előforduló mulasztásokat megakadályozni, szükség esetében feljelenteni az ellenőr tartozik.

37. §. Ha az az eset fordul elő, hogy a pénzek és egyéb érték tárgyaknak átvételénél pénzek vagy egyéb érték tárgyak visszautasítatnak, hamisítványok fölfedeztetnek és visszatartatnak, vagy a fél tévedésből kevesebbet hozott át és az áthozott pénzt vagy érték tárgyakat visszavenni, vagy pedig a visszautasított vagy hiányzó összeget megtéríteni nem akarná, a nyugtatvány csak a valósággal átvett összegről állítandó ki, az ellennyugtatványon a különbözetnek oka feljegyzendő és a valósággal átvett összeg irandó reá, a megmásított ellennyugtatvány pedig a fél által újból aláírandó, magától értődvén, hogy a már eszközölt számfejtés is az ellenőr által helyesbitendő.

38. §. Váltók és egyéb, pénzt helyettesítő értékpapírok beszedése vagy beváltása körül, melyeknek átvétele vagy beváltása elrendeltetett, mindenkor egy pénztári tiszt jár el, szolgál kíséretében. A beszedett okmányok vagy pénzek a pénztári tisztől még a hivatalos órák folyama alatt bekérendők és őrizet alá veendőek: azokat ezentúl vagy épen éjszakán át reá bízni a legszigorúbban tiltatik.

39. §. Tekintettel az 1870. évi XLII. t.-cz. 58. §. c) pontjának

rendelkezésére, minden a központba bármilyen címen beérkező hivatalos pénz- vagy értékküldemény csakis az alispán vagy annak törvényszereinti helyettese által vehető át, úgy hogy a megye házi pénztára posta vagy egyéb küldeményt soha közvetlenül az illető postaközegektől vagy levélvivőktől, hanem csakis az alispántól vehet át. Kivételt képeznek azon esetek, midőn külön alispáni meghatalmazás folytán a postán átveendő nagyobb pénz- vagy értékküldemények átvételére vagy postalványok beváltására a pénztár utasítva lett.

Az alispán az összes beérkezett pénz- vagy értékküldeményről külön jegyzéket vezet, mely ezek nyilvántartására és egyúttal a pénztárba való juttatás igazolására szolgálván, e czélra egyrészt az érkezes napját, a feladási helyet, a feladó nevét és a declarált összeget vagy értéket, másrészt a pénztár általi átvételt és az elszámolási adatokat (kezelési ág, naplócikk és összeg) kitüntető hasábokkal látható el.

Az első helyen említett hasábokat az alispán, az utóbbiakat a pénztár tölti ki.

Az alispán kötelessége a küldemények átvétele alkalmával arról magának meggyőződést szerezni, vajjon a levél vagy csomag pecsétjei nincsenek-e megrongálva, vagy a boríték nem viseli-e magán egyéb sérülés jeleit? Ha igen, úgy a levél vagy csomag azonnal a levélhordó jelenlétében a pecséteknek és a boríték sérült helyeinek érintetlenül hagyása mellett felbontandó, tartalma megvizsgálendő, és hiány esetén a vizsgálatról a levélhordó által is aláírandó jegyzőkönyv veendő fel. Az átvétel csak ezeknek megtörténte után bizonyítandó.

Az alispánhoz beérkezett összes pénz- vagy értékküldemények még a beérkezés napján szolgáltatandók be a megyei pénztárba, hol a pénztárnok és ellenőr együttesen a fentemlített jegyzék mellett átadott leveleket és csomagokat a pecséték sértetlenségének constatálása után azoknak érintetlenül hagyása mellett felbontják, s a tartalomnak a borítékon olvasható minőségét, mennyiségét és értékét a küldemény tényleges tartalmával összehasonlítják. Ha semmi hiány sem találtatnék, e körülmény a borítékon mindkét tisztviselő aláírásával bizonyítandó, a pénzküldemény pedig, ha annak átvételére a pénztár már előzőleg kellően utasított, s így tehát főkönyvi előírásra vonatkozik, az illető számadási ág javára véglegesen, minden egyéb esetben pedig a letéti naplóban vételezendő be.

40. §. Ha azonban e vizsgálatnál az tűnnék ki, hogy a tartalom nem felel meg a levél vagy csomag borítékán, vagy az azokban talált okmányokban kitett összegnek vagy mennyiségnek, a már előzőleg

nyert alispáni utalvány és a meglevő előírás alapján véglegesen elszámolható küldeményeknél következők tartandók szem előtt.

1. Ha többlet mutatkoznék s e többlet 10 frtot vagy 10 frtnyi értéket meg nem halad, ez a küldő félnek vagy hivatalnak nyomban visszaküldendő, az okmányok szerint a megyei pénztárt illető rész pedig bevételezendő. Ha a többlet a 10 frtot vagy a 10 frtnyi értéket meghaladja, (a 10 frtnál kisebb összeg pedig, ha rendeltetési helyére azonnal el nem küldhető, ennek eszközölhetéseig) letétbe helyezendő, s a feladó fél vagy hivatal értesítendő.

2. Ha kevesblet mutatkozik, a talált összeg bevételezendő, a hiány pedig azonnal hátralékként feljegyzendő, s a küldő fél vagy hivatal a hiány pótlására a tényállás szabatos előadása mellett felszólítandó.

3. Ha ugyanazon fél vagy hivatal két vagy több küldeményében talált többletek és hiányok kölcsönösen kiegyenlítik egymást, a pénztári hivatal a többleteket a hiányok pótlására fordíthatja ugyan, de e körülmény úgy a naplók és könyvekben, mint tájékozás végett a borítékon is feljegyzendő; ugyszintén erről a küldő fél vagy hivatal haladék nélkül értesítendő.

Mindhárom esetben az alispánnak rögtön jelentés teendő. Letétbe veendő küldeményeknél előfordult hiány esetén a tényleg befolyt pénz vagy érték a letéti naplóba beveendő ugyan, de egyúttal további illetékes intézkedés végett az alispánnak rögtön jelentés teendő.

Az ekkép történt átvételt és az értékek hol történt bevételezését a pénztárnok és ellenőr úgy az alispáni jegyzékben, mint az illető beadványokon bizonyítják és ez utóbbit a beadványokkal együtt a netán észlelt hiányok bejelentése mellett azonnal az alispánnak visszaszolgáltatják.

41. §. Külön alispáni meghatalmazás folytán a postán átveendő értékűküldemények átvétele és postautalványok beváltása végett mindig a pénztárnok vagy ellenőr megy el a postahivatalba, hol a levelet vagy csomagot, mielőtt az átvételt bizonyítaná, az előbbi §-ban kijelölt módon megvizsgálja, az esetleg szükséges rögtöni megvizsgálásról felveendő jegyzőkönyvet a postatiszt által is aláírattja. Az átvett küldeményt az illető tiszt közvetlenül a pénztárba szállítja. Az átvett pénznek vagy értéknek a tiszt lakásán való őrzése — kivált éjszakára — szigorúan tilos.

A postán átvett pénzek- és pénzértékekért azoknak a pénztárban történt szabályszerű átadásaig az illető átvevő tisztviselő felelős. Ha az átvétellel megbízott tisztviselő az átadást a hivatalos órák leteltéig

nem teljesíti, a pénztárnok tartozik ezt az alispánnak azonnal feljelen-
teni, mit ha elmulaszt, másodsorban a felelősség őt terheli.

A postán átvett pénzeslevelek és csomagok vitelére a pénztári
tisztet egy szolga kíséri, ki e célra kulccsal elzárható táskával látandó
el, melynek kulcsát a tiszt magánál tartja. A szolgát azonban magára
hagyni egy perczre sem szabad.

Adóhivataloknál, takaré- és egyéb pénztárak közvetlenül fel-
veendő pénzek átvételében ugyancsak a fentebbi módozatok mellett
szintén a pénztárnok vagy ellenőr jár el.

42. §. A kiadásokat a pénztárnok a kézi pénztárból teljesíti.

Ha tehát a fél a hozzá intézett értesítvénynyel, illetőleg az ismét-
lődő fizetéseknél egyszerfen a nyugtatóványval a pénz vagy egyéb
értéktárgyak felvétele végett megjelenik, mindenekelőtt az okmányok,
különösen a nyugtatóvány megvizsgálendő, bir-e a szabályszerű kellé-
kekkel. Ha az okmány helyesnek találtatott, az összeg a pénztárnok
által a szabályszerű feljegyzés, illetőleg naplózás után a félnek kifize-
tendő.

43. §. Előzetes számfejtés alá nem vont vagy ideiglenes nyugtató-
ványra, vagy pedig olyanra, mely a szabályszerű kellékekkel nem bir,
fizetést teljesíteni a legszigorúbb felelősség terhe alatt tiltatik.

Az értesítvény és nyugtatóvány, melyre fizetés teljesítettik, a pénz-
tárnok által a pénz vagy egyéb értéktárgynak kiadása előtt, névjegy-
vel látandó el, ezután pedig az értesítvény átlukasztandó s a félnek
visszaadandó.

44. §. Oly jelentékeny kiadási tételek, melyek a kézi pénztár
rendes ellátmányából nem fedezhetők, a főpénztárból fizettetnek, és
az ehhez megkívántató pénzek vagy értéktárgyak az ellenőrnek jelen-
létében veendő ki.

A kivett összegek a pénztárálladáki kimutatásba a pénzeknek és
értéktárgyaknak nemei szerint jegyzendő be, s a tétel mindkét tiszt-
viselő által aláírandó.

45. §. Ha a pénzek vagy pénzértékek más hatóságokhoz külden-
dők, vagy pedig szolgabíró vagy községi előjáróság útján kézbesíten-
dők, a küldemény rendszerint az alispáni kísérv levélhez melléklendő.
Ez esetben az alispán kiadóhivatala által a szabályszerű czimirattal
ellátott és a fennálló postai szabályoknak megfelelő levélboríték az
elküldendő iratok kíséretében a megyei pénztárhoz juttatandó, mely a
pénz vagy érték becsomagolását és postára küldését saját felelőssége
alatt teljesíti.

Ugyanis az utalvány szerint elküldendő pénzek a pénztárnok és

ellenőr által, illetőleg ezek jelenlétében csomagolandók és a borítékok szabályszerűen bepecsételendők, minek megtörténte úgy az utalványon, mint a borítékon a kelet feljegyzése és a két tisztviselő aláírása által bizonyítandó.

Minden küldeményhez átvételi elismervény melléklendő, melyre feljegyzendő, hogy aláírás után azonnal visszaküldendő, addig is a postai vevény a kiadási tétel fedezetéül szolgál, mely az utalványra ragasztatik. Ha ily küldeményről az elismervény kellő időben be nem érkezik, úgy annak beküldése egy hét lefolyása után megsürgtetendő és egy további hét lefolyása után a felszólamlási határidőnek bejelentésével az alispánhoz jelentés teendő. Magánfeleknek az utalványozott pénzek csakis akkor küldhetők el, ha azt az illetők a nyugtának előleges beküldése mellett kérelmezik, mikor is az elküldés a kérelmező fél kárára, költségére és veszélyére eszközöltetik.

Ez esetben a postavevény az előlegesen beküldött nyugtára ragasztandó.

46. §. Az így becsomagolt leveleket és csomagokat szintén egyik tisztviselő köteles a postára szállítani, ezen utasítás 41. §-ának megfelelő alkalmazásával. A pénztárnál történt átvételtől egész a postán eszközölt feladásnak a vevénnyel való igazolásáig az illető pénzek- és értékekért a feladó tisztviselő felelős.

Postautalvánnyal elküldendő pénzeknek a postán, vagy hivatalos pénzeknek az adóhivatalnál történendő személyes átadásában egyik pénztári tiszt jár el, az előző pontban körülírt felelősség ily pénzekre is kiterjesztetvén.

47. §. Oly esetekben, midőn kisebb összegnek a postán leendő feladásáról vagy átvételéről van szó, s mindkét tisztviselő fontos körülmények által akadályozva van személyesen eljárni: az illető tisztviselő megbízhat ugyan ezzel más alárendelt egyént, de a felelősség teljes mértékben és kizárólag csak a megbízót, vagy ha a pénztárnok és ellenőr egyértelműleg biztak volna meg valakit, mindkettőjüket terheli, nem pedig a megbízottat, ki ellen különben visszkereseti joguk fenmarad.

48. §. A postai küldeményekről az ellenőr nyilvántartási jegyzéket vezet, melybe a pénz vagy értéktárgy elküldésének vagy megérkezésének napja, a rendelet vagy átirat száma, a kezelési ág és naplótétel, melyből és mely alatt a kifizetés vagy bevételezés történt, a hatóság vagy fél, a hová a pénz vagy érték küldetett, vagy a honnan érkezett s a nyugta beérkezésének ideje bejegyeztetik.

49. §. Az érkezett pénz- vagy pénzürtékküldemények borítékai,

valamint a postautalványok szelvényei a számadási év lefolytatól számítandó egy évig a pénztárban őrizendők.

50. §. Mindazon készpénzek, okmányok, értékek, arany, ezüst s egyéb drágaságok, melyeknek végleges elszámolása iránt a pénztári hivatal utasítást nem kapott, mint letétek kezelendők.

51. §. A letétek a megyei pénztárnál kétféleképen folynak be:

- a) azok, melyek más hatóságtól vagy magánosoktól postán érkeznek, az alispáni hivatal útján,

- b) közvetlen letéteményezések a felek által.

Ez utóbbiak átvétele csak előleges alispáni utasítás vagy engedély alapján történhetik, és ez esetben a fél köteles ellennyugtát kiállítani, a pénztár pedig a letéteményezésről az alispánt értesíteni tartozik.

52. §. Ha valamely letétemény átvételéről a fél részére a pénztár által elismervény adatott, ez a számfejtőkönyv észrevételi rovatába feljegyzendő, s midőn a letét kiutalványoztatik, annak visszavétele a fél által a pénztár elismervényén nyugtatandó s az esetben, ha a fél a pénztárból kapott elismervényét elvesztette, a letét mindaddig ki nem adható, míg az elismervény bíróilag meg nem semmisítettett, és ez a pénztárnál nem igazoltatott.

53. §. A készpénzletétek egyéb pénzekkel együttesen a szabályszerű osztályozások szerint elhelyezve őriztetnek. Kivéve azon esetet, ha a beutalványozási végzésben ki van mondva, hogy az mint tárgy (például: mint corpus delicti) kezelendő. Az ily pénzek ennél fogva nem a készpénz, hanem az értéktárgyak hasábjában naplózandók. Okmány-értékek s egyéb értéktárgyak csomagokban vagy külön borítékban, esetleg függvénnyel ellátva, az előírt módon helyezendők a főpénztárba.

54. §. A letétek kiadása oly esetben, midőn a fél kezében a pénztár által kiállított elismervény nincs, csakis a fél által előmutatott alispáni értesítvény alapján szabályszerűen kiállított, bélyegtelen nyugtára történhetik. Egyébiránt a letétemények rendszerint csak utalványokra adandók ki; mely alapelvtől eltérés csak akkor történhetik, ha a megyei pénztár őrzete alatt álló letétemény az alispán kiadványához csatolandó és postán vagy más közlekedési úton küldendő el, vagy valamely helybeli közhatóságnak adandó át, vagy végre a pénztár székhelyén lakó félnek adandó ugyan ki, ha oly körülmények forognak fenn, hogy az utalvány kibocsátásával összekötött idővesztés az ügynek, melyre vonatkozik, gyors elintézését akadályozza, vagy a félnek jelentékeny kárt okoz.

Ily esetben a meghagyás, melynek alapján a letétemény kiadandó, az előadói ívre jegyeztetik, és a pénztárnak teljesítés végett ez kézbesítettetik.

55. §. Hogy a letétküldeményekről az érdekelt pénztáraknak, valamint minden más hatóságnak és hivatalnak küldendő értesítvények a czélnek megfelelően, azokban az elküldendő letétemény természetére leírandó, és a letéti naplócikk, mely alatt kiadatott, feljegyzendő.

A visszaérkezett értesítvény a letéti napló illető cikkéhez csatolandó.

Ha az értesítvény kellő időben vissza nem érkezik, annak megküldése közvetlenül a pénztár által szorgalmazandó, és csak akkor kérendő az alispáni hivatal közbenjárása, ha a közvetlen szorgalmazásnak sikere nem lenne.

56. §. Az értesítvények végleges okmányoknak tekinthetők némi lévén, a kiadási tételek ezeken kívül a letéteményt átvevő pénztárak és közhatóságok által kiállított nyugtatványokkal okmányolandók.

57. §. A más pénztáraktól érkezett értesítvényekben a bevételzési adatoknak bejegyzése által az átvétel bizonyítandó és azok azonnal visszaküldendők.

58. §. A biztosítékul elfogadható értékpapírok tekintetében az 1882. évi július hó 28-án 39.751. sz. alatt kelt belügyminiszteriumi körrendeletben foglaltak tartandók szem előtt.

Szelvényes kötvények biztosítékul csak akkor fogadhatók el, ha a még le nem járt kamatszelvevényekkel és szelvényutalványokkal elvannak látva.

59. §. A biztosítékul ajánlati nyilatkozat kapcsában letett értékpapírok a letéti naplóban bevételezendők és ezekről a kötelezvények számait és azoknak kamatozását kitüntető letéti nyugtatványok adandók ki.

Valamennyi egy biztosítékot képező értékpapír az ajánlati okirattal együtt, melyben minden egyes átadott értékpapír számának és értékének, a rajta levő szelvények számának és a biztosíték céljának kimutatva kell lenni, egy boríték alatt őrzendő.

A letéti naplóban minden egyes értékpapírnak a száma, a darabszám, a tőke és a szelvényeknek száma tüzetesen bejegyzendő.

60. §. Az alispáni rendelet folytán visszaadandó biztosítékok kiadásánál a kiadott eredeti letéti nyugtatvány visszaadása követeendő.

Ha a letéti nyugtatvány elveszett volna, ennek birói megsemmi-

sítése előtt az értékpapírok vissza nem adandók, ha azonban a bírói megsemmisítési végzés bemutatatik, az eredetileg letett kötelezvények kiszolgáltatandók, és a bevont okmányok a naplóhoz csatolandók.

V. FEJEZET.

A számvitelről.

61. §. A pénzkezelési adatok számviteli kitüntetése czéljából a megyei házi pénztár következő naplókat és főkönyveket köteles vezetni:

1. Ellenőrzési vagy főnaplót.
2. Minden egyes kezelési ágról külön szaknaplót.
3. Letéti naplót.
4. Minden egyes szaknaplónak megfelelő főkönyvet.
5. Letéti főkönyvet.

6. Előleg-, kamatesedékességi-, szerződési- és a szükséghez képest egyéb nyilvántartási könyveket és jegyzékeket.

62. §. Az ellenőrzési- vagy főnapló czélja a megyei pénztárnál előforduló összes bevételeket és kiadásokat — a letétek kivételével — azon idő- és sorrendben, melyben előfordultak, kitüntetni, ez által a megyei összes pénzkezelés könnyű áttekintését lehetővé tenni és a pénztárnok működését ellenőrizni; miért is ezen főnapló mindig az ellenőr által vezetendő.

Az I. alatti minta szerint szerkesztendő főnapló hasábjai következők:

1. Sorszám.
2. Tárgy.
3. Összehasábok. (Kézpénz, arany, ezüst és kötvények számára.)

4. Hivatkozási hasáb a szaknapló azon tételére, mely alatt a bevétel vagy kiadás abba bevezettetett; megjegyeztetvén, hogy miután minden bevételre és kiadásra vonatkozó adatok a könyvelés és számadás alapjául szolgáló szakszerinti naplóban tüzetesen kell hogy feltűnjenek, a főnapló szöveghasábjára csak az utalvány és a felvevő vagy fizető fél rövid jelzésére szolgál.

63. §. A minden egyes kezelési ág számára nyitandó szaknaplók a következő hasábokat tartalmazzák:

1. Sorszám.
2. Okmányszám, az igazoló okmányok számának kitüntetésére.

3. Szöveghasáb, a számadási tények rövid, de minden lényeges ismérvet felölelő jelzésére.

4. Összeghasábok: és pedig készpénzre és kötvényekre.

5. Hivatkozási hasáb a főkönyv lap és tétel számára.

A II. alatti minta szerint szerkesztendő szaknaplókat a pénztárnok vezeti.

64. §. A megyei pénztár által kezelt ágak egyikét sem illető és csakis ideiglenesen megőrzendő, valamint a kellő utasítás vagy adatok hiányában azonnal elszámolás alá nem vehető pénzek- és értékekről letéti napló vezetendő.

A letéti napló hasábjai a következők:

1. Tételszám (naplóczikk).
2. Okmányszám.
3. Tárgy megnevezése és számvitel ideje.
4. Összeghasábok; és pedig:
  - a) arany- és ezüstpénz;
  - b) papírpénz (és váltópénz);
  - c) okmányok és értékpapírok;
  - d) leltárgyak.
5. Hivatkozási hasáb a letéti főkönyvre.

A III. minta szerint berendezendő letéti napló az alábbi §-ban felsorolt szabályok szerint ugyancsak a pénztárnok által vezetendő.

65. §. A naplók vezetését illetőleg általában a következők jegyzetnek meg:

1. A naplók egy havi szükségletnek megfelelő, bekötetlen füzetekből állanak, melyek címlapján a kezelési ág, az év és azon hó tétetik ki, melyben a napló nyitvatott. Hamisítások meggátítása céljából úgy a főnapló, mint a többi naplók is zsinórral összefűzendők, melynek két vége a megye pecsétjével a naplóhoz pecsételendő; továbbá minden egyes napló küllapján a folyószámokkal ellátott lapok száma kiteendő s ez az alispán, tisztii ügyész és főszámvevő által hitelesítendő.

2. A napló első tételét mindenkor a kezdetleges állandék, azaz az előző hónapról való maradvány képezi. Új bevételek és kiadások azonnal — a mint előfordultak — bejegyzendők, kivéven, ha az illető napló mellett alnapló, fizetési jegyzék vagy lajstrom vezetettik (p. o. állandó illetményekről), mely esetben azok először és azonnal az illető jegyzékbe vezettetnek, s ebből a napi zárlat alkalmával tétetnek át az illető szaknaplóba.

3. Azon nap kelte, melyen a bevétel vagy kiadás előfordult, a

szöveg- vagy tárgyasáb közepére irandó, s ez alatt soroltatnak fel az ugyanazon napon előfordult kezelési tények minden további keletjegyzés nélkül; úgy azonban, hogy a bevételek a napló bal, a kiadások pedig annak jobb oldalára iratnak. Minden számviteli tény külön sorszámot — naplócikket — kap. A naplócikkek az egész számadási éven szakadatlanul végig folynak, megjegyeztetvén, hogy oldal- és átvitelösszegek sorszámot nem kapnak.

4. A bevételre vagy kiadásra vonatkozó rendeletek és utalványok, ha állandó vagy több részletben előforduló fizetésről van szó, mindig az arra vonatkozó első naplócikkhez csatolandók. A későbbi tételeknél csak ezen cikkre történik hivatkozás.

A bevételek és kiadások értékösszegei az illető összeg-hasábokba irandók; oly számadási tények, melyek részösszegei különböző címeket illetnek, részletezve és pedig minden összeg külön naplócikk alatt sorolandók fel.

5. Ha a naplóhoz csatolandó mellékletek több darabból állanak, mindig összekötendők vagy összefüzendők, és azokra darabszámuk s az illető naplócikk pontosan följegyzendő.

6. Ha a napló egyik oldala ki van töltve, a tételek egy összegbe foglalandók, mely összeg «átvitel» névvel jelölendő s «áthozat»-kép a következő oldalra irandó. A bevételi és kiadási tételek közti párhuzam megőrzése céljából azonban ugyanakkor a napló másik oldala is összegezendő és átviendő, s ha ez oldal nem volna még egészen kitöltve, az netáni utólagos bejegyzések meggátolása végett haránt-vonallal áthuzandó.

7. Zavarok kikerülése végett különösen ügyelni kell arra, hogy a különféle naplók egymással fel ne cseréltesseken, hanem a bevezetés mindig csak azon naplóba vagy lajstromba történjék, a melybe a bevétel vagy kiadás tényleg tartozik; úgyszintén a naplók hasábjainak pontos kitöltésére is különös figyelem fordítandó.

8. Ha valamely összeget vagy értéktárgyat az utalványozó hatóság rendelete folytán más hivatalhoz vagy pénztárhoz kell küldeni: a kiadási tételek fedezéseül mindaddig, míg az illető nyugta vagy átvételi elismervény a hivatalhoz nem érkezik, a postai feladási vevény szolgál.

9. Oly bevételeknél vagy kiadásoknál, melyek levonásokkal vannak összekötte, a bevétel vagy kiadás egész összegében tétetik ki a naplóban, míg a levonások e tételekre való hivatkozással megfelelő helyen bevételbe vagy kiadásba helyeztetnek.

10. A naplókba csak egész vagy félkrajczárok állítandók be; ha

a törzszám félkrajczárnál csekélyebb, bevételeknél a pénztár javára bevételezendő, kiadásoknál pedig elejtendő.

11. A naplózásban történt tévedések a naplókban önállólag azonnal olyképen igazítandók ki, hogy ez által az eredeti feljegyzés olvashatlanná ne tétessék.

A naplókban a téves tételeket kivakarni nem szabad. Oly esetekben, midőn valamely bevételi összeg a kiadási rovatba helyeztetett, és a kiadások bejegyzésére szánt oldal már teljesen betöltetett, az ily téves bejegyzés ellentétes (visszavezetés) által igazítandó helyre, mi úgy történik, hogy a tévesen kiadásba helyezett összeg először számadási kiegyenlítésül és másodsor valóságos bevételi czimének megfelelőleg, tehát kétszer külön-külön naplótétel alatt bevételbe tétetik. Szintügy kell a kiadási tételek netáni téves bejegyzését is helyreigazítani.

12. Ha valamelyik kezelési ágnál az egynemű bevételek vagy kiadások igen sűrűn fordulnak elő, meg van engedve azokat a munka könnyítése végett külön jegyzékbe, alnaplókba vagy lajstromokba gyűjteni, mely most nevezett segédkönyvek a szaknaplók kiegészítő részét képezvén, a napi zárlat alkalmával lezárandók, és az összeg a szaknaplóba átviendő, a segédkönyv azon szaknaplóhoz csatolandó lévén, melynek mellékletéül szolgál.

Ily jegyzék rendszerint a személyi járandóságok kifizetésénél használható.

66. §. A naplók lezárása az illető kezelési időszak alatti összes bevételek és kiadások sommázásából és a végleges pénztári maradvány megállapításából és kitüntetéséből áll.

67. §. A megyei pénztár minden egyes kezelési ág, valamint a letétek számára is egyszersmind számfejtő-könyvekül szolgáló főkönyveket vezet.

Azon kezelési ágaknál (házi pénztári javadalmaszásnál), a melyeknél személyes járandóságok is előfordulnak, az elszámolás helyes és kimerítő feltüntetése és a számfejtés könnyítése czéljából ezen személyi járandóságokra (tisztviselők, kezelő- és segédszemélyzet és szolgálk illetményeire) külön fő- vagy számfejtő-könyv; jelentékeny könyválladékkal bíró alapoknál pedig a főkönyv mellett segédkönyvül még ú. n. tőkekönyv is vezetendő.

68. §. A tulajdonképeni főkönyvek az egyes kezelési ágak egész évi kezelésének rovat vagy czím szerinti kimutatására szolgálván, a lehetőleg több évi időtartamra, de mindenesetre legalább egy évi időszakra szerkesztendő minden főkönyv az illető kezelési ág költség-

vetésének megfelelő rovatokra (szükség esetén még alrovatokra is) osztandó.

Minden rovatnak a múlt évi tapasztalathoz, esetleg az előre látható szükségülethez mérten megfelelő számú lap hagyandó.

Először a bevételi rovatok, és csak ezek után a kiadási rovatok, rendezendők be.

Mind a bevételi, mind pedig a kiadási rovatok osztályozandók:

a) a valódi kezelés;

b) az átfutó kezelés rovataira, mely utóbbiak közül ott, hol az szükségesnek mutatkozik, a hitelműveleti kezelés rovatai külön csoportban tüntetendők ki.

A valódi kezelést feltüntető rovatok megállapítására és felvételére nézve a kezelési ág természete és illetőleg a költségvetés beosztása irányadó. Csak ezeknek berendezése után veendők fel az átfutó kezelésnek rovatai.

Az ekkép alakított rovatok beosztásának gyors áttekintése céljából minden főkönyv elején mutató szerkesztendő, mely a felvett rovatok mellett a főkönyv illető lapjait is kitünteti.

69. §. A főkönyvek a következő hasábokkal vannak ellátva:

Tételszám, a tartozás (előírás) szövege, ugyanannak összege érvényesítése (ki által és mikor), a lerovás (teljesítés) kelete, naplóczikke (tételszáma), szövege, és végül jegyzethasáb.

A házi pénztári javadalmazást illetőleg a IV. alatt mellékelt minta szerinti főkönyv szerkesztendő, mely az összes bevételek- és kiadásoknak — a személyi járandóságoknak kivételével — elszámolására szolgál. Oly kezelési ágakra vonatkozólag, melyeknél a hátralék és folyó tartozás és lerovás külön kitüntetése czélszerűnek mutatkozik, a főkönyv az V. minta szerint szerkesztendő.

70. §. A személyi járandóságok főkönyve úgy szerkesztendő (VI. minta), hogy minden egyénnek külön lap nyitandó, és pedig egy egész oldal az „előírás», az ezzel szemközt levő oldal pedig a „teljesítés» (lerovás) számára tartassék fenn.

Az előírási oldal hasábjai: a tételszám, az illeték szövege, összege és a levonások szövege, összege.

A teljesítési oldal az érvényesítés kitüntetésére vonatkozó hasábon kívül szintén az illetéknek és a levonásoknak megfelelő hasábokkal bír. Az „illeték» alatt foglaltatnak: a kelet, naplócziikk, időtartam, melyre a fizetés teljesítettik, ennek összege s a különféle mellékjáratékok hasábjai; a levonásoknak megfelelnek az adók, szolgálati díjak, fizetési előlegek és egyéb térítványekre vonatkozó hasábok.

71. §. A tőkekönyvben, mely a VII. alatti minta szerint szerkesztendő, minden egyes kötvénynek külön lap szánandó, melynek elején a járandóság és lerovási hasábok fölött az adós neve, lakhelye, a tőke összege és értéke, a kötvény kelte és száma, a jelzalog, a kamatláb, az idő, melytől kamatozik, a tőke eredete, a tőke mikénti törlesztése, a kamat esedékessége és hol történendő fizetése pontosan kiteendő. Magától értetődik, hogy ily tőkekönyv vezetése esetén a kamatbevétel és tőkekezelés részletes előírása és számfejtése abban történik, és hogy ennél fogva a tulajdonképeni főkönyv megfelelő rovata (kamatbevétel) csakis a tőkekönyv lapjainak lezárása útján nyerheti az előírási adatokat, miért is ezen rovatban — eltérőleg a többi nem ily segédkönyvre támaszkodó rovatoknál követendő szabálytól — az év folyamában csakis a lerovási adatok, hivatkozással a tőkekönyvi előírási lapokra, könyvelendők el a kétszeri előírás elkerülése végett.

72. §. A főkönyvek vezetésére nézve a következők jegyeztetnek meg:

Minden rovathoz tartozó lapok homlokzatára a rovat czíme irandó, a rovatok szöveghasábjai közepén pedig a számadási év tüntetendő ki.

Mindenekelőtt a főkönyvek «tartozás» (előírás) című oldalaira az előző évi bevételi és kiadási hátralékok vezetendők át ugyanazon sorrendben, melyben azok az előző évben ugyanazon cím alatt előfordultak; a hátralékoknál az új sorszám alá nevezőképen azon főkönyvi sorszám is kiteendő, a honnan a hátralék átvétellett.

Ezek után a személyes járandóságok főkönyvében a folytonos évi fizetések ú. m. tisztviselők és szegődvényesek évi járandóságai, a meny nyiben ezek az előző év végével be nem szüntettettek, a pénztárnak átadott költségvetés szabványai szerint előirandók.

Egyéb új előírások csakis utalványok alapján a számfejtésnél már kimerítően tárgyalt módon eszközölhetők.

Minden előírás külön tétele számot kap. A tétele számok minden rovatban újból kezdődnek, és az év végeig szakadatlanul folynak.

A teljesítéseknek a főkönyvben való bevezetése, mindig a szaknapló és annak okmányai alapján és ezzel tökéletesen megegyezőleg eszközöltetik, és pedig oly módon, hogy

a) minden a naplóban előforduló bevétel vagy kiadás a megfelelő rovat lerovási hasábjába akképen íratik be, hogy az alapúl szolgáló előírással egy és ugyanazon vonalban szemben álljon, mi azért szükséges, hogy az egyes előírások és teljesítések közötti különbözet szembe-tűnő legyen;

b) a teljesítés kelte és naplócikke, az illető hasábkba pontosan beiratik ;

c) a napló hivatkozási hasábjában a főkönyv lapja és tétele megjelöltetik.

Az átfutó tételek teljesítésének bekönyvelésénél tekintettel kell arra lenni, hogy a feltétlenül átfutó — azaz mint bevétel tartozást. mint kiadás követelést előidéző tétel teljesítése ellenében azonnal az ezen számadási tény által feltételezett viszontszolgáltatás előírásba vétessék. Így az «adott előleg» teljesítése ellenében a «visszanyert előleg» rovatában, a «kapott (felvett) előleg» czimén eszközölt bevétel ellenében a «visszafizetendő előleg» rovatában eszközendő a kellő előírás.

A meghatározott célra elszámolás terhe mellett adott és az illető rovat alatt véglegesen elkönyvelt előlegekről, az elszámolási kötelezettség kellő világlatban tartása céljából, külön előleg-nyilvántartási könyvek vagy jegyzékek vezetendők.

73. §. A főkönyv zárata az egyes rovatok lezárásából áll, mely nem egyéb, mint az év folyamában keletkezett előírásoknak és teljesítéseknek s ezek összehasonlítása útján a fenmaradt hátralékoknak sommás kimutatása.

E célból mindenekelőtt a teljesítések az előírásokkal összehasonlítandók. Ha az előírás és lerovás összege egyenlő, további eljárásnak szüksége fenn nem forog ; ha azonban az előírási összeg nagyobb a lerovásnál, a különbség kiszámítandó, mely az ezen előírásnál mutatkozó hátralékot képezvén, mint ilyen a következő évi főkönyvbe átvendő.

Ha azonban a lerovási összeg nagyobb volna a helyes előírásnál, ez vagy csak a könyvelésnél becsúsztott tévedésből, mely azonnal helyreigazítandó, vagy pedig valóságos túlfizetésből ered. Ez esetben a megzavart számadási helyesség helyreállítása végett a túlfizetett összeg a lerovási összegből levonandó és csak a maradvány könyvelendő, mint helyesbített lerovás, egyúttal azonban a több bevétel összege ideiglenesen «idegen pénz» czimén, illetőleg a többkiadás «megtérítendő előleg» czimén számba veendő, mely alkalommal egyben ott a visszafizetési kötelezettség, itt a visszakövetelési jog előírásba veendő.

Miután ekkép az egyes rovatok összes illetményei megállapítottak, az előírási és lerovási hasábkban foglalt összegek sommáztatnak, mely alkalommal kitűnik, vajjon az előírások összege a fizetések összegével egyenlő-e vagy annál kisebb-e ?

Az első esetben a zárlat befejezettnek tekinthető, a második eset-

ben a nyert két végösszeg közti különbség, hátralék elnevezés alatt a lerovási végösszeg alá iratik, ehez hozzáadatik, és az eredmény, melynek az előírási végösszeggel egyeznie kell, egyenleg néven tüntetik ki.

74. §. A VIII. minta szerint szerkesztendő letéti főkönyv egyik oldala a bevett letétemény kimerítő feltüntetésére, az átellenes oldal pedig a kiadási adatok feljegyzésére szolgál.

Az első oldal tartalmazza a folyó szám, letéteményező neve, letétemény tárgya, a rendelet száma és a letéteményezés ideje, a bevételi naplócikk című hasábokon kívül a szükséges összeg-hasábokat, míg a másik oldal ez utóbbiak ismétlése mellett még a tárgy, a letéteményt felvevő fél, a kiadási rendelet és a kiadás ideje, a kiadási naplócikk és észrevétel című hasábokkal bír.

Ezen letéti főkönyv is minden év végével záratik le, mely alkalommal a következő évre való átvitel akkép történik, hogy az összes ki nem adott tételek az új főkönyvbe, illetőleg a több évre berendezett főkönyv következő lapjaira egyenkint ismét átvezettetnek, a mult évi főkönyv utolsó hasábjába pedig az új főkönyv illető tételszáma megjegyzetetik.

75. §. A fentebbi §§-ban felsorolt naplókön és főkönyveken kívül minden megyei pénztári hivatalban iktató- és postakönyv is vezetendő.

Az iktatókönyvbe minden beadvány bejegyzendő, még pedig úgy, hogy a beadvány sorszám, a beadás éve, hónapja, napja, a tárgy és az elintézés, vagy elküldés napja kitétessék. A beadványra az iktatókönyv sorszám, s az érkezés ideje rávezetendő. Az iktatókönyvhöz betűrendben mutató is vezetendő.

A postakönyvben a küldemény iktatói számára, az elküldés idejére, a címzett hivatal vagy fél nevére, a küldemény értékére, vagy összegére, s az átvétel bizonyítása számára hasábok készítendők.

A fentiekén kívül még szükséges segédkönyvek a felmerülő szükséglethez képest rendezendők be.

VI. FEJEZET.

Az ellenőrzésről.

76. §. *Zárlat, vizsgálat.* A naplók és könyvek kifogástalan vezetéséről, valamint a pénzkészletek hiánytalanságáról a pénztári tisztek időközönként vizsgálat útján meggyőződést tartoznak szerezni. A vizsgálat e neme a zárlat.

77. §. A zárlat kétféle, ú. m.: rendes és rendkívüli zárlat.

A meghatározott időben megejtendő rendes zárlatokat maguk a pénztári tisztviselők teljesítik és pedig naponkint, hetenkint és minden hó végével, a rendkívüli zárlat mindig az alispán rendeletére, saját maga, a számvevő és tiszti ügyész közreműködése mellett teljesítetik, és pedig véletlen pénztári vizsgálatoknál, vagy a számadó tisztek között történt változás esetén, vagy végre, ha véletlen események (tűzveszély, tolvajlás stb.) folytán a pénztári álladék megkárosított.

78. §. A napi zárlat célja a naplókát a pénztári készlettel összehangzásba hozni és megállapítani, hogy a pénztárnok napközben mennyi pénzt vett át, mennyit fizetett ki, mily maradványnak kell lenni a kézi pénztárban, és vajjon az összes — e napon előfordult számadási tények szabályszerűen feljegyezvék-e?

E célból mindazon lajstromok és jegyzékek, melyekbe az nap bevétel, vagy kiadás a naplók mellőzésével vezetettet be, összegeztetnek, és az eredmény, hivatkozással a kezelési nap első és utolsó cikkére, az illető naplóba átvezettetik. Állandó fizetési jegyzékeknél és nyugdíjaknál a kifizetett illetmények a naplóban kiadásba, a levont adók, díjak és egyéb levonások pedig megfelelő helyen bevételbe tétetnek.

Miután így a szaknaplókba az összes kezelés átvezettetett, azok, valamint a letéti napló, úgy a bevételek-, mint a kiadásokra nézve sommázzandók, a bevételi összegből a kiadási összegek levonandók, s a különféle naplókban mutatkozó maradványok egy összegbe foglalandók, mely főösszegnek az ellenőr által vezetett fő-, vagy ellenőrzési napló zárlati eredményével, a letéteményi pénzfelesleg hozzáadása mellett, egyeznie kell.

Ezek után a kézi pénztárban meglevő pénzek megszámláltatnak, és ha ezek összege a főpénztári álladék hozzászámításával a zárlati eredménnyel egybevág, e körülmény a kezelés helyességét tünteti ki.

Az ekkép eszközölt zárlat után a kézi pénztárban elhelyezett pénzek a főpénztárba helyezendők, és ennek megtörténte a főpénztári pénzálladéki kimutatásban szabályszerűen kitüntetendő.

Ha a napi zárlat alkalmával hiány, vagy fölösleg fedeztetnék fel, akkor a fölösleg ideiglenesen bevételbe, a hiány pedig — mely szabályszerűleg a számadók által azonnal pótlendő, csak azon esetben, ha azok ezt tenni képesek nem volnának, — mint a felelős számadók által megtérítendő előleg ideiglenesen kiadásba helyezendő, s egyidejűleg az alispánnak is jelentés teendő.

79. §. A minden hónap 7., 14., 21. és utolsó napján a megyei

pénztár egy heti forgalmának megvizsgálása céljából teljesítendő heti zárlat alkalmával a még nem naplózott tételeknek az illető naplókba történt átvezetése után úgy a fő, mint a szaknaplók kiadásai és bevételei összegezendők, s a maradvány az előző §-ban jelzett módon megállapítandó. E zárlatnál azonban nemcsak a kézipénztár tartalma megvizsgálendő, hanem a készlet a pénztár-álladéki kimutatás alapján úgy készpénzben, mint betétkönyvekben és értékpapirokban, arany- és ezüstneműekben, ékszerekben és drágaságokban, óvadék és adóslevelekben, vagy egyéb értéktárgyakban pontosan megállapítván, a főpénztárban levő pénzek és pénzértékek is megvizsgálandók és megolvasandók, csakis ennek megtörténte után levén befejezettnek tekinthető a heti zárlat. Hiány vagy fölösleg felmerülése esetén az előző §-ban leírt eljárás tartandó szem előtt.

80. §. A rendes havi zárlat úgy a fő-, valamint az összes szaknaplók szabályszerű lezárásával, s a kézi-, valamint a főpénztár álladékanak megvizsgálásával, általában mindazon rendszabályok pontos megtartásával, melyek a heti zárlatra nézve is megállapítottak, minden hónap utolsó napján teljesítendő; azon különbséggel mégis, hogy a naplók lezárásának eredménye, tehát a bevételi és kiadási összeg s a maradvány (utóbbi számokkal és betűkkel) a naplókban kitüntetendők, s ezután az összes naplók mindkét pénztári tiszt által aláírandók s (teljesített könyvelés után) a csatolmányokkal együtt felülbírálás végett a megyei számvevőséghez teendők át, mely a naplókot saját feljegyzései alapján megvizsgálja, az eredményről az alispánhoz jelentést tesz, és ezen vizsgálat megejtése után, melyet még a zárlatot követő hóban teljesítenie kell, azokat a pénztárhoz visszajuttatja.

81. §. Az 1870. évi XLII. t.-cz. 58. §. n) pontja értelmében az alispánnak kötelessége havonként legalább egyszer a számvevő és tiszti ügyész közbejöttével, a számadók előleges értesítése nélkül, váratlan pénztári vizsgálatot foganatosítani. A számadók ellenőrzése céljából foganatosított ezen váratlan vizsgálatok minden külső indító ok nélkül teljesíttetnek, kivéve azon esetet, ha hűtlen vagy rendetlen kezelés gyanúja forog fenn, midőn is a megye érdeke kívánja, hogy a vizsgálat azonnal teljesíttessék. Ilyen alkalmakkor a pénztár rövid időközökben egymásra következő két, vagy többszörös rovincsolásnak is alávetendő.

82. §. A rendkívüli pénztári vizsgálat a pénzkezelésre, a pénztári készletekre, az ügykezelés és számvitelre terjeszkedik ki. E vizsgálat megkezdésekor az alispán a pénztári tiszteket mindenekelett a netán még naplózatlan tételek kellő elszámolására, úgyszintén a netán a pénzszekrényeken kívül létező pénzeknek a pénztárakban elhelye-

zésére szólítja fel, minek megtörténte után a pénzszekrények kulcsait magához veszi, és a tiszteket felhívja, hogy az összes naplótak mellékleteikkel együtt megvizsgálás végett a vizsgáló bizottságnak rendelkezésére bocsássák. Ezeknek vizsgálata a mellékleteknek a naplók tartalmával való összehasonlításából áll, melynél főleg a számvevőség által vezetett utalványnyilvántartási jegyzékek alapján a számadási tények illetékességére, valamint az igazoló mellékletek külső kellékeire s azon körülményre fordítandó figyelem, hogy minden tétel el van-e látva azon okmányokkal, melyeket a fennálló szabályok a bevétel, vagy kiadás igazolására megkívánnak? Különös figyelem fordítandó arra is, vajjon a vizsgálatot megelőzőtt pénzküldemények az illető nyugtákkal, illetőleg, ha a postán küldött öszezgről szóló nyugták még be nem érkeztek volna, a postavevényekkel fedezve vannak-e? Különösen arról is szerzendő meggyőződés, hogy a szállítmányok, melyek az alispáni jegyzék szerint a pénztárhoz küldettek, be vannak-e vételezve?

A naplók ily módon való megvizsgálása után a bizottság a számadási maradvány megállapítása céljából az összes naplótak és jegyzékeket a szöveghasábon belül lezárja, és a mutatkozó maradványokat egy jegyzékbe foglalván, a szintén lezárandó főnapló maradványával összeegyesteti.

83. §. A pénztári készlet vizsgálata a pénztárnok és ellenőr jelenlétében, a pénztár-álladéki kimutatásban a legutóbbi zárlat alkalmával felsorolt pénznemek alapján eszközzendő s úgy a fő, mint a kézi pénztárra is kiterjesztendő.

84. §. A pénztár álladékanak megvizsgálása abból áll, hogy a pénztárnok a vizsgáló bizottság előtt az összes pénzkészletet felszámolja. Minden tíz forintnál nagyobb papírpénz, vagy bankjegy a pénztárnok által darabonkint számlálendő meg. A tíz forintosok, vagy ennél kisebbek a csomók száma szerint sorolandók ugyan fel, de elővigyázatképen szükséges, hogy az alispán, vagy a vizsgáló bizottság valamely tagja által kijelölendő csomó tartalma itt is megszámláltassék, a többi pedig átlapoztassék, hogy a vizsgáló bizottság meggyőződést szerezzen magának, vajjon az egész csomó olyan pénznemet foglal-e magában, a milyen a borítékon fel van jegyezve.

A 100 darabból álló csomót nem képező maradékok szintén darabonkint számlálendő meg.

Arany- és ezüstpénzeknél azonkívül, hogy darabonkint megszámlálendő, nehány meg is mérendő. Ha ez alkalommal a súlyban hiány tapasztaltatnék, mind megmérendő. Esetleges súlyhiányt a pénztári tisztek tartoznak megtéríteni.

Az ezüstpénzek, ha nincsenek egynemű tartalmú zacskókba beosztva, szintén darabonként számlálандók meg, azok pedig, melyek egynemű tartalmú zacskókban vannak, megméréndők, és ha a súly helyesnek találtatik, kiüritendők, hogy meggyőződés szerzettessék, vajjon csakugyan egynemű és a külső jelzésnek megfelelő pénzeket tartalmaznak-e. Ha pénzhamisítványok találtatnak, ezek kiválasztandók, s az érték, melyet képviselnek, a számadók által rögtön megtérítendő.

85. §. Minden fölőleg a bizottság jelenletében azonnal letéti bevételbe teendő, a hiány pedig, ha annak okát a számadók kipuhatólni nem tudnák, s ha ez 5 forintot túl nem halad, a számadók által azonnal megtérítendő. Nagyobb különbségeknél a hiány oka kipuhatólandó, s ha gyanút keltő körülmények forognak fenn, e körülmények szerint azon rendszabályok lesznek azonnal alkalmazandók, melyeket a megyei vagyon biztossága az adott körülmények közt multhatatlanul megkíván.

86. §. Ügykezelés és számvitel tekintetéből meggyőződés szerzendő az iránt, hogy a könyvek, naplók és jegyzékek szabályszerűen vezetettek-e, teljesítettek-e az előírt rendes zárlatok, nem bizatik-e más, erre nem hivatott személyekre a könyvek, naplók és jegyzékek vezetése, nem eszközöltettek-e fizetések arra nem jogosult felek részére, vagy a megengedett összegek és határidők túllépésével; — végre hogy a pénzek és a naplók nem őriztetnek-e hivatalon kívül?

Azonkívül figyelem fordítandó arra is, vajjon a pénztári helység, pénzszekrények stb, biztossága tekintetéből előírt rendszabályok megtartatnak-e?

87. §. Ha a vizsgálat azon napon, melyen megkezdett, befejezhető nem volna, a naplók a pénztári szekrényekben elzáratván, a pénztár egyik kulcsát a vizsgáló bizottság elnöke magához veszi a vizsgálat tovább folytatásáig.

88. §. Ha a vizsgálat befejeztetett, az eredményről vizsgálati lelet állittatik össze.

A maradványok összege és a pénztári készlet összege, nemkülönben az összehasonlításból esetleg előállott fölőleg, vagy hiány összege a leletben számokkal és betűkkel kiürandó, a lelet a bizottság tagjai s a pénztárnok és ellenőr által aláírandó, s a legközelebbi rendes évnegyedes közgyűlés elé terjesztendő.

89. §. A rovincsolási leleten kívül az összes naplók is aláírandók a vizsgáló bizottság tagjai, valamint a pénztárnok és ellenőr által.

90. §. A főszámvevő köteles a pénztári kezelést és eljárást figye-

lemmel kísérni, és előforduló aggályok esetében általános vizsgálatot indítványozni.

91. §. Ha a pénztárnoki, vagy ellenőri állás üresedésbe jő, vagy csak ideiglenesen hosszabb szabadság, vagy betegség folytán a pénztárnok vagy ellenőr a hivatalt elhagyja, a vizsgálat és a pénztár átadása és átvétele iránt ideiglenesen az alispán, rendszerint pedig a közgyűlés intézkedik.

VII. FEJEZET.

A számadásokról.

92. §. A megyei pénztár által kezelt összes számadási ágakról évenként egyszer, január 1-étől december 31-éig terjedő időszakra czímszerinti számadások és illetve zárszámadások készítendők. Ezen számadások, illetve zárszámadások az egyes kezelési ágak lezárt főkönyveiben kitüntetett kezelési eredmények tételenként részletezett, vagy pedig rovatonként összesített kimutatásából és ezzel kapcsolatosan a kezelési ág cselekvő és szenvedő állapotának kitüntetéséből állanak.

Az egyes kezelési ágakról felsőbb helyen bemutatandó számadásoknak és számadási kivonatoknak mikép szerkesztése külön utasítások által szabályozva lévén, e helyen csakis a megye közigazgatási, árva és gyámhatósági kiadásai fedezésére szolgáló u. n. házi pénztári javadalmazásról szerkesztendő számadást illetőleg jegyeztetnek meg a következők:

A házi pénztári javadalmazásról szóló okmányolt cím szerinti számadás (IX. minta) az e célra nyitandó hasábkban ki kell hogy tüntesse:

- a) a számadási tételszámot;
- b) a tételt igazoló mellékletek számát;
- c) a tételre vonatkozó és illetőleg azt képező naplócikket, illetőleg több lerovási tétel összevonásánál az összes tételt képező naplócikkeket;
- d) a bevétel vagy kiadás tárgyát;
- e) összehasábkban:
  1. a tartozást (illetményt), megjegyeztetvén, hogy a múlt évi hátralék mindig a folyó tartozás előtt külön sorban kitüntetendő;
  2. a lerovást;
  3. a hátralékot.

A számadás szorosan a költségvetés szerint berendezett főkönyv rovatait kell, hogy kövesse, magától értődvén, hogy a számadásban is az átfutó kezelés rovatai külön csoportban kitüntetendők lesznek. Első

tételét a múlt évről áthozott pénztári maradvány képezi, mely mindig külön kimutatandó. Ezután a bevételi rovatok és pedig előbb a valódi, azután az átfutó kezelés rovatai sorolandók fel, és pedig az egyes tételek a főkönyvi sorrend szerint; mindegy egyes rovat kezelési eredménye összegezendő, az összes bevételi rovatok felsorolása után pedig a rovatösszegek újra kitüntetendők és az összes valódi kezelés, az összes átfutó kezelés és ezek összeadásával az összes bevétel tüntetendő ki, mely a kezdetleges pénzmaradvánnyal egy főösszegbe foglalandó. A kiadási rovatok is ugyanezen módon és sorrendben lesznek kitüntetendők, és a kiadási rovatok összegezése útján kimutatott összes kiadás a bevételi főösszeggel szembeállítandó, és a végleges pénztári maradvány kitüntetendő.

Azon esetben, ha az év folyamában a kötvénykezelés is előfordult volna, a kötvény-bevétel, illetőleg kötvény-kiadás, esetleg a kötvény-maradvány is kitüntetendő.

Mind a bevételi, mind a kiadási tételek szövegezése rövid, de azért teljes tájékozást nyújtó legyen, különösen a kiadások úgy vezetessenek be a számadásba, hogy a szöveg tartalmából világosan kitéjnik: kinek, mely rendeletre, mily célra és mily öknál fogva szolgáltatott ki az illető összeg.

A tisztviselők személyes járandóságai az illető rovat alatt — az egész éven át kifizetett összeget egybefoglalva, akkép tüntetendők ki, hogy a tisztviselő neve, rangja, az időszak, melyre a fizetés felvétellett, az évi illetmény, a tényleg felvett fizetés és a netáni hátralék egy sorban tüntetessék ki.

A rovatok római számokkal, minden rovat tételei pedig külön, folyó (arab) számokkal jelölendők meg.

93. §. Ha a számadásban oly bevételi tételek — számadási téritmények — fordulnak elő, melyek ugyanezen számadás bizonyos kiadási összegeinek téritményeit képezik: e körülmény úgy a bevételi, mint a megfelelő kiadási tételnél is kölcsönös hivatkozással megjelölendő.

A számadás mellékleteit képezik a tételeket igazoló ki- és beutaltványozó alispáni rendeletek, a vonatkozó számlák, nyugtatványok és ellennyugtatványok, továbbá az árlejtsési jegyzőkönyvek, a vállalkozókkal kötött szerződések és az ezekre vonatkozó jóváhagyó végzések, végül a tűzifa, irodai- és világító szerek számadásai és a megye ingóságairól szerkesztett leltár.

94. §. A számadás két egyenlő példányban készítendő, a pénztárnok és ellenőr által aláírandó, és legkésőbbben a lejárt évet követő

január hó végeig hivatalos jelentés kíséretében az alispánnak bemutatandó, ki a számadás megvizsgálattása iránt intézkedik.

95. §. Ha a beterjesztendő számadás nem látható el a megkívántató igazolványokkal, a számadás címlapján mindazon tételek felsorolandók, melyek bármely okból még nem okmányoltattak.

96. §. A házi pénztári javadalmasítás költségvetés szerinti kezelésének évközbeli kitüntetésére, az eddigelé bemutatott két havi naplókivonatok helyett ezentúl évnegyedi — a X. minta szerint szerkesztendő — naplókivonatok lesznek szerkesztendő, és a megye alispánja útján a belügyminiszteriumhoz felterjesztendő.

E naplókivonatban a bevételek úgy, mint a kiadások következő hasábokban tüntetendő ki: 1. Sorszám. 2. Rovat megnevezése. 3. Költségvetési összeg az egész évre szóló előirányzati összeg kitüntetésére. 4. Öt rendbeli összeghasáb az I., II., III., IV. évnegyedi és az egész évi eredmény kitüntetésére; megjegyeztetvén, hogy az átfutó rovatok a valódi költségvetésszerű kezelés rovatai alatt külön csoportban mutatandók ki, továbbá, hogy a mindenkori maradvány is pontosan kiteendő.

97. §. Oly alapokról és alapítványokról — melyekre vonatkozólag külön utasítások fenn nem állanak — a lezárások eredményein alapuló s az illető alapnak nemcsak azon évi összes forgalmát, hanem vagyonállását is pontosan kitüntető kivonat (számadási zárlat) készítenendő, melyhez a cselekvő és szenvedő hátralékok részletes kimutatása is csatolandó.

Ilyen kivonatnak, valamint rendszeres zárszámadásnak alakját a XI. és XII. minták mutatják.

98. §. A letétekre vonatkozólag számadásul a szabályszerű, lezárt, okmányolt letéti naplók szolgálnak.

99. §. Végül a megyei főpénztárban kezelt összes pénzek és pénzürtékek miképi kezeléséről egy főkimutatás készítenendő, melyben a házi pénztár, az alapok és letétek egész évi bevételei, kiadásai és maradványösszegei előtüntetve vannak; ezen főkimutatás a pénztárnok és ellenőr által aláírva, az alispánhoz bemutatandó.

VIII. FEJEZET.

Pénzkezelés a járásokban.

100. §. A megyei központi alapokat illető községi járulékok, mint: közmunkaváltság, betegápolási pótdó, jegyzői nyugdíjalapjárulékok s minden egyéb rendszeresen előforduló megyei kirovások, nagy- és kisközségek által közvetlenül az alispánhoz, illetőleg ennek útján a

megyei pénztárba terjesztendők be; a községek kötelesek levén a központba beküldött pénzek és pénzürtékek összegét, azoknak tételenként rendeltetését és a felterjesztés napját feltüntető kimutatást egyidejűleg a szolgabíróhoz is beküldeni. A fentebb elősorolt pénzek közé nem tartozó, a megyei pénztárt illető egyéb pénzeket a községek a szolgabírói hivatal útján szolgáltatják be a megyei pénztárba, mely pénzküldeményekről azonban, valamint minden más általuk a szolgabírákhoz irányított pénzküldeményekről tartoznak esetről-esetre az alispánhoz is jelentést tenni.

101. §. A járási szolgabíró köteles a hozzá érkezett mindennemű hivatalos pénzeket és pénzürtékeket egy naplóba bevételezni, melynek hasábjai következők: 1. Folyó szám. 2. A pénz vagy pénzürték beérkezésének napja. 3. A beküldő megnevezése. 4. A pénz rendeltetése. 5. A fél vagy hatóság megnevezése, kihez vagy hová a pénz elküldetett. 6. Az elküldött pénz összege. 7. Az elküldés vagy kézbesítés napja. 8. Jegyzet.

A napló minden kiadási tételének igazoló okmánynyal kell bírnia és azok a napló mellett, annak sorszámra szerinti rendben gondosan megőrizendők, és az év végével a lezárt naplóhoz csatolandók.

Igazolási okmányokul szolgálnak az illető átvétők által kiállított nyugtatványok és elismervények és ideiglenesen, azok megérkezétségig a postai bevények.

102. §. A megyei alapokat állandó jogcímen illető tartozási összegekről a járási szolgabírák által külön nyilvántartások vezetendők, melyekbe az év elején az alispántól kiküldött kivetés alapján az egyes községek tartozása előírandó, évközben pedig a községektől érkezett jelentések, illetve kimutatások s az alispán által kiadott végzések alapján a lerovások bejegyzendők, és az év végén a nyilvántartási könyvek lezáratván, a mutatkozó hátralék a jövő évi nyilvántartási lapra átvezetendő.

A mennyiben a szolgabíró évközben tapasztalna, hogy valamely község a befizetésekkel késedelmeskedik, vagy azokat egyáltalán nem teljesíti, az alispán utasításának bevárása nélkül, a késedelmező község ellen a végrehajtási eljárást megindítja. A községeknél kezelt pénztárakat a járási szolgabíró előleges értesítés nélkül váratlanul, alkalmilag többször, de legalább minden félévben egyszer megvizsgálja, és a mennyiben akár a pénzkezelésnél, akár a könyvek és naplók vezetésénél hiányokat tapasztalna, a helyszínén saját hatáskörében, a törvény értelmében intézkedéseit megteszi.

103. §. A járási szolgabírák felelősség terhe alatt tartoznak a

hozzájok befolyt hivatalos pénzt vagy pénzürtéket, a mennyiben más határidőhöz kötve nincs, a beérkezéstől számított 48 óra alatt rendeltetési helyére elküldeni, az elküldést, vagy a jogosult részére történt kézbesítést feladási vagy átvételi okmányokkal igazolni, mely okmányra a napló bevételezési és kiadási folyó száma mindenkor feljegyzendő.

Ha valamely beérkezett pénz vagy pénzürték bármi okból — mely a jegyzethasáiban kitéendő — rendeltetési helyére elküldhető vagy kézbesíthető nem volna, köteles a szolgabíró azt a 48 óra leteltével, letétbe helyezés végett, a központba, megfelelő jelentés kíséretében beküldeni.

Azon eljárás, hogy az egy czímen beérkező pénzek, például könyöradományok gyűjtése esetében, hosszabb időn át felgyűjtessenek, szigorúan mellőzendő.

104. §. A szolgabírói naplót és pénztárt az alispán vagy az általa e czélra helyettesített megyei bizottsági tag, vagy tisztségviselő évenként legalább egyszer megvizsgálja; a mennyiben a vizsgálatot az alispán nem személyesen teljesítene, a vizsgálathoz szükséges ellenőrzést helyettesének átadja.

105. §. A járási szolgabíró minden évről a következő év január 31-éig a megye alispánjához okmányolt naplószámadást mutat be, melyet a számvevőség vizsgál meg, és ennek véleménye alapján az alispán vagy a szükséges pótlásokat elrendeli, vagy a felmentvényt kiadja és a számadási eredményekről a közgyűlésnek jelentést tesz.

106. §. A szolgabírói hivatalokhoz beérkező mindennemű pénzek és pénzürtékek szabályszerű és hiánytalan kezeléseért teljes személyi és vagyoni felelősség a hivatalvezető szolgabírót illeti, s a szolgabírósegéd a hivatalos pénzeket csakis a szolgabíró minden irányban fentartott felelőssége mellett, s annak veszélyére kezelheti, kivéve azon esetet, ha a szolgabírósegéd a szolgabíró huzamosabb betegsége vagy szabadságolása idejére a hivatal önálló vezetésével az erre illetékes felsőbb hatóság által megbíztatik, mikor is a hivatal átvételének napjától a szabályszerű átadás megtörténteig, a pénzkezelés szabályszerű és hiánytalan voltáért ő reá háramlík a személyi és vagyoni felelősség.

107. §. Rendezett tanácsú városoknál a megyei pénztárt illető pénzek kezelése a polgármester felelőssége mellett a törvényhatóság által e részben előírt szabályok szerint történik.

VI. A felügyeleti jog gyakorlása a megyei törvényhatóság felett.

A megyei törvényhatóság felett közvetlenül a kormány gyakorolja a felügyelet jogát. E felügyelet vonatkozik: 1. a szabályrendeletek alko-

tására s egyéb határozatok hozatalára, melyekre a törvény a felsőbb megerősítést követeli; 2. a megyei háztartás ellenőrzésére; 3. magában foglalja a felebbezett megyei határozatok felülvizsgálatát; s 4. a megyei tisztviselők felett gyakorolt fegyelmi hatóságot, s végre 5. általában a megyei közigazgatás ellenőrzését.

1. A felügyeleti jog gyakorlása a megyei szabályrendeletekre nézve.

Az 1886: XXI. t.-cz. 5. §. azt az elvet mondja ki, hogy a törvényhatóság csak önkormányzati hatáskörének korlátai között alkothat szabályrendeletet, s hogy ez a törvénynyel s a kormánynak hatályban levő szabályrendeleteivel nem ellenkezhetik.

Ebből következik: *a)* hogy minden szabályrendelet a kormányhoz felterjesztendő, hogy külső és belső kellékeit megítélhesse, a fennálló jogba ütköző szabályrendeletek alkotását megakadályozhassa; *b)* a kormánynak joga van a törvényhatóság szabályrendeletét felülvizsgálni, s attól a jóváhagyást megtagadni; illetőleg a szabályrendelet végrehajtását felfüggeszteni, vagy a szabályrendeletet megsemmisíteni. Oly szabályrendeletekre nézve azonban, melyeknek megalkotását valamely törvény teszi a törvényhatóság kötelességévé, joga van a kormánynak a szabályrendelet hiányainak pótlására módosításokat vagy átalakítást kívánni. Ha a szabályrendelet a törvénynek meg nem felel, vagy alaki vagy tartalmi fogyatkozásai miatt ezután sem volna alkalma, hogy jogszabályul szolgáljon, vagy a törvényhatóság a szabályrendelet alkotását megtagadná, a kormány jogosítva van rendeleti úton intézkedni. Ha a törvényhatóság később megfelelő szabályrendeletet alkotott, a megerősítés után a kormány szabályrendelete hatályát veszti (1886: XXI. 12. §.); *c)* szabályrendeletek, melyek bizonyos cselekményeket kihágásoknak nyilvánítanak s azokra büntetést szabnak, más szabályok szerint ítélandók meg (1879: XL. t.-cz. 1—11. §.) s bővebben az I. kötet rendőri bíraskodásra vonatkozó fejezetében fordulnak elő.

2. A felügyeleti jog gyakorlása a megye határozataira nézve.

Az 1886: XXI. t.-cz. 5. §. szerint a kormány előleges jóváhagyása szükséges minden határozatra nézve, mely

- a)* a költségvetés megállapítására (1888: XV. korlátai között),
- b)* ingatlan vagyon elidegenítésére, vagy ingatlan vagyon szerzésére,
- c)* kölcsönvételekre,

d) a helybenhagyott költségvetésben elő nem forduló terhes szerződések kötésére vagy felbontására, és közművek emelésére,

e) új hivatalok rendszeresítésére vagy a fennállóak megszüntetésére vonatkozik, és általában minden határozat, melyre nézve a törvény felsőbb megerősítést rendel, csak külön indokolt felterjesztés alapján kieszközölt miniszteri jóváhagyás után hajtathatik végre.

Ha az illető miniszter a felterjesztéstől számítandó 40 nap alatt egyáltalában nem nyilatkozik, a felterjesztett határozat helybenhagyottnak tekintetik és végrehajtható.

Az idézett 3. §. *e)* pontjában érintett s felsőbb megerősítést igénylő határozatok a következők:

a) az 1883: XV. t.-cz. 11. §. szerint a pótdó kivetése iránt kivételes esetekben a megye, a belügyminiszter jóváhagyásával, az év folyama alatt határozhat;

b) az 1883: XV. t.-cz. 13. §. szerint előzetes engedély szükséges a kormány részéről, ha a megye 3%-nál nagyobb pótdótot akarna kivetni;

c) a költségvetési előirányzat az 1886: XXI. t.-cz. 17. §. és 1883: XV. t.-cz. 4. §. szerint jóváhagyás végett felterjesztendő;

d) ugyanaz történik a megyei számadásokkal a fent idézett törvények szerint;

e) az 1883: XV. t.-cz. 15. §. szerint a megyei alapokra vonatkozó határozat.

3. A felügyeleti jog gyakorlása a megye háztartására nézve.

A megyék a háztartásukra vonatkozó minden intézkedéseikre nézve a belügyminiszter közvetlen felügyelete alatt állnak. A kormány *a)* örködik a megyei törzsvagyon fentartása felett (1886: XXI. t.-cz. 5. §.); *b)* örködik a megyei alapok kezelése felett (1883: XV. t.-cz. 15. §.); *c)* megvizsgálja a költségvetés előirányzatát (1883: XV. t.-cz. 5—7. §§.); *d)* a pénztári kezelés és számvitel módját megállapítja (1883: XV. t.-cz. 17. §.); *e)* a számadásokat felülvizsgálja (1883: XV. 5., 8. §§.); *f)* határoz a megyei pótdó kivetésére nézve az 1883: XV. t.-cz. 11., 13. §§. esetében; *g)* joga van, ha a törvényhatóság valamely törvény által reá rótt kötelezettség teljesítésére szükséges kiadást költségvetésébe felvenni vonakodnék, a megfelelő összegnek a költségvetésbe való felvételét elrendelni. (1886: XXI. t.-cz. 6. §.)

4. A felügyeleti jog gyakorlása felelőzések esetében

A megyei törvényhatóság határozatai a kormányhoz felelőzhetők. És pedig a megyei szabályrendeletek ellen az érdekeltek a kihir-

detésétől 30 nap alatt az illető miniszterhez. A miniszter a törvényhatóság meghallgatása után végérvényesen határoz. A szabályrendeletet felfüggesztő vagy megsemmisítő kormányrendelet indokolandó. (1886: XXI. 12. §.)

Más eljárást állapít meg az 1886: XXI. t.-cz. 4. §. a törvényhatóság egyéb határozataira nézve. E szerint magánfelek, a törvényhatóságnak az önkormányzat körében hozott sérelmes határozatai ellen a kézbesítéstől, illetőleg a kihirdetéstől 15 nap alatt, az illető miniszterhez felebbezhetnek.

A felebbezés az alispánnak adandó be, ki ezt 8 nap alatt jelentéssel felterjeszteni köteles. Rendszerint minden közigazgatási határozat birtokon belül felebbezhető. Birtokon kívül való felebbezésnek kivételesen és csak akkor van helye: *a)* ha ezt különös törvény rendeli el; *b)* ha fontos közérdekből vagy közveszély elhárítása céljából a határozatnak azonnali fogantositása, a tiszti ügyész meghallgatásával multhatatlanul szükségesnek találtatván, annak csak birtokon kívül való felebbezhetősége magában a határozatban világosan ki is mondatott. (1886: XXI. t.-cz. 9. §.)

A kormány az e törvény (1886: XXI. t.-cz.) 57. §. és az 1876: VI. t.-cz. 61. §. értelmében hozzá felterjesztett, úgyszintén a törvényhatóságok közgyűlési jegyzőkönyveiben foglalt avagy az elintézésnek rendes folyamában hivatalból észlelt illetéktelen vagy törvénybe ütköző határozatokat megsemmisítheti és a mennyiben intézkedés tétele szükséges, új eljárást rendelhet el, s ha ez célra nem vezetne, a mennyiben törvények vagy törvényes rendeletek szerint intézkedni szükséges, közérdekű ügyekben határoz.

Oly határozatok azonban, melyek az előbb idézett törvények rendelkezései alá nem esnek és valamely törvény értelmében, tovább nem felebbezhetők, csak e határozatok kézbesítésétől számított 30 nap alatt az érdekeltek által emelt panasz folytán vonhatók felülvizsgálat alá s a kormány azokat csak a netalán illetéktelen avagy a törvénybe ütköző eljárás tekintetéből semmisítheti meg s rendelhet el új eljárást. E határidő leteltével a jogérvényes határozatok felülvizsgálat tárgyát többé nem képezhetik. (1886: XXI. t.-cz. 10. §.)

A közigazgatási bizottság határozatai ellen benyújtott felebbezések eseteiben az eljárás az 1876: VI. t.-cz. 59—61. §§-ban van szabályozva s bővebben előfordúl a közigazgatási bizottságra vonatkozó fejezetben.

Az alispán határozatai bizonyos esetekben a kormányhoz felebbezhetők. (L. bővebben az alispán hatáskörét.)

5. A felügyeleti jog gyakorlása a közszolgálat érdeke szempontjából.

A kormány a legfőbb fegyelmi hatóság a törvényhatósági közigazgatás körén belül alkalmazott állami és törvényhatósági közegekre nézve. Ezekre vonatkozólag elrendelheti a fegyelmi eljárás megindítását s a legutolsó fokban fegyelmi bíró az 1886: XXIII. t.-cz. értelmében. (Részletesen a fegyelmi eljárásra vonatkozó fejezetben.)

Végre a belügyminiszter a törvényhatóságoknak az önkormányzati hatáskörben követett közigazgatási eljárását, belső ügyvitelét és pénzkezelését saját kiküldött közége által bármikor megvizsgálhatja. (1886: XXI. t.-cz. 4. §.)

VII. A főispán.

1. A vármegyék s a törvényhatósági joggal bíró városok élén a főispán áll, kit a belügyminiszter előterjesztésére a király nevez ki és ment fel. (1886: XXI. t.-cz. 56. §)

2. A főispán a végrehajtó hatalom képviselője, mint ilyen:

A) a törvényhatóság területén, a törvénykezési közegek kivételével ott működő összes állami közegeket illetőleg:

azok eljárására vonatkozólag az illetékes miniszterhez jelentéseket tehet, s annak felszólítására ezt tenni köteles is, mely végből a törvénykezési közegek kivételével bármely állami közegtől egyes konkrét esetekre vonatkozólag felvilágosításokat kívánni van jogosítva; ha a vezetése alatt levő törvényhatóság területén ezen közegeknél az előléptetés vagy új kinevezés esete fordul elő, jogosítva van ajánlatot tenni, ha pedig fontosabb állások betöltéséről van szó, a főispán a vezetése alatt levő törvényhatóság területére kineveztetni vagy ott előléptetni szándékolt egyénre nézve az illető miniszter által meg is hallgattatik, a midőn netán fenforgó észrevételeit 8 nap alatt előterjeszteni köteles.

Melyek tekintendők ily fontosabb állásoknak: a miniszterium rendeletileg állapítja meg.

B) A törvényhatósági közigazgatást illetőleg:

ellenőrzi a törvényhatósági önkormányzatot és őrködik a törvényhatóság által közvetített állami közigazgatás érdekei felett, e végből:

a) vármegyékben minden rendes közgyűlés előtt, városi törvényhatóságokban pedig évenként legalább kétszer számonkérő széklet tart. A számonkérő szék tagjai, a főispánon mint elnökön kívül, vármegyékben az alispán, főjegyző, főügyész és az állandó választmány alelnökei; városi törvényhatóságokban a polgármester, főjegyző, tiszti ügyész, tanácsnokok és a közgyűlés által e célra évenként választandó két

bizottsági tag. A főispán a számonkérő szék eredményéhez képest szükséges intézkedéseket megteszi, a tapasztaltokról és kiadott rendeleteiről, a jegyzőkönyv másolata és tevékenységi kimutatás felterjesztése mellett a belügyminiszterhez 8 nap alatt jelentést tesz, a jegyzőkönyvet pedig a legközelebbi közgyűlés elé terjeszti;

b) megvizsgálja legalább egyszer évenként úgy a központi, mint a kultisztviselők hivatalos eljárását és ügykezelését a helyszínen s megtekinti, a hányszor jónak látja, az alispánhoz, vagy polgármesterhez, nemkülönbén a kultisztviselőkhöz érkezett kormány- és felsőbb hatósági rendeleteket s más beadványokat, valamint az azok alapján tett intézkedéseket; és a tapasztaltakhoz képest figyelmeztetéseit megtéve, ezen §. i) pontjában meghatározott módon rendelkezik; — ezen felül egyes községekben is megtekinti a hivatalos eljárást és ügykezelést, és a tapasztalt hiányok megszüntetése iránt az illetékes hatóságok útján intézkedik;

c) a fegyelmi törvény értelmében a hanyag vagy vétkes tisztviselő ellen, a mennyiben az nem tagja a közigazgatási bizottságnak, vizsgálatot rendelhet s azt felfüggesztheti hivatalától;

d) a felfüggesztett tisztviselőket az alispán, illetőleg a polgármester kivételével ideiglenesen másokkal helyettesíti;

e) indokolt felterjesztést tesz a kormánynak, ha az alispán vagy polgármester valamely kormányrendeletet végrehajthatónak nem véli (68. §. c) pont és 73. §. d) pont), mely felterjesztéshez az alispán, illetőleg polgármester nyilatkozata is csatolandó;

f) a kijelölés jogát a választás útján betöltendő tiszti állások betöltésénél, valamint a hivatalától felfüggesztett alispán, illetőleg polgármester helyettesítésénél a 82. §. értelmében gyakorolja;

g) kinevezi a 80. §-ban megnevezett s a mutatkozó szükséghez képest a tiszteletbeli tisztviselőket s vármegyékben a segéd- és kezelő személyzet tagjait, nemkülönbén a járási irnokokat; a mennyiben pedig a segéd- és kezelő személyzet valamely tagjának más munkakörrel való megbízását s a járási irnokoknak más járásba való áthelyezését a közszolgálat érdekében szükségesnek találja, ez iránt az alispán, illetőleg az érdekeit főszolgabírák meghallgatása mellett saját hatáskörében intézkedik;

h) a szolgabírákat, az alispán, esetleg az érdekeltektől járási főszolgabírák meghallgatása után, járásokba beosztja és a mutatkozó szükséghez képest időközben egyik járásból a másikba áthelyezi;

i) az illető miniszter felhívására vagy saját hatáskörében a jelen §-ban körülírt ellenőrzési és felügyeleti körön belül az alispánhoz, ille-

tőleg polgármesterhez, s általuk a törvényhatósági és községi közegekhez rendeleteket bocsáthat ki, jelentéseket pedig mindezekről közvetlenül is kívánhat.

Ha az alispánnak, illetőleg polgármesternek a főispáni rendelet végrehajtása ellen aggályai vannak, 24 óra alatt a főispán útján a belügyminiszterhez előterjesztéssel élhet, mely előterjesztést a főispán további 24 óra alatt indokolt jelentés kíséretében felterjeszteni köteles.

Oly esetekben azonban, midőn az állam érdeke halaszthatlan intézkedéseket követel, a főispán rendeleteinek végrehajtását követelheti, s ha az alispán vagy nincs a helyszínen, vagy a rendeletet kiadni nem akarja, közvetlenül is intézhet rendeleteket a törvényhatósági és községi közegekhez ;

k) a főispán, ha valamely közgyűlési határozatot a törvény- vagy miniszteri rendeletbe ütközőnek, vagy az állam érdekeire sérelmesnek vél, annak felülvizsgálat végett leendő felterjesztését elrendelheti s erről az illető miniszternek indokolt jelentést tesz.

Ily határozat az 5. §-ban említett határozatokhoz képest szintén csak miniszteri jóváhagyás után hajtható végre ;

l) gyakorolja mindazon jogokat és teljesíti mindazon kötelességeket, melyeket valamely törvény a főispánra ruház. (1886: XXI. 57. §.)

A főispán ezen hivatalánál fogva közvetlenül a miniszternek van alárendelve ; fizetése a törvényhatóság kiterjedése és népessége arányához képest a miniszteri tanácsosi rangosztály két fokozata, — egyéb járandósága, és így a mennyiben természetben lakása nincsen, szállásbérére is ugyanezen rangosztály szerint állapíttatik meg. (1886: XXI. 58. §.)

Ki már előbb államtisztviselő volt és ebbeli szolgálata alapján nyugdíjigényt nyert, az által, hogy főispán lesz, nemcsak el nem veszi szerzett nyugdíjigényét, de a nyugdíj kiszabásánál a főispáni hivatalban töltött szolgálati évei is beszámíttatnak s reá nézve az 1885. évi XI. t.-czikk szabványai érvényesek. Ha azonban, mielőtt összes szolgálati évei nyugdíjképessé tették volna, mentetik fel főispáni hivatalától, kivéven, ha az állam szolgálatában előbbi és főispáni állásának megfelelő más alkalmazást nyert :

a) ha mint főispán már 5 éven át működött, a nyugdíj szempontjából úgy tekintetik, mintha összesen 10 évet szolgált volna ;

b) ha pedig rövidebb ideig volt főispán, de összes szolgálati ideje az 5 évet meghaladja, fizetésének 20%-át nyeri nyugdíjképen. Ha összes szolgálata 5 évet sem tesz ki: főispáni szolgálata által egy évi, vagy a mennyire már főispánná lett kinevezése előtt egy évi végkielé-

gítési igényt szerzett volna, két évi fizetésének megfelelő végkielégítésre nyer igényt.

Az, ki a fentebbiek szerint elfogadhatott más hivatalt visszautasítja, a különleges igényt elveszti, s reá nézve az 1885: XI. t.-cz. rendelkezései alkalmazandók.

Azon főispán, ki előbb nem volt állami tisztviselő, ha a belügyminiszter által elfogadásra ajánlott lemondás vagy a belügyminiszter által hivatalból tett felterjesztés alapján mentetik fel állásától, az esetben, ha legalább 3 évet töltött a hivatalban, egy évi, — ha 3 éven túl, de nem egészen hat évet szolgált, két évi fizetésének megfelelő végkielégítést kap; ha pedig 6 éven felül szolgált, nyugdíjazás szempontjából úgy fog tekintetni, mintha teljes 10 évet szolgált volna. Ha azonban a főispán önként mond le és lemondását akkor is fentartaná, midőn azt a belügyminiszter elfogadásra nem ajánlja és őt hivatalának folytatására írásban felszólítja, kedvezményezett nyugdíjigényét elveszti, s az 1885. évi XI. t.-cikkben szabályozott eljárás alá esik.

Ha pedig akármelyik főispán felmentését a belügyminiszter oly tény alapján ajánlja, mely az általános nyugdíjtörvény szerint az ellátási igény elvesztését vonja maga után, a főispán ezen minőségben eltöltött szolgálati idő alapján sem tarthat jogot nyugdíjra, avagy végkielégítésre.

A fentebbiek kivételével a nyugdíjazás, illetve végkielégítésre nézve a főispánnal, valamint özvegyével és árváival szemben az államtisztviselőkre nézve fennálló szabályok alkalmazandók. (1886: XXI. 59. §.)

A főispán a közgyűlés előtt a szokott esküt teszi le. (1886: XXI. 60. §.)

A belügyminiszter felhatalmaztatik, hogy a főispánok mellé a szükséghez képest titkári állásokat rendszeresítsen.

Hogy ezen titkári állások mily számmal és mely törvényhatóságokban rendszeresíttessenek, az iránt évenként az állami költségvetés útján tétetik intézkedés.

A főispáni titkár a belügyminiszter által neveztetik ki, a miniszteri fogalmazók és segédfogalmazók rangosztályába tartozik, ezekkel egyenlő fizetéssel és lakpénzzel, esetleg természetbeni lakással.

Úgy kinevezését mint előléptetését, vagy egyik főispán mellől a másikhoz áthelyezését, a belügyminiszter, az illető főispán, esetleg főispánok meghallgatásával eszközli.

A belügyminiszteriumban legalább 2 évig szolgált segédfogalmazóknak és fogalmazógyakornokoknak a főispáni titkári állások betölté-

sénél előnyük van, s ezek főispáni titkárrá kineveztetésük esetében a belügyminiszteriumban szerzett igényeiket el nem vesztik. (1886: XXI. 61. §.)

A főispán külön peccétje az ország czimere, mely az illető törvényhatóság vagy törvényhatóságok nevét tartalmazó körirattal látandó el. (1886: XXI. 62. §.)

A főispáni állások száma a 70-et meg nem haladhatja.

Két, vagy kivételesen több törvényhatóság főispáni teendői általánosan vagy ideiglenesen egy főispánra bízhatók.

Első osztályú fizetéssel járó főispáni állások ott rendszeresítendők, hol a főispán hatásköre állandóan két törvényhatóságra terjed ki és azok székhelye nem egy és ugyanaz, vagy hol a törvényhatóság lélekszáma a 300,000-et meghaladja; a többiekben a másodosztályú fizetés jár.

Ki ideiglenesen két önálló főispánság teendőit viszi, pótlékul az ideiglenesen ellátott főispánság fizetése felét kapja, mely pótlék azonban nyugdíjazás vagy végkielégítés esetén be nem számítható.

Melyek az állandóan összecsatolt főispánságok s mely főispánságok tartoznak az első, s melyek a második osztályba, azt a belügyminiszter évről-évre a költségvetéssel együtt terjeszti a törvényhozás elé. (1886: XXI. 63. §.)

Ha a törvényhatóság a 19. §. vagy az alispán, illetőleg polgármester a 68. §. *d*), illetőleg 73. §. *e*) pontja alatt megszabott törvényes köteleességét megszegi, vagy pontosan nem teljesíti: a miniszterium felhatalmazhatja a főispánt, hogy a törvényhatóság mindazon tisztviselőivel és közegeivel, kikre a végre nem hajtott rendelet végrehajtásánál szüksége van, közvetlenül rendelkezessék.

Ezen esetben a tisztviselők és közegek a főispánnak a végrehajtásra vonatkozó rendeleteit azonnal és feltétlenül teljesíteni kötelesek s e miatt a törvényhatóság által feleletre nem vonathatnak. (1886: XXI. 64. §.)

A 64. §. eseteiben a főispán a nem engedelmeskedő tisztviselőket s közegeket vizsgálat alá vonhatja, hivataluktól felfüggesztheti vagy elmozdíthatja, mely utóbbi esetben másokkal véglegesen helyettesítheti.

Az ekként helyettesített tisztviselők és közegek a következő általános tisztújításig megmaradnak állásaikon s jogok és kötelezettségek tekintetében a többi tisztviselőkkel teljesen egyenlők.

Az elmozdított tisztviselővel szemben a nyugdíjigényre nézve ugyanazon eljárás követendő, melyet az illető törvényhatóság szabály-

rendelete a fegyelmi úton elmozdított tisztviselő nyugdíj-igényére nézve megállapított. (1886: XXI. 65. §.)

A kormányrendelet végrehajtásával a főispán kivételes hatalma legott véget ér.

A törvényhatóság, ha sérelmesnek tartja a kormány eljárását, a képviselőháznál kereshet orvoslást. (1886: XXI. 66. §.)

A főispán továbbá elnöke *a*) a bizottsági közgyűlésnek (1886: XXI. t.-cz. 45. §.); *b*) a bíráló választmányának (1886: XXI. t.-cz. 43. §.); *c*) a kijelölő választmányának (1886: XXI. t.-cz. 82. §.); *d*) a közigazgatási bizottságnak (1876: VI. t.-cz. 6. §.); *e*) a börtönvizsgáló küldöttségnek (1876: VI. t.-cz. 38. §.); *f*) a fegyelmi választmányának (1876: VI. t.-cz. 52. §.); *g*) az erdei kihágásai bíróságnak (1879. évi XXXI. t.-cz. 119. és 120. §§.); *h*) a megyei pótdadó egyénekenkénti kivétele ellen beadott felszólamlások elintézésére hivatott bizottságnak (1883: XV. t.-cz. 12. §.); *i*) az 1877: XX. t.-cz. 216. §. értelmében alakított küldöttségnek; *k*) kinevezi az igazoló választmány elnökét és 3 tagját (1886: XXI. 25. §.); *l*) a főispán az 1886: XXI. t.-cz. 84. §. értelmében megalakítja a szavazatszedő küldöttséget; *m*) joga van a bíráló választmány határozata ellen felterjesztést tenni. (1886: XXI. törvényczikk 43. §.)

A közegészségügy terén:

a) Az 1876: XIV. t.-cz. 60. §. értelmében az állami kórházak s gyógyintézetek — a fővárosiakat kivéve — tisztasági, gazdálkodási s pénztári tekintetben, a főispán által bármikor megvizsgálhatók.

b) Az 1876: XIV. t.-cz. 66. §. értelmében a törvényhatóságok tulajdonához tartozó kórházakban kinevezi, az egészségügyi bizottság meghallgatásával, az igazgató főorvost. Úgyisint az 1876: XIV. t.-cz. 67. §. esetében a magánkórházak orvosi személyzetét.

c) Kifogást tehet a fürdőorvos kinevezése ellen az 1876. év XIV. t.-cz. 100. §. esetében.

A főispán kinevezi a három becslőt az 1873: XX. t.-cz. 6. §. értelmében.

A főispán felelősségére vonatkozólag törvényeink semmi intézkedést nem foglalnak magokban s hivatalos mulasztásokért nem alkalmazhatók reá a hatályban levő fegyelmi szabályok. Csupán az 1883: XXIV. t.-cz. 86. §. mondja ki világosan, hogy a közgyűlés elnöke, tehát esetleg a főispán, felelős, ha a névszerinti szavazást nem tűzi ki s a szavazók neveit a jegyzőkönyvbe nem iktattatja.

d) A hatósági közegek eljárásának alapul szolgáló jogszabályok.

1. *A törvények*, oly jogszabályok, melyeket a közjog szerint arra jogosított tényezők alkottak. A közigazgatási közegek a törvényeket feltétlenül tartoznak végrehajtani.

2. *A kormányrendeletek*, oly jogszabályok, melyeket az alkotmány korlátai között a kormány, a törvényhozás egyéb tényezői nélkül állapít meg s nyilvánít kötelezőnek a hatóságokra s állampolgárookra nézve.

A kormányrendeletek végrehajtása azonban nem történik feltétlenül a hatósági közegek által, hanem vannak esetek, midőn törvényeink szerint a hatósági közegek fel vannak jogosítva a végrehajtást felfüggeszteni, sőt megtagadni.

Nevezetesen: a) az 1886: XXI. t.-cz. 19. §-ban biztosítva van a törvényhatóságnak az a jog, hogy a végrehajtás előtt felírhat a kormányrendelet ellen, ha azt a törvénybe ütközőnek vagy a helyi viszonyok miatt czélszerűtlennek tartja. De ha a miniszter a végrehajtást követeli, vagy ha törvényhatóságot hozott határozatának foganatosításától másodizben eltiltja, a kormányrendelet azonnal és feltétlenül végrehajtandó.

b) Oly rendelet, mely a szabadságos és tartalékos katonák berendelésére vonatkozik, és valamely az állam veszélyeztetett érdekei miatt halaszthatatlan intézkedést tárgyazó rendelet csak a végrehajtás után szolgálhat közgyűlési vita tárgyaúl. (1886: XXI. törv.-czikk 19. §.)

c) Oly rendeletet, mely az országgyűlés által meg nem szavazott adó tényleges behajtására, vagy meg nem ajánlott ujonczok tényleges kiállítására vonatkozik, a törvényhatóságok nem tartoznak végrehajtani. (1886: XXI. t.-cz. 20. §.)

d) Oly rendeletekre nézve, melyek az 1879: XL. t.-cz. értelmében kihágásokat s büntetéseket állapítanak meg, joga van a rendőri bírónak, az egyes esetre való alkalmazásnál a rendelet törvényessége felett is határozni (1879: XL. t.-cz. 10. §.), a mi, ha a rendőri bíró a rendeletet törvénybe ütközőnek tartja, egyértelmű a rendeletnek, az egyes esetben hatályon kívül helyezésével.

3. *A törvényhatósági szabályrendeletek*, oly jogszabályok, melyeket a törvény korlátai között megyék és törvényhatósági joggal felruházott városok alkothatnak, s melyek, ha a törvényes kellékeknek megfelelnek, ép oly kötelezők hatóságokra s egyesekre nézve, mint a

törvény és kormányrendelet. Oly helyhatósági szabályrendeletekre nézve, melyek rendőri kihágásokat s büntetéseket állapítanak meg, az egyes esetre való alkalmazásánál, a rendőri bírónak joga van a törvényesség felett is határozni. (1879: XL. t.-czikk 10. §.) Egyéb esetekben feltétlenül végrehajthatók.

4. *A községi szabályrendeletek*, oly jogszabályok, melyeket a községek (kis- és nagyközségek, rendezett tanácsú városok) a törvény korlátai között, helyi szükségleteikre vonatkozólag alkothatnak. Ezek, ha a törvényben kívánt kellékeknek megfelelnek, kötelezők a községi előjárásra s a község lakosaira nézve is, s a törvényes formák között feltétlenül végrehajthatók. A rendezett tanácsú város által az 1879; XL. t.-cz. alapján alkotott szabályrendeletek az ezen törvény 10. §. határozatai alá esnek.

5. *A szokás*. Ámbár a törvények, rendeletek s helyhatósági szabályok alkotása következtében a közigazgatási jog s forrása mindinkább veszt jelentőségéből, mégis gyakran fordul elő, hogy a helyhatósági élet körében bizonyos kérdések egyedül a szokásból merített jogszabály segítségével dönthetők el, s a szokás tehát, más jogszabály hiányában, kötelező hatóságokra s egyesekre nézve.

e) A közigazgatási jogszabályok végrehajtása.

1. *A hatóságok intézkedései*. A fentérintett jogszabályok általános rendelkezéseket foglalnak magukban, s a mennyiben nem a hatóságok szervezésére, utasítására, a hatóságokra vonatkozó szabályzatok alkotására stb. vonatkoznak, hanem az egyesek jogkörét érintik, a hatóságok egyes esetekben tett intézkedései által hajtathatnak végre. A hatóságok intézkedéseinek jogi alapja tehát az előbbi szakaszban felsorolt jogszabályokban van. Ezek határozzák meg az egyes hatósági közeget s illetékességét bizonyos törvényes intézkedések megtételére; ezek foglalják magukban az egyes életviszonyoknak a közérdek szempontjából való szabályozását; ezek a hatóságok eljárására vonatkozó rendelkezéseket, a hatóságok intézkedései ellen érvényesíthető jogorvoslatokat, egy szóval az anyagi és alaki közigazgatási jog egész rendszerét.

Törvényeink meghatározzák a tényezőket, melyek általános rendelkezéseket tartalmazó jogszabályokat alkothatnak. Ezek: a község képvisellete, a törvényhatóság közgyűlése, a kormány s a törvényhozás. Ily szabályok alkotására tehát nincs jogosítva a községi előjáróság, a városi tanács, a szolgabíró, az alispán, a közigazgatási bizottság s általában egy végrehajtó közeg sem, ezek csupán intézkedéseket tehetnek

az általános jogszabályok alapján. Ezen az alapon a végrehajtó hatósági közegek parancsokat és tilalmakat tehetnek közzé, engedélyeket adhatnak és vonhatnak el, büntetéseket szabhatnak ki, s általában határozatokat hozhatnak a hatáskörükbe utalt ügyekben, de általános jogszabályokat nem alkothatnak.

A hatóságok intézkedései ellen igénybevehető jogorvoslatok fent az illető helyeken vannak előadva. Ezek a szó igazi értelmében nem nevezhetők jogorvoslatoknak s nem biztosítékai a személyes szabadságnak s a közjog részrehajlatlan alkalmazásának. Fennálló törvényeink szerint a közjogokon valamely hatóság által elkövetett sérelmek esetében az egyes csak a felsőbb közigazgatási hatóságnál kereshet orvoslást. A közigazgatási bíráskodást, a közigazgatás szervezetén kívül álló s a független s elfogulatlan bíráskodás biztosítékaival bíró közigazgatási bíróságot törvényeink nem ismerik.

2. *A közigazgatási kényszer.* A közigazgatási hatóságok intézkedései, jogerőre emelkedésük után, végrehajthatók. A közigazgatási jog csak a végrehajtás által válik valósággá. E végrehajtás nem hiúsítható meg az egyesek engedetlensége vagy ellenállása által, mert ennek lehetősége a jogrendet ingatná meg. A hatóságnak tehát megvan az a joga, hogy intézkedéseinek kényszerítő eszközökkel szerezzen érvényt.

A kényszerítő eszközök nemeit, alkalmazásuk sorrendjét s az alkalmazás körül követendő eljárást, a kényszerítő eszközök alkalmazása ellen érvényesíthető jogorvoslatokat, törvényeinkben rendszeres alakban nem találjuk fel, s nagyjobb részben a hatóságok által követett gyakorlat, a szokás az, melyen az eljárás alapszik.

Az elvek, melyeket a hatóság a kényszerítő eszközök alkalmazásánál szem előtt tartani köteles: *a)* hogy a kényszer célja nem lehet más, mint az egyeset oly cselekvésre vagy mulasztásra szorítani, mely a fennálló közigazgatási jogszabályokon alapszik; *b)* oly esetekben, midőn a jogszabályok valamely kényszerítő eszközt kijelölnek, más az egyessel szemben nem alkalmazható; *c)* oly esetekben, midőn jogszabályok nem intézkednek s megválasztása a hatóságra van bízva, csak oly kényszerítő eszköz alkalmaztassék, mely a cél elérésére mellőzhetetlenül szükséges; *d)* a jogszabályok által megszabott eljárás megtartassék.

A közigazgatási kényszer nemeire s alkalmazására nézve egyes törvényekben s rendeletekben a következő szabályok találhatók fel:

a) Pénzbeli kötelezettségek teljesítésére az egyes a közigazgatási végrehajtás útján kényszeríthető. Az állami adók, törvényhatósági s községi pótdadók, egyházi tartozások, közmunkaváltság, bírságok stb. az

1883: XLIV. törvénycikkben megszabott eljárás szerint hajtatnak be a kötelezett ingó és ingatlan vagyonából. (BM. 1880. 26194. sz. rendelete, úgyszintén a rendőri bírászkodás körül követendő eljárásra vonatkozó szabályrendelet 85. §.) A megyei pótdadó behajtását szabályrendelet szabályozza.

b) Midőn a hatóság az egyest valamely *cselekvésre* vagy *mulasztásra* akarja kényszeríteni, a következő eszközök állanak rendelkezésére:

α) joga van a hatóságnak oly cselekvényt, mely harmadik személy által teljesíthető, a kötelezett költségére teljesíttetni, s a költségei tőle behajtatni. (1881: XXI. t.-cz. 9. §.)

β) joga van a hatóságnak egyeseket oly cselekvények teljesítésére, melyek harmadik személy által nem teljesíthetők vagy mulasztásokra pénzbírsággal kényszeríteni (p. az 1880: XXXVIII. t.-cz. 42. §. alapján kiadott utasítás 66. §.)

γ) joga van a közvetlen fizikai kényszer alkalmazására, ha a nélkül az intézkedés keresztül nem vihető (p. az 1880: XXXVIII. t.-cz. 42. §. alapján kiadott utasítás 66. §.; az 1876: XIII. t.-cz. 57. és 105. §§.; az 1876: XIV. t.-cz. 82., 89. §§. stb.).

A fizikai kényszer a viszonyok szerint, a mint az ellenálló vagy a közrendet fenyegető tényező megtörése nagyobb erő kifejlesztését igényel, a katonai erő igénybevételével alkalmazható. Az erre, valamint a rendőri végrehajtásra és kényszerre vonatkozó szabályok a rendészetet tárgyaló fejezetben részletesen fordulnak elő.

3. *Kényszerítő eszközök a hatóságok és hatósági közegek ellen.*

A községekben az 1886: XXII. t.-cz. 94. §. értelmében halasztást nem szenvedhető esetekben az alispán, illetőleg szolgabíró, ha nem várva a felfüggesztett községi eljáró helyettesítését, a végre nem hajtott rendeletet az illető eljáró költségén, de ennek lehető kiméklésével, saját közegei által hajtattja végre.

Hasonló az eljárás az 1883: XLIV. t.-cz. 37., 38., 46., 47., 81., 82. §§. eseteiben. A törvényhatóságokban az 1886: XXI. t.-cz. 64. és 68. §§.-aiban érintett esetben, midőn a törvényhatóság a kormány rendelete ellen felír, s az alispán (polgármester) a rendeletet végre nem hajtja, a főispán kivételes hatalma áll be, mely a rendelet végrehajtásával véget ér.

Az 1886: XXI. t.-cz. 6. §. szerint, ha a törvényhatóság valamely törvény által reá rótt kötelezettség teljesítésére szükséges kiadást költségvetésébe felvenni vonakodnék, a kormány a megfelelő összegnek a költségvetésbe való felvételét elrendelheti.

Az 1886: XXI. t.-cz. 12. §. szerint pedig, ha a törvényhatóság oly szabályrendelet alkotását tagadná meg, melyet a törvény követel, a kormány jogositva van rendeleti úton intézkedni.

f) A köztisztviselők jogviszonyai.

A köztisztviselők jogviszonyai lényegileg közjogi természetűek s nem magánjogi szerződésen, hanem közjogi alapon nyugsznak. A hivatalnak, melyet a köztisztviselő elfoglal, tartalma kizárólag közjogi s rendeltetése a közérdek megvalósítása az állami élet egy vagy több ágában. Azért közjogiak a tekintetek is, melyek a köztisztviselők jogviszonyainak megállapításánál, nevezetesen az alkalmazás feltételeinek, módjának, a köztisztviselők kötelességeinek, jogának és felelősségének szabályozásánál irányadók.

A törvényhatósági közigazgatás körében alkalmazott hatósági személyek kinevezés vagy választás útján nyerik el a hivatalt. A törvényhatósági közigazgatás körébe az 1876. évben beillesztett állami közegek: az adófelügyelő, tanfelügyelő, az erdőfelügyelő, az építészeti hivatal főnöke, a közgazdasági előadó a kormány által nevezetnek ki. A törvényhatósági tisztviselők közül csupán a levéltárnokot nevezi ki a főispán. A többi megyei, városi és községi tisztviselőt az arra jogosított testületek választják a törvényben követelt képesítéssel bíró egyének közül. A hivatal elfogadására senkit sem lehet kényszeríteni. Kivétel a kis községben a községi bíró (1886: XXII. t.-cz. 71. §.), ki a hivatalt csak rendkívüli akadályoztatás eseteiben utasíthatja vissza, s ehhez is az alispán felmentése szükséges.

I. A köztisztviselők alkalmazásának feltételei.

1. *Községekben.* Az 1886: XXII. t.-cz. 73. §. szerint eljáróvá választathatik minden 24 éves és nagykorú honpolgár, a ki községi választó s a törvény 75. §-ban felsorolt kivételek alá nem esik.

E szerint tehát a községekben az alkalmazás feltételei: *a)* a nagykorúság; *b)* az állampolgárság; *c)* hogy a megválasztandó községi választó legyen. Kivételt tesznek a jegyzők, orvosok, ügyészek, mérnökök és erdőtiszték, kik megválaszthatók, ha nem községi választók is. (1886: XXII. t.-cz. 73. §.)

Községi eljáróvá nem választathatik az 1886: XXII. t.-cz. 75. §. szerint: *a)* a ki községi képviselő nem lehet (lásd az 1886: XXII. t.-cz. 34., 37. §§-ait); *b)* a lelkész, tanító, az állami és megyei tisztviselő és hivatalnok, habár a községben választó joggal bír is; *c)* kis- és nagyközségben a bíró és pénztárnok egymással vagy a jegyzővel; *d)* ren-

dezett tanácsú városokban: polgármester, főjegyző, a pénztárnok és számvevői személyzet tagjai egymással a rokonság és sógorság első fokában levő egyének egyidejűleg nem lehetnek.

d) A községi orvosokra nézve az 1876: XIV. t.-cz. 143. §., a községi törvény 74. §-ban megállapított minősítést leszálította, s nem követeli többé, hogy a községi orvos orvostudori oklevéllel bírjon. Az 1876: XIV. t.-cz. 143. §. megengedi, hogy a már alkalmazásban volt községi orvosok újra megválaszthatók legyenek, ha az 1871: XVIII. törvényczikk 74. §-ban körülírt minősítvénynyel nem bírnak is. Továbbá, hogy ezentúl oly okleveles sebészek is megválaszthatók, kik három évi folytonos sebészi gyakorlatot képesek kimutatni, orvostudori oklevéllel bírónak azonban előny biztosítatik. Rendezett tanácsú városokban, orvostudori oklevél és két évi orvosi gyakorlat szükséges. (1881: I. törvényczikk 9. §.)

e) A mérnökökre nézve az 1883: I. t.-cz. 10. §. hatályon kívül helyezte az 1871: XVIII. t.-cz. 74. §. intézkedését, s az alkalmazás feltétele valamely műegyetem tanulmányainak szabályszerű bevégezése s annak alapján a kir. József-műegyetemtől nyert, vagy az által honosított mérnöki oklevél.

f) Az ügyészre nézve az ügyvédi vizsgának sikeres letétele és igazolása.

g) A községi és körjegyzőkre nézve az 1883: I. t.-cz. 6. §. s az 1886: XXII. t.-cz. 74. §. szerint vizsga követeltetik.

E vizsga alapján nyert képességi bizonyítvány csak a képességi bizonyítványt kiállító törvényhatóság területére bír érvénynyel. Oly községi vagy körjegyzőnek képességi bizonyítványa azonban, ki a vizsga letétele után azon hatóság területén, melytől a képességi bizonyítványt nyerte, legalább 3 évig mint községi (kör-) jegyző vagy aljegyző (segédjegyző) kielégítőleg működött, s ezt a törvényhatóság első tisztviselőjének bizonyítványával igazolja, az egész országban érvényes.

A vizsga tárgyait, továbbá a vizsgálati bizottságok szervezetét — kellő tekintettel a községi (kör-) jegyzői karrá, — végre a vizsgálatnál követendő eljárást, a belügyminiszter rendeleti úton állapítja meg.

A jegyzői vizsgára csak az bocsátható, ki legalább is hat gymnasiumi vagy reáliskolai avagy a polgári iskolák hat osztályát, vagy valamely ezen középtanodákkal egyenrendű kereskedelmi iskolát, vagy végre megfelelő katonai tanfolyamot sikeresen végzett, s ezt, valamint azt hitelesen igazolja, hogy ezen tanulmányai bevégeztével legalább egy évig valamely közigazgatási hatóságnál szolgált, vagy mint segédjegyző működött.

A képességi bizonyítvánnyal bíró községi vagy körjegyző, ha más megyében nyer alkalmazást, az ebben hatályban levő szabályrendeletekről vizsgálattételre kötelezhető. (1883: I. t.-cz. 6. §.)

* A jegyzői szigorlatra vonatkozó, 1884. nov. 5. 58.285. sz. a. kelt szabályrendelet következőleg intézkedik:

1. §. A jegyzői szigorlat tárgyát képezik:

I. Az ország alkotmányának, a közigazgatási, bírói és pénzügyi hatóságok beosztásának és hatáskörének általános ismerete főbb vázlatokban, a községgel hivatalosan érintkező katonahatósági közegek beosztásának és elhelyezésének ismerete.

II. A községek rendezéséről szóló törvények és törvényhatósági rendeletek; a községi bíraskodás, ügyvitel, háztartás, pénztárkezeles, számvitel módjának tüzetes ismerete.

III. Az állami és törvényhatósági közigazgatás terén a községekre ruházott teendőkhöz megkívántató törvény- és szabály-ismeret, és pedig:

a) adóügyekben az adók kivetését, biztosítását és beszedését tárgyazó törvények; adók elengedése és birtokváltozások nyilvántartása iránti eljárás; az egyenérték-, illeték- és bélyegtörvény; a dohánytermelés, szeszesítés, bor- és húsfogyasztás s a serfőzésre vonatkozó törvények főelveinek ismerete, különös tekintettel a határidőkre és az áthágások büntetésére;

b) katonai ügyekben a véderőről szóló törvény és utasításnak a sorozást, felmentést és házasodhatást tárgyazó részletei; a katonabeszállásolásról szóló törvény- és szabályoknak a községi közegek közreműködését érintő határozmányai;

c) népiskolai ügyekben az elemi oktatás ellenőrzésére nézve a községi eljárókra ruházott teendőkről a törvényben, valamint miniszteri utasításban foglalt intézkedések;

d) közlekedési ügyekben a közmunka igénybe vételére és megváltására nézve fennálló törvényes határozmányok; a folyók, patakok szabályozása és az útépités körüli helyhatósági örködést, a távvidék fentartását illető intézkedések; a vasúti tüzeltrendnek a vaspályát használó közönséget kötelező rendelkezései; a kisajátítási törvény általános ismerete;

e) a mezőrendőri, a phylloxeráról szóló, a faiskolák rendben tartásáról kiadott törvények és rendeletek; a vadászati és ipartörvények alapelvei, az állategészségügyet illetőleg a községi eljárók közreműködését tárgyazó törvényes rendelkezések s a mérték- és súlyrendszer alapelvei;

f) az igazságszolgáltatás terén a községi eljárók teendőit szabályozó törvények és utasítások, a kézbesítés ügyét, valamint a feltelesen szabadságra bocsátott elítéltek nyilvántartását szabályozó rendelkezések;

g) a közegészség és építészetre, a tűz-, víz-, út- és közrendőrségre, a szegény-, lelencz-, betegápolási ügyre, az árva- és gyámhatóság

gyakorlatára, a községi erdővagyon kezelésére nézve fennálló törvények, kormány- és megyehatósági szabályrendeleteknek a községi eljárók közreműködését tárgyozó határozmányai.

IV. Községi bírósági, eljárói (tanácsi) és képviselőtestületi ülések jegyzőkönyveinek vezetésében, községbírói ítéletek, egyességek, hivatalos jelentések, felterjesztések, bizonyítványok és egyéb a jegyzők által kiállítatni szokott ügyiratok fogalmazásában, a községi leltár, költségvetés, számadás szerkesztésében, községi adók kivételében való gyakorlati jártasság.

Azon szigorlóknál, kik a volt határőrvidéken keresnek alkalmazást, még a házközösségi intézmény és a hasonnemű osztály körüli eljárás ismerete.

2. §. A jegyzői képesség megbirálására hivatott szakbizottság áll:

- a) az alispánból vagy helyetteséből mint elnökből;
- b) a törvényhatósági közgyűlés által három évre választott két bizottsági tagból;
- c) a közigazgatási bizottság következő tagjaiból: tisztii ügyész, árvaszéki elnök, adófelügyelő, vagy annak helyettese, tanfelügyelő;
- d) a törvényhatóság területén levő községi és körjegyzők által kebelükből három évre választott két rendes és egy póttagból;
- e) a megyei számvevőből.

3. §. A szakbizottság állandó és a vizsgák minden tavaszi és őszi törvényhatósági közgyűlés alkalmával tartatnak.

4. §. Minden vizsgálatnál az elnökön kívül legalább négy oly bizottsági tag jelenléte szükséges, kiknek részvéte ellen a szigorlókkal netán fennálló személyes viszony miatt (rokonság, sógorság, gyámság) kifogás nem merül fel.

5. §. A vizsgára bocsátottaknak nagyobb száma esetében a vizsgáló-bizottság két osztályban is működhetik, melyek egyike az alispán, a másika helyettesének elnöklete alatt önálló bizottságkép és az előbbi §. határozmányainak szem előtt tartása mellett tartja meg a vizsgákat.

6. §. A ki a jegyzői szigorlatot letenni kívánja, tartozik e végett az alispánhoz folyamodni és hiteles bizonyítványokkal igazolni, hogy

- a) a magyar állam polgára;
- b) legalább 22 éves;
- c) az 1883: I. törvényzikk 6. §-ában megjelölt kellékek birtokában van;
- d) az állam nyelvét szóval és írásban teljesen bírja, továbbá
- e) megjelölni, hogy az állam nyelvén kívül minő nyelvek ismeretével bír, végre
- f) előadni és szükség esetén ki is mutatni azt, hogy az iskolai tanulmányok végezte óta az időt minő foglalkozásban töltötte.

A c) pontban hivatkozott törvényszakaszban említett kereskedelmi és katonai tanfolyamokra nézve megjegyeztetik:

hogy a főgymnasium vagy főreáltanodákkal egyenrendűeknek

tekintetnek a következő kereskedelmi tanintézetek: ú. m. a budapesti kereskedelmi akadémia, a fumei, kolozsvári, debreczeni, székesfehérvári, újvidéki, soproni és aradi középkereskedelmi iskolák, továbbá a Wiesner-féle középkereskedelmi iskola Temesvárott, a Röser-féle Budapesten és a Porges-féle Pécsen, végre a következő katonai tanintézetek: ú. m. katonai főreáliskolák, gyalogsági, lovasági, utász-, hadapród-iskolák; katonai collegium, katonai technikai iskola, hadapród-intézet; a katonai árvaház tanulmányilag nyolcz osztályú polgári iskolának felel meg.

A tanképezdei tanulmányok a törvényben elő nem soroltatván, a tanítói oklevél a törvényben a megjelölt tanulmányok hiányát nem pótolhatja.

7. §. Ha a fentebbi szakaszban felsorolt kellékek beigazolvák, az alispán a szigorlat letételére való bocsátás iránt határoz, és az iránt folyamodót értesíti.

Elutasító határozat ellen a jelentkező a kézbesítéstől számított 15 nap alatt a felfolyamodványt az alispánhoz benyújthatja, ki azt nyolcz nap alatt felszerelten a közigazgatási bizottsághoz másodfokú elbírálás végett beterjeszti.

A vizgára bocsátottak névjegyzékét a folyamatok és csatolmányaik kíséretében az alispán havonként és mindenestre a vizsgálati időszakot megelőzőleg a közigazgatási bizottságnak bemutatja.

8. §. A jegyzői szigorlat írásbeli és szóbeli.

9. §. A szóbeli szigorlatot megelőzi az írásbeli, mely alkalommal a jelölt a vizsgáló bizottság által előre nagyobb számban elkészített és három különböző feladványt tartalmazó tételekből egyet sors szerint választván, az azon lévő feladványokat az elnök által megbízott egyik bizottsági tag felügyelete alatt még azon napon kidolgozni s a felügyelő tagnak átadni köteles.

A feladvány kidolgozásának befejeztéig a jelölt senkivel sem érintkezik, de a szükséges törvénykönyvek rendelkezésére adatnak.

10. §. A vizsgáló bizottság az írásbeli dolgozatokat következő napon megbirálván, azok felett titkos szavazás útján szótöbbséggel határozatot hoz, melynél a szavazatok egyenlősége esetében az elnök szavazata dönt, s ha a munkálatot jónak találta, a jelöltet azonnal a szóbeli szigorlatra bocsátja, ellenkező esetben pedig a szigorlat ismétlésére határidőül a következő vizsgatartási időnyt tűzi ki.

11. §. A szóbeli szigorlat nyilvánosan tartatik, s az írásbeli feladványok és dolgozatok lényegének előadásában s a vizsgáló bizottság tagjai és elnöke által az 1. §-ban megjelölt tárgyak körében tett kérdések szóbeli megfejtésében áll; e szigorlat a szigorlónak az állam hivatalos nyelven felül a törvényhatóság területén divatozó és kérényében megjelölt más nyelven való jártasságára is kiterjesztendő.

12. §. A szóbeli szigorlat bevégeztével a bizottság a szigorló képessége fölött zárt ülésben a 10. §-ban megjelölt módon határoz, határozatát azonnal nyilvánosan kihirdeti, s ha a jelöltet képesítettnek találta, erről neki a bizottság összes tagjainak aláírásával s a törvényhatóság pecsétjével ellátott bizonyítványt állít ki; ellenkező

esetben a szigorlat ismétlésére határidőtül a követő első vagy második vizsgatartási időszakot kitérzi.

13. §. Azon jelölt, a ki a vizsgáló bizottság által már két ízben visszavetett, rendesen vizsgaletételre többé nem bocsátható, és neki az újabb vizsga csakis kivételesen a vizsgáló bizottság elnökének véleményes jelentése alapján engedhető meg a magyar királyi belügyminiszter által.

A másodízben bukottak nevei az ország összes vizsgáló bizottságainak tudomására hozandók.

14. §. A képességi bizonyítványban, különben minden más képességi osztályozás mellőzésével, kiteendő, hogy az illető — egyhangúan vagy szótöbbséggel — képesnek ítéltetett és kiemelendő, hogy nyelvismereteinél fogva minő jegyzőkönyvi nyelvvél bírő községben alkalmazható.

15. §. Ha valaki szélesebb körben való alkalmazhatóság elnyerésére törekedvén, később az iránt folyamodik, hogy a törvényhatóság kebelében divó valamely nyelvben a szigorlat letétele után szerzett jártasságát igazolhassa, e részben vizsgára bocsátandó s annak eredményéhez képest a szigorlati bizonyítványnak a nyelvismeretről szóló része megtoldandó.

16. §. A szigorlat letételéért külön díj nem jár, azonban a megvizsgált, a képességi bizonyítvány kiszolgáltatása alkalmával a bizonyítványra szükséges bélyeg árán felül a jegyzői nyugdíj-alap javára öt frtot meg nem haladó járulék fizetésére kötelezhető.

17. §. A vizsgáló-bizottság minden esetben végérvényesen határoz és határozatai ellen sem felfolyamodásnak, sem semminemű egyéb jogorvoslatnak helye nincsen.

18. §. A vizsgáló-bizottság a szigorlatoknál rendes jegyzőkönyvet vezet, melyben a jelenlevő tagok nevei, a szigorló neve, kora, születési helye s a hozott határozat röviden, a kiállított képességi bizonyítvány pedig egész terjedelmében feljegyzendő.

h) A rendezett tanácsú város polgármesterére nézve az 1883: I. t.-cz. 5. §. az ügyvédi oklevél, vagy az államtudományi vagy jogtudományi tudorság vagy végre legalább a jogi négy évi tanfolyamnak a fennálló szabályok szerint való bevégezése és az államtudományi államvizsgának sikeres letétele szükséges.

i) Oly közegeknél, kiktől a községi szabályrendelet biztosíték letételét követeli, az alkalmazás feltétele: a kívánt biztosíték letétele.

2. *A törvényhatóságokban.* Köztörvényhatósági tisztségre az 1883: I. t.-cz. 1. §. szerint csak az választható, illetőleg nevezhető ki (levéltárnok) s a választás vagy kinevezés csak arra nézve tekinthető érvényesnek, a ki:

a) magyar állampolgár; b) gondnokság, csőd alatt nem áll, büntett vagy vétség miatt vád alá helyezve vagy általában szabadságvesz-

tés büntetése alatt nincs, nyereségvágyból eredő büntett vagy vétség miatt elítélve nem volt, hivatalvesztésre szóló ítélet hatálya alatt nem áll s erkölcsi tekintetben alapos kifogás alá nem esik; c) kimutatja, hogy azon képzettséggel bír, melyet a jelen törvény a szolgálat azon nemére nézve, melyre megválasztatni vagy kineveztetni kíván, megállapít.

Az 1883: I. t.-cz. a köztisztviselőtől elméleti és gyakorlati képzettséget követel, mely jelenleg következőleg van szabályozva.

A törvény a különböző szakokra nézve különböző intézkedéseket foglal magában:

a) *A közigazgatási szakra* nézve, melyhez vármegyékben az alispánok, valóságos és tiszteletbeli jegyzők, szolgabírák, szolgabírósegédek; a fővárosban a polgármester, alpolgármesterek, jegyzők és a jogi és közigazgatási szakosztályok élén álló tanácsnokok; a törvényhatósági joggal felruházott városokban a polgármesterek, rendőrkapitányok és jegyzők tartoznak, a következő intézkedések állnak fenn:

A szoros értelemben vett közigazgatási szakot illetőleg, egy közigazgatási tanfolyamnak berendezése és azzal kapcsolatos vizsgálati rendszer iránt minél előbb külön törvény fog intézkedni, addig is azonban a következő képzettség állapíttatik meg:

a) ügyvédi oklevél, vagy

b) államtudományi, vagy

c) jogtudományi tudorság, vagy végre

d) legalább a jogi négy évi tanfolyamnak a fennálló szabályok szerint való bevégezése, és az államtudományi államvizsgának sikeres letétele.

Azokra nézve, kik a jelenlegi taurendszert megelőzőleg végeztek tanulmányaikat, annak kimutatása szükséges, hogy az akkor fennállott rendszer szerint a teljes jogi tanfolyamot szabályszerűleg bevégezték, s az előírva volt vizsgálatokat sikeresen letették. (1883: I. t.-cz. 3. §.)

Külföldi egyetemeken szerzett bizonyítványok érvényessége tekintetében, a fennálló szabályok alkalmazandók. (1883: I. t.-cz. 4. §.)

Szolgabíró-segédekké olyanok is alkalmaztathatnak, kik a 3. §. d) pontjában előírt szabályszerű tanfolyamot elvégezték ugyan, de az államvizsgát még le nem tették. Ezek azonban kötelesek az államvizsgát szolgálatba lépésük után legkésőbb egy év alatt sikeresen letenni, különben állásukat veszítik. (1883: I. t.-cz. 5. §.)

A fentebbiekben megállapított elméleti képzettségen belül a megyei törvényhatóságoknál az alispáni, főjegyzői és szolgabírói, valamint törvényhatósági joggal felruházott városoknál a polgármesteri és

rendőrkapitányi állomások elnyerése a gyakorlati képzettség kimutatásától is tétetik függővé, melyet egy külön gyakorlati közigazgatási vizsgának sikeres letétele ad meg. (1883: I. t.-cz. 23. §.)

E vizsga tárgyait, a vizsgáló bizottságok összeállítását, s azoknak eljárását, a jelen törvény életbeléptétől számított egy év alatt a miniszterium rendeleti úton állapítja meg.

A vizsga úgy rendezendő be, hogy az arra jelentkező által a gyakorlati képzettség minősítése a közigazgatás valamennyi ágára, vagy csupán a közigazgatásnak általa választott egyik vagy másik ágazatára nézve legyen megszerezhető. (1883: I. t.-cz. 24. §.)

A vizsgálati bizottságok Budapesten és Kolozsvárott állítandók fel. Ezekon kívül azonban a szükséghez képest megfelelő más helyeken is szervezhetők. (1883: I. t.-cz. 25. §.)

A vizsgálat írásbeli és szóbeli. (1883: I. t.-cz. 26. §.)

A gyakorlati közigazgatási vizsga letételére csak az bocsátható, ki a jelen törvényben előírt elméleti képzettség megnyerésétől számított két évi gyakorlati szolgálatot tud kimutatni, melyből egy évi gyakorlat valamely bíróságnál is tölthető; egy év azonban okvetlenül valamely állami, törvényhatósági vagy törvényhatósági joggal felruházott város közigazgatási hatóságánál a fogalmazási szakmában töltendő. (1883: I. t.-cz. 27. §.)

Azt, hogy a jelen törvény 23. §-ában felsoroltakon kívül a gyakorlati vizsgának letétele más állami és mely állami állomások elnyerésénél követelendő, saját működési körükben az egyes miniszterek rendeleti úton állapítják meg. (1883: I. t.-cz. 28. §.)

Az egyes miniszteriumok kebelében a tőlük függő egyes állami hivatalokra nézve eddig fennállott, vagy a mutatkozó szükség szerint ezentúl életbeléptetendő különleges tisztvi vizsgák a fentebbi rendelkezések által nem érintetnek. (1883: I. t.-cz. 29. §.)

A miniszterium utasítatik, hogy a 24. §. értelmében kiadandó szabályozó rendelet életbeléptétől számított három év után, figyelemmel az időközben szerzett tapasztalatokra, a gyakorlati vizsga állandó rendezése iránt törvényjavaslatot terjesszen be. (1883: I. t.-cz. 30. §.)

Az egyes miniszterek felhatalmaztatnak, hogy — ha azt a szolgálat érdeke kívánja — a szakirodalom, vagy a gyakorlati téren kitűnő egyéniségekre nézve az alaki képzettség hiányától való felmentést Ő császári és Apostoli királyi Felségénél kieszközölhessék. (1883: I. t.-cz. 31. §.)

Az egyes miniszterek felhatalmaztatnak, hogy oly szakok vagy állomásokra nézve, melyek iránt a jelen törvény nem intézkedik, a

megkivántató képzettséget rendeleti úton állapíthassák meg. (1883 : I. t.-cz. 32. §.)

A kiszolgált altisztek alkalmazásáról szóló 1873 : II. t.-cz. rendelkezései jelen törvény által nem érintetnek. (1883 : I. t.-cz. 33. §.)

Azokra, kik a jelen törvény hatályba léptekor akár kinevezés, akár választás útján nyert hivatalban tényleg szolgálatban vannak, vagy ha tényleg nem szolgálnak, azt kimutatják, hogy 1867. évi július 1-je után szolgálatban voltak, a mennyiben ugyanazon szakban kívánnak alkalmaztatni, a jelen törvény nem alkalmazható, a reájok nézve az eddig fennálló törvények és gyakorlat irányadók.

Az ilyenek az illető szakban az eddigi mód és gyakorlat szerint elő is léptethetők. (1883 : I. t.-cz. 34. §.)

Azok, kik a jelen törvény értelmében létesítendő vizsgarendszer életbeléptetéséig ügyvédi oklevelet szereztek, valamint azok is, kik különben is bírva az elméleti képzettséggel, azon időig valamelyik közigazgatási bizottságban mint választott tagok legalább két évig egyfolytában részt vettek, a 27. §-ban előírt gyakorlat és a 23. és 24-ik §§-okban megállapított gyakorlati vizsga alól felmentetnek. (1883 : I. t.-cz. 35. §.)

b) Tiszti ügyészek. Ezekről az ügyvédi vizsgának sikeres letétele és igazolása kivántatik meg. 1883 : I. t.-cz. 5. §.)

c) Árvaszéki személyzet. A törvényhatósági árvaszéki elnöktől és ülnököktől az államtudományi államvizsga helyett a jogtudományi államvizsgának sikeres letétele és igazolása kivántatik meg. (1883 : I. t.-cz. 5. §.)

d) Közegészségügyi személyzet. A tiszti főorvosoktól az egyetemes orvostudományokról tudori oklevél vagy orvos-sebész tudori és szülésmesteri oklevél s e mellett két évi orvosi gyakorlatnak kimutatása. (1883 : I. t.-cz. 9. §.)

Járási orvosokra s rendezett tanácsú városok orvosaira nézve, orvostudori oklevél és két évi orvosi gyakorlat kimutatása szükséges. (1883 : I. t.-cz. 9. §.)

A fenn elsorolt közszolgálati orvosi állomások betöltésénél előnynek tekintendő, ha az illetők egyetemi tanszékeknél, különösen pedig oly egyetemi tanintézeteknél, melyeknek tantárgyai a betöltendő állomás feladataira vonatkoznak, tanársegédi minőségben legalább egy, vagy gyakornoki minőségben legalább két évig működtek, vagy azon tárgyat magántanári qualificációval előadták.

Tiszti orvosi állomások betöltésénél továbbá előnynek tekintendő

a belügyminiszterium közegészségi osztályában való szolgálat, vagy járási (kerületi) orvosi minőségben való működés.

A belügyminiszter felhatalmaztatik, hogy a köztörvényhatósági és rendőrségi orvosokra nézve, ezek különleges teendőikre vonatkozólag, a vallás- és közoktatási miniszterrel egyetértve, egy külön tiszti orvosi vizsgálatot rendezhessenek be, s kötelezőleg kimondhassák, hogy egy meghatározandó időtől kezdve, csak azon orvos legyen a köztörvényhatóságoknál vagy rendőrségnél alkalmazható, ki azon gyakorlati vizsgát sikerrel letette.

Azon orvosoktól, kik ezen intézkedés életbe léptetése előtt legalább két évig hasonló állomásokon már működtek, ezen vizsga letétele nem lesz követelhető.

Ezen vizsgára csak azon orvosok bocsáttatnak, kik a magyar állam területén érvényes egyetemes orvostudori vagy orvos-sebésztudori és szülésmesteri oklevéllel bírnak, s legalább egy évi egyetemi vagy kórházi szolgálatot, vagy legalább két évi magángyakorlatot kimutatnak.

Az egy évi önkéntesi minőségben a rendes hadseregnél vagy a honvédségnél eltöltött év, azon esetben, ha az illető azt orvosi oklevélnek elnyerése után szolgálta le, egy kórházi évvel egyenértékű.

A vizsgáló-bizottságok összeállítása, a vizsgálatok tárgya, módja, ideje és helye iránt, egyetértőleg a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel azon miniszter, kinek ügykörébe az illető orvosi állomások tartoznak, rendeleti úton intézkedik.

A törvényhatósági közkórházak és gyógyintézetek fő- és elsődorvosi állomásaira, egyetemes orvostudori, vagy orvos-sebésztudori és szülés-, illetőleg szemésmesteri oklevél, továbbá a gyógyintézet és állomás czéljának megfelelő szakképzettségnek és legalább két évi szakgyakorlatnak kimutatása kívántatik.

Előnyül tekintendő, ha a folyamodó az illető szakban egyetemi magántanári, tanársegédi, vagy gyakornoki minőségben legalább két évig már működött, vagy valamely közkórháznál vagy specialis gyógyintézetnél, az illető szakban másod- vagy segédorvosi minőségben szintén legalább két évig alkalmazva volt.

Másod- és segédorvosokra nézve orvostudori oklevél kívántatik. Az illető szakra vonatkozó külön tanulmányok vagy gyakorlat az alkalmazásnál előnyt adnak.

Magánkórházak és gyógyintézeteknél: a főorvosra nézve az egyetemes orvostudományokról tudori vagy legalább orvos-sebésztudori és szülésmesteri oklevél, továbbá az illető intézet gyógyczéljainak meg-

felelő szakismereteknek és két évi gyakorlatnak okmányyszerű kimutatása szükséges.

A segédorvosra nézve orvostudori oklevél, s az illető intézet gyógykezéjainak megfelelő szakismeret kimutatása.

Az országos állatorvosokra, állatorvosi oklevél, s két évi állatorvosi gyakorlatnak, vagy két évi vesztegintézeti szolgálatnak, azon kívül pedig az állategészségügyi rendészet terén való jártasságnak kimutatása kívántatik. (1883 : I. t.-cz. 9. §.)

e) Műszaki személyzet. A törvényhatóságoknál műszaki teendőkre alkalmazandó egyénekre nézve megkívántatik a képzettség valamely műegyetem tanulmányainak szabályszerű bevégezése által, s annak alapján a királyi József-műegyetemtől nyert, vagy az által honosított mérnöki oklevél. (1883 : I. t.-cz. 10. §.)

f) Levéltárnokok. A vármegyei és városi köztörvényhatóságok levéltárainál alkalmazott fő- és allelvéltárnoktól minimumként az országos levéltári kezelő-tisztviselőkre megállapított képzettség, (8 gimnasiális osztálynak bevégezése és a kezelési szakvizsgálatnak sikeres előzetes letétele. A vizsga tárgyai: a magyar, a német és latin nyelv, továbbá a jó és helyes írás) s különösen a latin nyelvnek olyatén ismerete kívántatik, hogy az illető levéltári tisztviselő bármely latin szöveget értsen, s a nyelv alaktanát is annyira bírja, hogy a közéletben divatozott nem paleographiai rövidítéseket kiegészíteni, s így bármely latin iratot hiba nélkül leírni képes legyen.

Az előzetes szakvizsgálat az országos levéltárnál a kezelőszakra felállított vizsgáló-bizottság előtt teendő le. (1883 : I. t.-cz. 13. §.)

g) Számvevők. A megyéknél s törvényhatósági joggal felruházott városoknál alkalmazott számvevőségi és ellenőrző tisztviselőtől a főgimnásiumi vagy ezen középtanodákkal egyenrendű kereskedelmi iskola avagy megfelelő katonai tanfolyam bevégezése, továbbá az államszámviteltani vizsga letétele kívántatik meg. Erdő- és bánya-számvevőségi tisztviselő csak az lehet, ki a selmeczi akadémiát végezte és az ott előírt vizsgálatokat letette.

Az államszámviteltani vizsga a hivatalba lépés után is letehető; de a kinevezés vagy választás a vizsga letételeig véglegesenek nem tekintetik, s az illető előléptetésben nem részesülhet. A ki pedig kinevezetése, vagy a választás után 2 év alatt e vizsgát le nem tette, hivatalát veszti. (1883 : I. t.-cz. 17. §.)

h) Pénztárnokok. A köztörvényhatósági pénztárnok-, alpenztárnok- (ellenőr) és könyvvezetőre, a gyámi pénztárnokokra nézve a képzettség főgimnásiumi vagy főreáltanodai tanulmányok bevégezése és

érettségi vizsga, vagy valamely ezen középtanodákkal egyenrendű kereskedelmi iskola vagy megfelelő katonai tanintézet bevégzése által és a szabályszerű vizsgálatokról szóló bizonyítvány. Azok, kik az állami számviteltani vizsgát letették, minden állami és törvényhatósági vagyongazdálkodási hivatali állásra előnnyel bírnak. (1883 : I. t.-cz. 18. §.)

Ezenkívül a pénzkezelésre vonatkozó szabályzat 8. §. értelmében megszabott biztosíték letétele.

i) *Úti személyzet.* A törvényhatósági *útbiztosoknak* a K. K. M. 1883 : 38,902. sz. rendelete szerint legalább is a következő minősítéssel kell bírniok.

1. A magyar nyelvnek szóval és írásban bírása.

Egyébként az 1868 : XLIV. t.-cz. határozatai figyelembe tartandók.

2. Bizonyos elméleti képzettség. Szükséges nevezetesen négy elemi iskola bevégzése ; annyi ismeret az elemi számtanból, hogy p. o. kavicsgarmadák köbtartalmát kiszámítani tudja, végül hogy az új hossz-, terület- és súlymértékeket ismerje.

3. Bizonyos gyakorlati képzettség nevezetesen : annyi általános képzettség, hogy valamely eseményről (p. o. út- vagy hidrongálás) vagy valamely cselekvényről (p. o. útrendőri kihágás) a tényálladékok jegyzőkönyvileg felvenni tudja. Teendőire nézve oly speciális képzettség, hogy az általa végrehajtandó vagy ellenőrzendő útfenntartási munkálatokat ismerje ; továbbá hogy az építési anyagok minősége és tulajdonai s azok kellő felhasználása iránt tájékozva legyen.

Önként érthetőleg az 1883. évi I. t.-cz. 1. §. a) és b) pontjai, úgyszintén, az 1873. évi II. t.-cz. 4. §. b) pontja is szem előtt tartandók, és minden útbiztosnak teendői elvégzésére testileg is képesítettnek kell lennie.

Végül ugyancsak az 1883 : I. t.-cz. alapján következetesnek tartja, hogy ezen törvény 34. §-ának az átmeneti intézkedésekre vonatkozó rendelkezése is kellő figyelembe tartassék.

II. A köztisztviselők köteleességei.

1. A köztisztviselő köteleessége a reá ruházott hivatallal járó teendőket pontosan és lelkiismeretesen teljesíteni. (1886 : XXI. 90. §. és 1886 : XXIII. 1. §.)

2. A közhivatal lényegileg a közérdek képviselésére s érvényesítésére, a törvény végrehajtására van hivatva, s ezért a tisztviselő köteleessége eljárásában kizárólag a közérdeket szem előtt tartani, megvaló-

sítására törekedni, s a törvényt szigorúan és részrehajlatlanul, tekintet nélkül a magánérdekre, végrehajtani.

3. A köztisztviselőt esküje kötelezi a király iránt való hűsége s ezzel hűsége van kötelezve az állam és nemzet iránt, melynek feje és személyesítője a király. Ebből következik a köztisztviselő köteleossége a magyar állam és nemzet érdekei felett őrködni s azokat erélyesen védeni.

4. A köztisztviselő köteleossége nemcsak hivatalos eljárásában, hanem magán életében is oly magatartást tanusítani, mely az általa képviselt hivatal tekintélyének s méltóságának megfelel.

5. A köztisztviselő köteleossége az engedelmesség felebbvalóinak meghagyásai iránt. Ez engedelmesség azonban nem feltétlen, hanem csakis a felsőbb hatóság törvénybe nem ütköző meghagyásaival szemben követelhető. Az 1886: XXI. t.-cz. 94. §. szerint a köztisztviselő csak oly cselekvényért nem vonható felelősségre, melyet a törvény tett köteleosságává, oly cselekvényért tehát, mely a törvénybe ütközik, felelős akkor is, ha valamely illetékes felsőbb hatóság rendelte el.

6. A hivatalos hatáskör feljogosítja a köztisztviselőt a hatáskörébe tartozó teendők teljesítésére. E jognak megfelel a köteleosság mindazon közjogi funkciókat teljesíteni, melyek a hivatal célját és rendeltetését képezik, s nem függ a tisztviselő akaratától, vajjon e jogokkal él-e vagy nem. Ép oly kevésbé van joga a hivatalos teendőket mára ruházni, ha a törvény vagy rendelet helyettesről nem gondoskodott. Végre nincs joga a hivatal székhelyét vagy a hatósága alá tartozó területet hosszabb időre elhagyni a felsőbb hatóság engedélye nélkül. Némely köztisztviselők köteleossége a hivatalos teendőket lemondásuk után is folytatni. (1879: XL. t.-cz. 95., 98. §§.)

A hivatali köteleosság teljesítésének megtagadása az 1878: V. t.-cz. 480., 481. §§. szerint hivatali hatalommal való visszaélés vétségét, illetőleg büntetést képezi.

7. A köztisztviselő köteleossége a hivatali titok megőrzése. (1878: V. t.-cz. 479. §.)

III. A köztisztviselők jogai.

1. A köztisztviselő köteleosságának: a közérdeket képviselni s a törvényt szigorúan és részrehajlatlanul végrehajtani, megfelel a jog mindazon törvényes eszközök alkalmazására, melyek a hatóság intézkedéseinek végrehajtására szükségesek. Ennélfogva engedelmisséget követelhet a neki alárendelt közegektől ép úgy, mint az egyesektől,

s az engedelmesség megtagadása, vagy ellenállás esetében, a fentelősorolt kényszerítő eszközökkel élhet.

2. Minthogy a tisztviselő a közérdeket képviseli, s a szabadság korlátozásait tartalmazó törvények végrehajtására van hivatva, hivatása teljesítésekor a magánérdekkel vagy a korlátlan szabadság hajlamaival jön összeütközésbe. Az egyesek ellenállásából támadás valhatik, mely nemcsak a köztisztviselő személyének biztosságát, hanem a hivatal tekintélyét s a cél elérését is veszélyezteti. E veszély ellen a köztisztviselőnek joga van az állam védelmére.

3. Minden köztisztviselő s hatósági közeg fel van jogositva saját védelmére fegyverét használni, vagy a fegyveres erőt igénybe venni. Az 1878: V. t.-cz. 164. §. szerint «hatóság» alatt a közigazgatási, bírói és katonai hatóságok; «közigazgatási hatóság» alatt pedig a bíróságok kivételével, minden állami, törvényhatósági közeg értendő, midőn a büntető törvénykönyv a hatóságok s hatósági közegek ellen gyakorolt erőszak büntetéseiről intézkedik. — Hatósági közegeknek tekintenek ezeken felül a) a nyilvánosan felállított katonai és polgári örök; b) a közforgalomban levő vaspályák és az állami távirdák felügyelő és kezelő személyzete; c) a rendőrségi személyzet, ide számítva a csészöket, az erdő-, a folyam-, a gátöröket, vadászati felügyelőket, a menyőnyiben a törvény által rendelt feltételek szerint alkalmaztattak.

4. A hatóságok és hatósági közegek ellen elkövetett erőszakra nézve az 1878: V. t.-cz. következőleg intézkedik:

A csoportosulás, melynek célja, valamely hatóságot erőszak, vagy veszélyes fenyegetés által hivatása gyakorlatában megakadályozni, vagy valaminek elhatárolására, valamely intézkedésre, valaminek elhagyására kényszeríteni: a hatóság elleni erőszak büntettét képezi, és öt évig terjedhető börtönnel büntetendő.

Ha pedig az erőszakot, veszélyes fenyegetést, a fentebb meghatározott célból, csupán egy személy követi el: három évig terjedhető börtönnel büntetendő. (1878: V. t.-cz. 163. §.)

A hatóság elleni erőszak büntettét követi el, és három évig terjedhető börtönnel büntetendő az is: a ki valamely hatóságnak küldöttségét, választmányát, bizottságát, hivatalnokát vagy más közegét, vagy a küldöttség, választmány, bizottság valamely tagját vagy közegét, a törvény, vagy a hatóság meghagyásának végrehajtásában, erőszak vagy veszélyes fenyegetés által akadályozza, vagy valamely intézkedésre kényszeríti, vagy pedig hivatalos eljárása alatt tetteleg bántalmazza.

Ugyanezen büntetés alkalmazandó, ha a cselekmény, a fentebb

megjelölt testületek vagy személyek védelmére rendelt, vagy megjelent személyek ellen követtetik el. (1878: V. t.-cz. 165. §.)

Veszélyes fenyegetésnek tekintendő valamely büntett vagy vétés elkövetésével való olyan fenyegetés, mely a fenforgó körülményeknél fogva alkalmas arra, hogy a fenyegetett személyben, a veszély közvetlen elkövetése iránt alapos félelmet gerjesszen. (1878: V. t.-cz. 167. §.)

Ha a 163. §-ban meghatározott büntettet fegyveres csoport, vagy a 165. §-ban megjelölt büntettet többen követték el, a mennyiben súlyosabb büntetés alá eső cselekmény nem forog fenn: a felbújtók és a vezetők öt évig terjedhető fegyházzal, a többiek pedig öt évig terjedhető börtönnel büntetendők.

Öt évig terjedhető börtönnel büntetendő az is: a ki a 163. §-ban meghatározott büntettet, habár egyedül, de fegyveresen követte el, úgyszintén, a ki a 165. §-ban meghatározott büntett elkövetése alkalmával fel volt fegyverkezve. (1878: V. t.-cz. 168. §.)

A jelen fejezetben meghatározott büntett miatt, a szabadságvesztés-büntetésen felül, a hivatalvesztés is alkalmazandó. (1878: V. t.-cz. 169. §.)

A hatóság elleni erőszak elkövetésére irányzott szövetség, ha a büntett véghezvitelére előkészületi cselekmény még nem történt: három hónaptól egy évig, ellenkező esetben pedig egy évtől három évig terjedhető fegyházzal büntetendő. (1878: V. t.-cz. 170. §.)

A ki valamely gyülekezeten nyilvánosan, szóval, vagy nyomtatvány, irat, képes ábrázolat terjesztése vagy közszemlére kiállítása által a hatóságoknak törvényes hatáskörükben kiadott rendelete, meghagyása, határozata ellen engedetlenségre egyenes felhívást intéz vagy terjeszt: két évig terjedhető államfegyházzal, és ezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. (1878: V. t.-cz. 172. §.)

5. Végre a ki a hatósági hivatalnokot vagy közeget hivatalos eljárásában sértő kifejezésekkel illeti, úgyszintén, a ki valamely hatósághoz intézett beadványában, a hatóságot sértő kifejezéseket használ: száz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

6. A köztisztviselőnek joga van követelni azon anyagi jutalmat s kártalanításokat, melyeket részére hivatása teljesítéseért a törvény vagy szabályrendelet biztosít. Ide tartozik a megállapított évi fizetés, a napidíjak, lakbér, utazási költségek megtérítése vagy utazási általán stb.

A községi s megyei tisztviselőknak nyugdíjra igényök nincs. Kivételt képeznek a közegészség közegei, mint törvényhatósági, községi

és magánorvosok, seborvosok és betegápolók özvegyei és árvái, kiknek férjeik, illetőleg atyjuk a hatóság felhívása folytán járvány ellen alkalmaztattak. (1876: XIV. t.-cz. 87. §.) A községi és körjegyzőkre nézve az 1886: XXII. t.-cz. 65. §. azt rendeli, hogy az elaggott jegyzők s jegyzők özvegyei és árvái sorsának biztosításáról a megyék szabályrendeletileg tartoznak gondoskodni.

A városi tisztviselőknek nyugdíjra törvényes igényök nincs. Egy némely város e tekintetben szabályrendeletileg gondoskodott tisztviselőiről.

A tisztviselő halála után a hátramaradt családnak, a fennálló szokás alapján joga van az u. n. halotti negyedét, vagyis a tisztviselő fizetésének egy negyed részét követelni.

7. A köztisztviselők némely osztálya különös kedvezményekben részesül a törvény által. Nevezetesen:

a) Az állami és törvényhatósági tisztviselők és hivatalnokok hivatalaik után járó fizetéseiktől, illetőleg nyugdíjaiktól községi adót nem fizetnek (1886: XXII. t.-cz. 138. §.), s ez intézkedés hatálya kiterjed a törvényhatósági joggal felruházott városokra is. (1875: XXV. t.-cz.) A megyei pótdadó alól való mentesség a törvényben nincs kimondva.

b) A polgári bíróságok által elrendelt végrehajtás eseteiben a törvényhatósági és községi szolgálatban levő tisztviselők és hivatalnokok rendes fizetéseinek személyes- és kor-pótdíjainak legfeljebb egyharmada, és ez is csak úgy vehető végrehajtás alá, hogy a végrehajtást szenvedő részére évi 800 frt, a foglaláson túl is érintetlenül fenmaradjon. A fentebbi személyek lakpénzei csak lakbér fejében, a szolgálat után járó más illetmények pedig épen nem foglalhatók le. (1881: LX. t.-cz. 54. §.) Ugyancsak e tárgyra vonatkoznak még az 1881: LX. t.-cz. 55., 58., 59., 60., 62., 63., 65. §§.)

c) A köztisztviselők gyámságot és gondnokságot viselni nem tartoznak, ha előjáróik bizonyítványával igazolják, hogy az állásukkal járó teendők a gyám vagy gondnok kötelességeinek teljesítésével össze nem egyeztethetők. (1877: XX. t.-cz. 49. §.)

d) az állami és törvényhatósági tisztviselők és szolgák fel vannak mentve a közmunka teljesítése alól. (1862: 71,700. sz. H. T. rendelet.)

IV. A köztisztviselők felelőssége.

A köztisztviselő felelős vagyonjogilag minden kárért, melyet jogtalan eljárása által másoknak okoz: felelős büntetőjogilag a büntetendő

törvény értelmében mindazon cselekményekért, melyeket hivatali közeg minőségében követ el, s végre felelős minden cselekményért vagy mulasztásért, mely a közszolgálat érdekeivel, a hivatal céljával és erkölcsi tekintélyével össze nem egyeztethető.

1. A köztisztviselők vagyoni jogi felelőssége.

A községi előjáró vagy a kezelő- és segédszemélyzet tagja s törvényhatósági tisztviselő mindazon kárért, melyet hivatalos eljárásában akár cselekvése, akár mulasztása által szándékosan, vagy vétkes gondatlanságból, az államnak, a törvényhatóságnak, községeknek vagy egyeseknek jogtalanul és illetéktelenül okozott, ha a kár szabályszerű jogorvoslattal elhárítható nem volt, teljes kártérítéssel tartozik.

A kárkeresetek a törvénykezési rendtartás szerint illetékes bíróság hatásköréhez tartoznak.

Konok perlekedők, a törvényhatóság valamelyik jótékony intézete javára, 500 forintig emelhető pénzbírságra büntetethetnek, s a perköltségekben elmarasztalandók. (1886: XXI. t.-cz. 89. §. és 1886: XXII. t.-cz. 86. §.)

Ha a községi előjáró s törvényhatósági tisztviselő illetékes meghagyásból s a meghagyás szerint járt el, a kártalanítási keresetek mindig azok ellen intézendők, a kik a törvénytelen cselekvényt elrendelték.

A községi képviselőtestület s a törvényhatósági bizottság azon tagjai, kik a törvénytelen határozathoz járultak, a károsult irányában egyetemlegesen felelősek, egymásközt azonban a kártérítésre egyenlően kötelezvék. (1886: XXI. t.-cz. 90. §. és 1886: XXII. törv.-czikk 87. §.)

Ha a károsult, az elmarasztalt előjáró vagy tisztviselő vagyontalansága miatt kielégítést nem nyerhetne, vagy nem lehetne kideríteni, hogy e sérelmes határozatra kik szavaztak: a kárt visszkéreseti jog fennmaradása mellett, a törvényhatóság (a község pénztára) téríti meg. A közpénzt kezelő tisztviselők által okozott kárt azonban ezek után első sorban azok tartoznak viselni, a kik a pénzkezelésre törvény szerint felügyelni tartoztak, ha kötelességüket vagy épen nem, vagy nem szabály szerint teljesítették. (1886: XXI. t.-cz. 91. §. és 1886: XXII. t.-cz. 88. §.)

A hivataloskodásból folyó felelősség mindaddig tart, míg a tisztviselő a törvényhatóság által fel nem mentetett. E felmentés csak a törvényhatóság egyeteme iránt fennállott felelősséget szünteti meg, az okozott károkért a magánjogi s a bűnös cselekményekért a büntető

törvényekben meghatározott felelősség érintetlen marad. (1886. évi XXI. t.-cz. 92. §.)

2. *A köztisztviselők büntetőjogi felelőssége.*

Közhivatalnokoknak tekintendők azok, kik az állam közigazgatási vagy igazságszolgáltatási, vagy valamely törvényhatóság, vagy község hatósági teendőjének teljesítésére hivataluknál, szolgálatuknál, vagy különös megbízásuknál fogva kötelezvék; úgyszintén azok is, a kik az állam, törvényhatóság, vagy a község által közvetlenül kezelt közalapítványoknál, kórházaknál, tébolydákánál mint felügyelők, orvosok, hivatalnokok vagy szolgák vannak alkalmazva. (1879: V. t.-cz. 461. §.)

Sikkasztás. Azon közhivatalnok, a ki a hivatalánál fogva kezeihez letett, vagy kezelésére, illetőleg őrizetére bízott pénz vagy pénzértékkel bíró más tárgyat elsikkasztja: a hivatali sikkasztás büntetettét követi el, és két évtől öt évig terjedhető börtönnel büntetendő.

Ha azonban az elsikkasztott tárgy értéke ezer forintot túlhalad: öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő. (1878: V. t.-cz. 462. §.)

A hivatali sikkasztás elkövetője öt évtől tiz évig terjedhető fegyházzal büntetendő: ha a felfedezés megghiúsítása vagy megnehezítése czéljából, a bevételek bejegyzésére vagy ellenőrzésére szolgáló könyvbe, számlába, vagy jegyzőkönyvbe hamis tételt jegyzett be, vagy a bejegyzett tételt meghamisította, valamely kezelési könyvet, számlát, jegyzőkönyvet, vagy a sikkasztásra vonatkozó más okiratot, vagy iratot megsemmisített, vagy használhatlanná tett: és általában, ha a sikkasztással összefüggőleg még más büntetett vagy vétséget is követett el, a mennyiben ez súlyosabb büntetés alá nem esik. (1878: V. t.-cz. 463. §.)

Vétséget képez a hivatali sikkasztás, és egy évig terjedhető fegyházzal büntetendő: ha a 463. §-ban megjelölt eseteknek egyike sem forog fenn, és az elsikkasztott tárgy értéke a sikkasztónak óvadékpénzéből fedezhető volt. (1878: V. t.-cz. 464. §.)

Vesztegetés. Azon közhivatalnok, a ki a hivatalánál fogva teljesítendő cselekményért, vagy annak mulasztásáért ajándékot vagy jutalmat követel, elfogad, vagy az ez iránti ígéretet nem utasítja vissza, ha cselekménye vagy mulasztása nem járna hivatali kötelessége megszegésével: megvesztegetés vétsége miatt egy évig, ha pedig azzal járna: két évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

Ugyanezen büntetések érik a közhivatalnokot azon esetben is, ha az ajándék vagy jutalom az ő beleegyezésével harmadik személynek adatott át vagy ígértetett. (1878: V. t.-cz. 465. §.)

Az előbbi §. intézkedése nem vonatkozik a törvényen vagy szabályokon alapuló díjakra, a jutalmakra, a közjegyzőknek a díjszabályzaton felül önkényt adott jutalmakra, kivéven, ha azok mint a bíróság megbizottjai járnak el; továbbá a közhivatalnoknak valamely fél érdekében teljesített rendkívüli munkálataért a hivatali szabályok által megengedett jutalmazására és azon szokásos csekély ajándékokra, melyek a szolgáltnak adatnak, a mennyiben ily ajándék felhívás nélkül adatik és elfogadását a szolgálati szabályok különösen meg nem tiltják. (1878: V. t.-cz. 466. §.)

Azon közhivatalnok, a ki az adott vagy ígért ajándékért vagy jutalomért, hivatali kötelességét akár cselekvés, akár mulasztás által megszegi: a megvesztegetés büntette miatt öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő. (1878: V. t.-cz. 467. §.)

Ugyanazon büntetéssel büntetendő azon bíró, vizsgáló bíró, vagy esküdtszéki tag: a ki, habár hivatali kötelességét nem szegi is meg, hivatalánál fogva teljesítendő cselekményért vagy annak mulasztásáért ajándékot vagy jutalmat követel, elfogad, vagy az ez iránti ígéretet nem utasítja vissza, és pedig még azon esetben is, ha az ajándék vagy jutalom az ő beleegyezésével harmadik személynek adatott vagy ígértetett. (1878: V. t.-cz. 468. §.)

Öt évtől tíz évig terjedhető fegyházzal büntetendő:

1. a bíró, ki azon polgári vagy büntető ügyben, melyre vonatkozólag megvesztegettetett, törvényellenesen ítélt vagy határozott;
2. a vizsgáló-bíró, a ki azon büntető ügyben követett eljárásában, illetőleg intézkedésében, melyre vonatkozólag megvesztegettetett, cselekvés vagy mulasztás által kötelességét megszegte;
3. azon közhivatalnok, a ki valamely hatóság által elrendelt árverésre és szerződés megkötésére nézve, vagy valamely szállítáznál és közmunkánál, az átadásra, átvételre, felügyeletre vagy felülvizsgálatra nézve hivatalánál vagy különös megbízatásánál fogva közreműködik; ha megvesztegetve, megbízatásában törvénytelenül járt el, és az az által okozott kár ötezer forintot túlhalad. (1878: V. t.-cz. 469. §.)

Egy évig terjedhető fegyházzal és ezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az, a ki közhivatalnoknak a végett, hogy ez kötelességét megszegje, ajándékot vagy jutalmat ad, vagy ígér.

A ki pedig azt bíróra, vizsgáló-bíróra vagy esküdtszéki tagra nézve követi el: öt évig terjedhető fegyházzal és kétezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. (1878: V. t.-cz. 470. §.)

Hivatalos hatalommal való visszaélés. A közhivatalnok, a ki azon célból, hogy valakinek jogtalanul hasznot vagy kárt, vagy más sérel-

met okozzon, hivatali eljárásában vagy intézkedésében kötelességét megszegi: a hivatali visszaélés vétségét követi el, és öt évig terjedhető fogházzal büntetettik. A kísérlet büntetendő. (1878: V. t.-cz. 471. §.)

A hivatali hatalommal való visszaélés büntettét követi el, és öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő azon közhivatalnok, a ki a fegyveres erőt jogos indok nélkül alkalmazza vagy beavatkozásra felhívja.

Ha azonban ezen esetben a fegyverek tetteges használata által súlyosabban büntetendő büntett követtetett el: az erre megállapított büntetés alkalmazandó. (1878: V. t.-cz. 472. §.)

Azon közhivatalnok, a ki hivatala gyakorlatában valakit tetteg bántalmaz, vagy bántalmaztat, a mennyiben cselekménye súlyosabb beszámítás alá nem esik: a hivatali hatalommal való visszaélés vétségét követi el, és hat hónapig terjedhető fogházzal büntetendő. (1878: V. t.-cz. 473. §.)

Nem esik beszámítás alá azon közhivatalnok, vagy a fegyveres erőnek azon tagja, a ki a 472. és 473. §§-ban meghatározott büntett vagy vétség elkövetésével törvényes felsőbbségének jogos hatáskörében kiadott rendeletét teljesítette. (1878: V. t.-cz. 474. §.)

A hivatali hatalommal való visszaélés vétségét követi el, és öt évig terjedhető fogházzal büntetendő azon közhivatalnok, a ki hivatali hatalmával visszaél a végett, hogy valakit jogtalanul valaminek eltűrésére vagy elhagyására kényszerítsen. A kísérlet büntetendő. (1878: V. t.-cz. 475. §.)

A hivatali hatalommal való visszaélés büntettét képezi, és három évig terjedhető fegyházzal büntetendő: a bíró vagy vizsgálóbíró, ha olyan személyt, kinek ártatlansága előtte tudva van, bűnvádi vizsgálat alá helyez. (1878: V. t.-cz. 476. §.)

Öt évig terjedhető börtönnel büntetendő azon közhivatalnok, a ki azon czélból, hogy a vádlottól, tanútól, vagy szakértőtől vallomást vagy nyilatkozatot csikarjon ki, ezek valamelyike ellen bármily törvényellenes kényszereszközt alkalmaz, vagy alkalmaztat. (1878: V. t.-cz. 477. §.)

A 476. §-ban megjelölt büntettet követi el, és az ott meghatározott büntetéssel büntetendő azon közhivatalnok, a ki hivatali hatalmával visszaélve azon czélból, hogy valakit a törvényes büntetés alól elvonjon, a büntető eljárás körül hivatali kötelességének teljesítését elmulasztja, vagy a büntető eljárás eredményének meghiusítására célzó cselekményt vagy intézkedést tesz.

Ugyanazon büntetés alá esik azon közhivatalnok is, a ki azon

kötelességét, hogy a jogervényes büntető ítéletet végrehajtsa, a jelen szakaszban említett czélból nem teljesíti. (1878 : V. t.-cz. 478. §.)

Hivatalos titok elárulása. Egy évig terjedhető államfogházzal büntetendő azon közhivatalnok: a ki hivatali állásában tudomására jött hivatalos tárgyalást, meghagyást, tudósítást vagy pedig hivatalos minőségében kezéhez jött iratot, tudva, hogy tartalmuk hivatali titkot képez, akár az állam, akár magánosok ártalmára, másokkal közöl vagy közléstesz. (1878 : V. t.-cz. 479. §.)

Hivatali kötelesség teljesítésének megtagadása. Hivatali hatalommal való visszaélés vétségét követi el, és három hónapig terjedhető fogházzal büntetendő azon közhivatalnok, a ki hivatali kötelességének teljesítését megtagadja. (1878 : V. t.-cz. 480. §.)

A hivatali kötelességnek megtagadása büntetett képez, és három évig terjedhető börtönnel büntetendő, ha annak teljesítése két vagy több közhivatalnok összebeszélésének következtében tagadtatott meg. (1878 : V. t.-cz. 481. §.)

A személyes szabadság megsértése. Azon közhivatalnok (460. §.), a ki hivatali hatalmával visszaélve, törvényellenesen valakit elfogat, elfog, vagy letartóztat: a személyes szabadság elleni vétséget követi el, és egy évig terjedhető fogházzal büntetendő. (1878 : V. t.-cz. 193. §.)

A 193. §-ban meghatározott vétséget követi el, és egy évig terjedhető fogházzal büntetendő azon közhivatalnok is: a kinek hivatali kötelességéhez tartozik a büntető ítéletek végrehajtása, vagy a felügyelet a szabadságvesztés-büntetések foganatosítására, avagy a vizsgálat alatti letartóztatásra szolgáló helyiség felett és a ki abban, valamely foglyot, a jogerejű ítéletben, vagy az illetékes közhivatalnok rendelkezésében meghatározott időn túl, kötelességének megsértésével fogva tart. (1878 : V. t.-cz. 194. §.)

A 193. és 194. §§. eseteiben két évig terjedhető fogházzal büntetendő az azokban meghatározott törvényszegés: ha a szabadságtól való jogtalan megfosztás hét napnál tovább terjed, de tizenöt napot nem halad túl. — A büntetés három évig terjedhető börtön leendő: ha a szabadságtól való jogtalan megfosztás tizenöt napnál tovább tartott, de egy hónapot nem haladott túl.

Ha a szabadságtól való jogtalan megfosztás egy hónapon túl, de három hónapnál rövidebb ideig tartott: a büntetés öt évig, ha három hónapot túl haladott, öt évtől tíz évig terjedhető fegyház leendő.

Ha a 193., 194. és a jelen §§. esetében a letartóztatott személyen más erőszak vagy sanyargatás követtetett el, a mennyiben azok súlyosabb büntetés alá eső cselekményt nem képeznek: az említett §§-ban

megállapított szabadságvesztés-büntetések egy évvel meghosszabbíthatók. (1878 : V. t.-cz. 195. §.)

Azon felügyelő (igazgató), a ki a fennálló szabályok ellenére, valakit a szabadságvesztés-büntetések végrehajtására rendelt és felügyelete alatt álló helyiségbe befogad; úgyszintén, a ki valakinek bár rendőri vagy más közigazgatási intézkedés folytán, a fogházba vagy börtönbe történt beszállításáról, közvetlen felsőséget huszonnégy óra alatt nem értesíti: vétséget követ el, és egy hónapig terjedhető fogházzal büntetendő. (1878 : V. t.-cz. 196. §.)

Azon közhivatalnok, a ki valakinek törvényellenes letartóztatásáról vagy fogva tartásáról hivatalos tudomással bírván, azt az illetékes felsőbbségnek azonnal fel nem jelenti, és azon felsőbbség, mely a feljelentés által vagy más módon, hivatalos tudomására jutott tény megvizsgálását, és a kellő intézkedést negyvennyolcz óránál tovább halasztja: szintén a személyes szabadság elleni vétséget követi el, és egy hónapig terjedhető fogházzal büntetendő. (1878 : V. t.-cz. 197. §.)

A jelen fejezet előbbi §§-aiban meghatározott szabadságvesztés-büntetésen felül, a törvényellenesen letartóztatott részére, ha kívánja, a letartóztatás minden napjáért öt frttól tíz forintig terjedhető kártalanítás állapítandó meg. Ez esetben további kártalanítási keresetnek helye nincs. (1878 : V. t.-cz. 198. §.)

A házjog megsértése. Azon közhivatalnok, a ki hivatalos hatalmával visszaélve, törvényellenesen valakinek lakásába, üzlethelyiségbe, az azokhoz tartozó, vagy azokkal összeköttetésben lévő helyiségbe, vagy kerített helyre, a lakónak vagy a lakással rendelkezőnek akarata ellen behatol, vagy abban benmarad: a házi jog megsértésének vétségét követi el, és hat hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

Ha pedig abban, a jogtalan behatoláson felül, házkutatást is tart: egy évig terjedhető fogházzal büntetetik. (1878 : V. t.-cz. 199. §.)

3. A köztisztviselők fegyelmi felelőssége.

a) *Eljárás a községi közegek ellen.* Az 1886 : XXII. t.-cz. következőleg intézkedett a községi közegek fegyelmi vétségeire, a fegyelmi eljárásra s a fegyelmi hatóságokra nézve: A községi eljáróság, valamint a segéd- és kezelőszemélyzet bármely tagja ellen fegyelmi eljárásnak van helye:

a) ha megsérti, vagy hanyagúl teljesíti a törvényben és szabály- vagy kormány-rendeletekben megszabott kötelességét, vagy azok teljesítésére betegség esetét kivéve, képtelennek bizonyul;

b) ha a törvényhatóság, illetőleg a kormány által nyilván vagy

hallgatólag még helyben nem hagyott vagy megmásított olyan határozatot vagy szabályrendeletet hajt végre, mely felsőbb jóváhagyás előtt végre nem hajtható; vagy

c) ha nyilvános botrányt okozó erkölcstelen életet él, vagy ilyenmü hihágást követ el. (1886 : XXII. t.-cz. 90. §.)

Fegyelmi hatóság. A fegyelmi eljárást elrendelheti:

kis- és nagyközségekben a főszolgabíró, az alispán, a közigazg. bizottság és a törvényhatósági közgyűlés és a főispán;

rendezett tanácsú városokban a polgármester, rendőrkapitány, tanácsnokok, főjegyző, főügyész és községi orvos ellen: a képviselő-testület, az alispán, közigazgatási bizottság, a törvényhatóság közgyűlése és a főispán; az előjáróság többi tagjai, valamint a segéd- és kezelő-személyzet ellen a polgármester is.

A fegyelmi eljárást elrendelő határozat ellen fokozatos felfolyamodásnak van helye és pedig: a főszolgabíró és a polgármester határozata az alispánhoz, ennek megváltoztató határozata a közigazgatási bizottsághoz, a képviselő-testület és az alispán határozata a közigazgatási bizottsághoz, ennek megváltoztató határozata a belügyminiszterhez; a közigazgatási bizottság, a törvényhatósági közgyűlés és a főispán elsőfokú határozata a belügyminiszterhez mindenkor 8 nap alatt felelbezhetők. (1886 : XXII. 91. §.)

Fegyelmi vizsgálat. A fegyelmi vizsgálatot nagy- és kisközségekben a főszolgabíró vagy megbízásából a szolgabíró, rendezett tanácsú városokban pedig a polgármester, rendőrkapitány, tanácsnokok, főjegyző, főügyész és községi orvos ellen az alispán, az előjáróság többi tagjai, valamint a segéd- és kezelő-személyzet ellen, és pedig azon hatáskörrel, melylyel a nagy- és kisközségekben a főszolgabíró bír, a polgármester teljesíti.

Az alispán a vizsgálatot megbízott által is teljesíttetheti.

A vizsgálat folyamán kihallgatott tanúk megesketése rendszerint mellőzendő; de a mennyiben a vizsgálatot teljesítő közeg a kihallgatott tanúk megesketését az ügy elbirálására döntő befolyással bíró körülményeknek megállapítása céljából szükségesnek találja, a tanu meghitelhető.

A belügyminiszter felhatalmaztatik, hgy a megjelenni vagy vallo-mást tenni vonakodó tanúk ellenében a kényszerítő rendszabályokat és a tanúk meghiteltetése esetében követendő eljárást az 1868. évi LIV. t.-cz. 204., 206. és 242. §-aiban foglalt intézkedéseknek megfelelő módon szabályrendelettel állapítsa meg. (1886 : XXII. 92. §.)

Felfüggesztés. A ki a vizsgálatot elrendelte, azzal egyidejűleg

vagy annak folyama alatt is, ha azt a felmerült körülmények indokolják, az illető eljárót vagy segéd- és kezelőszemélyzeti tagot hivatalától fel is függesztheti. A felfüggesztés iránt hozott határozat ellen fokozatos felelősségnek van helye (91. §.), de a felfüggesztés már az elsőfokú határozat alapján felelősség esetében is végrehajtható.

A hivatalától felfüggesztett eljáró, valamint a segéd- és kezelőszemélyzeti tag helye ideiglenes helyettesítés útján töltetik be. (84. §.) (1886: XXII. 93. §.)

Halasztást nem szenvedő esetekben az alispán, illetőleg főszolgabíró be nem várva a helyettesítést, a végre nem hajtott rendeletet az illető eljáró költségén, ennek vagyontalansága esetében a község költségén, de ennek lehető kimelésével saját közegei által hajtathatja végre. (1886: XXII. 94. §.)

Fegyelmi büntetések. A vétkes eljáró, valamint a segéd- és kezelő-személyzet tagja a vétség fokozatához képest:

a) csekélyebb vétség esetében:

kis- és nagyközségekben dorgálással vagy 25 forintig terjedhető pénzbírsággal; rendezett tanácsú városokban dorgálással vagy 50 forintig terjedhető pénzbírsággal;

b) súlyosabb vétség, vagy a vétség ismétlése esetén úgy kis- és nagyközségekben, mint rendezett tanácsú városokban 25, illetőleg 50 forinttól 500 forintig terjedhető pénzbírsággal vagy hivatalvesztéssel is büntethetők.

A fegyelmi határozatban megállapítandók az eljárás költségei, valamint az is, hogy ki tartozik az eljárási költségeket viselni.

A bírságnak és költségeknek lefizetésére a fegyelmi határozatban záros határidő tűzendő ki, valamint a bírság hováfordítása, az e tárgyban a törvényhatóság által alkotott és a belügyminiszter által jóváhagyott, vagy jövőben alkotandó és a belügyminiszter által jóváhagyandó szabályrendeletek értelmében kimondandó, úgy azonban, hogy a rendezett tanácsú városokban az a) pont szerint a polgármester által kiszabandó bírság minden esetre az illető város szegény-alapja javára fordítandó; végül az elmarasztalt által okozott károk megtérítése iránti felelősség is mindenkor megállapítandó, de a kártérítési kereset a rendes bíró előtt indítható meg. (1886: XXII. 95. §.)

Kis- és nagyközségekben a főszolgabíró, valamint rendezett tanácsú városokban a polgármester és az alispán a 95. §-ban megszabott büntetések közül csak az a) pontban említetteket alkalmazhatja. (1886: XXII. 96. §.)

Felelősség. A megdorgálást kimondó határozat ellen az elma-

rasztaltnak nincs felebbezési joga; bírságolást, hivataltól való felfüggesztést és elmozdítást illetőleg azonban:

a) a főszolgabíró s rendezett tanácsú városokban a polgármester határozata az alispánhoz s innét a törvényhatósági közigazgatási bizottsághoz;

b) az alispán elsőfokú határozata a törvényhatósági közigazgatási bizottsághoz s onnét a belügyminiszterhez felebbezhető.

Ugy az a), mint a b) pont eseteiben felebbezéssel élni csak a határozat kihirdetésétől vagy kézbesítésétől számított 8 nap lefolyása alatt lehet.

A felfüggesztés iránti intézkedés felebbezés esetében is azonnal végrehajtható. (1886: XXII. 97. §.)

Ha a 91. §. értelmében elrendelt vizsgálatból az tűnik ki, hogy súlyosabb beszámítás alá eső és ennél fogva magasabb pénzbírság kiszabását, vagy esetleg a hivatal-vesztést is maguk után vonható oly vétségek forognak fenn, melyeknek megfenyítése a főszolgabírónak. rendezett tanácsú városokban a polgármesternek, továbbá az alispánnak a 96. §-ban megszabott hatáskörét túlhaladja:

a) a főszolgabíró, illetőleg polgármester az általa teljesített vizsgálat iratait az alispánnak küldi meg, ki, ha szükségesnek látja, pótvizsgálatot rendel el és a vizsgálat eredményéhez képest elsőfokúlag határoz, mely alkalommal, tekintet nélkül a 96. §. rendelkezésére, az illető rendezett tanácsú városi előjáró, segéd- és kezelő-személyzeti tag ellenében is alkalmazhatja a 95. §. b) pontjában említett büntetéseket;

b) az alispán a rendezett tanácsú városok tisztviselői ellen általa vagy megbízottja által teljesített vizsgálatra vonatkozó iratokat elsőfokú határozat hozatala végett a törvényhatósági közigazgatási bizottság fegyelmi választmányához teszi át, mely a szükséghez képest szintén rendelhet el pótvizsgálatot.

A közigazgatási bizottság fegyelmi választmányának határozata a belügyminiszterhez felebbezhető. (1886: XXII. 98. §.)

Fegyelmi ügyek egész folyamában két egybehangzó határozat ellen további felebbezésnek nincs helye, a főispán azonban a belügyminiszterhez bármely határozatot hivatalból felebbezhet.

A teljesített fegyelmi vizsgálat eredménye alapján hozott két egybehangzó határozattal befejezett ügyek a közigazgatási bizottságnak havonként bejelentendők; a főispán azonban az ekként bevégzett ügyről 8 nap alatt jelentést tenni tartozik, s a belügyminiszter az iratokat végleges elintézés végett újabb 30 nap alatt felkivánhatja.

Elsőfokú fegyelmi határozatok, úgyszintén az ilyeneket megvál-

toztató másodfokú határozatok is, ha felebbezéssel meg nem támadtattak, a felebbezési határidő leteltével a főispánhoz bemutatandók, ki az iratokat 8 nap alatt felkivánhatja és újabb 15 nap alatt indítványát a további felülvizsgálat iránt a belügyminiszternél megteheti. (1886 : XXII. 99. §.)

Súlyosabb pénzbírságok és a hivatalból való elbocsátás eseteiben elsőfokú határozathozatal előtt a tiszti ügyész véleménye mindig meghallgatandó s a bepanaszolt eljáró, valamint a segéd- és kezelő-személyzet tagja jogosítva van az ügyészi véleményt, valamint a vizsgálat eredményét megtekinteni és arra 8 nap alatt írásbeli nyilatkozatot tenni. — Felebbezés esetén ugy a tiszti ügyész véleménye, mint a nyilatkozat az iratokhoz csatolandó. (1886 : XXII. 100. §.)

A hivatalától felfüggesztett eljáró és a segéd- és kezelő-személyzet tagja, a mennyiben nem hivatalvesztéssel büntetett, a fegyelmi határozat jogerőre emelkedése után állásába visszahelyezendő.

Ha büntetésül pénzbírság alkalmaztatott s az elmarasztalt a jogerőre emelkedett fegyelmi határozatban kiszabott pénzbírságot és a megállapított költségeket a kitűzött határidő alatt (95. §.) le nem fizette, — a mennyiben hivatalától felfüggesztve nem volt — a bírság és költségek az elmarasztalt fizetésének feléből az esedékes részletek kifizetésekor levonandók; ha pedig a hivatalától felfüggesztett eljáró, a segéd- és kezelő-személyzet tagja, nem fizeti le a kitűzött határidő alatt a reá rótt pénzbírságot és költségeket, az ilyen, habár a fegyelmi határozat jogerőre emelkedésével visszahelyeztetett is hivatalába, de mindaddig, míg a bírság és költség teljesen lefizetve nincs, továbbra is csak azon ellátási összegre tarthat igényt, mely számára a felfüggesztés idejének tartamára a 104. §. második bekezdése értelmében megállapított; s ezen esetben az illető eljáró, a segéd- és kezelő-személyzet tagja illetményeinek az ellátási összegben felüli része a bírság és költség letörlesztésére fordítatik.

Ha oly eljáró büntetett pénzbírsággal, ki fizetést nem hűz és a kiszabott pénzbírságot és költségeket a kitűzött határidő alatt le nem fizeti, a bírság és költség az illetőnek magánvagyonából közigazgatási úton hajtható be. (1886 : XXII. 101. §.)

A hivatalvesztéssel büntetett eljáró s a segéd- és kezelő-személyzeti tag helye a jelen törvény 84. §-a értelmében minden esetre egy hónap lefolyása alatt betöltendő, de az, a ki hivatalvesztésre ítéltetett, a rendes tisztújítás bekövetkezte előtt újból meg nem választható, másodízbeni hivatalvesztés esetén pedig elveszti további szolgálati képességét.

A községi és körjegyző ugyanazon községben vagy körjegyzőségben újból meg nem választható s ha másodízben elmozdított hivatalától, sehol. (1886. XXII. 102. §.)

A hivataláról lemondott vagy közbejött tisztújításkor meg nem választott előjáró vagy segéd- és kezelő-személyzeti tag ellen fegyelmi eljárás rendszerint el nem rendelhető; a már folyamatban levő fegyelmi eljárás pedig, ha a bepanaszolt előjáró vagy segéd- és kezelő-személyzeti tag közbejött tisztújítás alkalmával nem lett megválasztva, rendszerint abban hagyandó. Ha azonban úgy egyik, mint másik esetben a volt előjáró vagy segéd- és kezelő-személyzeti tag a felelősség alól még nem mentetett fel, ha vagyoni felelősség megállapításának kérdése forog fenn, ha esetleges nyugdíjaztatása a fegyelmi ügy elbírálásának eredményével kapcsolatban áll, akkor a hivatalból kilépett volt előjáró vagy segéd- és kezelő-személyzeti tag ellen a fegyelmi eljárás elrendelhető, — a fegyelmi eljárás folyama alatt közbejött tisztújításkor meg nem választott volt előjáró vagy segéd- és kezelő-személyzeti tag ellen pedig a fegyelmi eljárás folytatandó s jogérvényes határozattal befejezendő.

A fegyelmi eljárás elrendelése után az eljárásnak jogerős fegyelmi határozattal befejezéséig lemondásnak rendszerint nincs helye. Kivételes esetekben azonban, ha a vétség előreláthatólag enyhébb beszámítás alá esik és vagyoni felelősség kérdése fenn nem forog, sőt a lemondás elfogadását a közszolgálat érdeke kívánatossá teszi, a lemondás elfogadható.

A lemondás elfogadásának kérdésében az ügyben eljáró fegyelmi hatóság határozatáról, melyet az érdekeltek fokozatosan felelőbbé lehetnek, az illető községet vagy községeket értesíti. (1886 : XXII. 103. §.)

A hivatalától felfüggesztett előjáró, a segéd- és kezelő-személyzeti tagja, ha fizetéssel bír, a felfüggesztés tartamára, fizetésének egy harmadától feléig terjedhető ellátásban részesítendő.

Ez iránt a fegyelmi eljárást elrendelő hatóság határoz, mely határozat ellen a jelen törvény 91. §-ában megállapított fokozatos felelőbbezésnek van helye.

A hivatalától felfüggesztett jegyző felfüggesztésének tartama alatt az általa bírt természetbeli lakást, a hivatalos használatra rendelt helyiség kivételével, megtartja. (1886 : XXII. 104. §.)

Rendbüntetések. Kisebbsfokú hanyagság és kisebbsfokú hivatalbeli engedetlenség esetében az alispán rendezett tanácsú városokban ép úgy, mint nagy- és kisközségekben, a főszolgabíró pedig nagy- és kisközségekben az illetők meghallgatásával, de a felelőbbezés kizárásával

annyiszor, a mennyiszor rendbüntetést alkalmazhat, mely a rendezett tanácsú város polgármesterével szemben 10 forintig, a többi előjáró, segéd- és kezelő-személyzeti tag és nagy- és kisközségek előjárói ellen 5 frtig terjedhető, a községjegyzői nyugdíj-alapra fordítandó pénzbüntetésből áll.

Rendezett tanácsú városokban a rendőrkapitány, tanácsnokok, főjegyző, főügyész és községi orvos kivételével az előjáróság többi tagjával, a segéd- és kezelő-személyzet tagjaival szemben a polgármester ugyanazon rendbüntetéseket alkalmazhatja, mint nagy- és kisközségekben a főszolgabíró.

A fegyelmi törvények súlya alá eső vétségekre nézve mindenkor fenmarad a későbbi felelősségre vonás joga. (1886: XXII. 105. §.)

A fennálló törvények és törvényes szabályok alapján büntetettek, vétségnek vagy kihágásnak tekintendő cselekmények folytán a vizsgálat a büntető eljárás szabályai szerint eszközöltetik.

Ha a közigazgatási úton az arra fentebbiek szerint jogosult hatóságok valamelyike által elrendelt vizsgálatból az tűnnék ki, hogy a fennforgó cselekmény nem csupán fegyelmi eljárás útján megtorolható vétséget, hanem a fennálló törvények és törvényes szabályokhoz képest büntetendő cselekményt képez: akkor azon esetben, ha a fennforgó vétség már tisztán fegyelmi szempontból is, a hivatalból való elbocsátás kimondását teszi szükségessé, a fegyelmi eljárás a büntető eljárásra való tekintet nélkül folytatandó és befejezendő; de az alispán vagy a közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya által a királyi ügyészség, illetőleg királyi járásbíró (1880: XXXVII. t.-cz. 40. §.) vagy az eljárásra hivatott közigazgatási hatóság (1880: XXXVII. t.-cz. 41., 42. §-ok) a büntető eljárás megindítása végett szükséges adatok közlése mellett értesítendő; — ha pedig a fennforgó vétségek a hivatalból elbocsátást tisztán fegyelmi szempontból nem indokolják, az iratok azonnal átteendőek, mely esetben a további fegyelmi eljárás a bűnügyek jogerős ítélettel befejezéséig függőben tartandó. Az ilyen bűnügyek a bíróságok által mindenkor soron kívül tárgyalandók. (1886: XXII. 106. §.)

Büntető vizsgálat esetén az előjárót, a segéd- és kezelő-személyzet tagját a közigazgatási bizottság a körülményekhez képest bármikor felfüggesztheti hivatalától; mindazon esetekben azonban, melyekben a vád alá helyezési határozat meghozatott és jogerőre emelkedett, a felfüggesztés feltétlenül eszközözendő. (1886: XXII. 107. §.)

A büntető eljárás folytán büntettek, vétségek és kihágások felett hozott ítéletet az eljáró törvényszék (bírószék, hatóság) a közigazgatási

bizottságnak mindig megküldi, mely a büntetben vagy nyereségvágtyból eredő vétségben elmarasztaltnak, vagy más vétség miatt hivatalvesztésre elítéltnak, hivatalától való elmozdítását eszközli, esetleg a fegyelmi szempontból szükséges intézkedéseket megteszi. (1886 : XXII. 108. §.)

b) *Eljárás a törvényhatósági közegek ellen.*

Fegyelmi vétségek. A tisztviselő, a segéd- és kezelőszemélyzet tagjai ellen, fegyelmi eljárásnak van helye: a) ha megsértik vagy hanyagül teljesítik, a törvényben és szabály- vagy kormányrendeletekben megszabott köteleességeket, vagy azok teljesítésére képtelennek bizonyulnak; b) ha botránnyt okozó erkölostelen életet élnek, vagy ilyenmü kihágást követnek el. (1886 : XXIII. t.-cz. 1. §.). De az 1886 : XXI. t.-cz. 94. §. szerint a tisztviselő olyan cselekvényeit, melyet a törvény vagy illetékes felsőbb hatóság tett köteleességévé, fegyelmi úton felelősségre nem vonható.

A hivataláról lemondott, vagy közbejött tisztújításkor meg nem választott tisztviselő ellen fegyelmi eljárás rendszerint el nem rendelhető; a már folyamatban lévő fegyelmi eljárás pedig, ha a tisztviselő közbejött tisztújítás alkalmával nem lett megválasztva, rendszerint abbanhagyandó. Ha azonban úgy egyik, mint másik esetben a volt tisztviselő a felelősség alól a törvényhatóság által még nem mentetett fel, ha vagyoni felelősség megállapításának kérdése forog fenn, ha esetleges nyugdíjaztatása a fegyelmi ügy elbírálásának eredményével kapcsolatban áll: akkor a hivatalból kilépett volt tisztviselő ellen a fegyelmi eljárás elrendelhető, a fegyelmi eljárás folyamata alatt közbejött tisztújításkor meg nem választott volt tisztviselő ellen pedig a fegyelmi eljárás folytatandó s jogérvényes határozattal befejezendő.

A fegyelmi eljárást megelőző vizsgálat elrendelése után, az eljárásnak jogerős fegyelmi határozattal befejezéseig lemondásnak rendszerint nincs helye. Kivételes esetekben azonban, ha a vétség előreláthatólag enyhébb beszámítás alá esik és vagyoni felelősség kérdése fenn nem forog, sőt a lemondás elfogadását a közszolgálat érdeke kívánatosá teszi, a lemondás elfogadható. A lemondás végleges elfogadása iránt a fegyelmi hatóság véleménye alapján azon hatóság határoz, melytől az illető, választás vagy kinevezés útján megbízatását nyerte. A választott tisztviselőkre nézve időközben követendő eljárás iránt a törvényhatóság szabályrendeletileg intézkedik. A lemondás tárgyában hozott végleges határozat a belügyminiszterhez felebbezhető. (1886 : XXIII. 1. §.)

Fegyelmi vizsgálat. A fegyelmi eljárást vizsgálat előzi meg, a

melynek elrendelése kérdésében akár hivatalból, akár feljelentés folytán, akár az illetőnek saját kívánságára:

a) azon törvényhatósági tisztviselőkre nézve, kik a közigazgatási bizottság tagjai, ezen bizottság vagy a törvényhatósági közgyűlés határoz;

b) a törvényhatóság többi tisztviselője, valamint a segéd- és kezelő-személyzet tagjaira nézve pedig, a törvényhatósági közgyűlés, főispán (főpolgármester) és közigazgatási bizottság, alispán, illetőleg törvényhatósági joggal felruházott városokban a polgármester;

c) elrendelheti még a fegyelmi eljárást megelőző vizsgálatot, kivétel nélkül a törvényhatóság minden tisztviselője, a segéd- és kezelő-személyzet tagjai ellen a belügyminiszter, valamint a főispán (főpolgármester) meghallgatása mellett a többi miniszter is, midőn a hanyag eljárás, a törvényben és kormány- vagy szabályrendeletekben megsabott köteleesség megsértése a tárczájához tartozó teendőkre vonatkozik.

A fegyelmi eljárást megelőző vizsgálat elrendelésének kérdésében, az a) és b) pontok alatt felsorolt hatóságok által hozott határozat ellen fokozatos felebbezésnek van helye és pedig: az alispán (polgármester) határozata a közigazgatási bizottsághoz, ennek megváltoztató határozata a belügyminiszterhez; a törvényhatósági közgyűlés, a közigazgatási bizottság, a főispán (főpolgármester) elsőfokú határozata: a belügyminiszterhez mindenkor 8 nap alatt felebbezhetők.

Két egybehangzó határozat ellen, az érdekeltek részéről nincs felebbezésnek helye, de a főispán (főpolgármester) bármely határozatot hivatalból felebbezhet. (1886: XXIII. 2. §.)

A vizsgálatot azon törvényhatósági tisztviselők ellen, kik a közigazgatási bizottság tagjai, maga ezen bizottság, a kebeléből kiküldendő egy vagy több tag által, — a többiekre nézve pedig rendszerint az alispán (polgármester), akadályoztatása esetén helyettese teljesíti.

A vizsgálat folyamán kihallgatott tanuk megesketése rendszerint mellőzendő; de a mennyiben a vizsgálatot teljesítő közeg a kihallgatott tanuk megesketését az ügy elbírálására döntő befolyással bíró körülményeknek megállapítása céljából szükségesnek találja, a tanu meghitelhető.

A belügyminiszter felhatalmaztatik, hogy a megjelenni vagy vallomást tenni vonakodó tanuk ellenében a kényszerítő rendszabályokat és a tanuk meghiteltetése esetében követendő eljárást az 1868. évi LIV. törvénycikk 204., 206. és 242. §-aiban foglalt intézkedéseknek megfelelő módon szabályrendelettel állapítsa meg. (1886: XXIII. 3. §.)

Felfüggesztés. A vizsgálat elrendelésével egyidejűleg vagy annak

folyama alatt is, ha azt a felmerült körülmények indokolják, a tisztviselő, a segéd- és kezelő-személyzet tagja, a vizsgálatot elrendelő által hivatalától felfüggeszthető. A felfüggesztés iránt hozott határozat ellen fokozatos felebbezésnek van helye, de a felfüggesztés már az elsőfoku határozat alapján felebbezés esetében is végrehajtható.

A hivatalától felfüggesztett tisztviselőnek, a segéd- és kezelő-személyzet tagjainak helye, a főispán (főpolgármester) által ideiglenes helyettesítés útján töltetik be, kivéven az alispáni, illetőleg polgármesteri állásokat, melyeknek ideiglenes helyettesítés útján betöltése a törvényhatósági közgyűlés hatáskörébe tartozik.

Az illetén helyettesítések a fegyelmi ügy befejezéséig érvényesek.

A hivatalától végérvényesen felfüggesztett tisztviselő, a segéd- és kezelő személyzet tagja, a felfüggesztés tartamára lakpénz-illetőségén felül, fizetésének egy harmad részéig terjedő és feléig felemelhető ellátásban részesítendő.

E felemelés kérdésében a törvényhatósági közgyűlés intézkedik, melynek határozata 8 nap alatt a belügyminiszterhez felebbezhető.

Azon esetben, ha a hivatalától felfüggesztett tisztviselő, a segéd- és kezelőszemélyzet tagja, teljesen felmentetett és hivatalába visszahelyeztetett, fizetésének visszatartott része kiszolgáltatandó. Az úti és irodai átalány azonban a felfüggesztés tartamára visszahelyezés esetében sem igényelhető. (1886: XXIII. 4. §.)

Eljárás. A vizsgálat befejezése után a fegyelmi eljárás veszi kezdetét, mi végből a vizsgálati iratok a tiszti ügyésznek küldendők meg.

A tiszti ügyész a vizsgálat eredményéhez képest indítványt tesz a fegyelmi eljárás folytatása vagy abban hagyása iránt, és első esetben a kirovandó fenyték minősége iránt is; és az iratokat azok átvételétől számítandó 14 nap alatt indítványával együtt azon hatósághoz teszi át, mely a 6. §. értelmében határozni hivatva van.

Azon esetben, midőn a tiszti ügyész a fegyelmi eljárás abban hagyását indítványozza, a vizsgálati iratok általa határozathozatal végett mindenkor a közigazgatási bizottság fegyelmi választmányához teendők át.

A vizsgálat alá helyezett tisztviselőnek, a segéd- és kezelő-személyzet tagjának, kit a fegyelmi hatóság az ügyési indítvány beadásáról 48 óra alatt értesíteni tartozik, jogában áll az ügyési indítványt és a vizsgálati iratokat megtekinteni és az ügyész indítványára az értesítés vételétől számított nyolcz nap alatt nyilatkozatot tenni.

A 9. §. a) pontja alá tartozó esetekben, a 6. §. b) pontja szerint

határozathozatalra illetékes alispán, illetőleg polgármester a vizsgálat eredménye felett még azon esetben is érdemleges határozatot hoz, ha a tiszti ügyész indítványától eltérőleg vádlottat felmentendőnek találja.

A közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya pedig azon esetben is érdemlegesen határoz, ha a tiszti ügyész által abbanhagyás iránt tett indítványtól eltérőleg panaszlottat a 9. §. *a*) pontjában meghatározott büntetésben találja marasztalandónak. (1886: XXIII. 5. §.)

Bíróság. A vizsgálat eredménye felett határoz és pedig:

a) a 2. §. *a*) pontjában említett tisztviselőkre nézve első fokozatban a közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya, másod-fokozatban a belügyminiszter;

b) a 2. §. *b*) pontja alá tartozó többi tisztviselőre, valamint a segéd- és kezelő-személyzet tagjaira nézve, ha a vétség ezen törvény 9. §-a *a*) pontjában megszabott büntetést von maga után, első fokozatban az alispán, illetőleg a polgármester, másod-fokozatban a közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya, esetleg — a mennyiben két eltérő határozat hozatott — harmad-fokozatban a belügyminiszter.

A 9. §. *b*) pontja szerint megtorlandó vétségek eseteiben pedig a 2. §. *b*) pontja alatt említett tisztviselőkre, valamint a segéd- és kezelő-személyzet tagjaira nézve is, első fokozatban a közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya, másod-fokozatban a belügyminiszter.

A közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya előtt az eljárás mindenkor nyilvános, de a határozat zárt ülésben hozatik. (1886. évi XXIII t.-cz. 6. §.)

Ha a tiszti ügyész a 9. §. *a*) pontja alatt említett fenyíték alkalmazását indítványozza, de az illetékes alispán vagy polgármester az ugyanazon §. *b*) pontjában érintett büntetést véli alkalmazandónak, az iratokat e részbeni véleménye kíséretében a közigazgatási bizottság fegyelmi választmányához teszi át.

A közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya, ha az ügy akár a tiszti ügyész indítványa kapcsán, akár pedig az alispán, illetőleg polgármester általi illetékességi körébe utaltatott: még azon esetben is határoz, ha a 9. §. *a*) pontjában említett fenyítékét tartja alkalmazandónak. (1886: XXIII. 7. §.)

A vizsgálat eredménye felett első- vagy másodfokú határozathozatalra hivatott fegyelmi választmány vagy a belügyminiszter, ha szükségesnek látja, a vizsgálat kiegészítését a határozat függőben tartása, vagy feloldása mellett is elrendelheti; a kiegészítést elrendelő határozat ellen nem engedtetik meg felebbezés.

Ha a határozat feloldatott, az 5. §. szerinti eljárásnak van helye, (1886: XXIII. 8. §.)

Büntetések. A vétkesnek talált törvényhatósági tisztviselő, valamint a segéd- és kezelőszemélyzet tagja a vétség fokozatához képest:

a) csekélyebb vétség esetében dorgálással vagy 50 frtig terjedhető pénzbírsággal;

b) súlyosabb vétség, vagy a vétség ismétlése esetében 500 frtig terjedhető bírsággal vagy hivatalvesztéssel büntethető.

A fegyelmi határozatban megállapítandók a közigazgatási végrehajtás útján behajtható eljárás költségei és az is, hogy ki tartozik e költségeket viselni.

A bírságnak és a költségeknek lefizetésére a fegyelmi határozatban záros határidő tűzendő ki, valamint a bírság hovafordítása, az e tárgyban alkotott és a belügyminiszter által jóváhagyott vagy jövőben alkotandó és a belügyminiszter által jóváhagyandó szabályrendeletek értelmében kimondandó; végül az elmarasztalt által okozott károk megtérítése iránti felelősség is mindenkor megállapítandó.

Ha az elmarasztalt a jogerőre emelkedett fegyelmi határozatban kiszabott pénzbírságot és a megállapított költségeket a kítűzött határidő alatt le nem fizeti, a mennyiben hivatalától felfüggesztve nem volt, a bírság és költségek az elmarasztalt fizetéséből havi részletekben levonandók; ha pedig a hivatalától felfüggesztett tisztviselő, a segéd- és kezelő-személyzet tagja, nem fizeti le a kítűzött határidő alatt a reá rótt pénzbírságot és költségeket, az ilyen, habár a fegyelmi határozat jogerőre emelkedésével visszahelyezettett is hivatalába, mindaddig, míg a bírság és költség teljesen lefizetve nincs, továbbra is csak azon ellátási összegre tarthat igényt, mely részére a felfüggesztés idejének tartamára a 4. §. negyedik kikezdése értelmében esetleg megállapított, s ezen esetben az illető tisztviselő, a segéd- és kezelő-személyzet tagja, illetményeinek az ellátási összegben felüli része a bírság és költség letörlesztésére fordítatik. (1886: XXIII. 9. §.)

Felelősség. Felelősségi határidő:

úgy magánfelekre, mint a vizálatnak hivatalból lett elrendelése esetében a tiszti ügyészre, valamint a főispánra (főpolgármesterre) nézve is, a határozat kézbesítésétől számítandó 8 nap. (1886: XXIII. t.-cz. 10. §.)

Két egybehangzó határozat ellen nincs helye felelősségnek.

De a főispán (főpolgármester) a belügyminiszterhez bármely határozatot hivatalból felelősségbe, s valamelyik miniszter által a 2. §.

c) pontja értelmében elrendelt vizsgálat és arra alapított eljárás eredménye pedig az illető miniszterhez mindig felterjesztendő.

A két egybehangzó határozattal befejezett fegyelmi ügyekről a főispán (főpolgármester) a belügyminiszterhez 8 nap alatt esetről-esetre jelentést tesz, ki az iratokat 30 nap alatt felülvizsgálat végett felkivánhatja. (1886: XXIII. 11. §.)

A törvényhatósági tisztviselőkre, úgy a segéd- és kezelő-személyzet tagjaira vonatkozó fegyelmi határozatok, a főispánnak (főpolgármesternek) azonnal, a törvényhatósági közgyűlésnek pedig jogerőre emelkedésük után jelentendők be. (1886: XXIII. 12. §.)

Visszahelyezés. A hivatalától felfüggesztett törvényhatósági tisztviselő és a segéd- és kezelő-személyzet tagja, a mennyiben nem hivatalvesztéssel büntetett, a fegyelmi határozat jogerőre emelkedése után állásába visszahelyezendő. (1886: XXIII. 13. §.)

Hivatalvesztéssel büntetett törvényhatósági tisztviselő helye a legközelebbi közgyűlésen betöltendő.

A ki hivatalvesztésre ítéltetett, a rendes tisztújítás bekövetkezte előtt újból meg nem választható, sem ezen idő tartama alatt ki nem nevezhető; másodizbeni hivatalvesztéssel büntetés esetében pedig elveszti a további szolgálati képességet. (1886: XXIII. 14. §.)

Mikor válik büntetendő cselekményben bűnössé a tisztviselő- és a segéd- és kezelő-személyzet tagja hivatalos kötelességének elmulasztása, vagy hivatali hatalmával való visszaélés által, a büntető törvény határozza meg. (1886: XXIII. 15. §.)

A fennálló törvények és törvényes szabályok alapján büntetnek, vétségnek vagy kihágásnak tekintendő cselekmények folytán a vizsgálat a büntető eljárás szabályai szerint eszközöltetik.

Ha a közigazgatási úton az arra fentebbiek szerint jogosult hatóságok valamelyike által elrendelt vizsgálatból az tűnnék ki, hogy a fenforgó cselekmény nem csupán fegyelmi eljárás útján megtorolható vétséget, hanem a fennálló törvények és törvényes szabályokhoz képest büntetendő cselekményt képez: akkor azon esetben, ha a fenforgó vétség már tisztán fegyelmi szempontból is, a hivatalból való elbocsátás kimondását teszi szükségessé, a fegyelmi eljárás a büntető eljárásra való tekintet nélkül folytatandó és befejezendő; de a közigazgatási bizottság fegyelmi választmányja által a királyi ügyésség, illetőleg kir. járásbiróság (1880: XXXVII. t.-cz. 40. §.) vagy az eljárásra hivatott közigazgatási hatóság (1880: XXXVII. t.-cz. 41., 42. §§.) a büntető eljárás megindítása végett szükséges adatok közlése mellett értesítendő; — ha pedig a fenforgó vétségek a hivatalból elbocsátást tisztán

fegyelmi szempontból nem indokolják, az iratok azonnal átteendők, mely esetben a további fegyelmi eljárás a bűnügynek jogerős ítélettel befejezéséig függőben tartandó. Az ilyen bűnügyek a bíróságok által mindenkor soron kívül tárgyalandók.

Büntető vizsgálat esetén a tisztviselőt, a segéd- és kezélszemélyzet tagját, a közigazgatási bizottság a körülményekhez képest bármikor felfüggesztheti hivatalától; mindazon esetekben azonban, a melyekben a vád alá helyezési határozat jogerőre emelkedett, vagy a hivatalos alkalmazott ellen a csődnyitás vagy gondnokság alá helyezés jogérvényesen elrendeltetett, a felfüggesztés feltétlenül eszközözendő. (1886: XXIII. 17. §.)

A büntető eljárás folytán a büntettek, vétségek és kihágások felett hozott ítéletet, az eljáró törvényszék (bírótság, hatóság) a közigazgatási bizottságnak mindig megküldi, mely azt a legközelebbi közgyűlés elé terjeszti s egyszersmind a fegyelmi szempontból szükséges intézkedéseket megteszi. (1888: XXIII. 18. §.)

c) *Eljárás az állami közegek ellen.*

1. a) *A tanfelügyelő vagy segédszemélyzete* ellen a közigazgatási bizottság fegyelmi vizsgálatot indíthat, a közoktatási miniszter rendeletére pedig köteles indítani, az 1876: VI. t.-czikk 42. és 44. §§-ai értelmében. Ugyanezen törvény 45. §. értelmében a segédtanfelügyelő és a tanfelügyelői segédszemélyzet ellen, a közoktatási miniszter rendeletére.

A tanfelügyelő vagy segédszemélyzete által elkövetett fegyelmi vétségekben, elsőfokúlag a közigazgatási bizottság fegyelmi választmányja ítél; másodfokúlag a közoktatási miniszter.

Ezekre nézve a fegyelmi büntetések következők lehetnek: a) írásbeli megrovás; b) pénzbírság; c) a fokozatos előléptetés megvonása; d) büntetésből való áthelyezés; e) hivatalvesztés.

Az ítéletek a közoktatási miniszterhez a kézbesítéstől számítandó 8 nap alatt felelbevezhetők, a b), c), d) és e) alatt írt büntetések alkalmazásának eseteiben pedig a közigazgatási bizottság elnöke által a közoktatási miniszterhez felülvizsgálás végett hivatalból felterjesztendők. (Utasítás 22. §. 14. lap.)

b) *Az állami és községi népiskolákban alkalmazott tanítók* ellen. (Ut. 22. §. 3. pont.)

2. *A kir. államépítészeti közegek* ellen fegyelmi eljárásnak van helye: a) ha a kötelességszerű hűséget megszegik; b) ha megsértik vagy hanyagul teljesítik a törvényben és szabály- vagy kormányrendeletekben megszabott kötelességüket, vagy azok teljesítésére képtele-

neknek bizonyúlnak; *c*) ha előjáróik irányában a tartozó engedelmességet megtagadják; *d*) ha botrányt okozó erkölcsi életet élnek vagy ilyennemű kihágást követnek el; *e*) ha valamely hivatalos cselekményért vagy eljárásért ajándékot követelnek vagy elfogadnak; *f*) ha valótlan-ságokat vesznek fel hivatalos irataikba.

E közegek ellen a fegyelmi eljárást a közigazgatási bizottság vagy a közl. miniszter rendeli el. (Ut. 2. §.)

A fegyelmi eljárás elrendelésével egyidejűleg az illető hivatalától fel is függeszthető. Ha a felfüggesztést a közigazgatási bizottság rendeli el, és a hivatalától felfüggesztett közegnek a fegyelmi ügy befejezéséig való helyettesítését látja szükségesnek, ez iránt a közlekedési miniszternek jelentést tesz. (Ut. 3. §.)

A fegyelmi eljárást megelőző vizsgálatot az államépítészeti hivatalok főnökei ellen, kik a közigazgatási bizottság tagjai, maga a bizottság kiküldöttje; az alárendelt közegek ellen pedig az illető középítészeti felügyelőből mint elnökből és két tagból álló fegyelmi bizottság hajtja végre. A bizottság ezen két tagját, a középítészeti hivatalnokok sorából, minden év elején, a közlekedési miniszter nevezi ki. (Ut. 4. §.)

Az államépítészeti hivatal főnöke által elkövetett fegyelmi vétségek felett elsőfokúlag a közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya, másodfokúlag a közlekedési miniszter ítél. — A főnöknek alárendelt közegek fegyelmi vétségei felett elsőfokúlag a 4. §-ban említett bizottság, másodfokúlag a közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya, harmadfokúlag a közlekedési miniszter ítél. (Ut. 5. §.)

Az államépítészeti közegek által elkövetett fegyelmi vétségek büntetései: *a*) írásbeli megrovás; *b*) pénzbüntetés; *c*) a fokozatos előléptetés megvonása; *d*) büntetésből való áthelyezés; *e*) hivatalvesztés.

Ha a közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya, vagy a közlekedési miniszter, a 4. §. értelmében alakított fegyelmi bizottság vizsgálatát kielégítőnek nem tartja, annak kiegészítését elrendelheti. E pótvizsgálatot rendszerint az említett fegyelmi bizottság teljesíti. A közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya másodfokúlag a 4. §-ban említett fegyelmi bizottság által előterjesztett iratok alapján ítél, esetleg pótvizsgálatot rendel. (Ut. 6., 7., 8. §§.)

Azon ítéletek, melyek a 6. *a*) és *b*) pontjában említett büntetéseket róvják ki, a közlekedési miniszterhez csak abban az esetben felelbezhetők, ha az első- és másodfokú ítéletek egymástól eltérnek. A *c*), *d*) és *e*) pont alatt írt büntetések alkalmazása esetében, az ítéle-

tek a bizottság elnöke által átvizsgálás végett a közlekedési miniszterhez hivatalból felterjesztendők. A felebbezések a közigazgatási bizottság elnökénél, az ítélet kézbesítésétől számítandó 8 nap alatt nyújthatók be. (Ut. 9. §.)

3. *A posta- s távirdai személyzet ellen a közigazgatási bizottság fel van jogosítva, a fegyelmi eljárást elrendelni.* A közigazgatási bizottság a fegyelmi eljárásra nézve, a mennyiben ez a posta- s távirdaigazgató, mint bizottsági tag ellen foganatosítandó, az 1876: VI. t.-cz. II-ik részében foglalt szabályok szerint intézkedik. A mennyiben pedig a fegyelmi eljárás a posta- és távirdaigazgatónak alárendelt közegek ellen volna foganatosítandó, ennek keresztülvitelére az illető posta- és távirdaigazgatót közvetlenül utasítja, s az igazgató köteles ezen utasításnak azonnal megfelelni.

A vizsgálatot az illető posta- és távirdaigazgatóság ejti meg és ennek befejezte után az igazgatóság kebelében fennálló, illetőleg a földművelés-, ipar- és kereskedelmi miniszter rendelete alapján felállítandó fegyelmi bizottság minden, a posta- és távirdaigazgatónak alárendelt állami közegek ellen személy- és rangkülönség nélkül elsőfokban határoz. Ezen elsőfokú határozat ellen *14 nap* alatt felfolyamodásnak van helye, még pedig azon közigazgatási bizottság fegyelmi választmányához, mely a fegyelmi eljárást elrendelte, illetőleg, melynek területén a vétség elkövetetett.

(Ut. 3. és 4. pontja.) Ha a kiszabott határidőben az elsőfokú határozat ellen felfolyamodás nem adatnék is be, a posta- és távirdaigazgató köteles oly esetekben, midőn a fegyelmi eljárás a közigazgatási bizottság által lett elrendelve, az elsőfokú határozatot minden arra vonatkozó iratokkal együtt az illető közigazgatási bizottságnak megküldeni, melynek jogában áll, ha az igazgatóság eljárását kielégítőnek nem találja, a hiányok orvoslása végett a közlekedés- és közmunkaügyi miniszterhez felterjesztést tenni.

6. Felfolyamodás esetében köteles a posta- és távirdaigazgató az elsőfokú határozatot minden erre vonatkozó iratokkal együtt azonnal az illető közigazgatási bizottság fegyelmi választmányának átküldeni, mely utóbbinak jogában álland a netalán hiányosnak talált vizsgálat kiegészítését a posta- és távirdaigazgató útján elrendelni, ki köteles ily elrendelésnek azonnal megfelelni.

7. Ha a fegyelmi eljárást a közigazgatási bizottság rendeli el, és egyszersmind szükségesnek ítéli az illető közegnek hivatalától való felfüggesztését, e tekintetben haladéktalanul felterjesztést tesz a közlekedés- és közmunkaügyi miniszterhez és a felfüggesztés csak akkor lép

életbe, ha a miniszter vagy az általa meghatalmazott hatóság a helyettesítésről már gondoskodott.

8. A közigazgatási bizottság fegyelmi választmányának eltérő határozatai ellen mindig, összhangzó határozatok ellen pedig akkor van helye a közlekedés- és közmunkaügyi miniszterhez való felfolyamodásnak, ha a határozat a fokozatos, illetőleg fizetésbeli előléptetésnek megvonását, büntetesképeni áthelyezést vagy a szolgálatból való elbocsátást rendelné el. A felfolyamodási határidő ez esetekben is 14 nappal állapittatik meg.

9. A közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya által másodfokban hozott és jogérvényessé vált határozat, végrehajtás végett, a posta- és távirtdaigazgatónak kiadandó, ki köteles a végrehajtást megajtani, és annak befejeztéről az illető közigazgatási bizottságnak jelentést tenni.

10. A fegyelmi bíróságok által kiszabandó fokozatos büntetések a következők:

a) írásbeli megdorgálás;

b) pénzbírság;

c) a fokozatos, illetőleg a fizetésbeli előléptetésnek határozott időre való megvonása;

d) büntetesképeni áthelyezés, még pedig:

hasonló minőségben ugyanazon vagy kisebb fizetéssel,

más minőségben ugyanazon vagy kisebb fizetéssel;

e) a szolgálatból való elbocsátás.

4. *A kir. ügyész s a fogházfelügyelők ellen.* A kir. ügyész felett a fegyelmi hatóságot illetőleg az 1871: VIII. törvényzikk rendelkezései érintetlen hagyatnak, miért is, ha a közigazgatási bizottság az ő hatáskörébe eső ügyekben a kir. ügyésznél kötelelességmulasztást lát, vagy ellene a fegyelmi eljárás elrendelését látja szükségesnek, ez iránt a további intézkedések megtétele céljából az igazságügyminiszterhez jelentést tesz. (1876: VI. t.-cz. 42. §.)

A fogházfelügyelőkre vonatkozólag a fegyelmi hatóságot első fokban a kir. ügyész gyakorolja, másodfokúlag pedig a közigazg. bizottság. (Ut. 1. §.)

2. §. Az előző §-ban említett közegek ellen a fegyelmi eljárást az igazságügyminiszter, a kir. főügyész, a közigazgatási bizottság vagy a kir. ügyész van jogosítva elrendelni.

A fegyelmi vizsgálat elrendelésével az illető közeg egyidejűleg hivatalától fel is függeszthető. Ha a felfüggesztést a közigazgatási bizottság rendeli el, ez iránt az igazságügyminiszterhez jelentést tesz,

és a felfüggesztés csak akkor lép érvénybe, ha az igazságügyminiszter a helyettesítésről gondoskodott.

3. §. A vizsgálatot a kir. ügyész fogatosítja, s annak alapján határoz, s határozatát, ha felebbezés be nem jelentetnék, avagy a kimért büntetés ellen felebbezésnek helye nem lenne, azonnal végrehajtja; de ha a fegyelmi eljárást a közigazgatási bizottság rendelte el, határozatáról a közigazgatási bizottságot értesíteni tartozik.

4. §. A büntetések nemei, melyek a másodfokúlag eljáró közigazgatási bizottságra nézve is irányadók, e következők:

- a) szóbeli rosszalás;
- b) írásbeli rosszalás;
- c) írásbeli feddés;
- d) áthelyezés;
- e) rangbeli lejjebbités;
- f) állásának elvesztése.

5. §. Az a), b) pont esetében felebbezésnek helye nincsen.

6. §. A c), d), e), f) pontok alatt felsorolt büntetések esetében történt felebbezést vádlott a kir. ügyésznél akár szóbelileg, akár írásbelileg 24 óra alatt kijelenteni vagy benyújtani tartozik, a ki azt a vizsgálati iratokkal együtt legfeljebb 48 óra alatt a közigazgatási bizottsághoz átteni köteles.

7. §. Ha a közigazgatási bizottság pótvizsgálatot rendel, annak fogatosításával szintén a kir. ügyészt bizza meg, a ki annak lehető legrövidebb idő alatt leendő befejezte után az ügyet újabb határozatával ellátja.

8. §. A közigazgatási bizottság mint másodfokú fegyelmi hatóság határozata ellen az igazságügyminiszterhez csak következő esetekben van felebbezésnek helye:

- a) ha az elsőfokú fegyelmi határozat megváltoztatik;
- b) ha a vádlott áthelyezés, rangbeli lejjebbités avagy állásának elvesztésével fenyegetik.

9. §. A felebbezési jog a vádlottat úgy, mint a kir. ügyészt megilleti, ez utóbbi azonban a 8. §. érintett b) pontja esetében hivatalból tartozik felebbezni.

TÁRGYMUTATÓ.

(A római számok a kötetekre, az arab számok a lapokra vonatkoznak.)

- Ács, III. 55.
 Ácsmester, III. 5.
 Adó (községi), IV. 38. — (városi) IV. 110.
 Adófelügyelő, IV. 140.
 Adóhivatal (községi, városi), IV. 49.
     86. — (városi) IV. 107.
 Adóügy, IV. 100. 208.
 — községekben, IV. 49. 81.
 — megyékben, IV. 127. 136. 196.
 Adóvégrehajtás községekben, IV. 56.
 Ágyagáru égető-kemenczék III. 14.
 Ágynemű, I. 43.
 Alagcsövezések, II. 1.
 Alapítványi erdők, II. 370.
 Alapítványok községekben, IV. 44.
 Alapok (megyei), IV. 234.
 Alapszabályzat kórházakban s gyógyintézetekben, I. 77.
 Alapvagyon (iskolai), I. 351.
 Alispán, IV. 193. 194.
 Aljegyzők (megyei), IV. 193. 204.
 Állam elleni kihágások, I. 294.
 Állampártészeti közegek elleni fegyelmi eljárás, IV. 328.
 Állami erdők, II. 370.
 — illetőség, I. 25.
 — kórházak, I. 75.
 — népokt. tanintézetek, I. 360. 429.
 — tanítók, I. 387.
 — utak, II. 129.
 Állampolgárság, I. 25.
 — elvesztése, I. 28.
 — megszerzése, I. 25.
 — visszanyerése, I. 31.
 Állandó beszállásolás, III. 339.
 — választmány, IV. 123.
 Állatbetegségek (ragadós), II. 228.
 Állategészségügy, II. 224. IV. 77. 87. 196. 211.
 Állategészségügyi szolgálat, II. 243.
 Állatgyógyyszerészet, II. 242.
 Állati szőr előkészítésére szánt telepek, III. 14.
 Állatjárványok, II. 228.
 Állatorvosok, II. 242. IV. 193. 207.
 — (járási), IV. 193.
 Állatorvosi gyakorlat, II. 242. 331.
 Állattenyésztés, II. 211.
 Állatvásárok, II. 225. 265.
 Állóvizek lecaapolása, II. 1.
 Anyagkereskedők, I. 55.
 Anyagok (ártalmas), I. 41. — (fertőtlenítő), I. 67. — (mérég tartalmú) I. 55.
 Anyakönyvek, I. 3. 15. IV. 87. 196. 211. — népiskolákban, I. 387.
 Anyakönyvvezetők, I. 15.
 Apólaai díj közkórházakban, I. 84. — költségek beszedése, I. 88.
 Arany-, ezüst- és fémverő, III. 54.
 Aranyművegek, III. 54.
 Aranyozó, III. 54.
 Aratók, III. 169.
 Arkok, II. 42.
 Árszabályzatok, II. 385.
 Ártalmas anyagok, edények, italok, készítmények, szerek, tápszerek, I. 41.
 — anyagok megsemmisítése, I. 42.
 Ártézi kútak, II. 44.
 Árvák, I. 9. — (tanítói), I. 485. — vagyontalan, III. 177.
 Arvaszék, III. 219. — (városi), IV. 106.
 Arvaszéki elnök, III. 248. IV. 193. 205.
 — ülnök, IV. 193. 205. — (r. t. városi), IV. 29.
 Arverés, III. 19.
 Árvizek levezetése, II. 1.
 Ásvány források, II. 44.
 Ásvány fürdők, I. 132.
 Ásványolaj-finomítók, III. 14.
 — szállítása, II. 35.
 Ásványvizek, I. 132. — (mesterséges), I. 141.
 Ásztalos, III. 54.
 Átalakulása a községeknek, IV. 2.
 Atyai hatalom, III. 188.
 Autonómia (községi), IV. 7. — (megyei), IV. 114. — (városi), IV. 90.
 Azziai cholera, I. 106.

B

- Bábák, I. 74.
 Bábászati gyakorlat, I. 5.
 Bádogos, III. 54.
 Baleseteknél segélynyújtás, I. 71.
 Bányászat, I. 8.
 Bányavizek, II. 44.
 Bárgyúk, I. 100.
 Beerdősítése kopár területeknek, II. 419.
 Bejelentési ügy, I. 236.
 Békebíró, III. 288.
 Belépő állomások, II. 252.
 Bélhúr- és bél tisztító telepek, III. 14.
 Beligazgatás, I. 2.
 Belső cselédek, III. 166.
 Belvizek levezetése, II. 1.
 Bézrezolgtüzlet, III. 13.
 Beszállásolás, IV. 101. 129. — (állandó), III. 339. — (katonai), III. 334.
 Betegápolási költségek, I. 96. IV. 201.
 Betegápolók, I. 78.
 Betegek felvétele közkórházakban, I. 88.
 Bevándorlás, I. 4.
 Bevételei a községeknek, IV. 38.
 Bilincs, I. 339.
 Biráló választmány, IV. 96. 122.
 Biráskodás (rendőri), I. 286. 314.
 Bíró (községi), IV. 28.
 Biróságok erdei kihágások eseteiben, II. 403.
 Biróságoktól kórházba küldött egynék, I. 93.
 Bizottság (törvényhatósági), IV. 92. 116.
 Biztosítási ügy, I. 7.
 Biztosíték, I. 507.
 Borbélyok, I. 73. III. 54.
 Bognár, III. 54.
 Bor- és húsfogyasztás, IV. 77. 86.
 Borhamisítás, I. 44.
 Borsókás sertésbús, I. 42.
 Bölcsődék, I. 4.
 Bőrféreg, II. 237. 310.
 Böröndös, III. 54.
 Bőrszáritó telepek, III. 14.
 Börtönök, I. 70.
 — tisztántartása, I. 51.
 Börtönügy, IV. 161.
 Börtönvizsgáló küldöttség, IV. 161.
 Bronzműves, III. 54.
 Bujakór, I. 4.
 Bujakórosok ápolása, I. 96.
 Bunkózás, II. 230. 235.
 Burgonyarovar (amerikai), II. 207.
 Buták, I. 100.
 Büntetések (rendőri), I. 288.
 Büntetőjogi felelőssége a tisztviselőknek, IV. 310.

C

- Cholera, I. 106.
 Cholera nostras I. 107.
 Cholera, I. 107.
 Családjog, I. 9.
 Családtanács, III. 215.
 Csatornahajózás, II. 177.
 Csatornák, II. 1. 42.
 Csatornázás, I. 50.
 Csavargók, I. 5.
 Csecsemők szoptatása, I. 68.
 Cseléd, III. 155. 160.
 Cselédkönyv, III. 156. 167.
 Cselédszerző, III. 4. 12. 169.
 Cselédügy, I. 9. III. 155. IV. 77. 87. 196. 211.
 Csendőrség, I. 255.
 Cséplők, III. 169.
 Cserepfedő, III. 54.
 Csizmadia, III. 54.
 Csontégetők, III. 14.
 Csontfehéritők, III. 14.
 Csontfőzők, III. 14.
 Csontgyűjtő telepek, III. 14.
 Csontszáritók, III. 14.
 Csontzúzó, III. 14.
 Csövek, III. 42.
 Czípész, III. 54.
 Czukorfogyasztás, IV. 77. 86.
 Czukorgyarak, III. 14.
 Czukrász, III. 54.

D

- Dajkák, I. 69.
 Dajkaintézetek, I. 5.
 Dajkálás, I. 68.
 Dajkaságba adott kisedek, I. 55.
 Denaturalizálás, I. 49.
 Dohányjövődék, IV. 77. 86.
 Döngyöző helyek, III. 14.
 Dögterek, II. 274.
 Drágaság, I. 9.
 Drogisták, I. 55.

E

- Edények (ártalmas), I. 41. 52.
 Egészségi bizonyítvány, II. 264.
 Egészségügy (hajózási, vasúti), I. 103.
 Egészségügyi hatóságok, I. 39.
 — intézkedések, I. 39.
 Egyenes adók, IV. 49. 86.
 Együletek, I. 5. 214. IV. 87. 196. 211.
 Egyetemek, I. 6.
 Egyházi hatóságok, I. 396.
 — személyek erdei, II. 370.
 — testületek erdei, II. 370.
 Ékszerész, III. 54.

Elbocsátás, I. 28.
 Elbocsátási bizonyítvány (eseléd), III. 168.
 — okirat, I. 29.
 Elbocsátott fegyverek, I. 5.
 Elelmezés (katonai), III. 373.
 Elelmi szerek, I. 4.
 Elemek, I. 7. II. 26.
 Elemi iskolák, I. 6. 345. 354.
 Elévülése a gyógyköltéseknek, I. 93.
 Elfogadás, I. 6. 339.
 Elhaltak ingóságai kórházakban, I. 93.
 Eljárás erdei kihágások eseteiben, II. 403.
 — kis. polg. p. ügyekben, III. 294.
 Elkobzás, I. 41.
 Ellenőr (megyei), IV. 193. 206. 240. — (r. t. városi), IV. 29.
 Elmebeteg, I. 88. 100. — (vagyon-talan), II. 177.
 Elmegyógyintézetek, I. 100.
 Elnök (árvaszéki), III. 248.
 Előadói könyv, III. 274.
 Előfogatok (katonai), III. 375.
 Eljáróság (községi), IV. 17. 27. — (r. t. városi), IV. 29.
 Enyvfőzők, III. 14.
 Építés, I. 4.
 Építési rendszabályok, II. 26.
 — szabályok, I. 51.
 Építőmester, III. 5. 55.
 Épületfatelepek, III. 14.
 Erdei kártételek, III. 399.
 — kihágások, II. 382.
 — lopás, II. 397.
 — termékek szállítása, II. 422.
 Erdészet, I. 8. II. 367. IV. 77. 87. 167. 211.
 Erdészeti albizottság, IV. 167.
 Erdőfelügyelő (királyi), II. 375.
 Erdők fentartása, II. 367.
 Erdőőr, II. 376.
 Erdőrendészeti hatóságok, II. 370.
 — kihágások, II. 378.
 — közegek, II. 370.
 Erdőtiszt, II. 376. — (községi), IV. 29.
 Eretlen gyümölcs, I. 42.
 Érintkezés a horvát-szlavonországi bi-róságokkal, III. 324.
 Erdítések (had) II. 1.
 Erőmértekek, III. 142.
 Érték forgalom, I. 7.
 Értékpapír-ügy, I. 7.
 Értékszabályzatok, II. 385.
 Érvágás, I. 73.
 Eskü (állampolgársági), I. 27.
 Esküdt (községi), IV. 28.
 Esztergályos, III. 54.
 Ételek (mérreg tartalmú), I. 42.
 Ezüstművesek, III. 54.

F

Faggyúolvasztók, III. 14.
 Fásztatás, II. 44.
 Fegyelmi bíróság, IV. 325.
 — büntetések, IV. 317. 326.
 — eljárás, IV. 315. 324.
 — — állami közegek ellen, IV. 328.
 — — tanítókra nézve, I. 422. 441.
 — felelőssége a tisztviselőknek, IV. 315.
 — ügyek, IV. 87. 130.
 — vétségek, IV. 315. 322.
 — vizsgálat, IV. 316. 322.
 Fegyverek (elbocsátott), I. 5.
 Fegyverek, I. 70.
 Fegyverek, I. 223.
 Fegyveradó, II. 440. IV. 76. 87.
 Fegyver használatának joga, I. 340.
 Felekezeti iskolák, I. 345. 391.
 Felelősség (tisztviselőké), IV. 310.
 Felelőssége a közig. bizottság tagjai-nak, IV. 192.
 — a községi előjáróknak, IV. 34.
 — a köz tisztviselőknak, IV. 309.
 — a megyei tisztviselőknak, IV. 233.
 — a városi tisztviselőknak, IV. 109.
 Felfüggesztés, IV. 316. 323.
 Felirás joga, IV. 91. 115.
 Felebbezés községi határozatok ellen, IV. 47.
 Feloszlataása a községi képviselőtestü-letnek, IV. 48.
 Felsőbb népiskolák, I. 345. 357.
 Feltűgyelet a fürdők felett, I. 133.
 — az iskolai alapvagyon felett, I. 351.
 — a községek felett, IV. 44.
 — a városok felett, IV. 111.
 Feltűgyeleti jog gyakorlása megyék fe-lett, IV. 280.
 Felvételi napló népiskolákban I. 387.
 Fémöntők, III. 14.
 Fényező, III. 54.
 Fertőtlenítés, II. 283.
 Fertőtlenítő anyagok, I. 67.
 Festékek (mérégtartalmú), I. 66.
 Fésűs, III. 54.
 Fiókgyógyszertárak, I. 191.
 Fióklaktanya, III. 335.
 Firnászfőzők, III. 14.
 Fizikai kényszer, I. 338.
 Fodrász, III. 54.
 Fogadó, III. 4. 12.
 Foggyógyászati gyakorlat, I. 72.
 Fogházfelügyelők ellen fegyelmi eljá-rás, IV. 331.
 Folyambajózás, II. 175. 177.
 Folyóvizek szabályozása, II. 1.
 Fonálfestő, III. 54.
 Forgalom, I. 7.

Főfelügyelet az elemi iskolák felett, I. 347.
 Főfelügyelőség (hajózási), II. 195.
 Főispán, IV. 114. 284.
 Főjegyző, IV. 193. 204. — (r. t. városi), IV. 29.
 Földadó-szabályozása, IV. 76. 86.
 Föld kávé, I. 41.
 Földművelés, II. 205.
 Főorvos (kórházi), I. 76. — (megyei), IV. 193. 205. — (tiszti), I. 210.
 Főszolgabíró, IV. 193. 207.
 Fuchsai, I. 45.
 Fűrészek, II. 44.
 Futóhomok, II. 205.
 — meggátlása, II. 1.
 Fürdőhelyek, III. 348.
 Fürdők, I. 5. III. 14.
 — feletti felügyelet, I. 133.
 Fürdőorvos, I. 133.
 Fűszerkereskedők, I. 55.

G

Galleriák, II. 44.
 Gazda, III. 155. 159.
 Gazdasági élet, I. 7.
 — iskolák, I. 6.
 — közigazgatása, I. 7.
 — személyzet (városi), IV. 107.
 Gázkészítő intézetek, III. 14.
 Gázkészítő kemenczék, III. 14.
 Gomba (ártalmas), I. 52.
 Gombkötő, III. 54.
 Gondnok, III. 202.
 Gondnokság, III. 185. 192.
 — (állami iskolai), I. 381. 384. 475.
 Gondnoksági ügyek, I. 6. III. 185.
 Gőzhajózás, I. 7.
 Gőzkazánok, I. 237.
 — ellenőrzése, IV. 153.
 — vizsgálata, I. 238.
 Gőzmalmok, III. 14.
 Gyakorlat (bábászati, gyógyszerészeti, orvosi, szülészeti), I. 5.
 — (orvosi), I. 71.
 Gyakorló terek, III. 348.
 Gyám, III. 202.
 Gyámhatóság, III. 217.
 Gyámhatósági eljárás, III. 232.
 Gyámi ügyek, III. 185.
 Gyámság, III. 185. 192.
 Gyámsági ügyek, I. 6.
 Gyámi és gondnoksági ügyek, IV. 78. 87. 101. 129. 162. 211.
 Gyárak tisztántartása, I. 51.
 Gyári munka, I. 4.
 — munkások, III. 30.
 Gyárosok, I. 55.
 Gyárszemlék, III. 46.

Gyepmesterség, II. 226. 274.
 Gyermekes, I. 4.
 — egészségi állapota, I. 68.
 Gyertyanártó, III. 54.
 Gyertyaöntők, III. 14.
 Gyógyforrások, II. 44.
 Gyógyfürdők, I. 55.
 Gyógyfürdők, I. 132.
 Gyógyintézetek, I. 5. 75.
 — kellei, I. 77.
 Gyógyintézetekre vonatkozó szabályrendelet, I. 77.
 Gyógyszerek, I. 43. — Eladása, I. 57.
 Gyógyszerészek, I. 55. 189.
 Gyógyszerészet, I. 189. — Gyakorlata, I. 5.
 Gyógyszertárak, I. 190.
 Gyorsfahéritők, III. 14.
 Gyűszerárú készítése azánt telepek, III. 14.
 Gyűjtemények, I. 6.
 Gyűllekezések, I. 5.
 Gyümölcs (ártalmas), I. 52. — éretlen v. romlott, I. 42.

H

Hadi erődítések, II. 1.
 Hadmentességi díj, IV. 76. 86.
 Hadügy, I. 1.
 Hajóalmok, II. 115.
 Hajózás, I. 7. II. 1. 44. 174. IV. 151.
 Hajózási egészségügy, I. 103.
 — jog, II. 174.
 — okmányok, II. 174.
 Halálesetek (hirtelen), I. 236.
 Haláleset felvétele, III. 269. 282.
 Halászat, I. 8. II. 44. 457.
 Halátesztő, II. 45.
 Hallétra, II. 45.
 Halottkém, I. 143.
 Halott kémlel, I. 142.
 Háromnűvek, III. 14.
 Hangszerkészítő, III. 54.
 Harangöntő, III. 54.
 Határátkelési jegyek, I. 235.
 Határozat (községi), IV. 45. — megyei, IV. 281. 282. — városi, IV. 111.
 Határzár, II. 232.
 Hatásköre a községeknek, IV. 49.
 Hatóságok (egyházi), I. 396. — (községi), IV. 10. — (városi), IV. 91.
 Hatóságok illetőségi vitás ügyekben, IV. 16.
 Havasok (önálló), IV. 11.
 Hazai iparnak adott kedvezmények, III. 102.
 Házalás, IV. 78. 87. 197. 211.
 Házalók, I. 56. III. 119.

Házaló kereskedés, III. 119.
 — kereskedők (felvidéki), III. 19.
 — könyv, III. 120.
 — könyvvarusok, I. 505.
 Házasság, I. 25. 28. 31.
 Házassági ügyek, IV. 197.
 Házfelő nemez előállítására szolgáló
 gyárak, III. 14.
 — papir előállít. szolg. gyárak, III. 14.
 Házi cselédek, III. 166.
 — gyógyszerterek, I. 191.
 Házirend kórházakban s gyógyintéze-
 zetekben, I. 77.
 Házjog megsértése, IV. 315.
 Házknatás, I. 6. 251. 269.
 Háztartás (községi), IV. 34. — (me-
 gyei), IV. 234. 282. — (városi), IV.
 109. 112.
 Helyettesítés, IV. 108. 233.
 Helyi érdekű vasutak, II. 169.
 Hentes, III. 54.
 Heti vásárok, III. 19.
 Himnlőanyag gyűjtése, I. 132.
 Himnlőjárvány, I. 122.
 Himnlőoltás, I. 122.
 Hirlapbiztosíték, I. 507.
 Hirtelen halálesetek, I. 236.
 Hitbizományi erdők, II. 370.
 Hitelesítő bélyeg, III. 150.
 Hitelügy, I. 7.
 Hiteltűgyet (káros), III. 112.
 Hites (községi), IV. 28.
 Hitfelekezeti iskolák, I. 345. 391.
 Hivatalos hatalommal való visszaélés,
 IV. 312.
 — kötelesség teljesítésének megtaga-
 dása, IV. 314.
 Hivatalos titok elárulása, IV. 314.
 Honosítás, I. 25. IV. 197.
 — (nostrifikáció), I. 71.
 Honosítási kérvény, I. 33.
 — okirat, I. 27.
 Hordárok, III. 13.
 Hordók ellenőrzése, III. 147.
 Horvát - szlavonországi bíróságokkal
 érintkezés, III. 324.
 Hosszmértékek, III. 138.
 Hullák, I. 4. 142. — (talált), I. 236.
 — (állati) eltakarítása, I. 51.
 — kiadása, I. 186.
 Hullaszállítás, I. 186.
 Hullaszállítási levél, I. 189.
 Hullavizsgálat, I. 161.
 Hullámter megállapítása, II. 48.
 Hülyék, I. 100.
 Hús (rothadt), I. 42.
 Húsmérés, III. 20.
 Húsneműek ára, III. 20.

I

Ideiglenes beszállásolás, III. 344.
 — kisajátítás, II. 21.
 Időszaki lapok, I. 503.
 Igazgató kórházakban s gyógyintéze-
 tekben, I. 78.
 Igazoló jegyek, I. 235.
 — választmány, IV. 92. 117.
 Igazságszolgáltatás, I. 1. III. 287. IV.
 78. 87. 101. 162. 212.
 Iktató hivatal (árvaszéki), III. 252.
 Iktatókönyv, III. 273.
 Illetőség, I. 3. — (községi, állami), I.
 25. — (községi), IV. 11. — (vá-
 rosi), IV. 91.
 Intézkedés (hatósági), IV. 291.
 Ipar, I. 8. III. 1.
 — gyakorlása, III. 18.
 — hatóságok, III. 42.
 Iparhatósági megbizottak, III. 43.
 Ipariskolák, I. 6.
 Iparkihágások, III. 39.
 Iparlajstromok, III. 54. — ellenőrzése,
 III. 43.
 Iparosok, I. 55. — czegei, III. 21.
 Ipartársulatok, III. 38.
 Ipartelepek, I. 4. — engedélyezése,
 III. 15. — kisajátítása, I. 52. III. 15.
 Ipartestületek, III. 33. 80.
 Ipartűgyek, III. 1. IV. 87. 197. 212.
 Iparlajzat megszüntetése, III. 16.
 Irattár (árvaszéki), III. 261.
 Irattári könyv, III. 277.
 Iskolák, I. 68. — (elemi), I. 6. 345.
 354. — (polgári), I. 345. 358. —
 (gazdasági, ipar. közép. művészeti),
 I. 6. — (ismétlő), I. 355.
 Iskolák tisztántartása, I. 51.
 Iskolai alapvagyon, I. 351.
 Iskolalátogatók, I. 371.
 Iskolaszék, I. 364. 381. 416. 442. 445.
 Ismétlő iskolák, I. 355.
 Iszapolások, II. 42.
 Italmérségi jog, IV. 197. 212.
 — — csonkítása, IV. 87.
 — regálejog, III. 126.
 Italok, I. 42. — (ártalmas), I. 41. —
 (mérég tartalmúak), I. 42. — (rom-
 lott v. hamisított), I. 52.
 Izraeliták anyakönyvei, I. 18.

J

Járási kórház, I. 199.
 — orvos, I. 203.
 Járókelő tanítók, I. 355.
 Járványok, I. 4. 104.
 Jegyzők (árvaszéki), III. 250. — (köz-

ségi, IV. 28. — (r. t. városi), IV. 29. — (városi), IV. 106.
 Jegyzőkönyv (közgyűlési), IV. 125.
 Jogai (a köztisztviselőknek), IV. 306.
 Jogszabályok (rendőri), I. 286.
 Juhhimlő, II. 239. 321.

K

Kádár, III. 54.
 Kalapos, III. 54.
 Kalmárok, I. 55.
 Kályhakészítő, III. 54.
 Kanatok, III. 115.
 Karhatalom, I. 340.
 Károk (vadak által okozott) megtérítése, II. 433.
 Káros hitelügylet, III. 112.
 Kárpitos, III. 54.
 Kártalanítás kiirtott állatokért, II. 240. 328.
 — kisajátításnál, II. 8.
 Kártalanítási eljárás, II. 14.
 Kártételek (erdei), III. 399.
 Katonai ügyek, III. 333. IV. 78. 88. 158. 198. 212.
 Kátrány készítő, III. 14.
 Kávé (föld-), I. 41.
 Kávéház, III. 4. 12.
 Kávémérés, III. 4. 12.
 Kefekötő, III. 54.
 Keleti marhavész, II. 231. 294.
 Kelmefestő, III. 54.
 Keményítő- és keményítősörp-gyárak, III. 14.
 Kéményseprés, III. 4. 13.
 Kéményseprők, III. 20. 55.
 Kenderáztató, I. 51.
 Kenderáztató telepek, III. 14.
 Konyár, I. 42.
 Kenyérneműek ára, III. 20.
 Kényszer (közigazgatási), IV. 292.
 — (rendőri), I. 336. — (fizikai), I. 338.
 Képviselő (községi), IV. 17. 18.
 Képviselők (községi), IV. 18.
 Képviselő testület (községi), IV. 25.
 Kereskedelem, III. 117. IV. 88. 213.
 Kereskedelmi s iparkamarák, III. 133.
 Kereskedés, I. 8.
 Kereskedők czégei, III. 21.
 Kérvényezés joga, IV. 91. 116.
 Késes, III. 54.
 Készítmények (ártalmas), I. 41.
 Kézbesítés, III. 330. — Kézbesítési iv, III. 276.
 Kezelése az isk. alapvagyonnak, I. 351.
 Kézi zálogkölcseöntület, III. 104. IV. 213.
 Keztyűs, III. 54.
 Kiadás (városi), IV. 110.

Kiadásai a községeknek, IV. 38.
 Kiadóhivatal (árvaszéki), III. 252.
 Kiadókönyv, III. 275.
 Kihágások, I. 288. 293.
 — az állam ellen, I. 294. — a családi állás ellen, I. 298. — (erdei), II. 382. — (erdőrendészeti), II. 378. — a hatóságok és közrend ellen, I. 295. — (ipar), III. 39. 82. — a közbiztonság ellen, I. 299. — a közegészség és a testi épség ellen, I. 304. — a közrend és közszemérem ellen, I. 301. — a pénz és értékpapírok hamisítására vonatkozólag, I. 297. — szerencsejáték által, I. 303. — a tulajdon ellen, I. 311. — (vadászati), II. 436. — a vallás és szabad gyakorlata ellen, I. 297.
 Kiköltözés, I. 33.
 Kikötők, II. 1.
 Kinevezés, IV. 107.
 Királyi ügyés ellen fegyelmi eljárás, IV. 331.
 Kisajátítás, I. 7. II. 1. IV. 79. 88. 188. 198. — (ideiglenes), II. 21.
 Kisajátítási terv, II. 10.
 Kisajátítása ipartelepnek, I. 52. III. 15.
 Kisdedek, I. 55. — dajkálása, I. 68.
 Kisdedővők, I. 4.
 Kisebb polgári peres ügyek, III. 287.
 Kiskalmárok, I. 55.
 Kiskorúság, III. 185. — meghosszabbítása, III. 186. 239.
 Kis község, IV. 1.
 Kitérítése lakhelyeknek, I. 51.
 Kivándorlás, I. 4. 33. IV. 188.
 Kivándorlási ügynökségek, I. 37.
 Kocsigyártó, III. 54.
 Kocsigyárak, III. 14.
 Koldulás, I. 9. III. 183.
 Koldúrok, I. 5.
 Kompok, II. 44.
 Kopár területek beerdősítése, II. 419.
 Korcsma, III. 4. 12.
 Korcsmai hitel, III. 116.
 Kórházak, I. 5. 75. — kellékei, I. 77.
 Kórházakra vonatkozó szabályrendelet, I. 77.
 Kórházi bizottság, I. 81. — főorvos, I. 76.
 Kormánybiztos, II. 249.
 Koromégők, III. 14.
 Kosárfonó, III. 54.
 Kovács, III. 54.
 Köbmértékek, III. 140.
 Kőfaragó, III. 55. — Kőfaragómester, III. 5.
 Költségeloirányzat (űtfentartási), II. 145.

- Költségvetés (községi), IV. 41. — (megyei), IV. 236. — (városai), IV. 110.
 Kőműves, III. 55. — Kőművesmester, III. 5.
 Könyomdák, I. 504.
 Könyvradományok, IV. 198. — gyűjtése, III. 183.
 Könyvárúsok, I. 505.
 Könyvkötő, III. 54.
 Könyvtárak, I. 6.
 Könyvvezető (írvaszéki), IV. 193.
 Köpölyözés, I. 73.
 Körjegyző, IV. 28.
 Körömfájás (ragadás), II. 238. 314.
 Körorvos, I. 199. IV. 28.
 Körözvények, I. 237.
 Köteles, III. 54.
 Köteleesség (hivatalos) teljesítésének megtagadása, IV. 314.
 Kötőszó, III. 54.
 Kőzbirtokossági erdők, II. 370.
 Közbiztonsági rendészet, I. 5.
 Közegészség, I. 4. 39. IV. 79. 88. 100. 126. 163. 198. 213.
 Közegészségügyi jelentés, I. 207.
 Középiskola, I. 6.
 Közgazdaság, IV. 164.
 Közgazdasági előadó, IV. 164.
 Közgyám (községi), IV. 28. (r. t. városi), IV. 29.
 Közgyűlés (törvényhatósági), IV. 97. 122. 125.
 — (községekben), IV. 25.
 — hatásköre, IV. 99.
 Közhidak, II. 1.
 Közigazgatás, I. 2. — feladatai, I. 12. — köregei, IV. 1.
 Közigazgatási bizottság, I. 398. 409. 412. IV. 103. 131.
 — gyakornokok, IV. 207.
 — jogszabályok végrehajtása, IV. 291.
 — rendészet, I. 5.
 Közintézetek (községi), IV. 44.
 Közkórházak, I. 75. 80.
 Közlekedés, I. 7. IV. 88. 129. 214.
 Közlekedésügy, II. 129.
 Közmunka, II. 129. — kimutatás, II. 141.
 Közmunkaügy, IV. 145.
 Közoktatásügy, I. 6.
 Közös legelő, II. 226. 272.
 Központi statist. hivatal, I. 13.
 — tisztviselők, IV. 193.
 — választmány, IV. 101. 129.
 Közraktárak, II. 1.
 Község, IV. 1. — hatásköre iskolai ügyekben, I. 425. — háztartása, IV. 34. — jogai, IV. 6. — szervezete, IV. 17.
 Községi állatorvos, II. 244.
 Községi bíraskodás, III. 288.
 — erdők, II. 370.
 — illetőség, I. 25.
 — iskolák, I. 347. 374. 429. 437. 448. 460.
 — kórház, I. 76.
 — nevelési tanintézetek, I. 347.
 — orvos, I. 199.
 — tanítók, I. 387. 417. 452.
 — ügyek, IV. 127.
 — utak, II. 129.
 — vagyon kezelése, IV. 35.
 Köztisztviselők felelősége, IV. 309. — jogai, IV. 306. — jogviszonyai, IV. 305. — köteleességei, IV. 305.
 Közútak, II. 1. 129. IV. 146.
 Közvágóhíd, II. 226. 269.
 Kuruzslás, I. 4. 74.
 Kútak, II. 43.
 Kútcaináló, III. 54.
 Külföldi betegek ápolási költségei, I. 94.
 Külső cselédek, III. 165.
 Kultisztviselők, IV. 193.
 Kültügy, I. 1.

L

- Lakások, I. 4. — (szűk), I. 50.
 Lakatos, III. 54.
 Lakházak tisztántartása, I. 51.
 Lakhelyek kiűritése, I. 51.
 — légkörének tisztántartása, I. 50.
 Laktanya, III. 335.
 Lázadás, I. 214.
 Lebunkózás, II. 235.
 Lecsapolás, II. 47.
 Lefoglalás, I. 41. 251.
 Felenczek, I. 9. 55. III. 181.
 Lenáztatók, I. 51.
 Lenáztató telepek, III. 14.
 Lépfene, II. 236. 306.
 Leszármazás, I. 25.
 Letartóztatás (előzetes), I. 339.
 Levéltárnok (megyei), IV. 193. 207. — (r. t. városi), IV. 29. — (városi), IV. 107.
 Levéltitok, I. 6.
 Lisztmemű, I. 42.
 Lőállítók (katonai), III. 377.
 Lővató bizottság, III. 385.
 Lőerejű vasútak, II. 1. 173.
 Lőlevelek, II. 259.
 Lőtenyésztés, II. 211. IV. 129.
 Lőtenyésztési bizottság, II. 211.
 Lopás (erdői), II. 397.
 Lovaglótérek, III. 348.
 Lővonatú vasútak, II. 1. 173.
 Lőpor, I. 223. — árusítás, I. 226. — gyártás, I. 225.
 Lőporgyárak és raktárak, III. 14.

Lóterek, III. 348.
Lúgfőzők, III. 14.

M

Maganiakolák, I. 345. 390. 409. 421.
Magánkórházak, I. 75. 95.
Magánstülöházak, I. 55.
Magánosok által felállított népokt. intézetek, I. 347. 390. 409.
Magassági jegy, II. 51.
Magyar nyelv kötelező oktatása, I. 402.
Malomkönyvecské, II. 128.
Malomügyek, IV. 152.
Marhahajtás, II. 226. 274.
Marhahízlalók, II. 225. 268.
Marhahízlaló telepek, III. 14.
Marhakereskedők, II. 225. 268.
Marhalevél, II. 225. 253. — irtlapok, II. 255.
Marhaszállítás, II. 226. 274.
Marhavész (keleti), II. 231. 294.
Másodorvos kórházakbau, I. 78.
Mázoló, III. 54.
Megintése a felekezeti főhatóságoknak, I. 347.
Megemmisítése ártalmas anyagoknak, I. 42.
Megtágadása a hivatali kötelesség teljesítésének, IV. 314.
Megye, IV. 114.
Megyeház-alap, IV. 234.
Mégárúczkák eladása, I. 57.
Méreglopás, I. 56.
Mégészterárások, I. 55.
Mégészterek zár alatt tartása, I. 55.
Mégértartalmú anyagok, I. 55.
— festékek, I. 66.
Mégerek, I. 4. 55.
Mégés anyagok készítése, III. 5.
— gyógyszerkészítése, III. 5.
— szerek, I. 43. 55.
Mégnök (r. t. városi), IV. 29. — (városi), IV. 107.
Mégértékek, III. 127.
— és súlyok, IV. 82. 88. 201. 217.
Mégérték- és súlyrendszer, I. 7.
Mégértékhitelítés, III. 142.
Mégértékhitelítő hivatalok, III. 144.
Mégértékrendszar, III. 127.
Mégértékletlenség, I. 4.
Mégészéses ásványvizek, I. 141.
Mégészárosok, II. 225. 268. III. 20. 54.
Mégészárzések, I. 52.
Mégészégető kemenczék, III. 14.
Mégés kalácsos, III. 54.
Mégzei csalédek, III. 165.
— hités rendőrszemélyzet, II. 361.
— munkások, III. 169.
— rendőrség, II. 351. IV. 88. 217.

Mezőgazdaság, I. 8. II. 205. IV. 88. 129. 167. 217.
Minősítés, IV. 107. 294.
Mócsarak lecsapolása, I. 50. II. 1.
Mózgósítás esetén behívott állandóan szabadságoltak, póttartalékosok gyámok nélküli családjának segélyezése, III. 413.
Mulasztási napló (népiskolákban), I. 387.
Mulasztások (veszélyes), II. 401.
Munka (gyári), I. 4.
Munkakönyvek, III. 28. 68.
Munkások (gyári), III. 30.
Mutatókönyv, III. 275.
Múzeumok, I. 6.
Műgyvetemek, I. 6.
Műemlékek, IV. 188. — fentartása, I. 510.
Műhelyszemlék, III. 45.
Művészek, I. 55.
Művészeti iskolák, I. 6.

N

Nadályozás, I. 73.
Nagykortúak gondnoksága, III. 232.
Nagykorúsítás, III. 185.
Nagyközség, IV. 1.
Nazarenusok, I. 24.
Népesedési politika, I. 4.
Népeség, I. 3.
Népeségügy, I. 12.
Népgyűlések, I. 214.
Népiakolák, I. 343. 354.
Népiakolai hatóságok, I. 364.
— oktatás, I. 343.
Népmozgalom, I. 5. 214.
Népművelési bizottság, I. 425.
Népoktatás, IV. 82. 88. 154. 218.
Népoktatási tanintézetek, I. 345.
Népszámlálás, I. 3. 12.
Névváltoztatás, I. 24. IV. 201.
Nostrificatio, I. 71.
Növeldek tisztántartása, I. 51.
Növényzet ültetése, I. 50.
Nyerges, III. 54.
Nyers fémek előállítására szolgáló telepek, III. 14.
Nyilvános betegápolási költségek, I. 96.
— iskolák, I. 345.
— stülöházak, I. 55.
Nyilvántartó (árvaszéki), IV. 193.
Nyomdák, I. 504.
Nyomdász, I. 504.
Nyomor (társadalmi), I. 9.
Nyomtatók, III. 169.
Nyugdíjazás, IV. 108. — (megyékben), IV. 233.
— (tanítók), I. 481.

O

Okirat (elbocsátási), I. 29.
 — (honosítási), I. 27.
 Olaj, I. 42.
 Olajgyárak, III. 14.
 Órás, III. 54.
 Országos erdei alap, II. 430.
 — közegészségügyi tanács, I. 212.
 — statisztika, I. 12.
 — statiszt. tanács, I. 13.
 — tébolyda, I. 100.
 Orvosok, I. 55. — (járási), IV. 193.
 220. — (községi), IV. 28. 80. —
 (r. t. városi), IV. 29. — (városi),
 IV. 106.
 Orvosi gyakorlat, I. 5. 71.
 Ostromállapot, I. 5.
 Osztályozása a községeknek, IV. 1.
 Osztályvezető orvos, I. 78.
 Osztrák állampolgárok ápolási költsé-
 gei, I. 94.
 Önálló havasok, IV. 11.
 — puszták, IV. 11.
 Önkormányzat (községi), IV. 7. — (me-
 gyei), IV. 115. — (városi), IV. 90.
 Örökösödési ügyek, III. 225.
 Összecsoportosulás, I. 5. 214.
 Összeépült községek egyesítése, IV. 2.
 Özvegyek (tanítói), I. 485.

P

Palafedő, III. 54.
 Pálinkamérés, III. 4.
 Paraffingyárak, III. 14.
 Paróka-készítő, III. 54.
 Partirakhelyek, II. 1.
 Paszományos, III. 54.
 Pásztorok, II. 226. 272.
 Pénzbírság, I. 338.
 Pénzbüntetések behajtása s kezelése.
 I. 330.
 Pénzkezelés (gyámhatósági), III. 236. —
 (iparkihágások), III. 94. — járá-
 sokban, IV. 278. — megyékben, IV.
 238. 251.
 Pénzrendszer, I. 7.
 Pénztár (megyei), IV. 238. — (városi),
 IV. 107.
 Pénztári kezelés (községekben), IV. 42.
 — — és számvitel városokban, IV.
 110.
 Pénztárnok (községi), IV. 28. — (me-
 gyei), IV. 193. 206. 240. — (r. t.
 városi), IV. 29.
 Pénzügy, I. 1.
 Phylloxera, II. 208.
 Pipafaragó, III. 54.

Polgári iskolák, I. 345. 358.
 — kórházakban ápolott katonai szemé-
 lyes, I. 92.
 Polgármester (r. t. városi), IV. 29. —
 (városi), IV. 104.
 Pörkölő kemenczék, III. 14.
 Posta, I. 7. II. 199. IV. 158.
 Postakiadó könyv, III. 273.
 Postakönyv, III. 277.
 Postaszemélyzet ellen fegyelmi eljárás,
 IV. 330.
 Posványok lecsapolása, I. 50.
 Pótadó (katonai beszállásolásra), III.
 372.
 — (megyei), IV. 126. 235.
 Puskaműves, III. 54.
 Pusztai csatlakozása községhez, IV. 11.
 Pusztai iskolák, I. 355.

R

Ragadós állatbetegségek, II. 228.
 — körömfájás, II. 238. 314.
 — szájfájás, II. 238. 314.
 Ragályok, I. 104.
 Ragályos betegségek iskolákban, I. 69.
 Rakhelyek (parti), II. 1.
 Reáljogú gyógyszerárak, I. 190.
 Regálejog (italmérés), III. 126.
 Rendészet, I. 5. 213. IV. 82. 88. 201.
 218. — (bírósi), I. 214. 250. —
 (közbiztossági), I. 214. — közigaz-
 gatási), I. 214.
 Rendőri bíraskodás, I. 286. 314. IV.
 202. 219.
 — büntetések, I. 288.
 — hullavizsgálat, I. 161.
 — jog, I. 6.
 — jogszabályok, I. 286.
 — kényeser, I. 336.
 — kihágások, I. 293.
 — körözvények, I. 237.
 — közegek, I. 255.
 — végrehajtás, I. 336.
 Rendőrkapitány (r. t. városi), IV. 29. —
 (városi), IV. 106.
 Rendőrség, I. 5.
 Repesztőszerek, I. 225.
 Részletügylet, III. 110.
 Révek, II. 44.
 Rézműves, III. 54.
 Rézöntő, III. 54.
 Robbanó szerek készítése, III. 5.
 Rokonok, III. 213.
 Rögtönbíráskodás, I. 5. 220. IV. 129.
 Romlott gyümölcs, I. 42.
 Ronggyűjtő s osztályozó telepek, III.
 14.
 Ruha, I. 43.
 Rühkór, II. 240. 324.

S

Sajt, I. 42.
 Sajtó, I. 6. 503.
 Sajtótermékek jegyzéke, I. 506.
 Sajtóügy, IV. 202.
 Sebészek, I. 55.
 Sebészeti észleletek fürdőkben, I. 140.
 Segédek (iparos), III. 26. 68.
 Segédorvos kórházakban, I. 78.
 Segédszemélyzet (iparos), III. 21.
 Segédtanfelügyelő, I. 370.
 Segélynyújtás baleseteknél, I. 71.
 Selyembogar, II. 218.
 Selyempete, II. 218.
 Selyemtenyésztés, II. 218.
 Sertéshizláló telepek, III. 14.
 Sertéshús (borsókéas), I. 42.
 Sertésorbáncz, II. 240. 325.
 Sérvkötőkészítő, III. 54.
 Sikkasztás, IV. 311.
 Sírboltok, I. 185.
 Sírok, I. 185.
 Sótartalmú vizek, II. 44.
 Sörfogyasztás, IV. 77. 86.
 Sörgyarak, III. 14.
 Sörház, III. 4. 12.
 Statisztika, I. 3. 12.
 Statisztikai bizottság, I. 14.
 — hivatal (központi), I. 13.
 — ügy, IV. 202.
 Súlymértekek, III. 141.
 Súlyok, III. 127.
 Sürgetési napló, III. 277.
 Sütők, III. 20. 54.

Ss

Szabadalmak, IV. 202. — (találmányi) III. 99.
 Szabadalmi illeték, III. 100.
 Szabályrendelet (községi), IV. 45. — (megyei), IV. 114. 281. — (városi), IV. 90. 111.
 Szabó, III. 54.
 Szájfájás (ragadás), II. 238. 314.
 Szakértők (népiaskolai), I. 371.
 Szállítás (erdei termékeknek), II. 422.
 Számadás (községi), IV. 42. — (megyei), IV. 237. 276. — (városi), IV. 111.
 Számféjtés, IV. 242.
 Számvevők, III. 252. — (járásai), IV. 193. — (megyei), IV. 193. 207. — (r. t. városi), IV. 29. — (városi), IV. 107.
 Számvitel községekben, IV. 42. — megyékben, IV. 264.
 Szappanfőzők, III. 14.
 Szappanos, III. 54.

Száraz cholera, I. 107.
 Szárazföldi utak, I. 7.
 Szárazmalmok, III. 14.
 Származási igazolványok, II. 254.
 Szegények ellátása, III. 175.
 — gyógyítása, III. 176.
 Szegényügy, I. 9. III. 175. — (köz-ségi), IV. 43. — városokban, IV. 111.
 Szellemi fejlődés, I. 6.
 Szélmalmok, III. 14.
 Szemcsés köthártyalob, I. 116.
 Személyes szabadság, I. 6. — megsér-tése, IV. 314.
 Személymotoszás, I. 251. 270.
 Személyszállítás, III. 4. 13.
 Szemle (jevágandó állatoké), I. 52.
 Szerb tövis, II. 207.
 Szerek (ártalma), I. 41.
 Szervezet (városi), IV. 91.
 Szeszgyarak, III. 14.
 Szigetek, II. 42.
 Szigorlat (jegyzői) IV. 296.
 Szijgyártó, III. 54.
 Szikviz, I. 141.
 Színházak, I. 509. IV. 89. 202. 219.
 Szobafestő, III. 54.
 Szocialis kérdés, I. 9.
 Szolgabíró, IV. 193. 207. 220.
 Szolgálati szerződés, III. 157.
 Szolgálmányok, IV. 110. — községek-ben, IV. 40.
 Szoptatás, I. 68.
 Szorgalomidő (népiaskolákban), I. 356.
 Szőlőrovar, II. 208.
 Szövetek (mérgefestékes), I. 43.
 Szűcs, III. 54.
 Szűk lakások, I. 50.
 Szülészeti gyakorlat, I. 5.
 Szülésznők, I. 74. — (községi), IV. 81.
 Szülésznői gyakorlat, I. 74.
 Szülőházak, I. 5. 55.
 Szülőházi költségek, I. 96.

T

Tajtékfaragó, III. 54.
 Takonykór, II. 237. 310.
 Találmányi szabadalmak, III. 99.
 Talált hullák, I. 236.
 Tanács (r. t. városi), IV. 29. — (vá-rosi), IV. 102.
 Tanácsbéli (községi), IV. 28.
 Tanácsnok (r. t. városi), IV. 29. — (városi), IV. 106.
 Tanfelügyelő, I. 364. 373.
 — ellen fegyelmi eljárás, IV. 328.
 Tanítás kötelezettsége, I. 343.
 — szabadsága, I. 343.
 Tanintézetek (népoktatási), I. 345.

- Tanítók, I. 477. — (állami), I. 387. — (járókelő), I. 355. — (községi), I. 387.
- nyugdíjazása, I. 481.
- Tanító képezdék, I. 345. 360. 363. 406.
- Tankerület, I. 364.
- Tankötelezettség, I. 343.
- Tanonczok, III. 21. 61.
- Tanoncz-iskolák, III. 21.
- Tantárgyak a községi elemi népiskolában, I. 356. 358. 359.
- Tanterv, I. 357.
- Tanyai iskolák, I. 355.
- Tápszerek (ártalmas), I. 41. — (hamisított), I. 52. — (romlott), I. 52.
- Társadalom, I. 9. III. 155.
- Társadalmi nyomor, I. 9.
- Társulatok (vízi), II. 59.
- Társulatok által felállított népokt. intézetek, I. 347. 390. 409.
- Tartalékalap közkórházakban, I. 85.
- Távbeszélő, II. 199.
- Távirda-személyek ellen fegyelmi eljárás, IV. 330.
- Távíró, I. 7. II. 199. IV. 158. — (felállítás), II. 1.
- Távollétel, I. 28. 30.
- Tébolydák, I. 5. 100.
- Tégláégető-kemenczék, III. 14.
- Tehermentesítés, I. 7.
- Tej, I. 42.
- Telepítés, I. 4.
- Teleptülés, IV. 11.
- Teljeskorúság, III. 185.
- Temetési költségek, I. 93.
- Temetkezés, I. 4. 142. 184.
- Temetők, I. 142. 185.
- Tenyészbénaóság, II. 239. 324.
- Terek tisztántartása, I. 51.
- Térmértékek, III. 139.
- Tertület (községi), IV. 11.
- Tilalmak (vadászati), II. 433.
- Timár, III. 54. — műhelyek, III. 14.
- Titkos összetételű szerek, I. 57. 74.
- Títok (hivatalos) elárulása, IV. 314.
- Tiszteletbeli tisztviselők, IV. 193.
- Tiszti állomások betöltése községekben, IV. 29. — (városokban), IV. 107.
- főorvos, I. 210.
- Tisztújító szék (községekben), IV. 31.
- Tisztviselők (megyei), IV. 193.
- Tóhajózás, II. 177.
- Tollnok, I. 371. 372.
- Toloncz hatóságok, I. 228.
- Toloncz költségek, I. 231.
- Tolonczok, I. 226.
- Tolonczügy, I. 226. IV. 85. 89. 202. 219.
- Tornászát, I. 4.
- Tornaterek, III. 348.
- Töltések, II. 48.
- Tömegesen visszatelepülők, I. 32.
- Törvényesítés, I. 25. 28. 31.
- Törvényhatósági állatorvos, II. 246.
- bizottság, IV. 92.
- erdők, II. 370.
- kórház, I. 80.
- utak, II. 129.
- joggal felruházott város, IV. 89.
- Törzskönyvek (szarvasmarha), II. 284.
- Törzsvagyon (községi), IV. 34. — (megyei), IV. 234. — (városi), IV. 109.
- Trachoma, I. 116.
- Trágyagyárak, III. 14.
- Tutajozás, II. 44.
- Tűró, I. 42.
- Tüdőlob (ragadás), II. 238. 317.
- Tüdővész (ragadás), II. 238. 317.
- Tűkörgyárak, III. 14.
- Tűz, I. 7.
- Tűzifa telepek, III. 14.
- Tűzijáték gyárak, III. 14.
- Tűzjelzés, II. 29.
- Tűzoltás, II. 27. 29.
- Tűzoltó rend, II. 27.
- Tűzoltóság, II. 29.
- Tűzoltó szerek, II. 28.
- Tűzrendészet, II. 26. IV. 85. 89. 202. 219.
- Tűzveszélyes tárgyak, II. 27.

U

- Uj községek alakulása, IV. 2.
- Ujonczozás, IV. 101.
- Undort gerjesztő anyagok, I. 42.
- Uszodák, III. 14.
- Utak (állami), II. 129. — (köz-), II. 129. — (községi), II. 129. IV. 40. — (szárazföldi), I. 7. — (törvényhatósági), II. 129. — (vízi), I. 7.
- Utasítás az államépítészeti hivatalok s a törvényhatóság közötti viszony tárgyában, IV. 222.
- az állategészségügyre nézve, II. 252.
- az ázsiai cholera tárgyában, I. 106.
- a bélyeg- és jogilletékek iránt, IV. 70.
- a borhamisítás tárgyában, I. 44.
- a csendőrség tárgyában, I. 256.
- az egészségre ártalmas tápszerek, italok és edények stb. lefoglalására s elkobzására nézve, I. 41.
- az erdei kihágások eseteiben ítélő bíróságok ügyrendjére nézve, III. 410.
- a fertőtlenítő anyagok készítése és elárúsítása stb. iránt, I. 67.

- Utasítás a foggyógyászati gyakorlat iránt, I. 72.
- a folyó-, csatorna- és tóhajózás tárgyában, II. 177.
- a fűtők felett gyakorolt felügyelet tárgyában, I. 133.
- a gőzkazánok felügyelete iránt, I. 237.
- a gyógyszerek-, anyag- és mérég-árucikkek eladása tárgyában, I. 57.
- a gyógyszerárakra nézve, I. 192.
- a halott kémelés tárgyában, I. 143.
- a himlőoltás tárgyában, I. 125.
- a hullaszállítás iránt, I. 186.
- az ipartörvény végrehajtására nézve, III. 53.
- az iskolai alapvagyonra nézve, I. 351.
- az izraelita anyakönyvekre nézve, I. 18.
- a jegyzői szigorlat tárgyában, IV. 296.
- a katonai karhatalom tárgyában, I. 340.
- a kihágási ügyekben kirótt pénz-büntetések behajtása s kezelése iránt, I. 330.
- a kiskorúság meghosszabbítására nézve, III. 239.
- a kórházakra és gyógyintézetekre nézve, I. 77.
- a közegészségügyi jelentés tárgyában, I. 207.
- a közigazg. bizottság számára, IV. 145.
- a közigazg. bizottság számára erdészeti ügyekben, IV. 167.
- a közigazg. bizotts. számára népoktatási ügyekben, I. 412.
- a közmunka tárgyában, II. 129.
- a község hatáskörére nézve isk. ügyekben, I. 425.
- a községi iskolaszék számára, I. 445.
- a loáállítás végrehajtása iránt, III. 383.
- a loávató bizottságok számára, III. 400.
- a lovak számának és minőségének nyilvántartása s előjegyzése tárgyában, III. 390.
- a megyei pénzkézeltés és számvitel tárgyában, IV. 238.
- a mérgezőszerek zár alatt tartása iránt, I. 55.
- a mérgeztartalmú festékek közhasználatára iránt, I. 66.
- a mesterséges ásványvizek iránt, I. 141.
- a mozgósítás esetén behívott állandóan szabadságoltak stb. családjainak segélyezése iránt, III. 413.
- Utasítás a nazarénusokat illetőleg, I. 24.
- az országos tébolydába való felvétel tárgyában, I. 100.
- a rendőri bíraskodás tárgyában, I. 314.
- a rendőri hullavizsgálat tárgyában, I. 161.
- a rögtönbíraskodás tárgyában, I. 220.
- a selyemtenyésztés tárgyában, II. 219.
- a statisztikai bizottságok részére, I. 13.
- a szemcsés köthártyalob tárgyában, I. 116.
- a tanfelügyelő számára, I. 367.
- a tanítói nyugdíjra nézve, I. 493.
- a toloncozás tárgyában, I. 226.
- a töltések könti előtérén alkalmazandó művelési módok stb. tárgyában, II. 48.
- a tűzrendészet tárgyában, II. 26.
- az útfentartási költségelőirányzat, stb. tárgyában, II. 145.
- az úti számadások tárgyában, II. 142.
- a vérbocsátás tárgyában, I. 73.
- a vilány-gyufagyár munkások egészségének megóvása iránt, I. 53.
- a vízduzzasztó művekről, II. 51.
- a vízjogi-törvény végrehajtása tárgyában, II. 91.
- a vízrendezésre alakult társulatok tisztviselőire vonatkozó fegyelmi eljárás tárgyában, II. 65.
- a vontató utak tárgyában, II. 56.
- Utazási számlák, IV. 228.
- Übiztosok, IV. 231.
- Üvezék tisztántartása, I. 51.
- Ütfelügyelők, IV. 231.
- Üti igazolványok, I. 235.
- Üti számadás, II. 141.
- Üti személyzet, IV. 222. 305.
- Ütkaparók, IV. 231.
- Ütlevlügy, I. 231.
- Ütrendészet, II. 155.
- Ütrendőrségi szabályok, II. 155.
- Uzsora, III. 112. IV. 220.
- Ügyész (árvaszéki), III. 251. — (megyei), IV. 193. 204. — (r. t. városi), IV. 29. — (városi), IV. 106.
- Ügynökségek (kivándorlási), I. 37.
- Ügyrend az árvaszékek részére, III. 248.
- közgyűlési, IV. 98.
- Ügyviteli szabályok járásbíróságok, szolgabírák és békebírák számára, III. 320.
- községi bíróságok számára, III. 312.
- Ülnök (árvaszéki), III. 250.
- Üveghták, III. 14.

V

Vadak által okozott károk megtérítése, II. 433.
 Vadászat, I. 8. II. 431. IV. 188. 203. 220. — hivatalból, II. 435.
 Vadászati adó, II. 440. IV. 76. 87.
 — jegy, II. 447.
 — jog, II. 431.
 — tilalmak, II. 433.
 Vadászterület, II. 431.
 Vágóhidak, I. 52. III. 14. — tisztántartása, I. 51.
 Vagyron kezelése megyékben, IV. 234. — városokban, IV. 109.
 Vagyonjogi felelőssége a tisztviselőknek, IV. 310.
 Vagyontalan elmebeteg, III. 177.
 Vaj, I. 42.
 Választás, IV. 107.
 Választása a tisztviselőknek, IV. 31. 232. — a törvényhatósági bizottság tagjainak, IV. 94. 119.
 Választási ügyek, IV. 203.
 Váltságok, I. 7.
 Vámügyek, IV. 86. 89. 101. 130. 188. 203. 220.
 Vármegye, IV. 114.
 Város (rend. tanácsú), IV. 1. — hatósága, IV. 91.
 Városi törvényhatóság, IV. 89.
 Vásárok, III. 132. IV. 86. 89. 203. 220. — (heti), III. 19.
 Vaupályák, II. 158.
 Vasútak, I. 7. II. 158. IV. 147.
 Vasúti egészségügy, I. 103.
 Védhimlőoltás, I. 122.
 Védőtöltések, II. 1.
 Végeladás, III. 19.
 Végrehajtás kisebb polg. peres ügyekben, III. 304.
 Vegyészeti gyárak, III. 14.
 Vendégfogadók, II. 226. 272.

Vendéglő, III. 4. 12.
 Verbocoltás, I. 73.
 Vér- és lügfőzők, III. 14.
 Veszélyes cselekmények, II. 401. — mulasztások, II. 401.
 Veszetheg, II. 236. 309.
 Vészkerület, II. 235. 300.
 Vesztegetés, IV. 311.
 Viaszöntő, III. 54.
 Vilanygyufagyártás, I. 53.
 Visszahelyezés, IV. 327.
 Visszahonosítás, I. 31.
 Visszatelepítők (tömegesen), I. 32.
 Víz, I. 7.
 Vízduzzasztás, II. 50.
 Vízduzzasztó művek, II. 51.
 Vízépítés, IV. 152.
 Vízfürdők, I. 132.
 Vízhasználat, II. 43. — engedély, II. 45.
 Vízí könyvek, II. 86. — munkálatok, II. 46. — szolgalmak, II. 54. — társulatok, II. 59. — utak, I. 7.
 Vízjog, IV. 129. 203. 220.
 Vízmosások, II. 54.
 Vízrendezés, II. 47.
 Vízrendészet, II. 42. 89.
 Vízrendőri eljárás, II. 81. — hatóságok, II. 81. — intézkedések, II. 78. — kihágások, II. 89.
 Vízvezetékek, II. 42.
 Vontató út, II. 56.

Z

Zálogtűzlet, III. 104.
 Zár alá helyezés, II. 230.
 Zavargás, I. 5. 214.
 Zendtlés, I. 5.
 Zsibáraskodás, III. 4. 12.
 Zsír, I. 42.
 Zúgkönyvárulók, I. 505.

